

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Της Μεταπτυχιακής Φοιτήτριας: Γιαννάκη Κωνσταντίνας

ΘΕΜΑ

«ΟΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ
ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ»

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μπενινκάζα Λουτσιάνα

Ιωάννινα 28-6-2011

*Στην μητέρα μου, Δήμητρα Λάμπρου Αηδώνη,
την Αγγαντίτιστα με το άσβεστο μεράκι
για τα γράμματα.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα	5
Εισαγωγή	7

Κεφάλαιο Πρώτο: Το αντικείμενο της έρευνας

1. Ερευνητικά ερωτήματα	7
2. Σημαντικότητα της έρευνας	7
3. Περιορισμοί της έρευνας.....	11

Κεφάλαιο Δεύτερο: Εννοιολογικό πλαίσιο

2.1 Μνήμη.....	13
2.2 Μνήμη και ταυτότητα	16
2.3 Η ιστορία και η διαχείριση της ιστορικής γνώσης	17
2.4 Η σχέση ιστορίας και μύθου – Ο ιστορικός μύθος και η διαχείρισή του ..	19
2.5 Σύμβολα και νόημα	21
2.6 Σύμβολα και τελετουργία	24
2.7 Τελετουργία. Μια γενική προσέγγιση	25
2.8 Οι εθνικές σχολικές γιορτές ως τελετουργία	26
<u>2.8.1 Η τελετουργία ως μοντέλο κοινωνικής πράξης που μεταβιβάζει κοι-</u> <u>νωνικές αξίες</u>	26
<u>2.8.2 Η τελετουργία ως παράσταση</u>	27
<u>2.8.3 Οι εθνικές επέτειοι ως τελετουργίες μνήμης</u>	28
<u>2.8.4 Οι τελετουργίες ως παράγοντες ενδυνάμωσης της συνοχής της ομά-</u> <u>δας των συμμετεχόντων</u>	30

Κεφάλαιο Τρίτο: Μεθοδολογία της έρευνας

3.1 Επιλογή ερευνητικής προσέγγισης: ερμηνευτική προσέγγιση.....	32
3.2 Επιλογή τεχνικής συλλογής δεδομένων: συνέντευξη	34
3.3 Οι μετέχοντες στη συνέντευξη	37

3.4 Ανάλυση συνεντεύξεων	38
--------------------------------	----

Κεφάλαιο Τέταρτο: Κοινωνική και ιστορικό πλαίσιο

4.1 Εκδηλώσεις μνήμης	40
4.2 Οι εθνικές επέτειοι στην Ελλάδα και ο εορτασμός τους	41
4.3 Η ελληνική εκπαίδευση και ο ρόλος των εκπαιδευτικών ως μηχανισμός εθνικής διαπαιδαγώγησης	43
4.4 Οι Έλληνες εκπαιδευτικοί και η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορ- τών	45

Κεφάλαιο Πέμπτο: Παρουσίαση των ευρημάτων

5.1 Οι τύποι των εθνικών σχολικών γιορτών	46
5.1.1 <u>Τυπικές εθνικές σχολικές γιορτές</u>	46
5.1.2 <u>Βιωματικές εθνικές σχολικές γιορτές</u>	48
5.1.3 <u>Θεματικές εθνικές σχολικές γιορτές</u>	51
5.2 Εθνικές σχολικές γιορτές στα σχολεία της Β/θμιας εκπ/σης μιας επαρχια- κής πόλης του Ν. Ιωαννίνων – Μια ξεχωριστή περίπτωση	53
5.3 Εθνικές σχολικές γιορτές - χρήση σύγχρονων μέσων τεχνολογίας	55
5.4 Η γιορτή του Πολυτεχνείου	57
5.5 Η ιστορική γνώση	58
5.5.1 <u>Η γνώση των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα</u>	59
5.5.2 <u>Το μάθημα της ιστορίας και η ιστορική γνώση</u>	59
5.5.2.1 <u>Εκπαιδευτικό σύστημα και ιστορική γνώση</u>	60
5.5.3 <u>Οι εθνικές σχολικές γιορτές και η ιστορική γνώση</u>	61
5.6 Η ιστορία που γίνεται μύθος και οι εθνικές σχολικές γιορτές	62
5.7 Οι εθνικές σχολικές γιορτές και η εθνική ιστορική μνήμη	64
5.8. Τα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών	66
5.8.1 <u>Το περιεχόμενο των μηνυμάτων</u>	66

5.8.1.1 Οι εθνικές αξίες	66
5.8.1.2 Οι πανανθρώπινες αξίες	
5.8.2 Η απήχηση των μηνυμάτων	69
5.9 Τα σύμβολα των εθνικών σχολικών γιορτών	70
5.10 «Βίος άνεόρταστος μακρά όδος άπανδόκευτος»-μια άλλη διάσταση των εθνικών σχολικών γιορτών	72
5.11 Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών από τους εκπαιδευτικούς.....	73
5.11.1 Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών και το εκπαιδευτικό έργο των καθηγητών	73
5.11.2 Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών	74
5.11.3 Η στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στις εθνικές σχολικές γιορτές.....	75

Κεφάλαιο Έκτο: Ερμηνεία των ευρημάτων

6.1 Τυποποίηση και υποχρέωση	78
6.2. Πώς το υποχρεωτικό το μετατρέπεται σε επιθυμητό!	80
6.3 Εθνική ιστορική μνήμη: ιστορική συνέχεια και κοινό πεπρωμένο	81
6.4 Το παρελθόν διδάσκει	82
6.5 Σύμβολα - Ιδέες	84
6.6 Διάλειμμα και ενίσχυση της συνοχής της σχολικής κοινότητας	86
6.7. Η άσκηση ενός ακόμη εκπαιδευτικού ρόλου... ..	87
6.8 Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών: δουλειά ταυτότητας για τους εκπαιδευτικούς	88

Κεφάλαιο Έβδομο: Επίλογος

7.1 Περίληψη και συμπεράσματα.....	90
7.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	92

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	94
Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία	94
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	100
Οδηγός Συνεντεύξεων	100
Οι μετέχοντες στην συνέντευξη	102
Αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις των καθηγητών	103

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κάθε χρόνο σ’ ολόκληρη την Ελλάδα οι εθνικές επετείαι της 28^{ης} Οκτωβρίου και της 25^{ης} Μαρτίου αποτελούν ξεχωριστά κοινωνικο-πολιτικά γεγονότα. Οι εκδηλώσεις που γίνονται για τον εορτασμό των εθνικών επετείων είναι πολλές: σχολικές γιορτές, στρατιωτική και μαθητική παρέλαση, δοξολογίες στους ναούς, επίσημες εκδηλώσεις σε πανεπιστήμια της χώρας, διαγγέλματα των εκπροσώπων της πολιτικής ηγεσίας, εκφωνήσεις λόγων, προσκύνημα σε ιστορικά μνημεία, ειδικά επετειακά αφιερώματα στον Τύπο και την τηλεόραση.

Ο εορτασμός των εθνικών επετείων την τελευταία δεκαετία έχει προκαλέσει έντονη δημόσια συζήτηση, η οποία αναζωπυρώνεται κυρίως τις παραμονές του εορτασμού τους. Στον άτυπο αυτό διάλογο παίρνουν μέρος κυρίως εκπαιδευτικοί και μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας της χώρας με κείμενά τους που δημοσιεύονται στον Τύπο. Ο διάλογος αφορά πρώτιστα την κριτική πάνω στο θέμα της μορφής, του περιεχομένου και της σκοπιμότητας του εορτασμού. Χαρακτηριστικά ο Μπαμπινιώτης διατυπώνοντας τον προβληματισμό του για το θέμα γράφει: «... οφείλει ωστόσο κάθε σκεπτόμενος Έλληνας να αναρωτιέται αν οι εθνικές μας επετείαι έχουν πλέον στη σχολική ζωή και στην ελληνική κοινωνία γενικότερα τη βαρύτητα, τον παλμό, την αίγλη και τη συμμετοχή που τους εμπρέπει» (Μπαμπινιώτης, 2004). Η Κουλούρη συμμετέχοντας στο διάλογο αυτό με δημοσιευμένα κείμενά της έχει αναδείξει κάποιες πλευρές των εθνικών επετείων όπως το ιστορικό της καθιέρωσής τους, την ιστορική γνώση των Ελλήνων σχετικά με τα γεγονότα των δύο εθνικών επετείων, το συμβολισμό και τη σκοπιμότητά τους (Κουλούρη 1995, 2000, 2003).

Ο προβληματισμός για τον εορτασμό των εθνικών επετείων στρέφεται κατά κύριο λόγο γύρω από τις παρελάσεις και τις εθνικές σχολικές γιορτές. Η εμφάνιση ενός μικρού αριθμού αλλοδαπών μαθητών ως σημαιοφόρων στις μαθητικές παρελάσεις προκάλεσε ακόμα και συγκρούσεις μεταξύ ομάδων Ελλήνων πολιτών. Δεν είναι όμως λίγοι εκείνοι που θεωρώντας τις παρελάσεις κατάλοιπα

φασιστικών νοοτροπιών και милитарιστικές πρακτικές προτείνουν να καταργηθεί η συμμετοχή των μαθητών σ’ αυτές. Από την άλλη οι εθνικές σχολικές γιορτές συνδεόμενες και με την ελλιπή γνώση των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με αυτές τίθενται στο στόχαστρο αυστηρής κριτικής (Νικολάου, 2003· Μπαμπινιώτης, 2004· Κρεμμυδάς, (2005). Επίσης δεν είναι τυχαίο ότι γύρω από τον εορτασμό των εθνικών επετείων έχει στραφεί και η επιστημονική έρευνα.

Οι εθνικές σχολικές γιορτές στο πλαίσιο αυτό έχουν αποτελέσει επί σειρά ετών θέμα προσωπικού προβληματισμού της ερευνήτριας γεγονός που οδήγησε στην εκπόνηση αυτής της εργασίας. Η παρούσα μάλιστα ερευνητική εργασία εκπονήθηκε με την ελπίδα τα αποτελέσματά της να συνεισφέρουν στην ανάδειξη σημαντικών πλευρών του θέματος των εθνικών σχολικών γιορτών και προπάντων αυτών που αφορούν τους παράγοντες που καθορίζουν το περιεχόμενο και τη σκοπιμότητά τους. Ενδεχομένως τα συμπεράσματά της μαζί με τα συμπεράσματα άλλων, σχετικών με το θέμα των εθνικών σχολικών γιορτών, ερευνών να χρησιμεύσουν στη δημιουργία ενός νέου πλαισίου γόνιμου παιδαγωγικού προβληματισμού.

Και αυτό είναι αναγκαίο γιατί ενώ έχει ήδη αναπτυχθεί ένα πεδίο κριτικής - διαλόγου - αντιπαραθέσεων πάνω στο θέμα αυτό οι επίσημοι φορείς χάραξης της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα δεν έχουν - μέχρι σήμερα τουλάχιστον - εκφράσει καμία θέση για το θέμα των εθνικών σχολικών γιορτών. Τίποτε δεν έχει προβλεφθεί για τη θεσμοθέτηση ενός διαφορετικού πλαισίου διεξαγωγής των συγκεκριμένων σχολικών γιορτών παρόλο που είτε έχουν γίνει είτε επιχειρούνται αλλαγές σε πολλούς τομείς της δημόσιας εκπαίδευσης - νέα αναλυτικά προγράμματα, καινούργια βιβλία-. Το περίεργο είναι, ότι κάποιοι τομείς της εκπαίδευσης μένουν έξω από το πεδίο των αλλαγών που συντελούνται στο όνομα του εκσυγχρονισμού και της βελτίωσης της ποιότητάς της. Και ίσως η επιλεκτική αυτή στόχευση των αλλαγών ακυρώνει σε μεγάλο βαθμό τη συνολική προσπάθεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Το αντικείμενο της έρευνας

1. Ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της έρευνας είναι η περιγραφή, η ανάλυση και η ερμηνεία του νοήματος των εθνικών σχολικών γιορτών υπό την οπτική των εκπαιδευτικών που αναλαμβάνουν τη διοργάνωσή τους.

Τα επιμέρους ερωτήματα της έρευνας είναι τα εξής:

Ποιο νόημα έχουν για τους εκπαιδευτικούς οι εθνικές σχολικές γιορτές; Τι προσφέρουν σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς οι εθνικές σχολικές γιορτές στους μαθητές; Οι εθνικές σχολικές γιορτές σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς είναι ένα “μάθημα ιστορίας”; Κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές καλλιεργούν την εθνική συνείδηση των μαθητών και με ποιο τρόπο; Ποια μηνύματα και αξίες προβάλλουν οι εθνικές σχολικές γιορτές; Ποιο ρόλο παίζουν οι εκπαιδευτικοί στη διοργάνωσή τους; Οι αλλαγές στο περιβάλλον του σχολείου και της κοινωνίας ευρύτερα επηρεάζουν το νόημα που έχουν για τους εκπαιδευτικούς οι εθνικές σχολικές γιορτές και με τον τρόπο με τον οποίο τις διοργανώνουν;

2. Σημαντικότητα της έρευνας

Οι εθνικές σχολικές γιορτές ως προς τη μορφή και το περιεχόμενό τους έχουν καταστεί αντικείμενο ερευνών. Ερευνητικά πονήματα σχετικά με όψεις των εθνικών σχολικών γιορτών εμπεριέχονται ήδη στην ελληνική βιβλιογραφία.

Σε έρευνα με τίτλο: “Όψεις εθνοκεντρισμού στη σχολική ζωή της ελληνικής εκπαίδευσης: οι εθνικές επέτειοι της 28^{ης} Οκτωβρίου και της 25^{ης} Μαρτίου” ο Μπονίδης (2004) επεδίωξε να περιγράψει και να αναλύσει το περιεχόμενο των εθνικών σχολικών γιορτών.

Το ερευνητικό υλικό της συγκεκριμένης έρευνας ήταν πλούσιο· σ’ αυτό συμπεριελήφθησαν προγράμματα σχολικών γιορτών, πανηγυρικοί λόγοι, ποιήματα ή πεζά κείμενα που παρουσιάστηκαν σε σχολικές γιορτές, ο επετειακός διάκοσμος σχολείων, βιντεοσκοπημένες γιορτές και μαθητικές παρελάσεις. Η ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων στην έρευνα αυτή κατέδειξε ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές προβάλλουν ένα “εθνικό εαυτό” με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά: *“ο Έλληνας χριστιανός είναι “φύσει”, από την αρχαιότητα έως σήμερα, φιλόπατρις μέχρις αυτοθυσίας, γενναίος, νικητής, ενάρετος και πολιτισμένος· δεν είναι βάρβαρος, εκδικητικός, κατακτητής, ηττημένος και απολίτιστος”* (Μπονίδης, 2004: 81). Ο ιστορικός λόγος των εθνικών σχολικών γιορτών *“είναι φρονηματιστικός και προετοιμάζει, εάν επιδρά, τον ετοιμοπόλεμο εθνικιστή Έλληνα”* (ό.π.: 81). Οι τελετουργίες που τελούνται κατά τις εθνικές επετείους με τη συμμετοχή μαθητών και μαθητριών όπως η κατάθεση στεφάνων, οι μαθητικές παρελάσεις αποβλέπουν στη μύση τους στην εθνική ομάδα και στην ένταξή τους σ’ αυτή. Η επιχειρηματολογία δε που αναπτύσσεται στην πλειοψηφία των γιορτών αυτών βασίζεται στην αντίληψη του “ανάδελφου” και “ανώτερου” ελληνικού έθνους που έχει να αναλάβει έναν εκπολιτιστικό ρόλο στο μέλλον, αφενός, ενώ αφετέρου απειλείται από εσωτερικούς και εξωτερικούς εχθρούς και διακυβεύεται η υπόστασή του ως έθνος από την οικονομική και πολιτισμική διείσδυση των προηγμένων κρατών στην Ελλάδα.

Στη σχετική με το υπό έρευνα αντικείμενο βιβλιογραφία περιλαμβάνεται και το ερευνητικό πόνημα της Benincasa με τίτλο: *“Σχολείο και Μνήμη. Οι ομιλίες των Δασκάλων στις Εκδηλώσεις Μνήμης των Εθνικών Επετείων”*. Ο γενικός στόχος της μελέτης της Benincasa είναι να συνεισφέρει στην καλύτερη κατανόηση ιδιαίτερων πτυχών των ομιλιών που οι Έλληνες δάσκαλοι εκφωνούν στο σχολείο στο πλαίσιο των εκδηλώσεων μνήμης των δύο εθνικών επετείων της 25^{ης} Μαρτίου και της 28^{ης} Οκτωβρίου (Benincasa, 2006). Η ερμηνευτική ανάλυση λόγων που εκφωνήθηκαν σε εθνικές σχολικές γιορτές από την Benincasa ανέδειξε νοηματοδοτήσεις που ξεπερνούν το προφανές. Οι περισσότεροι λόγοι δηλώνουν την αξία

της διατήρησης της ιστορικής μνήμης. Η διατήρηση της ιστορικής μνήμης εξασφαλίζει τη συνέχεια του έθνους με την έννοια ότι η γνώση του παρελθόντος του Ελληνικού “λαού” προσφέρει τη γνώση για την μοίρα που επιφυλάσσει το μέλλον σ’ αυτόν και έτσι μπορεί να δράσει ανάλογα. *“Οι περισσότεροι καθηγητές της δευτεροβάθμιας εκπ/σης το λόγο τους δίνουν στο ακροατήριο την εντύπωση ότι η μνήμη είναι μια ομόθυμη και απροβλημάτιστη αναφορά στο παρελθόν”* (Benincasa, 2006: 128). Η διερεύνηση του κειμένου των ομιλιών αποκάλυψε την πολυπλοκότητα της ιστορικής μνήμης ως προς το σχηματισμό της από διαφορετικές ομάδες και την ανάκλησή της από ένα άτομο τουλάχιστον για τη χρήση της σε δημόσιες εκδηλώσεις. Η ιστορία σε πολλούς λόγους παρουσιάζεται ως ένα συμπαγές σώμα γνώσης που έχει παραδοθεί από τους προγόνους στους σύγχρονους Έλληνες που οφείλουν να το διατηρήσουν και να το κληροδοτήσουν στις επόμενες γενεές. Αυτή η κληρονομιά του έθνους δεν πρέπει απλώς να διατηρηθεί αλλά και να επαυξηθεί. Η Benincasa επίσης διαπιστώνει ότι η ιδιαίτερα τελετουργική διάσταση αυτών των εκδηλώσεων μνήμης *“επιτρέπει στα μέλη της να επικοινωνούν τους μύθους της ομάδας στη νέα γενιά και κατά συνέπεια να επιβιβάζουν τα όρια γύρω από την κοινότητά τους”* (ό.π.: 128).

Στην επιστημονική διερεύνηση και ανάλυση του περιεχομένου των εθνικών σχολικών γιορτών προστίθεται η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία της Λεονάρδου με τίτλο: *“Ο εορτασμός των εθνικών επετείων στα σχολεία με μικτό μαθητικό πληθυσμό. Η περίπτωση του εορτασμού της 25^{ης} Μαρτίου (2006) σε ένα διαπολιτισμικό γυμνάσιο της Αθήνας”*. Σκοπός της έρευνας που υπήρξε μελέτη περίπτωσης ήταν η καταγραφή και ανάλυση του έργου των εκπαιδευτικών που ανέλαβαν να διεκπεραιώσουν τη σχολική εορτή όσον αφορά στα κριτήρια επιλογής των μαθητών που συμμετείχαν και στο υλικό που απετέλεσε το περιεχόμενό της. Η ανάλυση του συγκεκριμένου εκπαιδευτικού έργου έγινε στη βάση κυρίως των αρχών της διαπολιτισμικής αγωγής. Τα ερευνητικά πορίσματα έδειξαν ότι η σχολική εορτή της 25^{ης} Μαρτίου στο σχολείο της έρευνας ελάχιστα εναρμονίστηκε τόσο στις θεωρητικές αρχές όσο και στη βασική σκοποθεσία της διαπολιτισμικής

αγωγής. Η ερμηνευτική ανάλυση επιβεβαίωσε την επιβίωση του εθνικιστικού μοντέλου εορτασμού των εθνικών επετείων στα ελληνικά σχολεία ακόμα και σε ένα σχολείο ουσιαστικά πολυπολιτισμικό και θεσμικά διαπολιτισμικό (Λεονάρδου, 2006). Το πολιτιστικό κεφάλαιο των αλλοδαπών μαθητών που συμμετείχαν στη διοργάνωση της συγκεκριμένης εθνικής σχολικής γιορτής δεν αξιοποιήθηκε για τον εμπλουτισμό του περιεχομένου της. Αντίθετα η καλή χρήση της ελληνικής γλώσσας υπήρξε αντικίνητρο για τη συμμετοχή αρκετών αλλοδαπών μαθητών. *“Το ιστορικό πλαίσιο και τα γεγονότα που απαρτίζουν το «1821», στη συγκεκριμένη εκδήλωση παρουσιάστηκαν μονόπλευρα, μονοπρισματικά και μονοεστιακά”* (Λεονάρδου, 2006: 143). Τα ιστορικά γεγονότα δεν απετέλεσαν αφορμή για ευρύτερο προβληματισμό των μαθητών τόσο για τα περασμένα γεγονότα όσο και για πιθανούς συσχετισμούς με αντίστοιχες καταστάσεις του παρόντος, ειδικά από παιδιά που γνώρισαν στην πατρίδα τους εμπόλεμες καταστάσεις. Το κειμενικό και εικαστικό πλαίσιο της γιορτής στηρίχθηκε σε εθνικούς μύθους όπως αυτός της ελληνικής εθνικής ανωτερότητας και στην έντονη παρουσία των εθνικών συμβόλων.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει το φαινόμενο των εθνικών σχολικών γιορτών από μια διαφορετική σκοπιά καθώς δεν αποτελεί περιγραφή και ανάλυση του συνόλου ή ενός μέρους του περιεχομένου των εθνικών σχολικών γιορτών. Η συγκεκριμένη έρευνα στοχεύει στην ανάδειξη και ερμηνεία του νοήματος που οι ίδιοι οι συμμετέχοντες στις εθνικές σχολικές γιορτές προσδίδουν σ’ αυτές επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον της στους εκπαιδευτικούς που τις διοργανώνουν. Η ερευνητική μας προσπάθεια εστιάζει επομένως σε μια σημαντική παράμετρο που θα διαφωτίσει περαιτέρω συνολικά την έρευνα των εθνικών σχολικών γιορτών. Αποτελεί επίσης έμπρακτη αποδοχή μιας εκ των προτάσεων για νέα έρευνα που ο Μπονίδης διατύπωσε ολοκληρώνοντας τα συμπεράσματα της έρευνάς του στο προαναφερθέν ερευνητικό πόνημα.

3. Περιορισμοί της έρευνας

Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας δεν μπορούν να γενικευτούν προσφέροντας καθολικά μοντέλα ερμηνείας των εθνικών σχολικών γιορτών. Η γενίκευση εξάλλου δεν είναι το ζητούμενο μιας ποιοτικής έρευνας. Ο μικρός αριθμός των ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα επέτρεψε στην ερευνήτρια να αποκτήσει πρόσβαση στις αντιλήψεις και τις πολιτισμικές κατηγορίες με τις οποίες ερμηνεύουν τις εθνικές σχολικές γιορτές οι συγκεκριμένοι εκπαιδευτικοί. Η έρευνα έγινε σε βάθος και προσέφερε πλούσια ερευνητικά δεδομένα ακολουθώντας μια από τις βασικές επιδιώξεις της ποιοτικής έρευνας που συνίσταται στο ότι *“δεν χαρτογραφεί το έδαφος, το εξορύττει”* (McCracken, 1988: 17).

Περιορισμός θα μπορούσε να θεωρηθεί το γεγονός ότι η ερευνήτρια έχει την επαγγελματική ιδιότητα της εκπαιδευτικού της Β/θμιας εκπ/σης· η εξοικείωσή της με το έργο του εκπαιδευτικού θα μπορούσε να την οδηγήσει στο να αγνοήσει κάποια δεδομένα της έρευνας που της είναι οικεία ή να δώσει σ’ αυτά μια προσωπική ερμηνεία. Παρόλα αυτά η ερευνήτρια προσπάθησε να μετατρέψει αυτόν τον εν δυνάμει περιορισμό σε πλεονέκτημα· προσέγγισε και εργάστηκε στο ερευνητικό πεδίο ως ερευνητής έτοιμος *«για την κοινοτοπία, που θα επιβεβαιώσει προηγούμενες εμπειρίες, αλλά και για το απρόοπτο, το καινοφανές, που θα τον κάνει να αναθεωρήσει ό,τι μέχρι τώρα γνώριζε και θεωρούσε ως απόλυτη αλήθεια»* (Λυδάκη, 2001: 162, 163). Σε κάθε ερευνητική εργασία εξάλλου θεωρείται βασική προϋπόθεση η εξής: *«οι ερευνητές πρέπει να έχουν συνείδηση για τον τρόπο με τον οποίο η προσωπική τους βιογραφία διασταυρώνεται με τη δουλειά τους»* (Weis, 1992: 52).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εννοιολογικό πλαίσιο

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναλυθούν οι έννοιες που αποτέλεσαν το βασικό θεωρητικό κορμό πάνω στον οποίο στηρίχθηκε η ερμηνεία των δεδομένων της έρευνας. Βεβαίως η έρευνα δεν ακολούθησε την πορεία θεωρητικές υποθέσεις - εύχρηστες ερμηνείες των υποθέσεων - εφαρμογή στο σώμα των δεδομένων (Benincasa, 1997). Η ερευνήτρια θέλησε να προσεγγίσει τα ερευνητικά δεδομένα με θεωρητική αποσαφήνιση εννοιών που διευκολύνουν την ανάλυση των εθνικών σχολικών γιορτών τόσο ως προς το περιεχόμενό τους όσο και ως προς τη μορφή τους. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση πάντα αφήνει περιθώρια κάποια ερευνητικά δεδομένα να μείνουν στη σκιά της ερμηνευτικής προσπάθειας (ό.π.).

2.1. Μνήμη

Η μελέτη του σχηματισμού της μνήμης έχει καταστεί μια σημαντική περιοχή της ακαδημαϊκής έρευνας των κοινωνικών επιστημών· ειδικότερα της πολιτισμικής ανθρωπολογίας, της ιστορίας και των πολιτικών επιστημών.

Αρκετοί ερευνητές κοινωνιολόγοι έχουν προτάξει την κοινωνική διάσταση της μνήμης. Ο Sherman θεωρεί ότι η συλλογική μνήμη ...«δεν είναι κάτι έμφυτο σε μια ομάδα ή ομάδες που αντανakλάται απροβλημάτιστα σε αντικείμενα όπως τα μνημεία αλλά ένας κοινωνικά κατασκευασμένος λόγος» (Sherman, 1994: 186). Ο κοινωνιολόγος Maurice Halbwachs υποστηρίζει, όπως ο Sherman, ότι η μνήμη είναι κοινωνική κατασκευή καθώς το αξίωμά του είναι ότι «τα άτομα πάντα χρησιμοποιούν κοινωνικά πλαίσια όταν θυμούνται» (Halbwachs στον Colmeiro: 2011: 21). Επιπλέον υποστηρίζει την αντίληψη ότι η μνήμη δεν ανακαλεί απλώς το παρελθόν αλλά κυρίως το ανασυνθέτει κάτω από την επίδραση του παρόντος κοινωνικού περιβάλλοντος (ό.π.). Ο Colmeiro, σε συμφωνία με την προηγούμενη αντίληψη, υποστηρίζει ότι «αυτό στο οποίο αναφερόμαστε ως συλλογική μνήμη,

πολλές φορές είναι η παρούσα συλλογική συνείδηση του παρελθόντος, παρά προσωπικές ζωντανές μνήμες» (Colmeiro, 2011: 21).

Αρκετοί πάλι ερευνητές έχουν προκρίνει την πολιτική προσέγγιση της μνήμης εκλαμβάνοντας τη μνήμη ως «*μια υποκειμενική εμπειρία μιας κοινωνικής ομάδας που ουσιαστικά εμπεριέχει μια σχέση εξουσίας. Απλά λεγόμενο, είναι ποιός θέλει ποιος να θυμάται τι και γιατί*» (Confino, 1997: 1399). Ο Bodnar προσδιορίζει ότι η κοινή μνήμη είναι:

ένα σύστημα από πεποιθήσεις και απόψεις που παράγονται από ένα πολιτικό διάλογο που εμπλέκει βασικά ζητήματα σχετικά με ολόκληρη την ύπαρξη της κοινωνίας: την οργάνωσή της, τη δομή της εξουσίας και το ακριβές νόημα του παρελθόντος της και του παρόντος της... (σελ. 75)

Ο ίδιος θεωρεί ότι η κοινή μνήμη προκύπτει από τη διασταύρωση της «*επίσημης*» με την «*τοπική*» έκφραση της μνήμης. Η επίσημη άποψη της μνήμης, σύμφωνα με τον Bodnar (1994), προέρχεται από φορείς της εξουσίας σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας με σκοπό επί της ουσίας τη διατήρηση του πολιτικο-κοινωνικού κατεστημένου· αυτοί παρουσιάζουν το παρελθόν σε μια αφαιρετική βάση άχρονο και καθαγιασμένο προωθώντας την εθνικιστική και πατριωτική κουλτούρα. Η τοπική δε έκφραση της μνήμης στηρίζεται στη ζωντανή μνήμη μικρής κλίμακας κοινωνικών ομάδων και στοχεύει στην προστασία αξιών που προκύπτουν από τη δική τους βιωμένη όψη της πραγματικότητας (ό.π.). Στις αντιλήψεις αυτές δε που αναδεικνύουν την κοινωνικοπολιτική προσέγγιση της μνήμης βασίζεται κυρίως και ο έντονος διάλογος που αναπτύσσεται στην Ελλάδα γύρω από τις εθνικές σχολικές γιορτές που συνδέονται με τη μνήμη (Κουλούρη, 1995, 2003· Μπαμπινιώτης, 2004).

Επίσης η επιστημονική μελέτη της μνήμης έχει ενεργοποιηθεί από τις έρευνες των ιστορικών και άλλων ερευνητών που εστίασαν την προσοχή τους στην ιστορία ως παράγοντα διαμόρφωσης της μνήμης. Ο ιστορικός Λε Γκοφ (1998) υποστηρίζει ότι υπάρχει μια θεμελιώδης σχέση αλληλοτροφοδότησης ανάμεσα στην μνήμη και την ιστορία. Ο Smith (1999) ακόμη υποστηρίζει ότι η ιστορική

έρευνα μπορεί να ενισχύσει τις κοινές μνήμες των μελών μιας εθνοτικής κοινότητας, την «εθνο-ιστορία» της, προσφέροντας αποδεικτικό υλικό για συμβάντα και προσωπικότητες που η κοινότητα τιμά ιδιαίτερα. Ο ιστορικός Pierre Nora θεωρεί ότι στις μοντέρνες κοινωνίες η μνήμη έχει σταματήσει να χρησιμοποιεί τα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας των παλαιών κοινωνιών εν μέρει λόγω της αντικατάστασής της από την ιστορία (Nora στον Colmeiro, 2011). αναγνωρίζει δε «την ενσωμάτωση της μνήμης σε ορισμένους τόπους που η αίσθηση της ιστορικής συνέχειας μένει σταθερή» (Nora στον Colmeiro, 2011: 21) ή αλλιώς σύμφωνα με τον Confino την ύπαρξη «οχημάτων της μνήμης» (Confino, 1997: 1386). Μνημεία, μουσεία, τελετουργίες μνήμης, σύμβολα, βιβλία όλα μπορούν να θεωρηθούν «τόποι» ή «οχήματα της μνήμης». Οι προσεγγίσεις δε αυτές της μνήμης των ιστορικών και του Smith στάθηκαν ιδιαίτερα χρήσιμες στη συγκεκριμένη ερευνητική εργασία.

Βέβαια δεν λείπουν οι προσπάθειες να ξεπεραστούν τα παραδοσιακά όρια μεταξύ των επιστημών. Ο Confino (1997) το επιχείρησε μέσα από ένα νέο πεδίο έρευνας και μελέτης της μνήμης με την πολιτισμική ιστορία που προσπαθεί να συγκεράσει την πολιτισμική, κοινωνική και πολιτική διάσταση της μνήμης. Ο Confino προσεγγίζει τη μνήμη ως «ένα αποτέλεσμα της σχέσης μεταξύ μιας ξεχωριστής αναπαράστασης του παρελθόντος και ενός ευρέως φάσματος συμβολικών αναπαραστάσεων διαθέσιμων σε μια κοινωνία» (Confino 1997: 1391). Αυτή η αντίληψη βλέπει την κοινωνία ως «μια συνολική οντότητα—κοινωνική, συμβολική, πολιτική, όπου διαφορετικές μνήμες αλληλεπιδρούν» (ό.π.). Ο Confino δεν εστιάζεται απλά και μόνο στην αναπαράσταση της μνήμης αλλά και στην κοινωνική πρακτική της μεταβίβασής της που καθορίζει το πώς αυτή εκλαμβάνεται και ερμηνεύεται από τα άτομα. Με βάση την θεωρητική του αυτή προσέγγιση ο Confino προχώρησε στον προσδιορισμό της εθνικής μνήμης ως μνήμη που «συγκροτείται από διαφορετικές, συχνά αντιτιθέμενες μνήμες» (Confino, 1997:1399) που όμως:

Πετυχαίνει να αναπαραστήσει για ένα ευρύ κομμάτι του πληθυσμού ένα κοινό πεπρωμένο που ξεπερνά συμβολικά τις πραγματικές κοινωνικές και πολιτικές συγκρούσεις προκειμένου να δώσει μια ψευδαίσθηση της κοινότητας ενός έθνους...(σελ. 1400)

2.2. Μνήμη και ταυτότητα

Η ακαδημαϊκή έρευνα των ανθρωπιστικών επιστημών που έχει ως αντικείμενο μελέτης τη μνήμη ή την ταυτότητα σχεδόν πάντα αναδεικνύει ότι *«και η ταυτότητα και η μνήμη είναι πολιτικές και κοινωνικές κατασκευές»* (Gillis: 1994: 5). Ο Gillis επισημαίνει ότι: *«Πρέπει να θυμόμαστε ότι οι μνήμες και οι ταυτότητες δεν είναι καθορισμένα πράγματα, αλλά αναπαραστάσεις ή κατασκευές της πραγματικότητας, υποκειμενικά παρά αντικειμενικά φαινόμενα»* (Gillis, 1994: 3). Εξάλλου οι ιστορικές εξελίξεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπος τις τελευταίες δεκαετίες ο δυτικός κόσμος, όπως η διάλυση κρατών, η πολιτική συνένωση κάποιων άλλων, η οικονομική παγκοσμιοποίηση και η μαζική μετανάστευση, κάνουν περισσότερο από ποτέ φανερό ότι οι μνήμες και οι πολιτισμικές ταυτότητες δεν είναι σταθερές και καθορισμένες· βρίσκονται πάντα σε μια διαδικασία ανασύνθεσης καθώς *«συμβαίνουν σε ένα ιστορικό πλαίσιο και πάντα εξελίσσονται»* (Colmeiro, 2011: 22). Οι παραπάνω όμως διαπιστώσεις δεν εγγράφονται στις αναφορές μας στη μνήμη και την ταυτότητα· τις περισσότερες φορές αναφερόμαστε σ’ αυτές σαν να έχουν τη θέση σταθερών και αμετάβλητων υλικών αντικειμένων που μπορούν να καθούν και να ανακτηθούν (Gillis, 1994).

Η ακαδημαϊκή έρευνα έχει επίσης τονίσει ότι η συλλογική μνήμη και η ταυτότητα είναι αμοιβαία υποστηριζόμενες και αλληλοτροφοδοτούμενες πολιτισμικές κατασκευές:

Ο πυρήνας του νοήματος κάθε ατομικής ή ομαδικής ταυτότητας, συγκεκριμένα, η αίσθηση της ομοιότητας στον χρόνο και τον τόπο, διατηρείται με τη θύμηση· και τι είναι αντικείμενο της θύμησης καθορίζεται από τη θεωρούμενη ως προσλαμβανόμενη ταυτότητα (Gillis, 1994: 3).

Ο Smith (2000) υποστηρίζει την αντίληψη ότι η συλλογική πολιτισμική ταυτότητα βασίζεται στην *«αίσθηση της συνέχειας που βιώνουν οι διαδοχικές γενιές μιας δεδομένης πολιτισμικής πληθυσμιακής μονάδας, με τις κοινές μνήμες για προγενέστερα γεγονότα και ιστορικές περιόδους»* (Smith, 2000: 45) και ως εκ τούτου στην αντίληψη των μελών της κοινότητας ενός κοινού συλλογικού πεπρωμένου. Ιδιαίτερα για την κατασκευή των εθνικών ταυτοτήτων ο Colmeiro υποστηρίζει ότι *«διαμορφώνονται άμεσα από την ανάκληση συλλογικών μνημών ενός κοινού παρελθόντος»* (Colmeiro, 2011: 23). Οι αντιλήψεις του Smith και του Colmeiro βοήθησαν ιδιαίτερα στην ερμηνεία ορισμένων ευρημάτων της παρούσης έρευνας.

Αναπόφευκτη είναι λοιπόν η σύνδεση της μνήμης και της ταυτότητας με τις εκδηλώσεις μνήμης. *«Η σχέση ανάμεσα στη μνήμη και την ταυτότητα είναι ιστορική και η καταγραφή αυτής της σχέσης μπορεί να ανιχνευτεί δια μέσου των διαφόρων μορφών εκδηλώσεων μνήμης...»* (Gillis, 1994: 5).

2.3 Η ιστορία και η διαχείριση της ιστορικής γνώσης

Ο δημόσιος διάλογος στην Ελλάδα, που αναπτύσσεται με την αρθρογραφία των ιστορικών επιστημόνων στις εφημερίδες, για τις εθνικές επετείους και κατ' επέκταση τις εθνικές σχολικές γιορτές επικεντρώνεται σε δύο έννοιες που είναι: η ιστορία και ο μύθος (Κουλούρη, 1995, 2000, 2003· Κρεμμυδάς, 2005· Νικολάου, 2003).

Αρχικά για την ιστορία η Crane (1997) ξεκαθαρίζει ότι *«δεν είναι μόνο το παρελθόν ή τα παρελθόντα που “συνέβησαν” ή συνεχίζουν να συμβαίνουν, είναι επίσης ό,τι γράφτηκε ή παράχθηκε για αυτά τα παρελθόντα και τότε και τώρα»* (Crane, 1997:1372). Η ιστοριογραφία όμως δεν είναι μια απλή καταγραφή του παρελθόντος. Επιχειρώντας να φωτίσει το θέμα αυτό ο Λιάκος (1998) γράφει: *«Η ιστοριογραφία, και το γενικότερο ενδιαφέρον στην ιστορία, είτε εκφράζεται σε ιστορικά έργα είτε διαφοροτρόπως, δεν μπορεί να απομονωθεί από τις ευρύτερες πολιτισμικές και κοινωνικές εξελίξεις. Διασταυρώνεται συνεχώς με αυτές»* (Λιάκος, 1998: 1). Μέσα στο πλαίσιο αυτό οι πολλαπλές ερμηνείες και οι διαφορετι-

κές αναγνώσεις του παρελθόντος είναι συστατικό στοιχείο της ιστορίας. «*Το ιστορικό μοιάζει της Πηνελόπης· πλέκει και ξεπλέκει συνεχώς το κείμενο του παρελθόντος*» (Λιάκος, 1998: 2). Και ο ιστορικός που έχει την ευθύνη της παραγωγής του ιστορικού έργου «*έρχεται σε επαφή με το παρελθόν μέσα από τις διαδοχικές προσεγγίσεις του εκάστοτε παρόντος προς το παρελθόν του, όπως είναι ενσωματωμένα στη μνημονική και στην ιστορική παράδοση*» (Λιάκος, 1998: 2).

Επιπλέον, ένα σημαντικό θέμα που τίθεται είναι αυτό της διαχείρισης της ιστορικής γνώσης. Η Κουλούρη παίρνει θέση στο θέμα αυτό και υποστηρίζει ότι η ιστορία συχνά «*γίνεται όπλο και αποδεικτικός μηχανισμός, γίνεται “χρήσιμη”*» (Κουλούρη, 1995: 2). Μάλιστα η ίδια διαπιστώνει ότι «*Η διαχείριση της ιστορικής γνώσης διαφοροποιείται μέσα στη διαχρονία αλλά και στη συγχρονία, ανάλογα με τους κοινωνικούς και πολιτικούς εκφορείς της*» (Κουλούρη, 1995: 3). Ο Λεονταρίτης μιλά για την «*κανονιστική λειτουργία του θεσμοποιημένου ιστορικού λόγου*» (Λεονταρίτης, 1992:192) που τον καθιστά ένα εργαλείο θεσμοποιημένης ισχύος όταν νομιμοποιείται η υποκειμενικότητα της ερμηνευτικής προσέγγισης του παρελθόντος μέσω της μοναδικότητας και απολυτότητας του ιστορικού λόγου «*... ο ιστορικός λόγος μετασχηματίζεται σε εργαλείο ευθυγράμμισης του ατόμου με καθολικές κανονιστικές αρχές, οι οποίες αποβλέπουν στην ιδεολογική συντήρηση και συνοχή των συλλογικών σχέσεων*» (Λεονταρίτης, 1992:191).

Στο πλαίσιο της κανονιστικής λειτουργίας του ιστορικού λόγου μπορούμε να εντάξουμε και την ιστορική γνώση που σχετίζεται με τις εθνικές επετείους και τη σχολική ιστορία. Αξίζει εδώ να τονίσουμε ότι ειδικά η σχολική ιστορία, το μεγαλύτερο κομμάτι της οποίας είναι η εθνική ιστορία (Peyrot, 2002), είναι υπό τον άμεσο έλεγχο (συγγραφή βιβλίων, αναλυτικά προγράμματα, εξετάσεις) των οργάνων που ασκούν την εκπαιδευτική πολιτική των χωρών (Low - Beer, 2003· Κρεμμυδάς, 2005). Επίσης, υπό το πρίσμα αυτής της κανονιστικής λειτουργίας η εθνική ιστοριογραφία όπως παρουσιάζεται στα σχολικά βιβλία της ιστορίας, επιδιώκει την εξασφάλιση της εθνικής συνοχής και ομοψυχίας των εθνικών ομάδων

δίνοντας έμφαση στη συνέχεια της ιστορίας και του πολιτισμού τους και στην ομοιογένειά τους (Αβδελά 1997: 31).

2.4. Η σχέση ιστορίας και μύθου – Ο ιστορικός μύθος και η διαχείρισή του

Πολλές φορές η αφήγηση για το παρελθόν που τιμούμε επιφέρει ασάφεια και αμφιλογία σχετικά με την κατηγοριοποίησή της, ως “ιστορία” ή “μύθος” «... η γραμμή που διαχωρίζει την “ιστορία” από το “μύθο” δεν είναι ούτε ξεκάθαρη ούτε απαραίτητα σταθερή» (Zerubavel, 1994:105). Ο Zerubavel μάλιστα γράφει: «Επειδή η αξιοπιστία δεν είναι μια έμφυτη ποιότητα της αφήγησης μνήμης (*commemorative narrative*) αλλά πιο πολύ αντανακλά την κοινωνική στάση προς αυτή την αφήγηση, “ιστορία” και “μύθος” αποτελούν ρευστές πολιτισμικές κατηγορίες» (Zerubavel, 1994:117). Ενδεικτικά, σε συμφωνία με τα παραπάνω, θα αναφέρουμε τη διαπίστωση της Κουλούρη: «Στα όρια του μυθικού και του ιστορικού τοποθετείται η εικόνα που έχουμε για την Ελληνική Επανάσταση και, ειδικότερα, για την 25 Μαρτίου» (Κουλούρη, 1995: 2).

Εν τούτοις, τόσο στον καθημερινό όσο και στον επιστημονικό λόγο η ιστορία και ο μύθος είναι ξεχωριστές κατηγορίες αφηγήσεων που το υλικό τους είναι εντελώς διαφορετικό. Η ιστορία είναι αφήγηση πραγματικών γεγονότων του παρελθόντος ενώ ο μύθος σχετίζεται με ιστορίες που είναι «προϊόν της λαϊκής φαντασίας» (Zerubavel, 1994:105). Οι μύθοι, γράφουν οι Laburthe - Torla & Warnier (2003), «αποτελούν ιδρυτικές αφηγήσεις, ιστορίες θεών ή πραγμάτων και προσφέρουν ένα σύνολο αναπαραστάσεων ως προς τις σχέσεις που συνδέουν τον κόσμο και τους ανθρώπους με τα αόρατα όντα» (Laburthe – Torla & Warnier: 2003: 196). Υπό την έννοια αυτή «ο μύθος καθορίζει τον τομέα του ιερού και τα αντικείμενα που ανήκουν εκεί, δικαιολογώντας απαγορεύσεις και εντολές» (Laburthe - Torla & Warnier, 2003:196).

Υπάρχει βέβαια και η έννοια του ιστορικού μύθου ο οποίος βρίσκεται ανάμεσα στην ιστορία και το μύθο. Η ενδιάμεση αυτή θέση του φανερώνεται όταν «παρότι αυτοί που εμπλέκονται στη μεταβίβαση της αφήγησης πιστεύουν ότι είναι μια αληθινή καταγραφή ενός ιστορικού στοιχείου ή γεγονότος, άλλοι αναγνωρί-

ζουν τα φανταστικά στοιχεία που έχουν υφανθεί στο παρελθόν και γι' αυτό την ορίζουν ως μύθο» (Zerubavel, 1994:105). Από την άλλη, μια ξεχωριστή επισήμανση του Zerubavel, δείχνει το συμπληρωματικό χαρακτήρα που μπορεί να έχει η ιστορική και μυθική πλευρά μιας αφήγησης για γεγονότα του παρελθόντος:

Η απόδοση του όρου “μύθος” σε μια διήγηση μπορεί να εκφράσει την πεποίθηση στη μεγάλη ιστορική του αξία. Σ' αυτή την περίπτωση, τότε, η μυθοποιητική διαδικασία γίνεται το μέσο για να εξασφαλίσει την ένταξη του γεγονότος στη συλλογική μνήμη της κοινωνίας. (Zerubavel, 1994:106)

Το στοιχείο μάλιστα του συμπληρωματικού χαρακτήρα της ιστορικής και μυθικής πλευράς μιας αφήγησης γεγονότων του παρελθόντος γίνεται ξεκάθαρο στους εθνικούς μύθους (Smith, 1999). «Οι εθνικοί μύθοι φέρνουν μαζί σε ένα μοναδικό ισχυρό όραμα στοιχεία από τα ιστορικά γεγονότα και τη μυθική επεξεργασία για να δημιουργήσουν μια υπερισχύουσα δέσμευση και σύνδεση με την κοινότητα» (Smith, 1999: 57). Ο Smith διακρίνει τους εθνικούς μύθους σε βιολογικούς και πολιτιστικο-ιδεολογικούς. Οι πρώτοι αναδεικνύουν τους βιολογικούς δεσμούς των μελών μιας εθνοτικής κοινότητας με τους προγόνους τους ενώ οι δεύτεροι την πνευματική συγγένεια που εκφράζεται στις ιδέες που πηγάζουν μέσα από προγονικά πρότυπα ηθικών αξιών (Smith, 1999). «Ο μύθος της καταγωγής», «ο μύθος της ηρωϊκής εποχής» και «ο μύθος της παρακμής» είναι μερικοί από τους μύθους των εθνοτικών κοινοτήτων ή και συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων μέσα σ' αυτές (ό.π.).

Όπως στην ιστορία έτσι και στον ιστορικό μύθο —ιδίως στον εθνικό μύθο— τίθεται το θέμα της διαχείρισής του. Δεν είναι τυχαίο ότι σε πολλές περιπτώσεις όπως στα γεγονότα που συνδέονται με τις εθνικές επετείους, ο μύθος έχει προβληθεί επισκιάζοντας την ιστορία και αυτό μάλιστα με ευθύνη και των ιστορικών (Κουλούρη, 1995). Η προβολή του μύθου σε βάρος της ιστορίας μπορεί να εξηγηθεί εφόσον «Ο σκοπός ή η λειτουργία του μύθου έγκειται στο να κατασκευάσει, δια της συναίνεσης, μια γενική αποδοχή της τρέχουσας πραγματικότητας» (La-

burthe—Torla & Warnier, 2003: 197). Ο Smith υποστηρίζει, ιδιαίτερα για τους εθνικούς μύθους, ότι «...προσφέρουν ένα πλαίσιο, μολονότι εύκαμπτο, για κοινωνική ενότητα και μια επίλυση της κρίσης ανασφάλειας δια μέσου της προμήθειας συλλογικών ταυτοτήτων» (Smith, 1999: 62)· κατά συνέπεια θεωρείται ότι εξυπηρετούν τις ανάγκες και τα ιδιαίτερα συμφέροντα εθνικών ομάδων ή ιδιαίτερων κοινωνικών τάξεων μέσα σ’ αυτές (ό.π.). Έτσι η Κουλούρη, σε συμφωνία με τις προηγούμενες διαπιστώσεις συνδέει τη χρήση της «μυθοποιημένης ιστορίας» με τον εθνικισμό: «Ο εθνικισμός μετατρέπει πράγματι τον μυθολογικό λόγο για το παρελθόν σε πολιτικό εργαλείο και μέσο προπαγάνδας: ο μύθος υπερισχύει της ορθολογικής, επιστημονικής κατανόησης γιατί απευθύνεται στο συναίσθημα και γιατί, σε αντίθεση με την επιστήμη, δίνει συνολική και τελική ερμηνεία» (Κουλούρη, 2002: 2).

Αξίζει τέλος να σημειώσουμε ότι οι μύθοι και ιδιαίτερα οι εθνικοί μύθοι δεν μένουν πάντα οι ίδιοι· αλλάζουν μέσα στο χρόνο (Kriesberg στον Smith, 1999· Κουλούρη, 1995· Laburthe — Torla & Warnier, 2003). «Όταν σημειώνεται εξέλιξη ή επανάσταση σε μια κοινωνία, οι μύθοι μεταβάλλονται ή πεθαίνουν» (Laburthe — Torla & Warnier, 2003: 197). Η Νικολάου μάλιστα, συγκεκριμένα για τη «μυθολογία» των εθνικών επετείων υποστηρίζει ότι προοδευτικά αλλάζει· «...χρειάζεται να εκτιμήσουμε ότι οι ανάγκες των κυρίαρχων του σήμερα διαφοροποιούνται από τις ιδεολογικές αποσκευές των εθνικών επετείων και τη συνακόλουθη μυθολογία τους και αναζητούν μια νέα μυθολογική ανασύνθεση του παρελθόντος». (Νικολάου, 2003: 3).

2.5. Σύμβολα και νόημα

Η σπουδαιότητα των συμβόλων για τη νοηματοδότηση του ανθρώπινου πολιτισμού είναι αδιαμφισβήτητη (Geertz, 2003· Bruner, 1997). Η σπουδαιότητα αυτή καταδεικνύεται από την έννοια του πολιτισμού την οποία προσδιορίζει ο Geertz ως εξής: ο πολιτισμός «δηλώνει ένα ιστορικά μεταβιβαζόμενο πρότυπο σημασιών,

το οποίο ενσαρκώνεται σε σύμβολα, ένα σύστημα κληροδοτημένων αντιλήψεων εκπεφρασμένων σε συμβολική μορφή μέσω του οποίου οι άνθρωποι επικοινωνούν, δισκωνίζουα και αναπτύσσουν τη γνώση και τις στάσεις τους για τη ζωή» (Geertz, 203: 97). Ο Bruner δε θεωρεί ότι «το νόημα από μόνο του αποτελεί ένα φαινόμενο που έχει δημιουργηθεί με τη μεσολάβηση του πολιτισμού και το οποίο εξαρτάται από την ύπαρξη ενός κοινού συστήματος συμβόλων» (Bruner, 1997: 113). Τα πολιτισμικά λοιπόν συμβολικά συστήματα παρέχουν ένα πλαίσιο κατανόησης των ανθρώπων μεταξύ τους, του κόσμου αλλά και του ίδιου του εαυτού τους· μια ερμηνευτική βάση των εμπειριών τους, ένα σημασιολογικό πλαίσιο που καθοδηγεί τη δράση τους (Geertz, 2003: 247).

Μέσα από τη μελέτη ενός τουλάχιστον μέρους της σχετικής με τα σύμβολα βιβλιογραφίας η ερευνήτρια δίσκρινε δύο ξεχωριστές θεωρητικές προσεγγίσεις των συμβόλων. Η πρώτη προσεγγίζει τα σύμβολα ως φορείς ενός συγκεκριμένου νοήματος. Ο Geertz αφού αρχικά διευκρινίζει ότι η λέξη σύμβολο «χρησιμοποιείται για οποιοδήποτε αντικείμενο, πράξη, γεγονός ή σχέση χρησιμεύει ως φορέας μιας αντίληψης» (Geertz, 2003: 99) δηλώνει ότι «η συγκεκριμένη αντίληψη είναι η σημασία του συμβόλου» (ό.π.). Ο ίδιος δε ορίζει την έννοια του όρου «σύμβολα» ως εξής: «αποτελούν απτές διατυπώσεις αντιλήψεων, αφαιρέσεις από την εμπειρία αποκρυσταλλωμένες σε αισθητές μορφές, συγκεκριμένες ενσαρκώσεις ιδεών, στάσεων, κρίσεων, πόθων ή πεποιθήσεων» (ό.π.).

Υπάρχουν όμως και ερευνητές όπως ο Cohen, ο Firth και ο Turner που θεωρούν ότι δεν είναι απόλυτα καθορισμένη η νοηματοδότηση των συμβόλων: «Από την ίδια τους τη φύση τα σύμβολα επιτρέπουν ερμηνεία και παρέχουν περιθώρια για ερμηνευτικούς ελιγμούς από εκείνους που τα χρησιμοποιούν» (Cohen, 1985: 17, 18). Το αξίωμα μάλιστα του Cohen για τα σύμβολα εντυπώνεται στη φράση: «τα σύμβολα δεν εκφράζουν τόσο νόημα όσο μας δίνουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε νόημα» (Cohen, 1985: 15). Έτσι μια ποικιλία νοημάτων μπορεί να συγκαλύπτεται σε ένα κοινώς αποδεκτό σύμβολο και αυτό γιατί επιτρέπει στους υποστηρικτές του να προσδώσουν το δικό τους μήνυμα σ' αυτό (Cohen,

1985). Αυτό το χαρακτηριστικό μάλιστα των συμβόλων, το να δίνουν δηλαδή κοινό σημείο αναφοράς για μια ποικιλία κατ’ ουσίαν διαφορετικών ιδεών (Firth, 1973: 81) διευκολύνει σύμφωνα με τον Firth (1973) την επικοινωνία των ανθρώπων μεταξύ τους. Τα περισσότερα σύμβολα σύμφωνα με τον Cohen «δεν έχουν οπτική ή φυσική έκφραση αλλά είναι, μάλλον, ιδέες» (Cohen, 1985: 18). το νόημα τους ως εκ τούτου είναι σχετικά ακαθόριστο γι’ αυτό «υπάρχουν κυρίως και μόνο υπό τον όρο των συμβολικών τους ορίων» (Cohen, 1985: 14). Εξάλλου ο Cohen υποστηρίζει ότι το μεγαλύτερο μέρος του συμβολισμού «είναι, μάλλον, μέρος από το νόημα που διαισθητικά αποδίδουμε σε πιο εργαλειακού τύπου ή πραγματικά πράγματα στην καθημερινή χρήση - όπως στις λέξεις» (Cohen, 1985: 14).

Ο Turner στη δική του προσέγγιση για τα σύμβολα αναγνωρίζει ότι τα σύμβολα ενέχουν την ιδιότητα της πολυσημίας (Turner, 1967). Ο Turner διαπιστώνει διαφορετικά νοήματα σε διαφορετικά επίπεδα ερμηνείας για το ίδιο σύμβολο μιας τελετουργίας. Το «*milk-tree*», όπως αποκαλεί ένα σημαντικό σύμβολο μιας εφηβικής τελετουργίας για τα κορίτσια της φυλής Ndembu, προσφέρεται για πολλές ερμηνείες. Αναπαριστά το γυναικείο στήθος και το γάλα που βγαίνει απ’ αυτό, την μητέρα και το παιδί της, την μητρότητα και σε ένα υψηλότερο επίπεδο αφαίρεσης τη συνέχεια και την ενότητα της κοινωνίας των Ndembu. Επιπλέον για κάποιες ομάδες της κοινωνίας της φυλής μπορεί να σημαίνει τη διαφοροποίηση και την αντιπαλότητα (Turner, 1967). Το συγκεκριμένο σύμβολο απευθύνεται τόσο στην νόηση όσο και στο συναίσθημα ακόμη και το υποσυνείδητο των συμμετεχόντων στη τελετουργία. Έτσι σύμφωνα και με τις ερμηνείες του συμβόλου αυτού ο Turner θεωρεί ότι «κάποια από τα νοήματα των σημαντικών συμβόλων μπορεί τα ίδια να είναι σύμβολα, το καθένα με το δικό του σύστημα από νοήματα» (Turner, 1967: 21).

Τόσο ο Cohen όσο και ο Turner υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι αποδίδουν νόημα στα σύμβολα κάτω από το φως των δικών τους εμπειριών, συμφερόντων και σκοπών «είτε αυτά με σαφήνεια διατυπώνονται είτε πρέπει να εξαχθούν από την παρατηρούμενη συμπεριφορά» (Turner, 1967: 20). Τέλος η προσέγγιση των

συμβόλων των Cohen & Turner στάθηκε ιδιαίτερα χρήσιμη στην ερμηνευτική προσπάθεια της ερευνήτριας όσο αφορά τα σύμβολα των εθνικών σχολικών γιορτών.

2.6. Σύμβολα και τελετουργία

«*Το σύμβολο είναι η μικρότερη μονάδα της τελετουργίας...*» (Turner, 1967: 19) και «*κάθε κατηγορία τελετουργίας έχει το δικό της τύπο από αλληλοσχετιζόμενα σύμβολα*» (Turner, 1967: 32). Κάθε τελετουργία σύμφωνα με τον Turner (1967) έχει ένα βασικό σύμβολο που ο ίδιος ονομάζει «*κυρίαρχο*» σύμβολο· «*...τα κυρίαρχα σύμβολα θεωρούνται όχι απλώς μέσα για την επίτευξη των εκπεφρασμένων επιδιώξεων μιας δεδομένης τελετουργίας, αλλά επίσης και κυριότερα αναφέρονται σε αξίες που θεωρούνται ως στόχοι οι ίδιες...*» (Turner, 1967: 20). Για να δώσουμε το νόημα των συμβόλων μιας συγκεκριμένης τελετουργίας ή για να τα ερμηνεύσουμε πρέπει να εξετάσουμε τόσο το ευρύτερο πλαίσιο δράσης μέσα στο οποίο η τελετουργία είναι απλώς μια φάση όσο και το πλαίσιο δράσης που δημιουργείται μέσα στην ίδια την τελετουργία (Turner, 1967). Αυτή η διαδικασία μας δίνει διαφορετικά επίπεδα ερμηνείας (ό.π.). Έτσι οδηγούμαστε και στην «*πολυσημία*» των συμβόλων (ό.π.) και στην κατανόηση της τελετουργίας ως «*ένα σύστημα νοημάτων*» (Turner, 1967: 46) που δεν είναι καθορισμένο και μπορεί να αλλάξει· καθώς διαφορετικά άτομα σε διαφορετικούς χρόνους μπορεί να τονίσουν ένα συγκεκριμένο νόημα ενός συμβόλου σε σχέση με κάποια άλλα. Με αυτό δημιουργείται η δυνατότητα κάθε τελετουργία να μπορεί να κατανοηθεί με πολλούς τρόπους (Turner στον Quantz, 1999). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η εφηβική τελετουργία για τα κορίτσια της φυλής Ddembu στην οποία έγινε ήδη αναφορά. Η τελετουργία αυτή για το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας των Ndembu ενδυναμώνει τη συνοχή της φυλής· για μια κατηγορία όμως γυναικών και ανδρών νοηματοδοτεί τη διάκριση και την αντιπαλότητα. Έτσι μπορούμε να κατανοήσουμε και τη διαπίστωση της Κουλούρη ότι οι εθνικοί επέτειοι στην Ελ-

λάδα αποτελούν σύμβολα ενότητας της κοινωνίας από τη μια και σύμβολα αντιπαλότητας από την άλλη (Κουλούρη, 1995).

2.7. Τελετουργία. Μια γενική προσέγγιση

Η ύπαρξη διαφόρων θεωριών και απόψεων —που όλες αντανακλούν τον χρόνο και τον τόπο που διαμορφώθηκαν— καθιστά προφανές ότι δεν υπάρχει ξεκάθαρη και ευρέως κοινή εξήγηση του τι συνιστά τελετουργία και πως η τελετουργία γίνεται κατανοητή (Bell, C., 1997: πρόλογος· Quantz, 1999). Η Bell C. και ο Quantz αναφέρονται πάντως σχηματικά σε δύο διαφορετικές θεωρητικές προσεγγίσεις της τελετουργίας που υποστηρίζονται από ερευνητές που συντάσσονται με τη μια ή την άλλη θεωρητική προσέγγιση. Η πρώτη θεωρητική προσέγγιση των στρουκτουραλιστών ή αλλιώς των Ντουρχειϊμικών (Quantz, 1999) θεωρεί την τελετουργία «ως ένα κοινωνικό μηχανισμό που μπορεί να συνεισφέρει στην κοινωνική συνοχή» (Quantz, 1999: 499)· ή αλλιώς στην κοινωνικοποίηση των ατόμων μέσω της ασυναίσθητης οικειοποίησης εμπειριών (Bell, C., 1997: 59).

Η δεύτερη θεωρητική προσέγγιση της τελετουργίας προέρχεται από τον Turner και βασίζεται στην αντίληψη ότι η κοινωνία είναι «μια δυναμική μονάδα σε διαρκή ρευστότητα» (Turner στον Quantz, 1999: 499). Υπό το φως αυτής της προσέγγισης η τελετουργία ενώ ενισχύει τη δομή της κοινωνίας επιτρέπει ταυτόχρονα τη δυνατότητα του μετασχηματισμού της (ό.π.). Στη δεύτερη προσέγγιση οι υποστηρικτές της αντιμετωπίζουν κυρίως τα θέματα της επικοινωνίας στα πλαίσια της τελετουργίας και της σύνθετης συμβολικής λογικής των τελετουργικών συμπεριφορών (Bell, C., 1997).

Πάντως, ανεξάρτητα από τις θεωρητικές προσεγγίσεις περί τελετουργίας, βασικό σημείο είναι ότι μια τελετουργία πρέπει να αναλύεται και να κατανοείται μέσα στο πραγματικό πλαίσιο της, που είναι το πλήρες φάσμα των τρόπων δράσης μέσα σε ένα δοσμένο πολιτισμό, και όχι σαν κάποια εκ των προτέρων κατηγορία δράσης ανεξάρτητη απ’ άλλες μορφές δράσης (Bell, C., 1997: 81). Αυτό

μάλιστα κρίνεται απαραίτητο αν λάβουμε υπόψη μας τη διαπίστωση της Bell C. (1997: 136) ότι στις περισσότερες κοινωνίες οι τελετουργίες είναι πολλαπλές και πολυάριθμες και δεν έχουν μόνο ένα μήνυμα ή σκοπό. Ένα χαρακτηριστικό μάλιστα παράδειγμα τελετουργίας με πολλαπλά μηνύματα ή σκοπούς μπορούμε να βρούμε σε έρευνα της Benincasa (1997). Η Benincasa στα πορίσματα της έρευνάς της για τις εισαγωγικές στα ελληνικά πανεπιστήμια εξετάσεις των μαθητών των λυκείων της χώρας, ανέδειξε τα πολλαπλά μηνύματα της διαδικασίας αυτής που εξέλαβε ως τελετουργία. Έτσι για τους μαθητές και τους γονείς οι εξετάσεις αυτές νοηματοδοτούν τη μετάβαση των μαθητών σε μια κοινωνική ομάδα κύρους, εκείνη των φοιτητών· για τους γονείς σηματοδοτούν τη μετάβαση των μαθητών στην ενήλικη ζωή. Τέλος, σε ένα υψηλότερο επίπεδο ερμηνείας από την ίδια την Benincasa ενσαρκώνουν τον ελληνικό εθνικό μύθο του αγώνα (Benincasa, 1997).

Τέλος, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η τελετουργική πράξη δεν είναι πάντα μια ξεκάθαρη και κλειστή κατηγορία κοινωνικής συμπεριφοράς· σε πολλές μορφές κοινωνικής συμπεριφοράς υπάρχει η τελετουργία ως μια διάστασή τους (Bell, C., 1992· Quantz, 1999)

2.8. Οι εθνικές σχολικές γιορτές ως τελετουργία

Στην ανάδειξη των εθνικών σχολικών γιορτών ως μια μορφή τελετουργίας ή έστω μια εκδήλωση στην οποία δεν λείπει η τελετουργική διάσταση χρήσιμη θεωρούμε την προσέγγιση της έννοιας της τελετουργίας με τέσσερις κυρίως τρόπους: α) ως μοντέλο κοινωνικής πράξης που μεταβιβάζει κοινωνικές αξίες, β) ως παράσταση, γ) ως επαναλαμβανόμενες τυποποιημένες εκδηλώσεις μνήμης και δ) ως παράγοντα ενδυνάμωσης της συνοχής της ομάδας των συμμετεχόντων.

2.8.1. Η τελετουργία ως μοντέλο κοινωνικής πράξης που μεταβιβάζει κοινωνικές αξίες

Ο Δημητρίου (1986: 389) ορίζει την τελετουργία ως μια κοινωνική λειτουργία μη πρακτική που αποτελείται από οργανωμένη διαδοχή συμβολικών πράξεων και λόγων που εκτελούνται από ορισμένη ομάδα ατόμων. Σύμφωνα με το Δημητρίου (1986) η τελετουργία είναι μοντέλο κοινωνικής πράξης που μεταβιβάζει με μορφικά μέσα τις κοινωνικές αξίες και ένας τρόπος μονόδρομης επικοινωνίας - ο δέκτης δε δίνει απάντηση - στην οποία το μήνυμα που μεταβιβάζεται είναι ιδεολογικό με μεγάλο συγκινησιακό φορτίο. Ο Turner ισχυρίζεται ότι οι τελετουργίες είναι «*ένας μηχανισμός που περιοδικά μετατρέπει το υποχρεωτικό σε επιθυμητό*» (Turner, 1967: 30). Στις τελετουργίες οι ηθικές αρχές και οι κανόνες της κοινωνίας που φέρουν ως μηνύματα τα «κυρίαρχα» σύμβολα έρχονται σε στενή επαφή με ισχυρά συγκινησιακά ερεθίσματα· συγκεκριμένα κατά τη διαδικασία της τελετουργίας οι συμμετέχοντες δέχονται ισχυρά συγκινησιακά και αισθητηριακά ερεθίσματα όπως η μουσική, το τραγούδι και ο χορός χάρη στα οποία «*η δυσανεξία του ηθικού καταναγκασμού μετασχηματίζεται σε “αγάπη της αρετής”*» (Turner, 1967: 30).

Παρ’ όλα αυτά η Bell C., (1997) υποστηρίζει ότι παραμένει αμφίβολος ο ισχυρισμός ότι η τελετουργία συνιστά ένα κοινωνικό εργαλείο για την ενστάλαξη κοινωνικών αξιών. Τα αποτελέσματα της τελετουργίας ως προς την κοινωνικοποίηση ή τη διάχυση ιδεών εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες, όπως το βαθμό συμμετοχής των ανθρώπων σ’ αυτή, την επαναληπτικότητα της τέλεσής της και το βαθμό στον οποίο οι αξίες που υποστηρίζονται από τη βαθιά δομή της τελετουργίας ενισχύονται και σ’ άλλες περιοχές της κοινωνικής ζωής (Bell, C., 1997: 252). Η Bell επίσης θεωρεί ότι οι τελετουργίες «*... μπορούν ταυτόχρονα να επιβιβάζουν μακρόχρονες κοινές αξίες συνέχειας και επιτακτικής παράδοσης ενώ επίσης επιτρέπουν στους ανθρώπους να βιώσουν αυτές τις αξίες με διαφορετικές προσδοκίες και ανάγκες*» (Bell, C., 1997: 252).

2.8.2. Η τελετουργία ως παράσταση

Ο Quantz ορίζει την τελετουργία ως μια «*τυποποιημένη συμβολική παράσταση*» (Quantz, 1999: 506). Είναι παράσταση γιατί προορίζεται για ένα ακροατήριο. Η παράσταση δηλαδή της τελετουργίας γίνεται από τους συμμετέχοντες για να ειπωθεί ή να ακουστεί από άλλους· γι' αυτό εξάλλου το λόγο το νόημά της εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο που εκτελείται η παράσταση (ό.π.). Η Bell C., (1997) θεωρεί ότι η διάσταση της παράστασης στην τελετουργία οριοθετεί ένα ειδικό περιβάλλον, όπως για παράδειγμα συμβαίνει με τη σκηνή· συγκεκριμένα στη σκηνή με τα φώτα και τους ψεύτικους τοίχους «*περιμένουμε μια συγκεκριμένη παρουσίαση μιας αποσταγμένης ανθρώπινης εμπειρίας*» (Bell, C. 1997: 168). Η Bell C., μάλιστα υποστηρίζει ότι: «*η δύναμη της παράστασης βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό στο αποτέλεσμα της επιτεινόμενης μέσω πολλών αισθήσεων εμπειρίας που παρέχει...*» (Bell, C., 1997: 160).

Η τυποποίηση όπως δηλώνεται και στον ορισμό του Quantz είναι ένα από τα δομικά χαρακτηριστικά των τελετουργικών παραστάσεων. Ο Connerton (1989) τονίζει το χαρακτηριστικό αυτό ισχυριζόμενος ότι οι τελετουργίες «*είναι τυποποιημένες πράξεις, και τείνουν να είναι στιλιζαρισμένες, στερεότυπες και επαναλαμβανόμενες (...)* δεν υπόκεινται σε αυθόρμητες παραλλαγές ή τουλάχιστον επιδέχονται παραλλαγές μόνο σε αυστηρά όρια». Η τυποποίηση επιπλέον αναφέρεται σε μια αναμενόμενη φόρμα της τελετουργίας που σχετίζεται άρρηκτα με τον προσδοκώμενο χρόνο και τόπο διοργάνωσή της (Connerton, 1989· Quantz, 1999· Rappaport, 1999). Επιπλέον οι Quantz (1999) & Rappaport (1999) υποστηρίζουν ότι η μορφή των τελετουργιών μεταφέρει η ίδια ένα ιδιαίτερο μήνυμα που επηρεάζει τη σημασία της τελετουργίας στο σύνολό της· «*κάτι που η συμβολικά κωδικοποιημένη ουσία (εννοείται της τελετουργίας) από μόνη της δεν μπορεί να εκφράσει*» (Rappaport, 1999: 31).

Τέλος, η τελετουργία όπως φαίνεται και στο 2.6 Σύμβολα και τελετουργία είναι συμβολική παράσταση γιατί χρησιμοποιεί σύμβολα αναπαριστώντας τα πράγματα έμμεσα παρά κατονομάζοντάς τα.

2.8.3. Οι εθνικές επέτειοι ως τελετουργίες μνήμης

Οι εκδηλώσεις μνήμης στα πλαίσια του εορτασμού των εθνικών επετειών - και βέβαια οι σχολικές εθνικές γιορτές - μπορούν να θεωρηθούν ως τελετουργίες μνήμης (commemorative rites) γιατί *«συμπεριλαμβάνουν δραστηριότητες που φανερά ανακαλούν στη μνήμη σημαντικά ιστορικά γεγονότα...»* (Bell, C., 1997: 105).

Οι τελετουργίες αυτές ανήκουν στις τελετουργίες ημερολογιακού τύπου (calendrical rites) οι οποίες *«δίνουν κοινωνικά νοηματοδοτημένους ορισμούς στο πέρασμα του χρόνου, δημιουργώντας έναν αενάως ανανεούμενο κύκλο από μέρες, μήνες και χρόνια»* (Bell, C., 1997: 102). Η Μυριβήλη (2005) υποστηρίζει ότι οι τελετουργίες γενικά μέσα από την επανάληψη και την κανονικότητά τους οργανώνουν τον κοινωνικό χρόνο: *«οριοθετούν τον χρόνο, τον σπάνε, τον πλάθουν και τον κάνουν πιο ανθρώπινο και βιωματικό...»* (Μυριβήλη, 2005: 2). Η ένταξη των τελετουργιών μνήμης στις τελετουργίες ημερολογιακού τύπου γίνεται γιατί *«Οι τελετουργίες που τιμούν τη μνήμη ιστορικών γεγονότων υποβάλλουν εκείνα τα μοναδικά συμβάντα σε ένα κυκλικό ρυθμό με την επιστροφή κάθε χρόνο στα θεμελιακά γεγονότα και τις βασικές αξίες»* (Bell, C., 1997: 135)· έτσι δε μετατρέπουν τα γεγονότα αυτά *«σε ένα τύπο ανακυκλούμενου ιερού μύθου, επαναλαμβανόμενου ετησίως, παράγοντας ισχυρές εικόνες και δράσεις μιας συλλογικής ταυτότητας»* (Bell, C., 1997: 105).

Οι τελετουργίες μνήμης *«δεν υπονοούν απλώς τη συνέχεια με το παρελθόν αλλά φανερά υποστηρίζουν αυτή τη συνέχεια»* (Connerton, 1989: 45) και το κάνουν αυτό *«με το να αναπαριστούν επανειλημμένα με τελετουργικό τρόπο μια αφήγηση γεγονότων που θεωρείται ότι συνέβησαν σε κάποιο χρόνο στο παρελθόν...»* (ό.π.). Εξάλλου η παραστατικότητα μαζί με την τυπικότητα, στοιχεία που οι τελετουργίες μνήμης μοιράζονται με τις άλλες τελετουργίες, συντελούν ώστε οι τελετουργίες μνήμης να λειτουργούν αποτελεσματικά ως *«μηχανές μνήμης»* (ό.π.). Επιπλέον βέβαια, οι τελετουργίες αυτές δημιουργούν ένα θεμελιώδη δε-

σμό ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν χάρη στο γεγονός ότι οι μετέχοντες σ' αυτές λαμβάνουν μέρος σε μια διαδικασία βίωσης και επαναβεβαίωσης μιας ομάδας αξιών που θεωρείται ότι έχουν τις ρίζες τους σ' εκείνα τα γεγονότα (Bell, 1997: 107, 110).

Ο Cohen (1985) υποστηρίζει ότι στις τελετουργίες ημερολογιακού τύπου που συνδέονται με κάποια σημαντική εκδοχή της κοινής ταυτότητας όπως η εθνική ταυτότητα «*οι τελετουργικές περιστάσεις είναι οι ίδιες συμβολικές*» (Cohen, 1985: 53). Τα μηνύματά τους δεν είναι κατ' ανάγκη καθορισμένα και ομοιόμορφα· «*...οι συμμετέχοντές τους μπορούν κάλλιστα να βρουν σ' αυτές αρκετά διαφορετικό μήνυμα και εμπειρία*» (ό.π.). Το στοιχείο μάλιστα αυτό τις καθιστά «*ακαταμάχητες και ελκυστικές*» (ό.π.). Η Bell C., (1997), χρησιμοποιώντας το παράδειγμα των τελετουργιών που έχουν σηματοδοτήσει την επέτειο της Ημέρας της Βαστίλλης στη Γαλλία, διαπιστώνει ότι οι τελετουργίες μνήμης αλλάζουν ανάλογα με το πώς τα μέλη μιας εθνικής κοινότητας επανερμηνεύουν τη σημασία αυτής της μέρας στην ιστορία τους. Επίσης η ίδια διαπιστώνει ότι «*η ετήσια επιστροφή στο ιστορικό γεγονός - είτε είναι θέμα πνευματικού αναστοχασμού, είτε συναισθηματικής ταύτισης ή απλά ντόρος για διαφήμιση της επετείου και καταναλωτισμός - δημιουργεί ένα σταθερό ρυθμό μιας εικόνας που βοηθά να οριστεί η εθνική ζωή*» (Bell, C., 1997: 135).

2.8.4. Οι τελετουργίες ως παράγοντας ενδυνάμωσης της συνοχής της ομάδας των συμμετεχόντων

Οι τελετουργίες φαίνεται ότι επιτελούν και λειτουργίες που βρίσκονται έξω από τους εκπεφρασμένους στόχους τους. Οι Laburthe—Torla & Warnier (2003) υποστηρίζουν:

Αυτό που προσδίδει στην τελετουργία τη δύναμή της δεν είναι βέβαια ούτε το ενδότερο νόημά της, ούτε η πρακτική της αποτελεσματικότητα, ούτε η υπαρξιακή ασφάλεια που παρέχει, αλλά το γεγονός ότι μετασχη-

ματίζει την κατάσταση ενδυναμώνοντας την αλληλεγγύη της ομάδας που την τελεί (σελ. 199).

Η Κατσένου σε έρευνά της με θέμα την ομαδική προσευχή στα ελληνικά σχολεία διαπίστωσε ότι η τελετουργία της σχολικής προσευχής επιτυγχάνει την ενότητα του σχολείου ανεξάρτητα από το γεγονός του διαφορετικού νοήματος που της προσδίδουν τα άτομα που συμμετέχουν σ’ αυτή (Κατσένου, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Μεθοδολογία της έρευνας

Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφεται η μεθοδολογία της έρευνας. Αρχικά δίνονται πληροφορίες σχετικές με την επιστημονική προσέγγιση που υιοθετήθηκε για τη διερεύνηση του θέματος της έρευνας. Παρουσιάζεται, επίσης, η μέθοδος που ακολουθήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων, καθώς και η διαδικασία της περιγραφής, της ανάλυσης και της ερμηνείας των δεδομένων.

3.1 Επιλογή ερευνητικής προσέγγισης: ερμηνευτική προσέγγιση

Βασικός στόχος της έρευνάς μας είναι η περιγραφή και η κατανόηση του κοινωνικού φαινομένου των εθνικών σχολικών γιορτών υπό την οπτική των εκπροσώπων μιας ομάδας υποκειμένων που λαμβάνουν μέρος σε αυτές· συγκεκριμένα εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που τις διοργανώνουν. Η έρευνά μας δηλαδή είναι μια προσπάθεια να κατανοηθεί ο υποκειμενικός κόσμος της δικής τους εμπειρίας (Cohen & Manion, 1994). Ο στόχος αυτός είναι δυνατόν να επιτευχθεί μέσω της ερμηνευτικής προσέγγισης. Στα πλαίσια της συγκεκριμένης προσέγγισης η κατανόηση των κοινωνικών φαινομένων, ο τρόπος εμφάνισης και αναπαραγωγής τους επιτυγχάνεται *“αποδίδοντας πρωτεύουσα σημασία στο νόημα που προσδίδουν οι κοινωνικά δρώντες στη δράση και στη συμπεριφορά τη δική τους και των άλλων”* (Ιωσηφίδης, 2003: 33). Η ερμηνευτική δε προσέγγιση εστιάζεται στη δράση εκλαμβάνοντάς την:

“ως συμπεριφορά -με- νόημα· είναι εμπρόθετη συμπεριφορά και ως τέτοια είναι προσανατολισμένη στο μέλλον. Οι πράξεις έχουν νόημα για μας μόνο στο βαθμό που μπορούμε να εξακριβώσουμε τις προθέσεις των δρώντων υποκειμένων, να μοιραστούμε τις εμπειρίες τους” (Cohen & Manion 1994: 63).

Κύρια επιδίωξη του ερευνητή/της ερευνήτριας είναι η μελέτη και κατανόηση των ερμηνειών που τα άτομα δίνουν για τον κόσμο γύρω τους, των υποκειμενικών νοημάτων (Cohen & Manion, 1994).

Το ερευνητικό εγχείρημα που ακολουθεί το ερμηνευτικό μοντέλο δεν εδράζεται σε συγκεκριμένες υποθέσεις βασισμένες σε κάποια θεωρία. Αυτό σημαίνει ότι στα πλαίσια της συγκεκριμένης προσέγγισης υπάρχει μια συνεχής και έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ θεωρητικών κατασκευών και ευρημάτων στο πεδίο της έρευνας (Ιωσηφίδης, 2003). *“Η θεωρία αναδύεται και πρέπει να προκύπτει από συγκεκριμένες καταστάσεις. Θα πρέπει να «θεμελιώνεται» σε δεδομένα που παράγονται από την ερευνητική πράξη. Η θεωρία δεν πρέπει να προηγείται της έρευνας, αλλά να έπεται αυτής”* (Cohen & Manion, 1994: 64). Αυτό δε σημαίνει ότι δεν προηγείται προσπάθεια εννοιολογικής και θεωρητικής κατανόησης του υπό έρευνα θέματος καθώς και ενημέρωση για την υπάρχουσα γνώση γύρω απ’ αυτό· τα παραπάνω μάλιστα είναι αναγκαία και για να διαμορφωθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και για να διευκολύνουν τις αποφάσεις που πρέπει να πάρει ο ερευνητής/η ερευνήτρια κατά τη διάρκεια της ερευνητικής εργασίας (Kvale, 1996: 95, 96· McCracken, 1988: 31). Είναι όμως αναμενόμενο οι αρχικές θεωρητικές υποθέσεις του ερευνητή/της ερευνήτριας να ξεπεραστούν, να εμπλουτισθούν ή να αναθεωρηθούν χάρη στον πλούτο και το βάθος των πληροφοριών που θα προκύψουν κατά τη διάρκεια της ερευνητικής εργασίας και καινούρια ερευνητικά ερωτήματα να αναδειχθούν (Ιωσηφίδης, 2003· Λυδάκη, 2001· Kvale, 1996). Αυτό εξάλλου συνέβη και στην παρούσα έρευνα όπου η ερευνήτρια χρειάστηκε εξαιτίας του πλούτου των πληροφοριών να εμπλουτίσει την αρχική βιβλιογραφική ανασκόπηση σε μια προσπάθεια βαθύτερης κατανόησης των εννοιών της μνήμης, της ταυτότητας και των συμβόλων.

3.2 Επιλογή τεχνικής συλλογής δεδομένων: συνέντευξη

Η ερευνήτρια για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων επέλεξε τη συνέντευξη που είναι μια από τις πιο ισχυρές μεθόδους στο οπλοστάσιο της ποιοτικής έρευνας και ένα ερευνητικό εργαλείο πολύ αποκαλυπτικό για ορισμένους περιγραφικούς και αναλυτικούς σκοπούς. Ο McCracken ισχυρίζεται ότι η μακρά συνέντευξη, στην οποία χρησιμοποιείται ένα ερωτηματολόγιο που επιτρέπει όμως προσαρμογές ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε συνέντευξης, είναι *“η μέθοδος που μπορεί να μας εισάγει στο διανοητικό κόσμο του ατόμου, να δούμε τις κατηγορίες και τη λογική με την οποία αυτός ή αυτή βλέπει τον κόσμο”* (McCracken, 1988: 9). Η συνέντευξη επίσης μας δίνει τη δυνατότητα να μάθουμε πράγματα που δεν μπορούν να γίνουν αντικείμενο άμεσης παρατήρησης όπως συναισθήματα, σκέψεις και προθέσεις (Benincasa, 2006· Patton 1987). Επιπλέον μας δίνει πληροφορίες για τον τρόπο σκέψης των ατόμων σχετικά με εξωτερικευμένες συμπεριφορές και για το *“πώς οι άνθρωποι έχουν οργανώσει τον κόσμο και τα νοήματα που αποδίδουν σε ό,τι συμβαίνει στον κόσμο”* (Patton, 1987: 109).

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας διεξήχθησαν ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η ερευνήτρια προέκρινε αυτό τον τύπο συνέντευξης καθώς επιτρέπει την άντληση πληροφορίας και δεδομένων σε βάθος δίνοντας τη δυνατότητα στον ερωτώμενο να αναπτύσσει τις σκέψεις και τις απόψεις του με σχετική ελευθερία (Ιωσηφίδης, 2003: 37, 38). Οι συνεντεύξεις μάλιστα ήταν σχεδιασμένες με τέτοιο τρόπο *“ώστε να ενθαρρύνεται η δημιουργία νοήματος μέσω της αφηγηματικής εξιστόρησης, σε αντίθεση με τις πιο κατηγοριακές απαντήσεις που δίνονται στις τυποποιημένες συνεντεύξεις”* (Bruner, 1997: 178). Προκειμένου η ερευνήτρια να εξασφαλίσει ότι όλα τα υποκείμενα της έρευνας θα προσέφεραν πληροφορίες για όλες τις περιοχές του ερευνητικού ενδιαφέροντος χρησιμοποίησε κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων μια σειρά από συγκεκριμένες ερωτήσεις που αποτέλεσαν τον οδηγό των συνεντεύξεων (Ιωσηφίδης, 2003· Patton, 1987). Ο οδηγός αυτός των συνε-

ντεύξεων υπήρξε ευέλικτος επιτρέποντας τόσο την αλλαγή της σειράς των ερωτήσεων όσο και την προσθήκη νέων, κυρίως με χαρακτήρα διευκρίνισης σύμφωνα με τις ανάγκες της κάθε συνέντευξης. Ακόμη η ύπαρξη του ερωτηματολογίου αυτού έδωσε τη δυνατότητα στην ερευνήτρια να μεγιστοποιήσει την αξία του χρόνου που διατέθηκε στην κάθε συνέντευξη (McCracken, 1988).

Η συνέντευξη είναι ένα ιδιαίτερο συμβάν συνομιλίας που καταλήγει σε μια άκρως ιδιαίτερη κοινωνική σχέση. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο ερευνητής/η ερευνήτρια για να υπηρετήσει το συμφέρον μιας καλής ποιοτικής έρευνας πρέπει προσεκτικά να διαχειριστεί τη σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του ατόμου που διεξάγει τη συνέντευξη και του ατόμου που συμμετέχει ως ερωτώμενο (McCracken, 1988). Συνεπώς η ερευνήτρια προσπάθησε να αναπτύξει ένα κλίμα εμπιστοσύνης με όλους τους ερωτώμενους ενημερώνοντάς τους εν συντομία πριν από κάθε συνέντευξη για το αντικείμενο της έρευνας και εγγυώμενη την ανωνυμία και την εμπιστευτικότητα (Ιωσηφίδης, 2003· Spradley, 1979).

Η επιτυχία των συνεντεύξεων ως προς τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις ικανότητες του ερευνητή/της ερευνήτριας που διεξάγει τη συνέντευξη. Η ευαισθησία, η συγκέντρωση, η διαπροσωπική κατανόηση, η διορατικότητα, η οξυδέρκεια και η πειθαρχία χαρακτηρίζουν τον ικανό συνεντευκτή που γνωρίζει καλά ότι η συνομιλία κατά τη διάρκεια της συνέντευξης πολύ απέχει από τις καθημερινές συζητήσεις (Patton, 1987). Ο συνεντευκτής είναι απαραίτητο να διεξάγει τη συνέντευξη με τέτοιο τρόπο ώστε το άτομο που συμμετέχει ως ερωτώμενο να καταθέτει τη μαρτυρία του χωρίς παρατηρήσεις που του προκαλούν αμηχανία ή τον καθοδηγούν. Η ερευνήτρια ως άπειρη συνεντεύκτρια κατά τη διάρκεια κυρίως των πρώτων στη χρονική σειρά διεξαγωγής συνεντεύξεων υπήρξε καθοδηγητική προτείνοντας όρους με τους οποίους οι ερωτώμενοι όφειλαν να περιγράψουν την εμπειρία τους (McCracken, 1988). Ευτυχώς τις περισσότερες φορές οι ερωτώμενοι απέρριπταν τους προτεινόμενους όρους και προέτασαν το δικό τους περιγραφικό λόγο. Η ερευνήτρια λόγου χάρη κατά τη διάρκεια της συνέντευξης της Έλλης πρότεινε ως όρους για την συμμετοχή

των μαθητών στις εθνικές σχολικές γιορτές τη “δραστηριότητα” και την “πρωτοβουλία”. Η Έλλη ξεκάθαρα απέρριψε τους όρους αυτούς: «όχι δραστηριοποίησης, γιατί δραστηριοποιούμε τα παιδιά, ξέρω εγώ και με το βόλεϋ...» και όρισε τη συμμετοχή των μαθητών ως δραστηριότητα σε σχέση με τον τομέα της ιστορίας.

Τα ποιοτικά δεδομένα των συνεντεύξεων προκύπτουν από τις απαντήσεις των υποκειμένων της έρευνας. Οι απαντήσεις τους ως προς το περιεχόμενό τους επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες που ο ερευνητής/ η ερευνήτρια πρέπει να έχει υπόψη του. Ο φόβος της αποδοκimasίας, η επιθυμία προστασίας της κοινωνικής τους εικόνας, η συμφωνία με το κοινωνικά αποδεκτό, η αδυναμία ανάκλησης στη μνήμη ορισμένων θεμάτων μπορεί να επηρεάσουν τις απαντήσεις των υποκειμένων (Benincasa, 2006). Για αυτό το λόγο η ερευνήτρια κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων προσπάθησε να αντιμετωπίσει θέματα όπως τη διαχείριση των εντυπώσεων που προκαλούσε στα υποκείμενα της έρευνας το θέμα της έρευνας, την αποφυγή εκ μέρους τους ορισμένων θεματικών περιοχών και μικρές παρανοήσεις που αφορούσαν το περιεχόμενο των ερωτήσεων (Mc Cracken, 1988). Η ερευνήτρια για παράδειγμα χρειάστηκε επανειλημμένα να διευκρινίσει ότι το αντικείμενο της έρευνας δεν αφορά την κατάργηση ή όχι των εθνικών σχολικών γιορτών.

Η ερευνήτρια, αφού πρώτα ζήτησε την άδεια των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα, κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων χρησιμοποίησε μαγνητόφωνο. Η χρήση του μαγνητοφώνου προκάλεσε διαφορετικές αντιδράσεις: άλλοι εκπαιδευτικοί αντιμετώπισαν τη χρήση του με άνεση και υπήρξαν ομιλητικότεροι και άλλοι χωρίς να αρνηθούν τη χρήση του εξέφρασαν διστακτικότητα και συστολή για την καταγραφή των όσων θα έλεγαν (Λυδάκη, 2001). Η καταγραφή του προφορικού λόγου των συνεντεύξεων με τη χρήση του μαγνητοφώνου αποκλείει την αποτύπωση των παραγλωσσικών σημάτων που τον συνοδεύουν όπως εκφράσεις προσώπου και χειρονομίες. Τα σήματα αυτά η ερευνήτρια σε ορισμένες περιπτώσεις που θεώρησε σκόπιμο τα απεικόνισε με λέξεις στις ση-

μειώσεις που κρατούσε κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ή, αν αυτό δεν ήταν δυνατόν, αμέσως μετά τη διεξαγωγή τους (Bell J., 1997).

3.3 Οι μετέχοντες στη συνέντευξη

Με δεδομένο ότι στόχος της έρευνας ήταν η ανάδειξη του νοήματος που οι ίδιοι οι συμμετέχοντες προσδίδουν στις εθνικές σχολικές γιορτές η ερευνήτρια έκρινε απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί που θα συμμετείχαν στην έρευνα να έχουν διοργανώσει εθνικές σχολικές γιορτές. Παρόλο που οι εκπαιδευτικοί που αναλαμβάνουν συνήθως τη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών είναι φιλόλογοι, η ερευνήτρια έκανε προσπάθεια να συμμετέχουν στην έρευνα εκπαιδευτικοί διαφορετικών ειδικοτήτων όπως καθηγητές πληροφορικής και ξένων γλωσσών.

Η δυνατότητα προσέγγισης κάποιων εκπαιδευτικών που έχουν οργανώσει σχολικές γιορτές καθώς και η προθυμία και η διαθεσιμότητά τους να συμμετέχουν στην παρούσα έρευνα έπαιξε αποφασιστικό ρόλο για τη συμμετοχή τους σ' αυτή. Η ερευνήτρια αντιμετώπισε μεγάλη δυσκολία να προσεγγίσει εκπαιδευτικούς πρόθυμους να συμμετέχουν στην έρευνα. Φάνηκε πως η αφιέρωση χρόνου, η διακινδύνευση της ιδιώτευσης και η διανοητική και συναισθηματική τους έκθεση για τις ανάγκες της έρευνας αποτέλεσαν καταλυτικούς παράγοντες για την άρνηση συμμετοχής τους σ' αυτή. Ακόμη και εκπαιδευτικοί που δέχτηκαν αρχικά να συμμετέχουν και προέτρεψαν την ερευνήτρια να επικοινωνήσει μαζί τους για τον ορισμό του χρόνου διεξαγωγής της συνέντευξης απέσυραν στην τηλεφωνική επικοινωνία τους με την ερευνήτρια τη διαθεσιμότητά τους για συμμετοχή στην έρευνα. Αντίθετα, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί που δέχτηκαν να συμμετέχουν στην έρευνα, παρά τις δυσκολίες μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας ορισμού του χρόνου διεξαγωγής της συνέντευξης, κατά τη διαδικασία της συνέντευξης έδειξαν ενθουσιασμό και ικανοποίηση από τη συμμετοχή τους σ' αυτή.

Συνολικά, στην έρευνα έλαβαν μέρος δεκατέσσερις εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τους οποίους τέσσερις άνδρες και δέκα γυναίκες.

Οκτώ από τους εκπαιδευτικούς κατά το χρόνο διεξαγωγής της έρευνας υπηρετούσαν σε γυμνάσια και λύκεια χωριών και κωμοπόλεων των Νομών Ιωαννίνων και Θεσπρωτίας και έξι σε σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της πόλης των Ιωαννίνων. Οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στην έρευνα δεν αποτελούν αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των καθηγητών των γυμνασίων και λυκείων της χώρας. Η επιλογή τους έγινε μόνο με βάση το κριτήριο της προηγούμενης συμμετοχής τους σε διοργάνωση εθνικών σχολικών γιορτών. Η απροθυμία των περισσότερων εκπαιδευτικών να συμμετάσχουν στην παρούσα έρευνα επέβαλε στην ερευνήτρια την βολική δειγματοληψία ως μοναδική μέθοδο επιλογής του δείγματος της έρευνας. Παρόλα αυτά το δείγμα αυτό αποδείχτηκε επαρκές για την επίτευξη των στόχων της καθόσον πολλά από τα υποκείμενα της έρευνας προσέφεραν πλούσια δεδομένα που επέτρεψαν στην ερευνήτρια να εμβαθύνει στην εξέταση της θεματικής περιοχής του ερευνητικού ενδιαφέροντός της. Αυτό βέβαια, σύμφωνα με την ερευνήτρια, δεν σημαίνει ότι η δυνατότητα συμμετοχής στην έρευνα ενός αντιπροσωπευτικού δείγματος του συνόλου των καθηγητών της χώρας δεν θα προσέφερε ενδεχομένως διαφορετικά και γόνιμα για την έρευνα δεδομένα.

Η έρευνα είχε διάρκεια τρεις μήνες και συγκεκριμένα από τις αρχές Απριλίου έως τα τέλη Ιουνίου του 2009. Ο χώρος διεξαγωγής των συνεντεύξεων καθορίστηκε απόλυτα από την επιθυμία των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν σ' αυτές. Δύο έγιναν στο γραφείο των καθηγητών του γυμνασίου μίας επαρχιακής πόλης της Περιφέρειας Ηπείρου μετά τη λήξη του προγράμματος των μαθημάτων, επτά στα σπίτια των εκπαιδευτικών και τέσσερις στο σπίτι της ερευνήτριας.

3.4. Ανάλυση συνεντεύξεων

Η ανάλυση των συνεντεύξεων συνίσταται κυρίως στην αποδόμηση των απομαγνητοφωνημένων γραπτών κειμένων που προήλθαν από αυτές στα συστατικά τους μέρη και στην ανασύνθεση αυτών με ένα νέο τρόπο ώστε να δημιουργ-

γηθεί όσο το δυνατό μια εικόνα με λογική συνέπεια που να μπορεί να μεταδώσει στους άλλους τι είδε η ερευνήτρια στο ερευνητικό αυτό υλικό (Benincasa, 2006).

Η ανάλυση των συνεντεύξεων βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στο πόνημα του McCracken “The Long Interview”. Αρχικά η ερευνήτρια μελέτησε προσεκτικά τα κείμενα των συνεντεύξεων κρατώντας σημειώσεις και καταγράφοντας παρατηρήσεις σχετικά με τους όρους και τις έννοιες που είτε επαναλαμβανόταν συχνά είτε τονίζονταν ιδιαίτερα από τα υποκείμενα της έρευνας. Για παράδειγμα από τις πρώτες συνεντεύξεις η ερευνήτρια διέκρινε την επανάληψη των περιγραφικών όρων: τυπικές, θεματικές, βιωματικές. Σε ένα δεύτερο στάδιο η ερευνήτρια επανήλθε στη μελέτη της σχετικής με το αντικείμενο της έρευνας βιβλιογραφίας και του εννοιολογικού πλαισίου προσέγγισής του. Κατόπιν με τη βοήθεια των σημειώσεων που κρατήθηκαν κατά τη μελέτη των συνεντεύξεων η ερευνήτρια ξεκίνησε την ομαδοποίηση και κατηγοριοποίηση των όρων και των εννοιών. Οι κατηγορίες που δημιούργησε αρχικά εμπλουτίζονταν διαρκώς με έννοιες και όρους που ερχόταν στο φως με την επαναλαμβανόμενη και προοδευτικά διεισδυτικότερη μελέτη των κειμένων των συνεντεύξεων. Η διαδικασία περιλάμβανε τη σύγκριση και αντιπαραβολή θεματικών ενοτήτων και την ένταξή τους στις υπάρχουσες κατηγορίες ή ακόμη και τη δημιουργία νέων κατηγοριών. Η διαδικασία αυτή εφαρμόστηκε έως ότου οι πληροφορίες που πηγάζανε από τα κείμενα των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων επαναλαμβάνονταν χωρίς να συνεισφέρουν στη δόμηση των αναλυτικών κατηγοριών. Η διαδικασία αυτή ανάλυσης των δεδομένων της έρευνας ενεργοποίησε την ευρηματική ικανότητα της ερευνήτριας να διακρίνει ξένα προς την εμπειρία της νοήματα. Ξανά και ξανά, η ερευνήτρια αναγνώρισε τι λέχθηκε από τα υποκείμενα της έρευνας *“όχι γιατί η έκφραση του λόγου επιτυχημένα αποκωδικοποιήθηκε, αλλά γιατί μια ξαφνική πράξη αναγνώρισης έλαβε χώρα”*. Μια μικρή φωνή μέσα στον ερευνητή λέει, *“Ω, σίγουρα, ξέρω τι είναι αυτό”* (McCracken, 1988: 44). Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα βρίσκεται στην 4^η ομάδα των ευρημάτων όπου η έκφραση της Μαρίας *«βίος ανεόρταστος*

μακρά όδος άπανδόκευτος » δημιούργησε στην ερευνήτρια τη βεβαιότητα ότι πρόκειται για μια άλλη διάσταση των εθνικών σχολικών γιορτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο

Στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται οι κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες που οδήγησαν στη επίσημη θεσμοθέτηση των εθνικών επετείων στην Ελλάδα και συνακόλουθα των εθνικών σχολικών γιορτών στα σχολεία. Επίσης περιγράφονται οι συνθήκες που επέβαλαν στην ελληνική εκπαίδευση το ρόλο του μηχανισμού της εθνικής διαπαιδαγώγησης. Η γνώση αυτών των κοινωνικών και ιστορικών συνθηκών είναι απαραίτητη στην παρούσα έρευνα που αντικείμενό της είναι η μελέτη και ερμηνεία των νοημάτων που τα υποκείμενα της έρευνας αποδίδουν στις εθνικές σχολικές γιορτές. Αυτό πρώτιστα γιατί *“ο εαυτός δεν εμφανίζεται χωρίς να έχει κάποιες ρίζες, ανταποκρινόμενος μόνο στο παρόν· αντλεί νόημα και από τις ιστορικές συνθήκες που διαμόρφωσαν την κουλτούρα της οποίας αποτελεί μία έκφραση”* (Bruner, 1997: 195). Επιπλέον, πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι *“ο τρόπος που τα άτομα αντιλαμβάνονται ένα γεγονός επηρεάζεται από τη θέση που το καθένα καταλαμβάνει στο σύστημα”* (Benincasa, 2006: 147).

4.1 Εκδηλώσεις μνήμης

Η ανάγκη για εκδηλώσεις μνήμης εμφανίστηκε στα τέλη του 18^{ου} αι. και συνδέεται με τις πολιτικές - οικονομικές επαναστάσεις της εποχής (Gillis, 1994). Την εποχή αυτή (αρχές 19^{ου} αι.) επαγγελματίες ιστορικοί δημιουργούν την εθνική ιστορία. Ο Gillis γράφει: *«Στην περίπτωση και της Γαλλικής και της Αμερικανικής επανάστασης, η ανάγκη για εκδηλώσεις μνήμης εγείρεται κατευθείαν από μια επιθυμία, ιδεολογικά καθοδηγούμενη, να υπάρξει ρήξη με το παρελθόν, να δημιουργηθεί όσο μεγαλύτερη απόσταση είναι δυνατό ανάμεσα στη νέα και την παλιά εποχή»* (Gillis, 1994:8).

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αι. οι εκδηλώσεις μνήμης, που αφορούσαν έκπτωτους βασιλείς, ηγέτες της επανάστασης, στρατηγούς, γινόταν κυρίως για το λαό και όχι από το λαό. Στο τέλος του 19^{ου} αι. και ιδίως κατά τη διάρκεια του 1^{ου} παγκόσμιου πολέμου οι εκδηλώσεις μνήμης που αφορούσαν προπάντων τους νεκρούς των πολέμων “εκδημοκρατίστηκαν” καθώς άρχισαν να αφορούν τους απλούς νεκρούς στρατιώτες των μαχών. Μετά το 2^ο παγκόσμιο πόλεμο οι εκδηλώ-

σεις μνήμης άρχισαν να αλλάζουν εφόσον οι απώλειες του πολέμου δεν περιορίστηκαν μόνο στους στρατιώτες· ήταν μεγάλες και στον άμαχο πληθυσμό. Έτσι μαζί με τα κοιμητήρια στις εκδηλώσεις μνήμης συμπεριλήφθησαν και τα ονομαζόμενα «ζωντανά μνημεία» όπως εκκλησίες, νοσοκομεία, πάρκα (Gillis, 1994). Επίσης οι βετεράνοι, οι ζωντανοί ήρωες του πολέμου άρχισαν να τιμούνται. Οι παρελάσεις πήραν τη θέση των προσκυνημάτων στα κοιμητήρια.

Στα τέλη του 1960, σύμφωνα με τον Gillis (1994), η εποχή των εκδηλώσεων μνήμης άρχισε να κλείνει· *«όχι όμως προτού κληροδοτήσει στις επόμενες γενιές μια πληθώρα από μνημεία, εορτές, κοιμητήρια, μουσεία και αρχεία που ακόμη και σήμερα συνεχίζουν να λειτουργούν»* (Gillis, 1994:13).

4.2 Οι εθνικές επέτειοι στην Ελλάδα και ο εορτασμός τους

Δύο είναι οι εθνικοί επέτειοι στην Ελλάδα. Η μια είναι η 25^η Μαρτίου κατά την οποία τιμούμε την έναρξη το 1821 του αγώνα των Ελλήνων για την ανεξαρτησία τους από την Οθωμανική κυριαρχία. Την ίδια ημέρα γιορτάζεται και ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου. Η δεύτερη εθνική επέτειος γιορτάζεται την 28^η Οκτωβρίου εις μνήμην της άρνησης της μη δημοκρατικά εκλεγμένης ελληνικής κυβέρνησης - με πρωθυπουργό το δικτάτορα Ιωάννη Μεταξά- να παραχωρήσει τα εδάφη της χώρας στα ιταλικά στρατεύματα (τα ξημερώματα της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940). Κατά τον εορτασμό τιμάται ταυτόχρονα και η νικηφόρα στρατιωτική αντίσταση των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων στη προέλαση των ιταλικών δυνάμεων στα ελληνοαλβανικά σύνορα. Η 28^η Οκτωβρίου είναι επίσης ημέρα εορτασμού της ελληνικής σημαίας.

Η καθιέρωση της 25^{ης} Μαρτίου ως εθνικής εορτής έγινε με Β.Δ. του 1838 (Κουλούρη, 1995)· η επιλογή της συγκεκριμένης ημερομηνίας ως ημέρας έναρξης του απελευθερωτικού αγώνα των Ελλήνων έγινε *«χωρίς πάντως την ακρίβεια που επέβαλλε η ιστορική έρευνα και τα πραγματικά γεγονότα»* (Κουλούρη, 1995). Ο εορτασμός της 28^{ης} Οκτωβρίου έγινε για πρώτη φορά με προσκλητήριο κάλεσμα του ΕΑΜ στο λαό της Αθήνας (Ζωΐδης, Καΐλας, Μαμάτσης, Αθανασίου & Ασύρας, 1994: 105). Παρά δε την απαγόρευση των εκδηλώσεων την παραμονή της 28^{ης} Οκτωβρίου 1941 από τις κατοχικές αρχές ο εορτασμός πραγματοποιήθηκε με τη συμμετοχή πλήθους Ελλήνων στην πλατεία Συντάγματος.

Από την καθιέρωση του εορτασμού των εθνικών επετείων μέχρι σήμερα, ανάλογα με τις ιστορικές κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα, διαφορετικές κοινωνικοπολιτικές ομάδες συμμετέχουν στον εορτασμό νοηματοδοτώντας η καθεμία διαφορετικά τα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με αυτές (Κουλούρη, 1995, 2000). Η εναλλαγή μάλιστα των κοινωνικοπολιτικών δυνάμεων στην κυβερνητική εξουσία έχει επιβάλει σε κάποιο βαθμό την αλλαγή του περιεχομένου των εορτασμών· ως παράδειγμα αναφέρουμε τον εορτασμό της εθνικής αντίστασης στην επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου από το 1974 έως σήμερα. Οι αλλαγές αυτές βέβαια αποτυπώνονται και στις εθνικές σχολικές γιορτές.

Το τελετουργικό των εκδηλώσεων κατά τον εορτασμό των εθνικών επετείων καθορίζεται από επίσημα προγράμματα που αποστέλλονται μέσω εγκυκλίων από το Υπουργείο Εσωτερικών στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Σ' αυτό συμπεριλαμβάνονται: σημαιοστολισμός, επίσημη έπαρση της σημαίας, επίσημη δοξολογία, επιμνημόσυνη δέηση και κατάθεση στεφάνων στο μνημείο ηρώων, στρατιωτική και μαθητική παρέλαση κ.α. Η συμμετοχή των σχολείων στον εορτασμό των εθνικών επετείων και η οργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών ορίζεται τόσο σε προεδρικά διατάγματα (Π.Δ. 200/98, 201/98) που αφορούν την οργάνωση και λειτουργία της ελληνικής εκπαίδευσης όσο και στις προαναφερθείσες εγκυκλίους του Υπουργείου Εσωτερικών που μέσω των Νομαρχιών φτάνουν στις εκπαιδευτικές διευθύνσεις που τις αποστέλλουν στα σχολεία.

Ιδιαίτερα για τις σχολικές γιορτές, στην αρχή του σχολικού έτους και στα πλαίσια της κατανομής των εξωδιδακτικών υποχρεώσεων των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στα σχολεία, ορίζονται οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί για τη διοργάνωσή τους. Οι γιορτές αυτές πραγματοποιούνται στα σχολεία την παραμονή των εθνικών επετείων, ημέρα κατά την οποία δεν διεξάγονται μαθήματα. Μια ομάδα μαθητών με την καθοδήγηση του υπεύθυνου εκπαιδευτικού ετοιμάζουν και παρουσιάζουν μια εκδήλωση που συμπεριλαμβάνει: ομιλία, ανάγνωση ποιημάτων και λογοτεχνικών κειμένων σχετικά με τα ιστορικά γεγονότα του εορτασμού, τραγούδια και πιθανά θεατρική παράσταση. Οι πλειονότητα των μαθητών και εκπαιδευτικών του σχολείου παρακολουθούν την εκδήλωση.

4.3 Η ελληνική εκπαίδευση ως μηχανισμός εθνικής διαπαιδαγώγησης και ο ρόλος των εκπαιδευτικών

Πριν τη σύσταση του ελληνικού κράτους, κατά την τελευταία περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας, υπήρχε μια άτυπη οργάνωση παρεχόμενης παιδείας με ένα σημαντικό αριθμό σχολείων, που άλλα ελέγχονταν από την εκκλησία και άλλα από εξέχοντα στελέχη της διασποράς. Τα σχολεία αυτά είχαν διαφοροποιημένο κατά περίπτωση περιεχόμενο σπουδών που είτε αποσκοπούσε στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και της χριστιανικής θρησκείας είτε στη διδασκαλία των πνευματικών δημιουργημάτων του αρχαιοελληνικού πολιτισμού και των επιτευγμάτων του διαφωτισμού· σε κάθε περίπτωση πάντως συνέβαλαν με διαφορετικούς τρόπους στην εθνική αφύπνιση (Σταμέλος & Καρανάτσης, 2001: 98-99).

Το νεοσύστατο ελληνικό κράτος των αρχών του 19^{ου} αι., μεσούσης της προσπάθειας για υλοποίηση της Μεγάλης Ιδέας, προωθεί τη συγκρότηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος το οποίο καλείται «...να διευκολύνει το κράτος στη διάχυση της επίσημης εκδοχής περί έθνους κράτους τη στιγμή μάλιστα που νέες, ανομοιογενείς περιοχές εντάσσονταν σταδιακά σε αυτό» (Σταμέλος & Καρανάτσης, 2001: 99). Για να ανταποκριθεί στην αποστολή αυτή το εκπαιδευτικό σύστημα προβάλλει όχι τόσο τη χριστιανική πίστη όσο την κοινή καταγωγή και τη φυλετική συνέχεια.

Από τη στιγμή που το ελληνικό κράτος σταθεροποιείται (μετά τις εδαφικές διευρύνσεις των Βαλκανικών πολέμων) καθίσταται ένα τυπικό εθνικό κράτος που χρησιμοποιεί το εκπαιδευτικό σύστημα ως μηχανισμό για να μεταβιβάζει και να ενσταλάζει την εθνική ταυτότητα στις νεότερες γενιές. Στα σύγχρονα κράτη το σχολείο ασκεί εθνική διαπαιδαγώγηση μέσα από έναν εκπαιδευτικό λόγο που βασίζεται σε μια συγκεκριμένη αντίληψη για το έθνος και την εθνική ταυτότητα (ρομαντισμός του 19^{ου} αιώνα) «σύμφωνα με την οποία το έθνος αποτελεί οικουμενική, “φυσική” οντότητα, ανεξάρτητη από το χρόνο και το χώρο, και η εθνική ταυτότητα, αυτονόητη και αναλλοίωτη αποτύπωση κοινωνικής ομοψυχίας και συνοχής» (Αβδελά, 1997: 31). Το περιεχόμενο δε συγκεκριμένα της ελληνικής εθνικής ταυτότητας, όπως αναδεικνύεται στο λόγο των σχολικών βιβλίων, συνίσταται στα εξής βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα: τη διαχρονική συνέχεια του ελληνικού έθνους, από την εποχή της εμφάνισής του σε ένα σχετικά απροσδιόρι-

στο μακρινό παρελθόν, τη διατήρηση της εθνικής ομοιογένειας ανεξάρτητα από τις ιστορικές εξελίξεις και την ανωτερότητα του έθνους χάρη στο ένδοξο αρχαιοελληνικό παρελθόν (Αβδελά, 1997).

Την αποτύπωση του εκπαιδευτικού λόγου που καλλιεργεί την εθνική διαπαιδαγώγηση τη συναντάμε τόσο μέσα στα σχολικά βιβλία κυρίως της ιστορίας, της γλώσσας και της γεωγραφίας όσο και μέσα στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική, τις σχολικές γιορτές και επετείους (Μπονίδης, 2004), τη διακόσμηση των τάξεων αλλά και σ’ άλλες εκφάνσεις της σχολικής ζωής. Το λόγο αυτό φαίνεται να αναπαράγουν οι εκπαιδευτικοί πλαισιώνοντάς τον με τα δικά τους σχόλια και ισχυροποιώντας τον με μια συναισθηματική διάσταση που μπορεί να δίνει ακόμη και ο τόνος της φωνής τους (Αβδελά, 1997: 44).

Η θέση των εκπαιδευτικών στην εκπαιδευτική διαδικασία τους υπαγορεύει σε ένα βαθμό το ρόλο του φορέα της εθνικής διαπαιδαγώγησης μέσα στο σχολείο (Αβδελά, 1997: 34). Ιδιαίτερα δε, εάν, όπως στην Ελλάδα, είναι ισχυρός ο συγκεντρωτικός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού συστήματος - ως προς τις παιδαγωγικές μεθόδους, την αξιολόγηση και τον καθορισμό του περιεχομένου της διδασκαλίας των μαθημάτων - μικρά περιθώρια απομένουν στους εκπαιδευτικούς για να διαφοροποιηθούν στην άσκηση της εθνικής διαπαιδαγώγησης των μαθητών τους.

Από την άλλη δεν μπορούμε να αναγορεύσουμε τους εκπαιδευτικούς σε πειθήνιους φορείς της εθνικής διαπαιδαγώγησης (Αβδελά, 1997: 50). «Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι απλά εκτελεστικά όργανα» (Αβδελά, 1997: 34)· έχουν άποψη για όλα τα θέματα της εκπαιδευτικής πολιτικής όπως το αναλυτικό πρόγραμμα, τα περιεχόμενα της σχολικής γνώσης, την αξιολόγηση των μαθητών, το πρότυπο του πολίτη που διαμορφώνει το σχολείο. Έτσι αναπάντητο μένει το ερώτημα: πώς και σε ποιο βαθμό ασκούν το ρόλο του φορέα της εθνικής διαπαιδαγώγησης στην καθημερινή πράξη μέσα στο σχολείο. Η Ιγγλέση (1997) πάντως αναλύοντας το λόγο Ελλήνων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε συνεντεύξεις στα πλαίσια μιας πιλοτικής έρευνας διαπιστώνει ότι οι ίδιοι θεωρούν πως:

Σημαντικό μέρος της αποστολής του εκπαιδευτικού είναι να διαμορφώσει στα παιδιά την εθνική ταυτότητα, να τους εμφυσησει τη συνείδηση ότι είναι Έλληνες, δηλαδή να τους εμφυσησει τη συνείδηση της συνέχειας της ελληνικότητας από την αρχαιότητα. (Ιγγλέση, 1997: 326).

4.4 Οι Έλληνες εκπαιδευτικοί και η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών

Το έργο της εθνικής διαπαιδαγώγησης που επιτελούν οι Έλληνες εκπαιδευτικοί φαίνεται ότι τους υπαγορεύει να διδάξουν στους μαθητές τους - στα πλαίσια κυρίως του μαθήματος της ιστορίας - τα ιστορικά γεγονότα τη μνήμη των οποίων τιμούμε στις εθνικές επετείους (Ιγγλέση, 1997: 326). Η Νικολάου (2003) - αναφερόμενη στην εθνική επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου - θεωρεί ότι:

Σ' αυτή τη γιορτή η ιστορία έρχεται στο προσκήνιο και μεταφράζεται - ερμηνεύεται με διαφορετικούς τρόπους. Ο εκπαιδευτικός στο σχολείο την ερμηνεύει ανάλογα τα βιώματά του, τις πεποιθήσεις του περί εθνικού κράτους, τη στάση του εν γένει απέναντι στον “άλλο” τον “εχθρό”. (Νικολάου, 2003: 1).

Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών από τους εκπαιδευτικούς δεν συμπεριλαμβάνεται ασφαλώς στο διδακτικό έργο που τους έχει ανατεθεί στην τάξη και που ασκούν σύμφωνα με επίσημες οδηγίες και κανόνες που ορίζονται από τις εγκυκλίους και τα αναλυτικά προγράμματα. Εν τούτοις και στην περίπτωση της διοργάνωσης των εθνικών σχολικών γιορτών δεν παύουν ούτε ο εκπαιδευτικός ούτε οι μαθητές που συμμετέχουν να λειτουργούν μέσα στα πλαίσια των παιδαγωγικών σχέσεων που αναπτύσσονται στο χώρο του σχολείου· διατηρούν δηλαδή την ιδιότητα του “δασκάλου” και του “μαθητή” (Γκότοβος, 1990: 57).

Επιπλέον, το γεγονός ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές είναι “ανοιχτές”, έχουν δηλαδή ακροατήριο, που αποτελείται από το διευθυντή του σχολείου, τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν σ' αυτό, μαθητές, γονείς, εκπροσώπους των τοπικών αρχών, τοποθετεί το συγκεκριμένο έργο των εκπαιδευτικών στα πλαίσια μιας κοινωνικής αλληλεπίδρασης που ξεπερνά και τα όρια της σχολικής ζωής. Η Benincasa (2006) υποστηρίζει ότι «οι σχολικές εκδηλώσεις μνήμης (school commemoration) αποτελούν κοινωνικό σκηνικό (social setting) με τους δικούς του κανόνες» (Benincasa, 2006: 136). Ακόμη η ίδια θεωρεί ότι «οι εκδηλώσεις μνήμης μπορούν να ιδωθούν ως θέατρα στα οποία κάθε εκπαιδευτικός κάνει δουλειά ταυτότητας (*identity work*)» (Benincasa, 2006: 136).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Παρουσίαση των ευρημάτων

Το κεφάλαιο αυτό περιλαμβάνει τις κατηγορίες που διαμόρφωσε η ερευνήτρια ύστερα από προσεκτική ανάγνωση και ανάλυση των συνεντεύξεων.

5.1 Οι τύποι των εθνικών σχολικών γιορτών

Στην 1^η αυτή κατηγορία ευρημάτων, παρουσιάζονται οι τύποι των εθνικών σχολικών γιορτών που προέκυψαν από την ανάλυση των συνεντεύξεων των εκπαιδευτικών. Η ερευνήτρια ωστόσο επισημαίνει ότι η διάκριση αυτή δεν αποκλείει το γεγονός ορισμένες εθνικές σχολικές γιορτές να εμπεριέχουν χαρακτηριστικά στοιχεία δύο διαφορετικών τύπων εθνικών σχολικών γιορτών.

5.1.1 Τυπικές εθνικές σχολικές γιορτές

Η πλειονότητα των εθνικών σχολικών γιορτών ανήκουν στην κατηγορία αυτή· χαρακτηρίζονται δε από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς ως τυπικές και δεν εντυπώνονται στη μνήμη τους.

Οι γιορτές αυτές έχουν κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ως προς τη μορφή, το περιεχόμενο και το χρόνο διάρκειας της παρουσιάσής τους. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρονται απαξιωτικά σε αυτές ως οι γιορτές που περιέχουν “*δύο τρια ποιημάτια, δύο τρία κειμενάκια και κανά δυο τραγουδάκια*”. Η παραπάνω μάλιστα είναι έκφραση που χρησιμοποίησαν σχεδόν πανομοιότυπα πέντε από τους καθηγητές που συμμετείχαν στην έρευνα. Η αναμενόμενη και επιθυμητή από το ακροατήριο των καθηγητών διάρκειά τους κυμαίνεται από μισή ώρα έως το μέγιστο 45 λεπτά. Η συγκεκριμένη διάρκεια επανειλημμένα προσδιορίζεται στις συνεντεύξεις των καθηγητών. Ο Δημήτρης μάλιστα αναφέρει λόγια διευθυντή σχολείου: “*Μισή ώρα να τα μαζέψουμε, σου λέει ο Δ/ντής. Πόση ώρα κρατάει η γιορτή; Άρα τι σου αφήνει να καταλάβεις; Άντε να ξεμπερδέψουμε γρήγορα. Πότε*

ήσουν σε σχολείο και η γιορτή κράτησε μιάμιση ώρα και δεν άκουσες από τους συναδέλφους γκρίνια;”

Οι γιορτές αυτές διοργανώνονται με τη βοήθεια μιας ομάδας 10–12 μαθητών που συνήθως ανήκουν στα τμήματα που διδάσκει ο καθηγητής που διοργανώνει τη γιορτή. Η προετοιμασία γίνεται στα διαλείμματα έτσι ώστε να μη διαταραχθεί το καθημερινό σχολικό πρόγραμμα των μαθημάτων. Σημειώνεται δε από όλους τους καθηγητές που πήραν μέρος στην έρευνα αυτή ότι η προετοιμασία της εθνικής σχολικής γιορτής της 28^{ης} Οκτωβρίου γίνεται στα γυμνάσια την περίοδο που οι μαθητές δίνουν τα υποχρεωτικά διαγωνίσματα του πρώτου τριμήνου και συχνά ούτε ο διευθυντής ούτε οι υπόλοιποι εκπαιδευτικοί διευκολύνουν την προετοιμασία της γιορτής.

Οι τυπικές εθνικές γιορτές δεν απαιτούν ιδιαίτερες γνώσεις ή δεξιότητες από τους καθηγητές που τις διοργανώνουν. Το “υλικό” όπως αποκαλούνται από τους ίδιους τα ποιήματα, τα αποσπάσματα κειμένων, τα τραγούδια και η ομιλία που θα περιέχονται στο πρόγραμμα της γιορτής μπορεί να είναι έτοιμο από παλαιότερες γιορτές ή να βρεθεί εύκολα σε ιστοσελίδες για εκπαιδευτικούς. Ο αρμόδιος καθηγητής αφού συγκεντρώσει και ταξινομήσει το “υλικό” της γιορτής το κατανέμει στους μαθητές που θα παρουσιάσουν τη γιορτή στο σχολικό ακροατήριο. Αυτό σημαίνει ότι ορίζει τους μαθητές, που με βάση συνήθως το προσόν της ευφωνίας, θα απαγγείλουν τα ποιήματα, θα διαβάσουν τα αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων και θα τραγουδήσουν τα τραγούδια της γιορτής. Οι μαθητές αυτοί, ας σημειωθεί, δεν συμμετέχουν στην επιλογή των ποιημάτων, κειμένων και τραγουδιών του προγράμματος της γιορτής.

Τις γιορτές αυτές οι εκπαιδευτικοί που τις διοργανώνουν και όσοι τις παρακολουθούν τις αντιμετωπίζουν σαν αγγαρεία. Η Ιωάννα, διευθύντρια γυμνασίου, λέει ότι *“τις βλέπουμε σαν υποχρέωση, να τηρηθεί το τυπικό”*. Η Λίτσα δε ισχυρίζεται: *“Σήμερα πλέον είναι αυτοσκοπός, δηλαδή –πώς το λένε– η γιορτή γίνεται για τη γιορτή”*. Σ’ ένα άλλο μάλιστα σημείο της συνέντευξης που έδωσε στην ερευνήτρια λέει για τις εθνικές σχολικές γιορτές που γίνονται μ’ αυτό τον

τρόπο: «Στην ουσία καθηγητές, μαθητές αναλαμβάνουμε μια ευθύνη, τι να σου πω, καταναγκαστικά έργα, τα οποία πρέπει να διεκπεραιώσουνε μία μέρα συγκεκριμένη μία, δύο ώρες για να γίνει αυτό και να τελειώσει. Τίποτε άλλο δεν είναι, δεν εξυπηρετούν τίποτα».

5.1.2 Βιωματικές εθνικές σχολικές γιορτές

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα –ιδίαιτερα όσοι έχουν πολλά χρόνια προϋπηρεσίας–δήλωσαν ότι, ενώ έχουν παρακολουθήσει στα σχολεία που υπηρέτησαν πάρα πολλές εθνικές γιορτές, μόνο ένας εξαιρετικά μικρός αριθμός απ’ αυτές –το πολύ δύο– έχει εντυπωθεί στη μνήμη τους και είναι σε θέση να περιγράψουν. Τις γιορτές αυτές αρκετοί απ’ αυτούς τις ονομάζουν “βιωματικές”.

Οι βιωματικές εθνικές γιορτές, όπως δηλώνουν πολλοί εκπαιδευτικοί, έχουν ένα κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα: την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη διοργάνωση και προετοιμασία ενός μέρους ή και του συνόλου του προγράμματος των εκδηλώσεων που παρουσιάζεται στις γιορτές αυτές. Αυτό σημαίνει ότι οι μαθητές με την καθοδήγηση των καθηγητών–διοργανωτών έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε μία ή περισσότερες από τις παρακάτω δραστηριότητες: ψάχνουν, συγκεντρώνουν και οργανώνουν τα ιστορικά στοιχεία που θα παρουσιαστούν στην εθνική σχολική γιορτή· επιλέγουν τα λογοτεχνικά κείμενα που θα διαβαστούν· επιλέγουν τα τραγούδια και ετοιμάζουν το μουσικό μέρος της γιορτής· συμμετέχουν στο ανέβασμα θεατρικής παράστασης· αναλαμβάνουν την ετοιμασία του εικαστικού θέματος της γιορτής· αναδεικνύουν τα μηνύματα που κρίνουν σκόπιμο να προβληθούν στη γιορτή. Οι εκπαιδευτικοί μάλιστα ισχυρίζονται ότι η ενεργή συμμετοχή των μαθητών αποτελεί από μόνη της ένα ισχυρό βίωμα που προκαλεί έντονα συναισθήματα χαράς και συγκίνησης τόσο στους ίδιους όσο και στο ακροατήριο της εθνικής σχολικής γιορτής. Το ακροατήριο μάλιστα των γιορτών αυτών, που αποτελείται κυρίως από τους μαθητές και καθηγητές του

σχολείου, σύμφωνα με τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, δεν περιορίζεται στο ρόλο του ακροατή ή θεατή· εκδηλώνεται, χειροκροτεί θερμά, συνοδεύει τα μουσικά μέρη της γιορτής τραγουδώντας, χορεύει.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί ότι σ’ αυτού του τύπου τις γιορτές συχνά οι καθηγητές – διοργανωτές συμμετέχουν στην παρουσίαση των γιορτών απαγγέλλοντας ή τραγουδώντας.

Ο Βασίλης έδωσε τον ορισμό του όρου “Βιωματικές γιορτές”: *“με την έννοια να συμμετέχουν οι μαθητές, να βρούμε σημεία που να τους ενδιαφέρουν και να δέσουμε το μήνυμα με το ενδιαφέρον των μαθητών”*. Η Σταματία μίλησε για τη “βιωματική συμμετοχή των μαθητών στις εθνικές σχολικές γιορτές” και επεξηγώντας είπε: *“να συμμετέχουν οι μαθητές πιο ενεργά στην παρουσίαση της γιορτής, να φέρουν οι ίδιοι το υλικό, με την επιτήρηση βέβαια και την επίβλεψη του καθηγητή, και οι ίδιοι οι μαθητές ανατρέχουν, ψάχνουν, βρίσκουν και στο τέλος η γιορτή είναι πραγματικά δικό τους δημιούργημα”*.

Η Βάγια μιλώντας για το βιωματικό χαρακτήρα που αποκτούν για τους μαθητές αυτού του τύπου οι γιορτές είπε: *“Να βιώσουν σημαίνει όχι απλά να μάθουν· αλλά ότι θα πάρουν τον παλμό των τραγουδιών, των μηνυμάτων· να θελήσουν να περάσουν και τα δικά τους μηνύματα μέσα σε μια γιορτή. Όχι αυτά που θέλουμε εμείς πάντα να τους περάσουμε”*. Η ίδια είπε για τα συναισθήματα που γεννούν στους μαθητές αυτού του τύπου οι γιορτές: *“Δηλαδή αυτή η χαρά που θα νιώσουν τα παιδιά, γιατί συνέλεξαν πληροφορίες, γιατί έμαθαν κάποια ιστορικά γεγονότα, γιατί συγκινήθηκαν με κάποια τραγούδια, τα οποία ετοίμασαν μόνα τους, ή που έμαθαν να παίζουν, έτσι, στην κιθάρα, στο πιάνο και τα λοιπά, αυτό δε νομίζεις... τουλάχιστον για μένα είναι απ’ τα πιο σημαντικά”*.

Οι βιωματικές εθνικές σχολικές γιορτές δεν έχουν τη μορφή και το περιεχόμενο των τυπικών εθνικών σχολικών γιορτών που στηρίζονται στο μοτίβο: ομιλία – ποιήματα – πεζά αποσπάσματα – τραγούδια. Η μορφή και το περιεχόμενό τους δεν μπορεί να τυποποιηθεί γιατί καθεμιά απ’ αυτές ξεχωρίζει για τα διαφορετικά στοιχεία που συμπεριλαμβάνει στη δομή του προγράμματός της. Η Σταμα-

τία λέει: “...δίνουν κάτι διαφορετικό από το κοινό και το τετριμμένο, το καθιερωμένο των σχολικών γιορτών. Η γιορτή αυτή θέλει πολλή δουλειά! Δουλειά, φαντασία και διάθεση να δώσεις κάτι ξεχωριστό! Γιατί δεν υπάρχει ένα τυπικό, να πει μια ομιλία, ποιήματα, τραγούδια...”.

Παραδείγματα τέτοιων γιορτών ή στοιχεία του προγράμματός τους σταχυολόγησα από τις περιγραφές των καθηγητών και ενδεικτικά θα αναφέρω τα εξής: Σε εθνική σχολική γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου σε Λύκειο της πόλης των Ιωαννίνων το τμήμα της Σταματίας που είχε αναλάβει τη διοργάνωση της γιορτής, με την καθοδήγησή της, ανέλυσε και παρουσίασε το έργο: “*Τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη*”. Η ίδια λέει “είχαμε κάνει και κάποια σλάιτς από τη βιογραφία του, απ’ την προσωπικότητά του και αυτό ήταν πολύ πιο ενδιαφέρον και εντυπωσιακό και στα παιδιά άρεσε ιδιαίτερα και δούλεψαν πάρα πολύ. Το υπόλοιπο σχολείο το ακούμπησε με ενδιαφέρον, το παρακολούθησε γιατί ξέφυγε...”.

Σε ένα άλλο σχολείο της Β/μιας εκπαίδευσης του Νομού Ιωαννίνων το μουσικό μέρος της εθνικής σχολικής γιορτής της 28^{ης} Οκτωβρίου δεν ήταν προαποφασισμένο από τον καθηγητή-διοργανωτή. Τα τραγούδια επιλέχθηκαν από τους μαθητές. Τραγουδήθηκαν δε a capella από μαθήτριες που δεν είχαν μουσική παιδεία· παρόλα αυτά συγκίνησαν και καταχειροκροτήθηκαν. Η Βάγια που παρακολούθησε τη γιορτή λέει: “Υπήρχαν παιδιά που ανέλαβαν το βάρος, σήκωσαν το βάρος μόνα τους να τραγουδήσουν κάποια τραγούδια, γνωστά και αγαπητά στα παιδιά, όχι τα πολύ συνηθισμένα της Δικαιοσύνης και τα λοιπά και συνοδεύονταν και από παρουσίαση *PowerPoint*, από κάποιες εικόνες...”. Για το ακροατήριο της γιορτής λέει: “Μετά το γεγονός ότι τα παιδιά έβλεπαν, όχι τη χορωδία, αλλά ένα συγκεκριμένο παιδί το οποίο αγαπάνε, με το οποίο έχουν ιδιαίτερη σχέση, τους άρεσε περισσότερο, καταχειροκροτήθηκαν τα παιδιά αυτά, πολύ περισσότερο απ’ τη χορωδία...”.

Στις γιορτές αυτού του τύπου η ερευνήτρια εντάσσει τις εθνικές σχολικές γιορτές που συμπεριλαμβάνουν στο πρόγραμμά τους θεατρική παράσταση. Η παράσταση ενός θεατρικού έργου, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, στηρίζεται

στην ενεργή συμμετοχή των μαθητών όχι μόνο στην ερμηνεία των ρόλων, αλλά και σ’ ότι άλλο κρίνεται αναγκαίο για το ανέβασμα της παράστασης όπως η κατασκευή των σκηνικών. Η Ελένη λέει: *“Στο θέατρο τα παιδιά συμμετέχουν και το ζουν περισσότερο· το χαίρονται, θυμούνται τα λόγια, μπαίνουν περισσότερο στο πνεύμα της γιορτής. Παιδιά σύγχρονα με τα δικά τους ενδιαφέροντα που δεν θα παθιαστούν από έναν πόλεμο ή κάποια ιδανικά. Μέσα από το θέατρο έρχονται κοντά στην εποχή, στις συνθήκες, στον αγώνα, στη θυσία. Αυτό το βλέπω να το βιώνουν και επειδή ακριβώς το βιώνουν αποδίδουν κιόλας”*.

Στις βιοματικές γιορτές συχνά έχουν θέση μαρτυρίες ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα, οι οποίες μεταφέρονται είτε από τους ίδιους στο ακροατήριο είτε προβάλλονται μέσω ντοκιμαντέρ. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Βασίλη σε εθνική σχολική γιορτή της 28^{ης} Οκτωβρίου σε γυμνάσιο της Αθήνας που στηρίχτηκε στην παρουσία και τις μαρτυρίες του Μανώλη Γλέζου, αγωνιστή της εθνικής αντίστασης.

5.1.3. Θεματικές εθνικές σχολικές γιορτές

Θεματικές εθνικές σχολικές γιορτές ονομάζονται οι γιορτές που οργανώνονται γύρω από ένα συγκεκριμένο ιστορικό θεματικό άξονα σχετικό με τα γεγονότα της εθνικής επετείου που εορτάζεται. Είναι οι γιορτές που είναι αφιερωμένες σε συγκεκριμένα πρόσωπα – συνήθως ήρωες – ή τόπους, που σχετίζονται με τα γεγονότα αυτά. Η ερευνήτρια για τον τύπο αυτό των εθνικών σχολικών γιορτών υιοθέτησε το χαρακτηρισμό που τους έδωσε η Μαρία.

Οι γιορτές αυτές αξιολογούνται θετικά από τους καθηγητές και όπως οι ίδιοι ισχυρίζονται και από τους μαθητές. Οι καθηγητές μάλιστα που υποστηρίζουν θερμά το είδος των θεματικών εθνικών σχολικών γιορτών ισχυρίζονται ότι από της Α΄ Δημοτικού ως το Λύκειο έχει εξαντληθεί το ρεπερτόριο των τραγουδιών και ποιημάτων που παρουσιάζονται στις εθνικές σχολικές γιορτές και ότι οι μαθητές τα γνωρίζουν. Έτσι οι γιορτές αυτού του τύπου δίνουν μια νέα διάσταση με

τη μορφή και το περιεχόμενό τους στον εορτασμό των εθνικών επετείων στο σχολείο και γι’ αυτό κεντρίζουν το ενδιαφέρον των μαθητών· προσφέρουν δε συγκεκριμένη ιστορική γνώση και ενισχύουν την ιστορική μνήμη των μαθητών.

Η Μαρία υπέρμαχος των θεματικών εορτών λέει ότι *της αρέσει και τη βοηθά στη συγκέντρωση του υλικού της γιορτής «η γιορτή να είναι αφιερωμένη κάπου, όχι γενικώς και αορίστως να μιλήσουμε για την 28^η Οκτωβρίου, για την 25^η Μαρτίου και να βάλουμε 5 ποιήματα, 5 τραγούδια έτσι. Να έχουμε έναν άξονα θεματικό κάθε φορά μια γιορτή, για να μένει και κάτι στα παιδιά»*. Η ίδια περιέγραψε γιορτή που είχε διοργανώσει για την εθνική επέτειο της 25^{ης} Μαρτίου και η οποία ήταν ένα αφιέρωμα στην Ήπειρο· συγκεκριμένα οι Ηπειρώτες στην Επανάσταση του ’21, με δύο μεγάλες ενότητες: πρώτα η συμμετοχή των Ηπειρωτών προεπαναστατικά και κατόπιν η συμμετοχή τους κατά τη διάρκεια της επανάστασης.

Ο Βασίλης αναφέρει δύο θεματικές εθνικές σχολικές γιορτές της 25^{ης} Μαρτίου. Η πρώτη ήταν αφιέρωμα στον Καραϊσκάκη· η γιορτή αυτή εκτός από την ομιλία και τα επιλεγμένα από τους καθηγητές που τη διοργάνωσαν ποιήματα και κείμενα που αναφέρονταν στον συγκεκριμένο ήρωα της επανάστασης συμπεριλάμβανε και παράσταση θεάτρου σκιών με θέμα τον Καραϊσκάκη. Η δεύτερη εθνική σχολική γιορτή είχε ως θέμα “*Το Μεσολόγγι ως σύμβολο της Ελευθερίας*”. Στη γιορτή παρουσιάστηκαν σε μια σύντομη ομιλία ιστορικά στοιχεία για τη συμβολή του Μεσολογγίου στην επανάσταση του ’21, υλικό από το Μακρυγιάννη και μελοποιημένη από το Μαρκόπουλο ποίηση του Σολωμού.

Η συμμετοχή των μαθητών στη διοργάνωση των θεματικών εθνικών σχολικών γιορτών φαίνεται να είναι περιορισμένη σύμφωνα μ’ ότι δηλώνουν οι καθηγητές. Ο καθηγητής είναι εκείνος που έχει την ιδέα, ορίζει δηλαδή το θέμα της γιορτής, βρίσκει και ταξινομεί το υλικό, αποφασίζει τον τρόπο που θα παρουσιαστεί στο ακροατήριο της γιορτής. Μόνο η Σταματία αναφέρεται σε εθνική σχολική γιορτή του τύπου αυτού που η συμμετοχή των μαθητών ήταν καθοριστική στη διοργάνωσή της. Αξίζει δε να αναφερθεί ότι ο Βασίλης, κατά τη διάρκεια της συνέ-

ντευξης, συνειδητοποιώντας ενδεχομένως το συγκεντρωτικό τρόπο που διοργανώνει τις γιορτές, σκέφτηκε και δήλωσε πως την επόμενη φορά θα προσπαθήσει η γιορτή να είναι προϊόν διαλόγου με τους μαθητές του σχολείου.

5.2 Εθνικές σχολικές γιορτές στα σχολεία της Β/θμιας εκπ/σης μιας επαρχιακής πόλης της Περιφέρειας Ηπείρου – Μια ξεχωριστή περίπτωση

Οι εθνικές σχολικές γιορτές του γυμνασίου και λυκείου μιας επαρχιακής πόλης της Περιφέρειας Ηπείρου αποτελούν μια ξεχωριστή περίπτωση εφόσον γίνονται σε δύο σχολεία που έχουν δημιουργήσει ιδιαίτερη παράδοση στη διοργάνωση και παρουσίαση των γιορτών αυτών. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι οι γιορτές αυτές συνδιοργανώνονται από τα δύο σχολεία. Στην αρχή κάθε σχολικού έτους κατανέμεται μεταξύ τους η κύρια ευθύνη της διοργάνωσης μιας εκ των δύο εθνικών σχολικών γιορτών· στη διοργάνωση βέβαια συμμετέχουν καθηγητές και μαθητές και των δύο σχολείων.

Στις γιορτές αυτές αναφέρθηκαν 5 από τους 14 καθηγητές που πήραν μέρος στην έρευνα. Οι τέσσερις υπηρέτησαν στα σχολεία αυτά 2–3 σχολικά έτη ενώ μια εκπαιδευτικός 10 έτη. Δύο δε άλλοι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν σε περιπτώσεις σχολείων μεγάλης δυναμικότητας που έχουν παράδοση στη διοργάνωση εθνικών σχολικών γιορτών.

Η ξεχωριστή περίπτωση των γιορτών αυτών φωτίζεται, σύμφωνα με την άποψη της ερευνήτριας, από τον Ανδρέα, μαθητή παλαιότερα και σήμερα καθηγητή στο εν λόγω γυμνάσιο για δύο σχολικά έτη. Ο Ανδρέας θεωρεί ότι κάθε εθνική σχολική γιορτή σχετίζεται άμεσα με αυτό που αποκαλεί “*δυναμική του σχολείου*”. “*Η δυναμική του σχολείου*” σύμφωνα με τον ίδιο καθορίζεται κυρίως από την ύπαρξη ή όχι μιας σταθερής ομάδας καθηγητών με εμπειρία που διοργανώνει τις γιορτές αυτές και η οποία μάλιστα όταν χρειάζεται μεταδίδει την εμπειρία της σε νεώτερους εκπαιδευτικούς του σχολείου. Σ’ ένα σημείο της συνέντευξης που έδωσε στην ερευνήτρια ο Ανδρέας λέει: “*Η δυναμική σημαίνει πόσα χρό-*

για διοργανώνονται γιορτές, το επίπεδο των εορτών, ποιοι διοργανώνουν τις εορτές, εάν οι εορτές, εφόσον είναι τα ίδια άτομα διαφοροποιούνται κάθε χρόνο-διότι αν είναι ο ίδιος υπεύθυνος ή τουλάχιστον η ίδια ομάδα υπευθύνων καθηγητών μέσα στο σχολείο χρόνια, σίγουρα παράγουν και ένα διαφορετικό αποτέλεσμα κάθε χρόνο για να μην είναι το ίδιο και το ίδιο”.

Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών στα συγκεκριμένα σχολεία έχει μεγάλη διάρκεια. Ενδεικτικό είναι ότι η προετοιμασία της εθνικής σχολικής γιορτής της 28^{ης} Οκτωβρίου ξεκινά με την έναρξη του σχολικού έτους. Οι καθηγητές και μαθητές που συμμετέχουν στις γιορτές αυτές απασχολούνται στην προετοιμασία τους τόσο μέσα στα πλαίσια του σχολικού προγράμματος όσο και σε ώρες που δεν λειτουργούν τα σχολεία.

Στα σχολεία αυτά το επίκεντρο των εθνικών σχολικών γιορτών είναι πάντα η παράσταση ενός θεατρικού έργου με θεματολογία σχετική με την εθνική επέτειο που εορτάζεται. Σ’ αυτό βοηθά η μακρά εμπειρία μονίμων εκπαιδευτικών των σχολείων στο ανέβασμα θεατρικών παραστάσεων και η ύπαρξη αίθουσας τελετών και σκηνικού χώρου στα σχολεία αυτά. Με το πέρασμα δε του χρόνου έχει δημιουργηθεί ένα δίκτυο επαφών και συνεργασίας με κατάλληλους ανθρώπους και πολιτιστικούς συλλόγους που εξασφαλίζουν στις θεατρικές ομάδες των σχολείων κουστούμια, στολές και υλικά για το στήσιμο της σκηνής. Επιπλέον μια μικρή συνήθως ομιλία, ποιήματα, κείμενα, τραγούδια από τη μόνιμη χορωδία των δύο σχολείων και παραδοσιακοί χοροί πλαισιώνουν τη θεατρική παράσταση.

Οι εθνικές σχολικές γιορτές των δύο σχολείων είναι ανοιχτές στην τοπική κοινωνία, η οποία τις θεωρεί ένα ξεχωριστό γεγονός του εορτασμού των δύο εθνικών επετείων. Οι γιορτές παρουσιάζονται την παραμονή των εθνικών επετείων στο σχολικό ακροατήριο, δηλαδή τους μαθητές και καθηγητές των δύο σχολείων και ανήμερα των εθνικών επετείων σε ένα διευρυμένο ακροατήριο που αποτελείται από τους γονείς των μαθητών και τους εκπροσώπους των τοπικών αρχών.

Οι αναφορές τεσσάρων καθηγητών στις εθνικές σχολικές γιορτές των δύο αυτών σχολείων είναι θετικές. Οι καθηγητές θεωρούν ότι δραστηριοποιούν συνολικά τις μαθητικές κοινότητες των δύο σχολείων καθώς ένας μεγάλος αριθμός μαθητών συμμετέχει σ’ αυτές. Επίσης υποστηρίζουν ότι έχουν μεγάλη απήχηση και στους υπόλοιπους μαθητές που παρακολουθούν την παρουσίασή τους. Ο Ανδρέας μάλιστα πιστεύει ότι δημιουργούν, σε βάθος χρόνου, μια δυναμική ως προς την προαίρεση των μαθητών να συμμετέχουν σ’ αυτές· δηλαδή οι μαθητές των δύο σχολείων βασίζονται τη θέλησή τους να συμμετέχουν στις γιορτές σ’ αυτό που εισέπραξαν ως ακροατήριο σε προηγούμενες εθνικές σχολικές γιορτές –συνήθως στις μικρότερες τάξεις του γυμνασίου. Σε αντίθεση με όσα υποστηρίζουν οι τέσσερις καθηγητές, η Λίτσα στέκεται επικριτικά απέναντι στις γιορτές αυτές· επικρίνει ιδιαίτερα την ποιότητα των θεατρικών παραστάσεων και ισχυρίζεται ότι έχουν μικρή απήχηση στο σχολικό ακροατήριο. Η Βάγια δε επισημαίνει ότι η παράδοση στην ξεχωριστή διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών δεν αφορά και τη γιορτή του Πολυτεχνείου, για την οποία διαπίστωσε απροθυμία να συμμετέχουν τόσο οι καθηγητές που επί σειρά ετών διοργανώνουν τις εθνικές σχολικές γιορτές όσο και η πλειονότητα των μαθητών. Η Ελένη, καθηγήτρια που υπηρετεί πολλά σχολικά έτη στο Γυμνάσιο, εκθέτει τον προβληματισμό που υπάρχει τα τελευταία δύο έτη στο σύλλογο των διδασκόντων του σχολείου για την ιδιαίτερα κοπιαστική, όπως τη χαρακτηρίζει, προετοιμασία των γιορτών. Ο σύλλογος των διδασκόντων του Γυμνασίου, σύμφωνα με όσα η ίδια αναφέρει, επιθυμεί να κάνει αλλαγές στη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών με σκοπό την προσαρμογή τους στα πρότυπα των γιορτών που γίνονται στην πλειοψηφία των σχολείων της χώρας.

5.3 Εθνικές σχολικές γιορτές - χρήση σύγχρονων μέσων τεχνολογίας

Οι καθηγητές που πήραν μέρος στην έρευνα διαπιστώνουν πως τα τελευταία 7–8 σχολικά έτη οι εθνικές σχολικές γιορτές στα σχολεία εμπεριέχουν ένα νέο στοι-

χείο, την εικόνα. Το στοιχείο αυτό οφείλεται στη χρήση σύγχρονων μέσων τεχνολογίας όπως video projector ή του προγράμματος PowerPoint της Microsoft. Η σταδιακά αυξανόμενη χρήση τους στις γιορτές των σχολείων σχετίζεται με την ολοένα ενεργητικότερη συμμετοχή στη διοργάνωσή τους, σε συνεργασία με τους υπεύθυνους καθηγητές των γιορτών, των καθηγητών της πληροφορικής. Η εικόνα, σύμφωνα με την άποψη της πλειοψηφίας των καθηγητών, κάνει την παρουσίαση των γιορτών πιο εντυπωσιακή και σ’ αυτή αποδίδουν ένα μεγάλο μέρος της προσοχής με την οποία παρακολουθούν τη γιορτή οι μαθητές του ακροατηρίου.

Στις εθνικές σχολικές γιορτές συχνά προβάλλονται αποσπάσματα ντοκιμαντέρ σχετικών με τα ιστορικά γεγονότα των επετείων ή μαρτυρίες προσώπων που συμμετείχαν σ’ αυτά. Επίσης συχνά η απαγγελία των ποιημάτων και η ανάγνωση των κειμένων του προγράμματος των γιορτών υποστηρίζεται οπτικά με εικόνες σχετικές με το περιεχόμενό τους που προβάλλονται σε οθόνη που βρίσκεται στο χώρο παρουσίασης των γιορτών. Από καθηγητές αναφέρονται και περιπτώσεις όπου τα τραγούδια της χορωδίας συνοδεύονται με την προβολή των στίχων των τραγουδιών σε οθόνη σε συνδυασμό με εικόνες σχετικές με το περιεχόμενό τους.

Αξίζει εδώ να αναφέρουμε την εμπειρία ενός εκπαιδευτικού, του Ανδρέα. Ο Ανδρέας θεωρεί ότι οι εκπαιδευτικοί που διοργανώνουν τις γιορτές *“πρέπει πρώτα να αντιμετωπίσουν πρακτικά πράγματα για να φτάσουν στην ουσία”* και λέει *“Ο στόχος ποιος είναι; Να παρακολουθήσουν τα παιδιά, να τραβήξουμε την προσοχή τους όπως κάνουμε μέσα στο μάθημα το κάνουμε και στη γιορτή, δεν μπορούμε αν το αγνοήσουμε”*. Έτσι ο ίδιος δηλώνει απερίφραστα: *“Συνδύασα απαγγελία ποιήματος με εικόνα για να τους ηρεμήσω”*. Η εμπειρία του Ανδρέα από τη χρήση του προγράμματος PowerPoint της Microsoft στη διοργάνωση σχολικής γιορτής είναι απόλυτα θετική. Ο ίδιος δε υποστηρίζει ότι κάθε φορά που είναι υπεύθυνος για τη διοργάνωση σχολικής γιορτής στα σχολεία που υπηρετεί νοιώθει την ανάγκη να πειραματίζεται και λέει *“Τα παιδιά αλλάζουν κάθε φορά,*

πρέπει να βρίσκεις και καινούρια ενδιαφέροντα· οι γιορτές είναι εκεί, είναι σταθερές”.

Κάποιοι εκπαιδευτικοί φαίνεται να είναι επιφυλακτικοί στις καινοτομίες κάθε είδους. Η Μαίρη λέει “Δεν σημαίνει ότι η χρήση σύγχρονων μέσων τεχνολογίας θα κάνει και ωραία τη γιορτή” και τονίζει πως “δεν πρέπει να ταιριάζουμε τα αταίριαστα. Πρέπει να υπάρχει κορμός, η εικόνα να έχει σχέση μ’ αυτό, να έχει χρονική και τυπική σειρά, να μην μπερδεύει”. Ο Οδυσσέας ισχυρίστηκε ότι, σε αντιδιαστολή με σχολικές γιορτές που χρησιμοποίησαν καινούρια μέσα τεχνολογίας, “...παρακολούθησα απλές γιορτές που ήταν αξιολογότερες· όπου τα προλογικά σημειώματα έδεναν με τα ποιήματα και τα τραγούδια”. Η Ελένη δε θεωρεί ότι “Τα παιδιά εθισμένα στην εικόνα δεν τα πολυενδιαφέρει όταν είναι έτσι”.

Εδώ, η ερευνήτρια πρέπει να συμπληρώσει ότι αρκετοί καθηγητές βιντεοσκοπούν εθνικές σχολικές γιορτές που προετοιμάζουν και παρουσιάζουν στα σχολεία που υπηρετούν και είτε δημιουργούν προσωπικό αρχείο είτε διαθέτουν τη βιντεοσκοπημένη ταινία στο σχολικό αρχείο. Ο Βασίλης μάλιστα δηλώνει ότι πρόθεσή του είναι να δημιουργήσει στο σχολείο που υπηρετεί μόνιμα τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια ιστοσελίδα με θέμα τις σχολικές γιορτές.

5.4 Η γιορτή του Πολυτεχνείου

Παρόλο που η έρευνά μας αφορούσε τις εθνικές σχολικές γιορτές που γίνονται στα σχολεία τις παραμονές του επίσημου εορτασμού από την ελληνική πολιτεία των επετείων της 28^{ης} Οκτωβρίου και της 25^{ης} Μαρτίου, η γιορτή του Πολυτεχνείου ήταν πάντα παρούσα στις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών με ιδιαίτερες αναφορές. Φαίνεται μάλιστα, σύμφωνα με τις δηλώσεις της πλειοψηφίας των εκπαιδευτικών, ότι είναι η αγαπημένη σχολική γιορτή καθηγητών και μαθητών. Τρεις μάλιστα καθηγητές δήλωσαν ότι αναλαμβάνουν τη διοργάνωση μόνο της σχολικής γιορτής του Πολυτεχνείου. Ο Ανδρέας λέει: “Η επέτειος του Πολυτεχνείου είναι πάλι κάτι διαφορετικό, είναι πιο σχολική έτσι –να μην το πω σχολική– έχει να

κάνει περισσότερο με τα εκπαιδευτικά πράγματα”· ο ίδιος ισχυρίζεται ότι η γιορτή του Πολυτεχνείου “έχει πιο συγκεκριμένο κοινό” που μετά από διευκρινιστική ερώτηση της ερευνήτριας επεξηγεί ως εξής: “εντάξει είναι βέβαια μια επέτειος που έχει να κάνει με την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ας το πούμε έτσι, αλλά δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να έχει απήχηση στις υπόλοιπες βαθμίδες. Βέβαια δεν ξέρω κατά πόσο στην Πρωτοβάθμια, αλλά στη Δευτεροβάθμια και σε ό,τι αφορά το Λύκειο έχει μια συγκεκριμένη απήχηση στα παιδιά” .

Τρεις καθηγητές δήλωσαν ότι συνδέονται ιδιαίτερα με τα γεγονότα της αντίστασης των φοιτητών στο Πολυτεχνείου το 1973 γιατί οι ίδιοι φοιτούσαν στο Πανεπιστήμιο ή ήταν μαθητές. Ο Βασίλης και η Λουκία, ο καθένας χωριστά, κάνουν ιδιαίτερη αναφορά σε σχολική γιορτή του Πολυτεχνείου που παρακολούθησαν σε σχολεία που υπηρέτησαν και έχει έντονα εντυπωθεί στη μνήμη τους· η γιορτή αυτή βασίστηκε στις προσωπικές μνήμες συμμετοχής στα γεγονότα του Πολυτεχνείου του καθηγητή που τη διοργάνωσε.

Η γιορτή του Πολυτεχνείου αντιδιαστέλλεται συχνά στο λόγο των περισσότερων εκπαιδευτικών από τις εθνικές σχολικές γιορτές. Η Λουκία λέει: *“θυμάμαι αρκετές γιορτές του Πολυτεχνείου· παιδιά με όργανα, μουσικές, καλές απαγγελίες, συμμετείχαν και οι καθηγητές σ’ αυτά! (...) αυτές που είναι εθνικές είναι, εε, μέσα στην πεπατημένη, δηλαδή πώς να το πω, γίνονται πολλές φορές, έγιναν πολλά χρόνια και πιστεύω από το γυμνάσιο το δικό μας ως μαθητές παρόμοια γίνονται και τώρα, είναι κάτι πανομοιότυπο ας πούμε αυτές οι γιορτές” .*

5.5 Η ιστορική γνώση

Η 5^η κατηγορία ευρημάτων περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικές με την ιστορική γνώση των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με τις εθνικές επετείους.

5.5.1 Η γνώση των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα όσο αφορά τις γνώσεις των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με τις εθνικές σχολικές γιορτές δίστανται.

Από τη μια είναι οι εκπαιδευτικοί που υποστηρίζουν ότι οι μαθητές γνωρίζουν τα ιστορικά γεγονότα. Δύο από αυτούς μάλιστα αμφισβητούν την εγκυρότητα ερευνών που έχουν δημοσιευτεί στον τύπο και οι οποίες δείχνουν ότι οι μαθητές αγνοούν τα ιστορικά γεγονότα· θεωρούν μάλιστα ότι οι απαντήσεις των μαθητών στα ερωτήματα που θέτουν οι έρευνες αυτές είναι τεχνηέντως λανθασμένες προκειμένου να προκαλέσουν ποικίλα σχόλια.

Από την άλλη είναι οι εκπαιδευτικοί που πιστεύουν ότι είτε οι μαθητές δεν γνωρίζουν τα ιστορικά γεγονότα είτε όπως λέει ο Δημήτρης “...τα παιδιά έχουν σύγχυση γεγονότων και προσώπων”. Ο Βασίλης δηλώνει ότι έκανε ο ίδιος μια μικρή έρευνα σε μια τάξη μαθητών του σχολείου όπου υπηρετεί στην οποία φάνηκε η άγνοια των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα. Το ίδιο υποστηρίζει ότι διαπίστωσε με έρευνά της σε σχολείο που υπηρέτησε και η Λίτσα.

5.5.2 Το μάθημα της ιστορίας και η ιστορική γνώση

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι μαθητές ταυτίζουν το μάθημα της ιστορίας με την ιστορική γνώση. Το μάθημα της ιστορίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς που οι περισσότεροι είναι φιλόλογοι, περιορίζεται στην αναφορά ιστορικών γεγονότων που οι μαθητές αναγκάζονται να αποστηθίσουν για να ανταποκριθούν με επιτυχία στις εξετάσεις· ο τρόπος, λοιπόν, διδασκαλίας του μαθήματα της ιστορίας προκαλεί την αποστροφή των μαθητών όχι μόνο προς το μάθημα της ιστορίας αλλά και ευρύτερα προς την ιστορική γνώση. Έτσι οι εκπαιδευτικοί εξηγούν και την έλλειψη επαρκούς γνώσης των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με τις εθνικές επετείους.

Επιπλέον τρεις εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνά μας υποστηρίζουν ότι περιορισμοί στη διδασκαλία των ιστορικών γεγονότων που σχετίζονται με τις εθνικές επετείους και ιδιαίτερα με την εθνική επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου προκύπτουν από δύο βασικές συνιστώσες της διδασκαλίας του μαθήματος της ιστορίας. Η πρώτη αφορά τη διευρυμένη σε μεγάλες ιστορικές περιόδους ύλη του μαθήματος της ιστορίας και η δεύτερη στο λιγοστό –σε σχέση με τις ανάγκες διδασκαλίας της ιστορίας– διδακτικό χρόνο. Η Ελένη λέει: *“Η γνώση που προέρχεται μέσα απ’ το μάθημα της ιστορίας είναι αρκετά ξερή πια, έχει διευρυνθεί η ιστορική ύλη πολύ, δεν μπορούμε να ασχολούμαστε μισό χρόνο μόνο με την ελληνική επανάσταση, ας πούμε ή μόνο με το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο”*. Παρόλα αυτά πρέπει η ερευνήτρια να αναφέρει ότι στην πλειονότητά τους οι εκπαιδευτικοί που είναι φιλόλογοι δηλώνουν ότι τις παραμονές των εθνικών επετείων στα πλαίσια του μαθήματος της ιστορίας αναφέρονται στα ιστορικά γεγονότα που συνδέονται με τις εθνικές επετείους.

5.5.2.1 Εκπαιδευτικό σύστημα και ιστορική γνώση

Ορισμένοι εκπαιδευτικοί διατυπώνουν την άποψη ότι το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν ευνοεί τη μαθησιακή διαδικασία στο σύνολό της και κατ’ επέκταση ούτε την απόκτηση της ιστορικής γνώσης μέσα στο σχολείο από τους μαθητές. Η Λουκία λέει: *“Τα παιδιά δεν ξέρουν τι γιορτάζουν όχι επειδή δεν λέγονται, δεν τονίζονται αλλά επειδή είναι αδιάφορα· δεν τους ενδιαφέρει καν τι γίνεται μέσα στο σχολείο”*. Η Μαίρη επίσης ισχυρίζεται: *“Δεν ξέρουν οι μαθητές τι γιορτάζουν. Δεν το πήραν μέσα στην τάξη και δεν το πήραν όχι γιατί δεν τους το έδωσαν οι εκπαιδευτικοί. Δεν θέλαν να το πάρουν; Είναι τέτοιο το σύστημα, που δεν το χωράει το μυαλό τους. Όλοι τα λέμε, όλοι οι μαθητές άκουσαν απ’ το Δημοτικό μέχρι το Λύκειο τι γιορτάζουμε στην 28^η Οκτώβρη, τι γιορτάζουμε στις 25 Μαρτίου, και όμως ρωτάνε έξω πολλούς μαθητές και λένε ότι δεν ξέρουν τι γιορτάζουν την κάθε μέρα”*.

5.5.3 Οι εθνικές σχολικές γιορτές και η ιστορική γνώση

Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα πιστεύει ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές προσφέρουν ιστορική γνώση στους μαθητές. Οι εκπαιδευτικοί μάλιστα δηλώνουν ότι η παρουσίαση των ιστορικών γεγονότων που σχετίζονται με τις εθνικές επετείους αποτελεί πρωταρχικό στόχο των εθνικών σχολικών γιορτών που διοργανώνουν. Η Σταματία λέει για τις εθνικές σχολικές γιορτές που διοργανώνει *“Προσπαθώ να δώσω το ιστορικό πλαίσιο, το ιστορικό γεγονός, το εθνικό γεγονός βασικά που γιορτάζουμε μέσα απ’ τη σύνδεση μάλλον, την παρουσίαση και των ποιημάτων και των θεατρικών έργων και των πεζών κειμένων· αυτή η σύνδεση είναι σαν μια ιστορική αναδρομή ούτως ώστε το γεγονός, το οποίο γιορτάζουμε, να παραμείνει, να μείνει στους μαθητές έντονα. (...) Το θεωρώ βασικό να ξέρει ο μαθητής, βγαίνοντας από μια εθνική γιορτή, τι άκουσε, για ποιο πράγμα άκουσε, τι γιόρτασε και γιατί δεν έχει σήμερα σχολείο”*. Υπάρχουν μάλιστα εκπαιδευτικοί που πιστεύουν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές συμπληρώνουν, εμπλουτίζουν, και ενισχύουν την ιστορική γνώση των μαθητών για τα γεγονότα που συνδέονται με τις εθνικές επετείους. Η Ελένη λέει: *“Ας πούμε, για την 28^η Οκτωβρίου πόσα χρόνια προλαβαίνουμε να κάνουμε Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο σχολείο; Δεν προλαβαίνουμε. Τα περισσότερα παιδιά μαθαίνουν την ιστορία του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέσα από τη γιορτή της 28^{ης}. Την ιστορία της Αντίστασης, όλα τα θέματα αυτά”*. Η Μαίρη επίσης υποστηρίζει: *“Αυτό που οι μαθητές έμαθαν στην ιστορία μέσω της εικόνας, μέσω της λογοτεχνίας, μέσω της ποίησης, των καλλιτεχνικών στοιχείων γίνεται πιο παραστατικό, εμπεδώνεται”*.

Οι εκπαιδευτικοί που διοργανώνουν θεματικές εθνικές γιορτές θεωρούν ότι αυτός ο τύπος εθνικής σχολικής γιορτής προσφέρει συγκεκριμένες ιστορικές γνώσεις στους μαθητές που μένουν στη μνήμη τους. Η Μαρία λέει αναφερόμενη στον τύπο αυτό των εθνικών σχολικών γιορτών: *“Από το να έχει αυτό το γενικό-λογο της εθνικής μόνο έπαρσης, να έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο, συγκεκριμένο θέμα· να μαθαίνουν και πέντε πράγματα πιο συγκεκριμένα για το τι συνέβη τό-*

τε σ’ ένα τομέα κάθε φορά που ενδεχομένως μέσα απ’ το μάθημα της ιστορίας να μην καθίσει να το μάθει ή να το ακούσει, εκεί μπορεί να καθίσει να το ακούσει”.

Υπάρχουν όμως και εκπαιδευτικοί που υποστηρίζουν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές δεν συμβάλλουν στην απόκτηση ιστορικών γνώσεων από τους μαθητές. Αυτό οφείλεται πρωταρχικά, κατά την άποψή τους, στον τρόπο διοργάνωσής τους που αποκλείει στην ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διερεύνηση και την παρουσίαση των ιστορικών γεγονότων που σχετίζονται με τις εθνικές επετείους και κατά δεύτερο λόγο στην έλλειψη ενδιαφέροντος εκ μέρους των μαθητών για τις γιορτές αυτές στο σύνολό τους. Η Λίτσα λέει: *“Μέσα από τις γιορτές θα έπρεπε, πρώτα απ’ όλα αυτό, να έρθουν σε επαφή με την ιστορία. Τα παιδιά μέσα από τις γιορτές δεν μαθαίνουν τίποτα. Αντί να βοηθούν οι γιορτές, στην ουσία είναι τροχοπέδη”*. Η ίδια εξηγεί: *“...είναι κάτι που το απεχθάνονται, δεν τους αρέσει, δεν τους ικανοποιεί, δεν τους ευχαριστεί· και αφού δεν τους ευχαριστεί, φεύγουν απ’ αυτό, απομακρύνονται(...) . Στην ουσία απομακρύνονται και από την ιστορική γνώση”*. Μάλιστα η Λίτσα τοποθετείται συνολικά λέγοντας: *“Ταυτίζουν την ιστορική γνώση μ’ αυτό που γίνεται μέσ’ στο σχολείο και φτάνουν και σε μια απέχθεια που αφορά και την ιστορία ως μάθημα, αλλά και όλο αυτό το συμβάν που γίνεται εκεί”*.

5.6 Η ιστορία που γίνεται μύθος και οι εθνικές σχολικές γιορτές

Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών υποστηρίζει ότι τα ιστορικά γεγονότα των εθνικών επετείων και ιδιαίτερα εκείνα της 25^{ης} Μαρτίου έχουν αποκτήσει μυθική διάσταση για τους μαθητές. Η μυθική διάσταση των ιστορικών γεγονότων οφείλεται σύμφωνα με αρκετούς εκπ/κούς σε δύο λόγους. Ο πρώτος αφορά τη χρονική απόσταση που υπάρχει ανάμεσα στη σύγχρονη πραγματικότητα και το χρόνο που συνέβησαν τα ιστορικά γεγονότα, ιδιαίτερα δε της 25^{ης} Μαρτίου. Πέντε μάλιστα εκπαιδευτικοί χαρακτηρίζουν τα γεγονότα αυτά “μακρινά” για τους μαθητές.

Ο δεύτερος λόγος, κατά την άποψη αρκετών εκπαιδευτικών, αφορά την έλλειψη βιωμάτων των μαθητών που να τους βοηθούν να κατανοήσουν τα γεγονότα αυτά. Ο Οδυσσέας λέει: «Λείπουν οι αφηγήσεις στα παιδιά... Είναι μια άλλη γενιά... Εμείς ακούσαμε από τους δικούς μας για τον πόλεμο, την πείνα, τον εμφύλιο... Ξέρουμε ότι...μπορούν να συμβούν... τι γίνεται με αυτές τις γενιές;» Η Έλλη αφηγείται πως στα πλαίσια της διανομής των ρόλων ενός θεατρικού έργου για την εθνική σχολική γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου έδωσε σε ένα μαθητή τα λόγια της προσευχής του Διάκου και λέει: “Ο μαθητής αντέδρασε! Μα τώρα, κυρία! Ποιος είναι αυτός ο Διάκος, κυρία, τι είναι αυτός ο Διάκος; Γιατί; Γιατί έχουν περάσει 200 χρόνια, είναι κάτι απόμακρο για το παιδί”. Η ίδια σε ένα άλλο σημείο της συνέντευξής της λέει: “Επειδή επί των ημερών τους, ευτυχώς, δεν έχουν βιώσει τέτοιες καταστάσεις, δεν έχουμε πολέμους, δεν έχουμε τέτοιους αγώνες για να δουν ότι και ο μπαμπάς τους, ο απλός άνθρωπος θα πολεμήσει, έχουν περάσει πλέον στη σφαίρα της φαντασίας όλα αυτά· για τα παιδιά είναι φανταστικά γεγονότα”. Η Έφη πάλι εκδηλώνει καθαρά το φόβο της: “Με την απαξία που νιώθουν τα παιδιά για την ιστορία γενικά και με την πρόοδο της τεχνολογίας και με όλα αυτά τα ενδιαφέροντα που έχουν τα παιδιά για τα ηλεκτρονικά παιχνίδια, στο τέλος αυτά τα γεγονότα θα τα θεωρούν ότι είναι φανταστικά και μόνο. Μη μας τα συμπεριλάβουν και στη μυθολογία”.

Εδώ αξίζει να επισημανθεί από την ερευνήτρια ότι οι εκπαιδευτικοί στην πλειονότητά τους, προκειμένου να τονίσουν την έλλειψη βιωμάτων των μαθητών, αναφέρονται στην ύπαρξη προσωπικών τους βιωμάτων που τους συνδέουν με τα ιστορικά γεγονότα κυρίως της 28^{ης} Οκτωβρίου. Συνήθως είναι δραματοποιημένες αφηγήσεις των γονιών τους που είτε συμμετείχαν στην εθνική αντίσταση είτε ως μικρά παιδιά αντιμετώπισαν τις δυσκολίες του πολέμου και της γερμανικής κατοχής. Στα βιώματα των εκπαιδευτικών επίσης εντάσσονται ακόμη η μουσική και τα τραγούδια της γενιάς τους που συνδέονται με τις εθνικές επετείους.

Οι εθνικές σχολικές γιορτές τέσσερις καθηγητές πιστεύουν ότι δίνουν στους μαθητές ένα ξεχωριστό βίωμα που διευκολύνει την κατανόηση απ’ αυτούς

των ιστορικών γεγονότων που αφορούν τις εθνικές επετείους. Τα κείμενα, τα ποιήματα, οι παραστάσεις θεατρικών έργων, τα προβαλλόμενα ντοκιμαντέρ, τα τραγούδια που συμπεριλαμβάνονται στα προγράμματα των εθνικών σχολικών γιορτών προσφέρουν στους μαθητές μια διαφορετική προσέγγιση αυτών των γεγονότων από εκείνη του μαθήματος της ιστορίας. Η Έφη λέει: *“Ε, προσπαθούμε μέσα από τις εθνικές γιορτές να τους περάσουμε ότι δεν είναι μόνο τα ιστορικά γεγονότα, έτσι ξερά όπως τα μαθαίνεις στην ιστορία, υπάρχει η ανθρώπινη πλευρά, υπάρχει ο προβληματισμός, υπάρχει η προσφορά, υπάρχει η φιλοδοξία να κερδίσει ο Έλληνας τον Τούρκο, μάθε τα μέσα από τα κείμενα, τα ποιήματα, μέσα από τη γιορτή”*. Η Έλλη, όταν διοργανώνει εθνική σχολική γιορτή, προτρέπει τους μαθητές να φέρουν στο σχολείο για να παρουσιαστούν στη γιορτή οικογενειακά τους κειμήλια, όπως παράσημα παππούδων, κάπες, πιστόλια κ.ά. Η ίδια δηλώνει ότι οι μαθητές ανταποκρίνονται και λέει: *“...μπορούμε να περάσουμε μέσα από τις γιορτές ότι δεν είναι κάτι που πέρασε και δεν έχουμε αποδεικτικά στοιχεία, ότι τα ιστορικά γεγονότα δεν είναι στη σφαίρα της φαντασίας”*.

5.7 Οι εθνικές σχολικές γιορτές και η εθνική ιστορική μνήμη

Οι εκπαιδευτικοί που πήραν μέρος στην έρευνα στην πλειοψηφία τους υποστηρίζουν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές συμβάλλουν στη διατήρηση της μνήμης των ιστορικών γεγονότων που συνδέονται με τις εθνικές επετείους. Φράσεις όπως *“οι γιορτές συντηρούν την ιστορική μνήμη”* ή *“διασφαλίζουν την ιστορική μνήμη”* επαναλαμβάνονται πανομοιότυπα στο λόγο των εκπαιδευτικών. Η ιστορική μνήμη στο λόγο τους συνδέεται άμεσα με την ιστορική γνώση. Ο Ανδρέας μιλώντας για το επιθυμητό για εκείνον όφελος των μαθητών από τις εθνικές σχολικές γιορτές λέει: *«έναν τρόπο να βιώνουν την ιστορική μνήμη. Σου ανέφερα και στην αρχή μ’ ένα διαφορετικό τρόπο, έξω απ’ το βιβλίο δηλαδή, απ’ το σχολικό εγχειρίδιο. Γενικά, εντάξει, επειδή οι σχολικές γιορτές έχουν να κάνουν με ιστορία-έτσι;- δεν έχεις μια σχολική γιορτή, επέτειο για κάτι εκτός ιστορικού γεγονότος»*. Ο Αν-

δρέας επίσης λέει ότι μια εθνική σχολική γιορτή *“...είναι ένα δρώμενο, απ’ την απλή απαγγελία ενός ποιήματος μέχρι ένα θεατρικό έργο· επειδή στην πλειοψηφία τους έχουν να κάνουν με τα ιστορικά γεγονότα, είναι ένας τρόπος βιωματικά να συντηρήσεις την ιστορική μνήμη στο παιδί”* .

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί τονίζουν τον εθνικό χαρακτήρα της ιστορικής μνήμης που επιχειρούν να διατηρήσουν οι εθνικές σχολικές γιορτές· ο εθνικός αυτός χαρακτήρας οφείλεται στο γεγονός ότι τα ιστορικά γεγονότα που είναι αντικείμενο της ιστορικής μνήμης σηματοδοτούν, κατά την άποψή τους, την πορεία του ελληνικού έθνους. Η Ελένη λέει: *“...συντηρείται η μνήμη των αγώνων γενικώς του έθνους, γιατί πιστεύω ότι εμείς έχουμε μία, είτε το θέλουμε είτε όχι, έχουμε μία ιδιαιτερότητα ως κράτος και ως έθνος. Ως έθνος, δεν θα τόλεγα, ως κράτος, ως έθνος, έχουμε μία ιδιαιτερότητα, έχουμε μία ιστορία (...), την οποία δεν μπορούμε να παραλείψουμε και την οποία δεν μπορούμε να μη μεταδώσουμε στις νέες γενιές”* .

Η διατήρηση της εθνικής ιστορικής μνήμης στους μαθητές συνδέεται στο λόγο των εκπαιδευτικών με την καλλιέργεια της ελληνικής εθνικής συνείδησης και την απόκτηση της εθνικής ταυτότητας. Η Έφη λέει: *«θα ’θελα όλες οι γιορτές κάτι να λένε στα παιδιά, να τις χαίρονται... Να παίρνουν κάτι... Αυτό ότι όλοι σαν μια ομάδα συμμετέχουν σε κάτι, κάτι που αφορά την εθνική τους συνείδηση...την εθνική τους ταυτότητα. Οι αγώνες των προγόνων τους, η μνήμη αυτών των αγώνων είναι σημαντική. Η μνήμη αυτών είναι που μας καθορίζει σαν Έλληνες»*. Η Μαίρη επίσης υποστηρίζει: *“Πιστεύω ότι πρέπει να μη χάνουμε τη μνήμη των γεγονότων του παρελθόντος· να ξέρουμε από πού είμαστε, από πού προερχόμαστε, τι έχουμε, τι χάσαμε, τι μας πρέπει με λίγα λόγια”* .

5.8. Τα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών

5.8.1 Το περιεχόμενο των μηνυμάτων

Οι εθνικές σχολικές γιορτές, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, προβάλλουν ως μήνυμα στους μαθητές ένα σύστημα αξιών που είναι συνυφασμένο με τα ιστορικά γεγονότα των επετείων. Ο Βασίλης λέει: *“Δηλαδή, δεν είναι τόσο η ιστορική γνώση, εντάξει, μπορεί να ’ναι και η ιστορική γνώση, αλλά οι αξίες για τις οποίες αγωνίστηκαν κάποιοι άνθρωποι, όποιας μορφής κι αν είναι αυτές οι αξίες, είτε εθνικές, είτε κοινωνικές, γιατί το ένα δεν αποκλείει το άλλο, ε, να μπορεί να περάσει στους μαθητές”*. Η Ιωάννα υποστηρίζει ότι: *“ο καθηγητής που διοργανώνει τις γιορτές πρέπει να είναι προσεκτικός, να περάσουν μηνύματα, να φανεί ότι στόχος αυτών των γιορτών είναι να προσδιοριστούν οι αξίες, για τις οποίες αγωνίστηκαν και οι πρόγονοί μου, και οι οποίες θα πρέπει να είναι στόχος των σημερινών μαθητών”*.

Η ερευνήτρια θέλησε μέσα από την έρευνά της να εξακριβώσει ποιες είναι οι αξίες που αποτελούν το περιεχόμενο των μηνυμάτων των εθνικών σχολικών γιορτών. Γι’ αυτό στα πλαίσια των συνεντεύξεων έθεσε στους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα σχετικό ερώτημα. Σύμφωνα με τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών οι αξίες που εμπεριέχονται στα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών εντάσσονται από την ερευνήτρια σε δύο κατηγορίας που είναι οι εξής: α) Οι εθνικές αξίες και β) οι πανανθρώπινες αξίες.

5.8.1.1 Οι εθνικές αξίες

Ο πατριωτισμός, η προσφορά και η θυσία για την πατρίδα, η προσφορά και η θυσία για το έθνος, η αγάπη και ο αγώνας για την ελευθερία και την ανεξαρτησία της πατρίδας, η απόδοση τιμής σε όσους αγωνίστηκαν για την πατρίδα, η χριστιανική πίστη ανήκουν στην πρώτη κατηγορία αξιών. Είναι οι αξίες που ανεξάρτητα από το συγκεκριμένο περιεχόμενο της κάθε εθνικής σχολικής γιορτής οι

εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι προβάλλονται και καλλιεργούν την εθνική συνείδηση των μαθητών.

Η Λίτσα λέει: *“Έχεις μια σχολική γιορτή που γίνεται κάθε φορά, έχει κάποιους στόχους και προσπαθείς να τους πετύχεις. Μέσα σ’ αυτούς τους στόχους θα υπάρχουν και αυτές οι αξίες και τα ιδανικά που αφορούν και τη συνείδηση και την εθνική συνείδηση και το ιστορικό παρελθόν”*. Ο Ανδρέας είναι ο μοναδικός εκπαιδευτικός που πιστεύει ότι είναι διαφορετικές οι εθνικές αξίες που προβάλλονται στην εθνική γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου από εκείνες που προβάλλονται στην 28^η Οκτωβρίου εφόσον πρόκειται για δύο ξεχωριστά εθνικά γεγονότα. Εδώ η ερευνήτρια πρέπει να σημειώσει ότι υπάρχουν καθηγητές που πιστεύουν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές πρέπει να προβάλλουν αξίες που να έχουν αποκλειστικά εθνικό χαρακτήρα, *“εφόσον η εθνική επέτειος αφορά σε ιστορικά γεγονότα εθνικά”* όπως λέει η Έλλη.

Οι εκπαιδευτικοί επίσης υποστηρίζουν ότι οι αξίες που προβάλλουν οι εθνικές σχολικές γιορτές όπως ο ηρωισμός, η υπέρβαση του εγώ για το κοινό καλό, η αυτοθυσία, η αξία της παιδείας, τα χρήματα στην υπηρεσία εθνικών σκοπών, έχουν ιδιαίτερη σημασία σήμερα γιατί αντιδιαστέλλονται με τον κώδικα αξιών που επικρατεί στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Οι κώδικας αξιών του νεοέλληνα, όπως υποστηρίζουν, περιλαμβάνει τον ατομικισμό, την έλλειψη διάθεσης προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο, τον εύκολο πλουτισμό, την αναξιοκρατία. Η πλειοψηφία μάλιστα των καθηγητών θεωρεί ότι οι μαθητές έχουν ήδη υιοθετήσει το νέο αυτό κώδικα αξιών· επιθυμούν δε, όπως δηλώνουν, προβάλλοντας τις αξίες για τις οποίες αγωνίστηκαν όσοι συμμετείχαν στα ιστορικά γεγονότα των εθνικών επετείων να τους προβληματίσουν για τα πρότυπα αξιών της νεοελληνικής κοινωνίας. Ο Βασίλης λέει: *“Και έτσι αυτοί οι άνθρωποι να μπορούν να αναλογιστούν σ’ αυτή την ηλικία, έστω, 12, 13, 14, 15 χρονών, 18, πόσο είναι στο Λύκειο και να πούμε ότι, ωπ, κάποιοι άνθρωποι δεν είναι η ζωή, Ωχ αδερφέ, και τι έγινε, που θα πιούμε καφέ, αν θα’σαι ή όχι.... Αν μπορούν οι μαθητές οι ίδιοι να προβληματιστούν δηλαδή και να πουν, αυτοί αγωνίστηκαν για κάποιες αξίες, εγώ*

τι κάνω; Εγώ αγωνίστηκα όπως αξίζει να αγωνίζομαι; Ποιες είναι οι αξίες, ο καφές;”. Η Λουκία επίσης λέει: “Μέσα από τις εθνικές γιορτές οι μαθητές πρέπει να παραλληλίζουν εποχές, καταστάσεις, πράγματα. Να μην περιμένουν να βρεθεί η ίδια κατάσταση όπως με τους Γερμανούς. Πάντα υπάρχουν πράγματα να αντισταθούν. Η εθνική ελευθερία: τι να’ναι σήμερα και να την τοποθετούν στη συγκεκριμένη πραγματικότητα. Αντίσταση σε κάτι που τους περιορίζει” .

5.8.1.2 Οι πανανθρώπινες αξίες

Ο αγώνας για την ελευθερία και την ανεξαρτησία των λαών, η αυτοδιάθεση των λαών, ο αγώνας για τη δικαιοσύνη, η συναδέλφωση των λαών, η φιλειρηνικότητα, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος εντάσσονται στη δεύτερη κατηγορία αξιών που προβάλλουν οι εθνικές σχολικές γιορτές. Οι αξίες αυτές, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, είναι πανανθρώπινες και συνδέονται με εκείνες που εκφράζουν τα εθνικά ιστορικά γεγονότα των επετείων. Η Σταματία δίνει έμφαση στην προβολή των αξιών αυτών λέγοντας “οι αξίες πρέπει να προβάλλονται όχι με πνεύμα σοβινιστικό ή εθνικιστικό (...) Δεν είναι μόνο το ελληνικό έθνος το μοναδικό που αγωνίστηκε για τέτοιες αξίες” .

Οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι είναι αναγκαία σήμερα η προβολή των αξιών αυτών καθώς η Ελλάδα αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι Έλληνες πολίτες μέλη της ευρύτερης οικογένειας των ευρωπαϊκών λαών. Επίσης η προβολή των αξιών αυτών καθίσταται αναγκαία, κατά την άποψή τους, τη στιγμή που η χώρα μας επιδιώκει φιλικές σχέσεις με τους γειτονικούς λαούς. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρονται και στην παρουσία χιλιάδων μεταναστών στη χώρα μας, όπως επίσης και χιλιάδων μαθητών με μεταναστευτικό υπόβαθρο στα ελληνικά σχολεία.

Οι εκπαιδευτικοί προκειμένου να προβάλλουν τις αξίες αυτές επιλέγουν είτε αποσπάσματα από έργα νεότερων και σύγχρονων συγγραφέων και ποιητών είτε τραγούδια νεότερων συνθετών. Δύο καθηγήτριες όμως εκφράζουν επιφυλά-

ξεις για “τον εκσυγχρονισμό των μηνυμάτων” όπως αποκαλεί η Μαίρη την προβολή των αξιών αυτής της κατηγορίας τα τελευταία χρόνια μέσα από τις εθνικές σχολικές γιορτές· γιατί όπως λέει η ίδια “απομακρύνονται από τα εθνικά γεγονότα”.

5.8.2 Η απήχηση των μηνυμάτων

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι η απήχηση των μηνυμάτων των εθνικών σχολικών γιορτών στους μαθητές είναι μικρή· δύο μάλιστα εκπαιδευτικοί ισχυρίζονται ότι δεν έχουν καμιά απήχηση. Ο Δημήτρης λέει: “Την επόμενη μέρα, καμιά αλλαγή, σα να μην έχει γίνει η γιορτή· μηνύματα, γνώσεις δεν μετουσιώνονται, να νιώσει το παιδί”. Βέβαια τέσσερις εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι ανάλογα με την ηλικία των μαθητών και την ωριμότητά τους τα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών προσλαμβάνονται και σε βάθος χρόνου μετουσιώνονται σε προσωπικές αξίες και αρχές.

Είναι εξάλλου δύσκολο, όπως πιστεύουν οι περισσότεροι, τα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών να έχουν απήχηση στους μαθητές· αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι οι μαθητές προσλαμβάνουν από το περιβάλλον στο οποίο ζουν μηνύματα που εμπεριέχουν ένα εντελώς διαφορετικό κώδικα αξιών από εκείνον που προβάλλουν οι εθνικές σχολικές γιορτές. Ο Δημήτρης λέει: “Θέλω να πω ο αγωνιστής, για παράδειγμα, για τα παιδιά πολλές φορές δε σημαίνει τίποτα. Για τα παιδιά σημαίνει αυτός που έχει χρήματα, αυτός που είναι στο κουτί και βγαίνει κάθε μέρα -έτσι;- ή αυτός που έχει σήμερα πολλές σχέσεις, είναι επιτυχημένος. Αυτός που κάνει πολλούς γάμους σήμερα, είναι ο επιτυχημένος, γιατί είναι κάθε μέρα στην τηλεόραση. Για τα παιδιά αυτός είναι ο ήρωας. Έχουν αλλάξει πια και τα πρότυπα αξιών. Αυτός που δεν ακούγεται πολύ η προσωπική του ζωή, για τον εαυτό του την κρατάει, ε, δεν είναι ήρωας, σε εισαγωγικά το λέω. Έχουμε κάνει ήρωες τους αντι-ήρωες κανονικά άλλων εποχών”. Ο Οδυσσέας μέσα από το δικό του λόγο αναδεικνύει και αυτός τα διαφορετικά πρότυπα αξιών που έχουν επικρατήσει

στην ελληνική κοινωνία σήμερα· *“παλιότερα ήρωας ήταν ο αγωνιστής, ο τραυματισμένος στον πόλεμο στην τοπική κοινωνία. Σήμερα μακρινός πια ο Μακρυγιάννης· πιο κοντινός ο καλοπερασάκιας, αυτός που θα αποφύγει την στράτευση”*.

Ένας μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών θεωρεί ότι η μικρή απήχηση των μηνυμάτων των εθνικών σχολικών γιορτών στους μαθητές οφείλεται και στον τρόπο που διοργανώνονται και παρουσιάζονται οι εθνικές σχολικές γιορτές που ελάχιστα προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών. Ο τρόπος αυτός σύμφωνα με την άποψη αρκετών εκπαιδευτικών είναι απόρροια του τρόπου λειτουργίας των σχολείων της Β/θμιας εκπαίδευσης. Η Λίτσα δηλώνει ότι: *«Ακόμα κι ο... πιστεύω κι οι Διευθυντές ακόμα εμποδίζουνε όλη τη διαδικασία, γιατί θεωρούνε δευτερεύουσα τη σημασία των γιορτών. Στην ουσία σου λέει, πάρε αυτή τη γιορτή, αλλά από την άλλη μεριά το μάθημα είναι πάνω απ’ όλα. Λειτουργεί ένα σχολείο με τι; Μ’ ένα βασικό πρόγραμμα που πρέπει να γίνουν τα μαθήματα, να βγει η ύλη, απ’ εκεί κι ύστερα οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα θα έπρεπε να είναι μες στην εκπαιδευτική διαδικασία, όλες οι δραστηριότητες, όχι μόνο οι γιορτές, μπαίνουνε σε δευτερεύουσα θέση κι έτσι οι γιορτές από μόνες τους χάνουν την αξία τους»*. Εδώ αξίζει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με κάποιους εκπαιδευτικούς οι εθνικές σχολικές γιορτές κατά το παρελθόν αποτελούσαν στα σχολεία ιδιαίτερα ξεχωριστές εκδηλώσεις. Οι εκπαιδευτικοί ακόμη στο σύνολό τους ισχυρίζονται ότι και η δεκτικότητα των μαθητών στα μηνύματα αυτά είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Ο βασικός λόγος γι’ αυτό εκφράζεται μέσα από τα λόγια της Έφης, η οποία λέει: *“Είναι δύσκολη αποστολή να στείλω μηνύματα μέσω εορτής σε καταπιεσμένα και αγχωμένα παιδιά”*.

5.9. Τα σύμβολα των εθνικών σχολικών γιορτών

Τα σύμβολα που χρησιμοποιούνται στις εθνικές σχολικές γιορτές παρουσιάζουν ποικιλία ως προς τη μορφή και τη νοηματοδότησή τους. Ιδιαίτερα, ως προς τη

νοηματοδότηση, τα σύμβολα προβάλλονται ως φορείς των αξιών που οι εκπαιδευτικοί επιδιώκουν να αναδείξουν μέσα από τις σχολικές εθνικές γιορτές.

Τα σύμβολα των εθνικών σχολικών γιορτών εντάσσονται σε δύο κατηγορίες. Στην πρώτη εντάσσονται τα σύμβολα-αντικείμενα που η χρήση τους στις εθνικές σχολικές γιορτές θεωρείται από τους εκπαιδευτικούς αυτονόητη· το ίδιο αυτονόητη θεωρείται και η νοηματοδότησή τους. Η χρήση των συμβόλων-αντικειμένων δεν είναι αποτέλεσμα συγκεκριμένης επιλογής από τους εκπαιδευτικούς που διοργανώνουν τις εθνικές σχολικές γιορτές καθόσον συνηθίζεται στα σχολεία να αποτελούν τον διάκοσμο του χώρου όπου γίνονται οι εθνικές σχολικές γιορτές.

Η σημαία, οι εικόνες των ηρώων του '21, οι εικόνες εκκλησιαστικών ηγετών κατά την περίοδο της επανάστασης του '21, χάρτινα ή πλαστικοποιημένα έντυπα για τοιχοκόλληση με συνθήματα όπως “όχι”, “ελευθερία ή θάνατος”, αφίσες εικονογραφημένες με περιεχόμενο σχετικό με τις μάχες που διεξήγαγε ο ελληνικός στρατός στην Πίνδο κατά τον ελληνοϊταλικό πόλεμο του '40 περιλαμβάνονται στην κατηγορία αυτή. Οι συμβολικές διαστάσεις τους είναι κοινές στο λόγο των εκπαιδευτικών. Η σημαία συμβολίζει την πατρίδα, οι εικόνες των ηρώων του '21 τον αγώνα για την ελευθερία και την ανεξαρτησία του ελληνικού έθνους, η εικόνα του Παλαιών Πατρών Γερμανού τη συμβολή της εκκλησίας στην επανάσταση του '21, τα εικονογραφημένα έντυπα τα σχετικά με τον εορτασμό της 28^{ης} Οκτωβρίου, τον αγώνα του ελληνικού λαού ενάντια στο φασισμό.

Η δύναμη των συμβόλων αυτών ως φορέων εθνικών αξιών φαίνεται σε μια περιγραφή της Λίτσας όπου σε ένα επαρχιακό σχολείο ο ακατάλληλος για την παρουσίαση της εθνικής σχολικής γιορτής της 25^{ης} Μαρτίου χώρος του διαδρόμου μεταμορφώθηκε, όπως λέει η ίδια, “σε ένα χώρο επιβλητικό που άλλαξε τη διάθεση μαθητών και καθηγητών, γεμίζοντάς μας εθνικά συναισθήματα, χάρη στην έντονη διακόσμησή του με σημαιοούλες και εικόνες ηρώων”. Ενδιαφέρουσα δε κρίνει η ερευνήτρια την παρατήρηση της Έφης ότι “έχει περιοριστεί εντυπωσιακά στις γιορτές η χρήση του εθνικού συμβόλου της σημαίας”.

Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται πρόσωπα-σύμβολα και τόποι-σύμβολα που αναδεικνύονται μέσα από το λόγο που αρθρώνεται στις εθνικές σχολικές γιορτές. Ιδιαίτερα στα πρόσωπα-σύμβολα εξέχουσα θέση κατέχουν οι ήρωες του '21. Ως παραδείγματα συμβόλων αυτής της κατηγορίας η ερευνήτρια σταχυολογώντας μέσα από τις συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών θα αναφέρει τα εξής: οι δάσκαλοι του Γένους, σύμβολο παιδείας· οι Ηπειρώτες εθνικοί ευεργέτες, σύμβολο προσφοράς στο έθνος· οι γυναίκες του '40, σύμβολο προσφοράς των Ελληνίδων στον Ελληνο-ιταλικό πόλεμο του '40· η Πίνδος, σύμβολο του αγώνα κατά των ξένων κατακτητών· το Μεσολόγγι, σύμβολο αντίστασης και ελευθερίας. Αξίζει εδώ η ερευνήτρια να αναφερθεί στη θεματική εθνική σχολική γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου που διοργάνωσε ο Βασίλης με μία συνάδελφό του όπου ο κύριος θεματικός άξονας ήταν: *“το Μεσολόγγι ως σύμβολο της ελευθερίας”*.

Τα σύμβολα της δεύτερης κατηγορίας επιλέγονται από τους εκπαιδευτικούς για να αναδείξουν συγκεκριμένα νοήματα και αξίες που εκείνοι επιθυμούν να προβάλλουν στις εθνικές σχολικές γιορτές που διοργανώνουν. Η προβολή δε των συμβόλων αυτών γίνεται μέσα από επιλεγμένα από τους διοργανωτές των εθνικών σχολικών γιορτών ιστορικά κείμενα, λογοτεχνικά έργα, μουσικά έργα και θεατρικές παραστάσεις. Η Μαρία λέει σχετικά με τα σύμβολα αυτής της κατηγορίας: *“...εξαρτάται εσύ ποιο νόημα θέλεις να δώσεις στη γιορτή και ποια κατεύθυνση. Άρα θα επιλέξεις, πιστεύω, και τα αντίστοιχα σύμβολα, τι θέλεις να αναδείξεις κάθε φορά (...) αν αναφερθεί σε συγκεκριμένα πρόσωπα, σε συγκεκριμένες δράσεις, άρα προβάλλεις και συγκεκριμένες στάσεις και αξίες ζωής εκεί”*.

5.10. «Βίος ανέορταστος μακρά όδος άπανδόκευτος»-μια άλλη διάσταση των εθνικών σχολικών γιορτών

Η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δέχεται ως θετική για τους μαθητές τη διάσταση των εθνικών σχολικών γιορτών ως ημέρα αργίας, δηλαδή παύσης των μαθημάτων. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές

είναι “*μια ευκαιρία χαλάρωσης*” για τους μαθητές όπως το διατύπωσε ο Δημήτρης. Κρίνουν δε ότι είναι αναπόφευκτη η αργία να αντιμετωπιστεί από τους μαθητές ως ευκαιρία για χαλάρωση δεδομένου του επιβαρυσμένου προγράμματος των μαθητών με σχολικές και εξωσχολικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Επίσης οι εκπαιδευτικοί τονίζουν θετικά το στοιχείο της γιορτής και του πανηγυριού που έχουν οι εθνικές σχολικές γιορτές. Η Μαρία δηλώνει ότι “*το νόημα των εθνικών σχολικών γιορτών συνοψίζεται στη φράση: Βίος ανεόρταστος μακρά οδός απανδόκευτος*”. Η ίδια μάλιστα την επεξηγεί: “*Είναι ένα πολύ καλό διάλειμμα για τα παιδιά. Είναι να το δεις και έτσι σα μια ευκαιρία να μαζευτούν, να βρεθεί όλο το σχολείο, να δούμε τους συμμαθητές τους και να διασκεδάσουνε και κάτι να αποκομίσουν· και να πάνε μετά και για τον καφέ τους, γιατί όχι; Όλα μαζί. Ναι, είναι μια ευκαιρία για τα παιδιά και αν τους το καταργήσεις, θα γκρινιάζουνε*”. Η Ιωάννα ισχυρίζεται ότι “*οι εθνικές σχολικές γιορτές δίνουν την ευκαιρία να δει ο μαθητής στο σχολείο κάτι διαφορετικό από το: τάξη, μάθημα, εξέταση (...)*Ακόμη και για να χάσουν μάθημα, πάλι αξίζει να γίνεται, γιατί δεν έχουμε πολλές δυνατότητες να βρεθούμε όλοι μαζί μαθητές και καθηγητές. Δεν δίνονται πολλές δυνατότητες· σκεφτείτε όλα λειτουργούν σε πρόγραμμα, μάθημα, μάθημα”.

5.11. Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών από τους εκπαιδευτικούς

5.11.1 Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών και το εκπαιδευτικό έργο των καθηγητών

Η συντριπτική πλειοψηφία των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα δηλώνει ότι η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών συμπεριλαμβάνεται στο εκπαιδευτικό της έργο παρόλο που θεωρεί ότι είναι ένα εκπαιδευτικό έργο ιδιαίτερα δύσκολο και κοπιαστικό. Η Ελένη λέει: “*...έχει περάσει μέσα στην αντίληψη του εκπαιδευτικού ότι μέσα στα ευρύτερα καθήκοντά μου –δε το λέω με την έννοια του καθήκοντος– μέσα στις δραστηριότητές μου δεν είναι μόνο το μάθημα αλλά και η παρουσίαση εορτών*”.

Οι περισσότεροι πάντως εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι είναι εξαιρετικά μικρός ο αριθμός των συναδέλφων τους που επιθυμεί να αναλάβει τη διοργάνωση μιας εθνικής σχολικής γιορτής. Μια καθηγήτρια η Μαίρη δήλωσε: *“θεωρώ ότι η ουσία της εκπαίδευσης δεν βρίσκεται σ’ αυτή, στην επιφάνεια, στη διοργάνωση γιορτών· βρίσκεται μέσα στην τάξη. Θεωρώ δηλαδή ότι ο εκπαιδευτικός μου ρόλος είναι καλύτερος μέσα στην τάξη, παρά στη διοργάνωση των γιορτών”*. Δύο ακόμη εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι προτιμούν να μην αναλαμβάνουν τη διοργάνωση εθνικών σχολικών γιορτών· αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι τους το υπαγορεύει η πεποίθησή τους ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές δεν προσφέρουν τίποτε στους μαθητές και όχι η αντίληψη ότι η διοργάνωσή τους δεν εμπεριέχεται στα εκπαιδευτικά τους καθήκοντα.

Η ερευνήτρια κρίνει ότι αξίζει να αναφερθεί ότι η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών, σύμφωνα με την πλειονότητα των εκπαιδευτικών, είναι ένα εκπαιδευτικό έργο για το οποίο δεν παρέχεται καμία εκπαίδευση στους εκπαιδευτικούς. Δύο εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν σε σεμινάρια με θέμα τις εθνικές σχολικές γιορτές που απευθυνόταν αποκλειστικά σε καθηγητές φιλολόγους. Η Έλλη λέει: *“Στο Πανεπιστήμιο δεν μας είχαν διδάξει πως θα κάνουμε γιορτές, που να ξέρω; Απλά εφάρμοσα αυτά που έκανα εγώ ως μαθήτρια, που μου ’κάναν οι καθηγητές μου ως μαθήτρια. Δηλαδή, πήγα σε διάφορες ανθολογίες, προσπάθησα να βρω ποιήματα. Πώς επέμεναν οι δικοί μου καθηγητές σε μένα; Ακολούθησα την πεπατημένη οδό των καθηγητών μου, δεν είχα γνώσεις, ναι”*.

5.11.2 Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών

Ο ρόλος των εκπαιδευτικών στη διοργάνωση των εθνικών γιορτών, όπως υποστηρίζουν οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί είναι καθοριστικός. Ο εκπαιδευτικός που αναλαμβάνει τη διοργάνωση μιας εθνικής σχολικής γιορτής είναι εκείνος που ορίζει τη μορφή και το περιεχόμενό της, είναι εκείνος που προσδιορίζει το θεμα-

τικό της άξονα, που συλλέγει και ταξινομεί το υλικό, –ποιήματα, αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων, τραγούδια– που θα αποτελέσει το περιεχόμενο της. Επίσης είναι εκείνος που επιλέγει τους μαθητές που θα συμμετάσχουν στη γιορτή και τους αναθέτει το έργο που θα επιτελέσουν στα πλαίσια του προγράμματός της· είναι εκείνος που συντονίζει τις ενέργειες των μαθητών κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας τους για την παρουσίαση της γιορτής στο σχολικό ακροατήριο. Τέλος δε είναι υπεύθυνος για την παρουσίαση της γιορτής στο σχολικό ακροατήριο.

Πέντε εκπαιδευτικοί χαρακτηρίζουν το ρόλο των εκπαιδευτικών στη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών καθοδηγητικό ή ρόλο συντονιστή. Η Ιωάννα, εξηγώντας το χαρακτηρισμό καθοδηγητικό, λέει: *“Ναι, εφόσον αναθέτει κιόλας στα παιδιά να αυτενεργήσουν, ν’ αναλάβουν πρωτοβουλίες τα ίδια τα παιδιά, να βρουν πηγές, στη συνέχεια αυτός παρακολουθεί, επιβλέπει”*. Ο Ανδρέας προσθέτει στο ρόλο του συντονιστή και την εξής διάσταση: *“...πολλές φορές αυτός που θα δώσει και τη σπίθα και τη θέρμη στα παιδιά να συνεχίσουν είτε με απλά πράγματα, είτε με κουβέντες πάνω σ’ αυτά τα οποία θα τους καλέσεις να παίξουν ένα ρόλο”*.

5.11.3 Η στάση των εκπαιδευτικών απέναντι στις εθνικές σχολικές γιορτές

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί υποστηρίζουν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές αποκαλύπτουν τη στάση των εκπαιδευτικών που τις διοργανώνουν απέναντι στο εκπαιδευτικό έργο της διοργάνωσής τους. Ο Βασίλης λέει: *“Παίζει, παίζει ρόλο ο καθηγητής· αν έχει διάθεση και μεράκι βρίσκει τρόπο να μιλήσει στην ψυχή των παιδιών. Γιατί είναι μερικοί που το κάνουν σαν αγγαρεία και αυτό φαίνεται· μπλα, μπλά κατεβατά και έτοιμες ομιλίες παρμένες από εδώ και από εκεί”*.

Ορισμένες μάλιστα εθνικές γιορτές φανερώνουν την πρόθεση των εκπαιδευτικών–διοργανωτών τους να ανανεώσουν τη μορφή και το περιεχόμενο των εθνικών σχολικών γιορτών. Το αποτέλεσμα της δουλειάς τους στη διοργάνωση

των γιορτών αυτών συγκεντρώνει συνήθως τα θετικά σχόλια των συναδέλφων τους. Η Σταματία λέει: *“Φαντασία, θέλει πολλή δουλειά, θέλει φαντασία και διάθεση να δώσεις κάτι ξεχωριστό”*. Παρόλα αυτά δεν λείπουν και τα αρνητικά σχόλια για το αποτέλεσμα της δουλειάς εκπαιδευτικών–διοργανωτών εθνικών σχολικών γιορτών που θέλησαν να ξεφύγουν από τα καθιερωμένα πρότυπα των γιορτών αυτών. Η Μαίρη αναφέρεται σε μια εθνική σχολική γιορτή που παρακολούθησε λέγοντας: *“Δηλαδή δε θεωρώ εγώ για παράδειγμα ότι μπορεί να ταιριάσει σε μια σχολική γιορτή ν’ ακουστεί το ζεμπέκικο της Ευδοκίας και μετά ν’ ακουστεί Τ’ Υπερμάχω στρατηγώ τα νικητήρια”*. Η ίδια δε σχολιάζει: *“...γιατί καμιά φορά παριστάνουμε ότι εμείς είμαστε οι μοντέρνοι και ουσιαστικά δεν λέμε τίποτε. Αν πάμε να τα ταιριάσουμε μετά αυτά στο τέλος, δεν βλέπουμε να ταιριάζουν πουθενά”*.

Οι εθνικές σχολικές γιορτές φανερώνουν επίσης τις δεξιότητες των εκπαιδευτικών που τις διοργανώνουν. Η Λουκία λέει: *“Έχει να κάνει με τον άνθρωπο, τον καθηγητή που μπορεί να το κάνει, να έχει τη μια ή την άλλη δεξιότητα· κάποιος που να έχει έτσι ταλέντο στη δραματοποίηση, καλύτερα θα δει τα πράγματα πώς μπορεί να στηθούν”*. Η πλειονότητα δε των εκπαιδευτικών αναφέρεται στην οργανωτική ικανότητα των εκπαιδευτικών–διοργανωτών. Η Μαίρη μάλιστα λέει: *“Η ανοργανωσιά κάποιου, το αλαλούμ θα φανεί και στη γιορτή”*.

Ενδιαφέρουσα κρίνει η ερευνήτρια την άποψη των εκπαιδευτικών φιλολόγων ότι οι εκπαιδευτικοί που δεν ανήκουν στην ειδικότητά τους όταν διοργανώνουν εθνικές σχολικές γιορτές σφραγίζουν με ένα ιδιαίτερα θετικό τρόπο τη μορφή και το περιεχόμενο των γιορτών αυτών. Η Σταματία λέει: *“Πολλές φορές από κάποιες άλλες ειδικότητες βλέπουμε κάτι διαφορετικό, εξίσου αξιόλογο, όπως το αντιλαμβάνονται εκείνοι την εθνική γιορτή”*.

Οι εθνικές σχολικές γιορτές συχνά φανερώνουν την ιδεολογική και πολιτική τοποθέτηση των εκπαιδευτικών–διοργανωτών απέναντι στα ιστορικά γεγονότα που σχετίζονται με τις εθνικές επετείους και ιδιαίτερα με την επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου. Η Μαρία λέει: *“κι όσο πιο κοντά είναι η γιορτή, ας πούμε στην 28^η”*

Οκτωβρίου έχει πολύ περισσότερο να εμπλακεί με ιδεολογία και πολιτική απ’ ότι η 25^η Μαρτίου που είναι λίγο πιο μακριά και πιο πίσω· γι’ αυτό λέω εξαρτάται πολλές φορές από το συνάδελφο και ποια πτυχή θα αναδείξει”.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Ερμηνεία των ευρημάτων

Σε αυτό το κεφάλαιο επιχειρείται μια βαθύτερη ερμηνεία του νοήματος που απέδωσαν στις εθνικές σχολικές γιορτές ο ίδιος οι εκπαιδευτικοί που ορίζονται ως υπεύθυνοι για τη διοργάνωσή τους.

6.1. Τυποποίηση και υποχρέωση

Η τυποποίηση από τους ανθρωπολόγους θεωρείται ένα δομικό στοιχείο της τελετουργίας. Η τελετουργία είναι *“μια παράσταση από λίγο ή πολύ σταθερές ακολουθίες τυπικών πράξεων και εκφράσεων λόγου...”* (Rappaport, 1999: 24). Η τυποποίηση επιπλέον αναφέρεται σε μια αναμενόμενη φόρμα της τελετουργίας που σχετίζεται άρρηκτα με τον προσδοκώμενο χρόνο και τόπο διοργάνωσής της. (Connerton, 1989. Quantz, 1999. Rappaport, 1999). Πράγματι όπως φάνηκε από την ανάλυση των συνεντεύξεων των εκπαιδευτικών, οι περισσότερες εθνικές σχολικές γιορτές έχουν τυποποιημένη και αναμενόμενη απ’ όσους συμμετέχουν σ’ αυτές μορφή. Η τυποποιημένη τους μορφή εκφράζεται παραστατικά μέσα από την πανομοιότυπη σχεδόν φράση πέντε εκπαιδευτικών *«δύο τρία ποιημάτκια, δύο-τρία κειμενάκια και κανά δυο τραγουδάκια»*. Η διάρκειά τους μάλιστα καθορίζεται από τους εκπαιδευτικούς από μισή ώρα έως το μέγιστο 45 λεπτά.

Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι νέα στοιχεία δεν έχουν υπεισέλθει στη διοργάνωση και παρουσίαση των εθνικών σχολικών γιορτών. Όλοι οι εκπαιδευτικοί αναφέρονται στη χρήση των σύγχρονων μέσων τεχνολογίας και ιδιαίτερα του προγράμματος Power Point της Microsoft. Σύμφωνα με τον Rappaport (1999) πάντα στις τελετουργίες υπάρχει χώρος για ανακατατάξεις στοιχείων και εισαγωγή νέων αλλά η *«εφευρετικότητα είναι περιορισμένη και η επικύρωση των προηγούμενων παραστάσεων διατηρείται»* (Rappaport, 1999: 32). Στα λόγια αρκετών εκπαιδευτικών φάνηκε η επιφυλακτικότητά τους σχετικά με την εισαγωγή νέων

στοιχείων στην σύνθεση των εθνικών σχολικών γιορτών και η προσήλωσή τους στην τυποποιημένη μορφή τους. Η Ελένη λέει «*Τα παιδιά εθισμένα στην εικόνα δεν τα πολυενδιαφέρει όταν είναι έτσι*». Ο Οδυσσέας ακόμη ισχυρίζεται ότι, σε αντιδιαστολή με σχολικές γιορτές που χρησιμοποίησαν καινούρια μέσα τεχνολογίας, «*...παρακολούθησα απλές γιορτές που ήταν αξιολογότερες*».

Ένα σημαντικό στοιχείο της θεωρητικής προσέγγισης των τελετουργιών από τους κοινωνικούς ανθρωπολόγους είναι η παραδοχή ότι η μορφή των τελετουργιών δεν θεωρείται ουδέτερη σε σχέση με το νόημα και τα μηνύματα της τελετουργίας. Οι Quantz (1999) και Rappaport (1999) υποστηρίζουν ότι η μορφή των τελετουργιών μεταφέρει η ίδια ένα ιδιαίτερο μήνυμα που είναι σημαντικό και επηρεάζει τη σημασία της τελετουργίας στο σύνολό της. Σε συμφωνία με την παραδοχή αυτή οι δηλώσεις των εκπαιδευτικών συνδέουν άμεσα τις τυπικές εθνικές σχολικές γιορτές με τον καταναγκασμό και τη δυσάρεστη υποχρέωση· με τη φροντίδα να τηρηθεί επιφανειακά ένα τυπικό που επιβάλλεται. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση της Ιωάννας, διευθύντριας επαρχιακού γυμνασίου, ότι τις εθνικές σχολικές γιορτές οι εκπαιδευτικοί «*...τις βλέπουμε σαν υποχρέωση να τηρηθεί το τυπικό*». Ενώ η Λίτσα αναφερόμενη στις εθνικές σχολικές γιορτές που έχουν αυτόν τον τυποποιημένο χαρακτήρα μιλά για «*...καταναγκαστικά έργα, τα οποία πρέπει να διεκπεραιώσουνε (εννοεί οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές) μια μέρα συγκεκριμένη, μια-δύο ώρες για να γίνει αυτό και να τελειώσει*». Η ερευνήτρια δε πηγαίνοντας ένα βήμα πιο πέρα συνδέει τις δηλώσεις αυτές των εκπαιδευτικών με τη διαπίστωση του Quantz ότι στις μεγάλες και πιο φανερές τελετουργίες των σχολείων «*μπορεί να βρούμε το βαρύ χέρι της δομής της εξουσίας αδέξια να εφαρμόζεται*» (Quantz, 1999: 513). Η τυποποίησή τους, η ερευνήτρια πιστεύει, ότι είναι ένα δείγμα της επιβεβλημένης διεξαγωγής τους στα σχολεία από την πολιτική—εκπαιδευτική εξουσία καθότι η οργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών και γενικότερα η συμμετοχή των σχολείων στον εορτασμό των εθνικών επετείων δεν αποτελεί αυτόβουλη επιλογή των σχολικών κοινοτήτων· ορίζεται τόσο από

προεδρικά διατάγματα που αφορούν τη λειτουργία της ελληνικής εκπαίδευσης όσο και από εγκυκλίους του Υπουργείου Εσωτερικών.

6.2. Πως το υποχρεωτικό μετατρέπεται σε επιθυμητό!

Ο Turner (1967) θεωρεί ότι οι τελετουργίες μετατρέπουν περιοδικά το υποχρεωτικό σε επιθυμητό· αυτό δε σύμφωνα με τον Turner, το κατορθώνουν με το να συνδέουν τα μηνύματα των συμβόλων τους με ισχυρά συγκινησιακά και αισθητηριακά ερεθίσματα όπως η μουσική, το τραγούδι και ο χορός, μέσα δηλαδή από την κοινωνική διέγερση (Turner, 1967; 30). Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς ορισμένες εθνικές σχολικές γιορτές, εκείνες που ονομάζουν οι ίδιοι βιωματικές, κατορθώνουν να συγκινήσουν τους καθηγητές και ιδιαίτερα τους μαθητές. Η Βάγια αναφερόμενη στα έντονα συναισθήματα που γεννούν στους μαθητές αυτού του τύπου οι γιορτές, λέει: *«Δηλαδή αυτή η χαρά που θα νιώσουν τα παιδιά, γιατί συνέλεξαν πληροφορίες, γιατί έμαθαν κάποια ιστορικά γεγονότα, γιατί συγκινήθηκαν με κάποια τραγούδια, τα οποία ετοίμασαν μόνο τους, ή που έμαθαν να παίζουν, έτσι, στην κιθάρα, στο πιάνο... τουλάχιστον για μένα είναι απ' τα πιο σημαντικά»*.

Οι εκπαιδευτικοί επιπλέον υποστηρίζουν ότι οι βιωματικές εθνικές σχολικές γιορτές δεν δίνουν στους μαθητές μόνο τη δυνατότητα να χαρούν και να συγκινηθούν μέσα από τη μουσική και τα τραγούδια· τους δίνουν την ευκαιρία μέσα από την αυξημένη συμμετοχή τους στη διοργάνωσή τους να δώσουν τα δικά τους μηνύματα σ' αυτές, να τις βιώσουν σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες και ενδιαφέροντα. Πράγματι ο Cohen (1985) υποστηρίζει ότι οι τελετουργίες που έχουν να κάνουν με εκφάνσεις της κοινής ταυτότητας δίνουν στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα αυτή· *«να βρουν σ' αυτές αρκετά διαφορετικό μήνυμα και εμπειρία»* (Cohen, 1985: 53)· να αφομοιώσουν δηλαδή τα σύμβολά τους με βάση τις δικές τους ιδιοσυγκρασιακές εμπειρίες, τις δικές τους κοινωνικές και συναισθηματικές ανάγκες (ό.π.).

Φαίνεται λοιπόν, με βάση τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών και υπό την οπτική των Turner και Cohen ότι η αντίληψη της υποχρεωτικής διεκπεραίωσης ενός τυπικού δεν υπάρχει στις εθνικές σχολικές γιορτές που τα μηνύματά τους από τη μια συνδέονται με έντονα συναισθήματα και από την άλλη προσαρμόζονται στις εμπειρίες και τις ανάγκες των μαθητών.

6.3. Εθνική ιστορική μνήμη: ιστορική συνέχεια και κοινό πεπρωμένο

Οι τελετουργίες μνήμης ανακαλούν στη μνήμη ιστορικά γεγονότα (Bell, 1997). «οι αναπαραστάσεις του παρελθόντος και η ανακαλούμενη γνώση του παρελθόντος μεταφέρονται και στηρίζονται από (λίγο ως πολύ τελετουργικές) παραστάσεις» (Connerton, 1989: 40). Σύμφωνα με το λόγο των εκπαιδευτικών οι εθνικές σχολικές γιορτές όχι απλώς ανακαλούν αλλά κυρίως «συντηρούν την ιστορική μνήμη». Ιδιαίτερα ο Ανδρέας έχει τη άποψη ότι μια εθνική σχολική γιορτή «...είναι ένα δρώμενο, απ' την απλή απαγγελία ενός ποιήματος μέχρι ένα θεατρικό έργο· επειδή στην πλειοψηφία τους έχουν να κάνουν με ιστορικά γεγονότα, είναι ένας τρόπος βιωματικά να συντηρήσεις την ιστορική μνήμη στο παιδί». Η δήλωση αυτή του Ανδρέα κατά μία έννοια, σύμφωνα με την ερευνήτρια, μας παραπέμπει σε ένα ιδιαίτερης σημασίας στοιχείο των τελετουργιών μνήμης, στο στοιχείο της «επανειλημμένης αναπαράστασης» (re-enactment) της αφήγησης των γεγονότων που έχουν συμβεί κάποια στιγμή στο παρελθόν (Connerton, 1989: 61). το στοιχείο αυτό μάλιστα κάνει τις τελετουργίες μνήμης φανερά να δηλώνουν τη συνέχεια με το παρελθόν (ο.π.). Σε κάθε περίπτωση πάντως μας παραπέμπει στο στοιχείο της παραστατικότητας που ενισχύει την αποτελεσματική λειτουργία των τελετουργιών μνήμης ως «συσκευές που βοηθούν τη μνήμη» (ο.π. 61).

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί τονίζουν τον εθνικό χαρακτήρα της ιστορικής μνήμης που διατηρούν οι εθνικές σχολικές γιορτές· τον χαρακτήρα αυτό τον αποδίδουν στο ότι τα ιστορικά γεγονότα που είναι το αντικείμενο της ιστορικής μνήμης σηματοδοτούν την πορεία του ελληνικού έθνους. Η Ελένη λέει: «... συ-

ντηρείται η μνήμη των αγώνων γενικώς του έθνους (...) ως έθνος, έχουμε μία ιδιαιτερότητα, έχουμε μία ιστορία, την οποία δεν μπορούμε να μη μεταδώσουμε στις νέες γενιές». Ο Smith αναφέρεται στις κοινές μνήμες των μελών μιας εθνικής κοινότητας που μπορούν μάλιστα να ενισχυθούν από την ιστορική εξέταση των γεγονότων ως «εθνο-ιστορία» (Smith, 1999: 10). Οι κοινές μνήμες, σύμφωνα με τον Smith (1999), για προγενέστερα γεγονότα και ιστορικές περιόδους δημιουργούν την αίσθηση της συνέχειας που βιώνουν οι διαδοχικές γενιές και την αντίληψη του συλλογικού πεπρωμένου· των συστατικών στοιχείων δηλαδή της συλλογικής ταυτότητας. Οι εκπαιδευτικοί στο λόγο τους συνδέουν τη διατήρηση της εθνικής ιστορικής μνήμης με την καλλιέργεια της ελληνικής συνείδησης, υπό την έννοια της αντίληψης της ιστορικής συνέχειας και του κοινού πεπρωμένου. Η Μαίρη Λέει: «Πιστεύω ότι πρέπει να μη χάνουμε τη μνήμη των γεγονότων του παρελθόντος· να ξέρουμε από πού είμαστε, από πού προερχόμαστε, τι έχουμε, τι χάσαμε, τι μας πρέπει με λίγα λόγια». Η Έφη επίσης λέει: «οι αγώνες των προγόνων τους, η μνήμη αυτών των αγώνων είναι σημαντική. Η μνήμη αυτή είναι που μας καθορίζει σαν Έλληνες».

Συμπερασματικά, υπό το φως των θεωρητικών προσεγγίσεων των Conner-ton και Smith και με βάση τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών, θα μπορούσαμε να προσεγγίσουμε τις εθνικές σχολικές γιορτές ως τελετουργικές μνήμες που καλλιεργούν στους μαθητές την αντίληψη της ιστορικής συνέχειας του ελληνικού έθνους και του συλλογικού του πεπρωμένου και ως εκ τούτου συντελούν στη συγκρότηση ή ενίσχυση της εθνικής τους ταυτότητας.

6.4. Το παρελθόν διδάσκει...

Η Bell C., (1997) υποστηρίζει ότι στις τελετουργίες μνήμης οι μετέχοντες λαμβάνουν μέρος σε μια διαδικασία βίωσης και επανεβεβαίωσης μιας ομάδας αξιών που θεωρείται ότι έχουν τις ρίζες τους σ' εκείνα τα γεγονότα (Bell C., 1997: 107, 110). Πράγματι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές προ-

βάλλουν αξίες που οι ίδιοι τις συνδέουν άμεσα με τα ιστορικά γεγονότα των εθνικών επετείων· μάλιστα οι αξίες αυτές αποτελούν, κατά την άποψή τους το στόχο «των αγώνων των προγόνων». Έτσι αξίες όπως ο πατριωτισμός, η προσφορά και η θυσία για την πατρίδα, η αγάπη και ο αγώνας για την ελευθερία πηγάζουν από το εθνικό ιστορικό παρελθόν «εφόσον η εθνική επέτειος αφορά σε ιστορικά γεγονότα εθνικά» όπως λέει η Ελένη. Ακόμη και πανανθρώπινες αξίες όπως η αυτοδιάθεση των λαών, ο φιλειρηνισμός, σύμφωνα με ορισμένους εκπαιδευτικούς, συνδέονται με τους αγώνες των προγόνων.

Στις τελετουργίες μνήμης η παρουσία της διάκρισης του παρελθόντος από το παρόν είναι θεμελιώδης αφού και η δραστηριότητα της μνήμης και της ιστορίας που κατέχουν κεντρικό ρόλο στις τελετουργίες αυτές εκβάλλει σ’ αυτή τη διάκριση (Λε Γκοφ, 1998). Αυτή δε η διάκριση δεν είναι ουδέτερη (ο.π.), γιατί προσφέρει μάλιστα τη δυνατότητα της δημιουργίας, μέσω της ιστορικής ανακατασκευής, της δραματοποίησης δηλαδή του παρελθόντος, στην κατασκευή εθνικών μύθων όπως αυτού της εποχής των ηρώων και του μύθου της παρακμής (Smith, 1999: 66). Οι εθνικοί μάλιστα μύθοι «*Με τη μορφή των παλαιών ηρώων, μας δίνουν τα πρότυπα της συλλογικής ηθικής*» (Smith, 1999: 88) και εμπνέουν μορφές αναμορφωτικής ηθικά συλλογικής δράσης (ο.π.). Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί στο λόγο τους για τις εθνικές σχολικές γιορτές διαχωρίζουν το εθνικό ιστορικό παρελθόν από τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Για τους εκπαιδευτικούς το παρελθόν υπήρξε εποχή σπουδαίων προγόνων με υποδειγματικές αρετές. Ο ηρωϊσμός, η υπέρβαση του εγώ για το κοινό καλό, η αγάπη για την παιδεία είναι μερικές από τις αρετές των προγόνων. Το παρόν, οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι είναι καιρός ηθικής παρακμής της ελληνικής κοινωνίας εφόσον πρότυπα αντικοινωνικής συμπεριφοράς έχουν επικρατήσει. Χαρακτηριστική είναι η φράση του Οδυσσέα: «*παλιότερα ήρωας ήταν ο αγωνιστής, ο τραυματισμένος στον πόλεμο στην τοπική κοινωνία. Σήμερα μακρινός πια ο Μακρυγιάννης· πιο κοντινός ο καλοπερασάκις, αυτός που θα αποφύγει την στράτευση*». Επιθυμούν δε, όπως δη-

λώνουν, προβάλλοντας τις αξίες για τις οποίες αγωνίστηκαν όσοι συμμετείχαν στα ιστορικά γεγονότα των επετείων να προβληματίσουν τους μαθητές.

Τελικά, υπό το φως της θεωρητικής προσέγγισης των εθνικών μύθων του Smith και με βάση τις απόψεις των εκπαιδευτικών θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε τις εθνικές σχολικές γιορτές τελετουργίες που αναπαράγουν συγκεκριμένους εθνικούς μύθους με σκοπό τη μεταβίβαση τους μαθητές συλλογικών αξιών που εξασφαλίζουν τη συνοχή και την αλληλεγγύη στην ελληνική κοινωνία. Εάν επιπλέον δεχθούμε ότι η τελετουργία καταλαμβάνει *«ένα περίοπτο μέρος στο ρεπερτόριο των συμβολικών επινοήσεων μέσω των οποίων τα όρια της κοινότητας επιβεβαιώνονται και ενισχύονται»* (Cohen, 1985: 50), η ερευνήτρια πιστεύει ότι θα μπορούσαμε να δούμε τις εθνικές σχολικές γιορτές και ως μια τελετουργία που μέσα από τις αξίες του μυθοποιημένου παρελθόντος που προβάλλει προσπαθεί να ενισχύει τα όρια της ελληνικής κοινωνίας καθόσον στοχεύει -χωρίς απαραίτητα να το κατορθώνει- στην ενδυνάμωση της συνοχής της.

Η Bell (1997) πάντως υποστηρίζει ότι η τελετουργία δεν συνιστά κατ' απόλυτο τρόπο ένα εργαλείο για την ενστάλαξη κοινωνικών αξιών. Η αποτελεσματικότητα της ως προς τη διάχυση των αξιών εξαρτάται και από το βαθμό στον οποίο οι αξίες που υποστηρίζονται από τη βαθιά δομή της τελετουργίας ενισχύονται και σ' άλλες περιοχές της κοινωνικής ζωής (Bell, 1997: 252). Σε συμφωνία με όσο υποστηρίζει η Bell οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι οι αξίες που εμπεριέχονται στα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών έχουν εξαιρετικά μικρή απήχηση στους μαθητές κυρίως εξαιτίας ενός εντελώς διαφορετικού συστήματος αξιών που κυριαρχεί στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.

6.5 Σύμβολα-Ιδέες

Στην κοινωνική ανθρωπολογία κάθε ερμηνευτική προσέγγιση οποιουδήποτε τύπου τελετουργίας αφορά πρωτίστως την ερμηνεία των συμβόλων της καθόσον *«το σύμβολο είναι η μικρότερη μονάδα της τελετουργίας...»* (Turner, 1967: 19).

τα σύμβολα δε αυτά αλληλοσυσχετίζονται δημιουργώντας ένα ξεχωριστό σύστημα συμβόλων για κάθε τύπο τελετουργίας (ό.π.).

Σύμφωνα με τον Cohen τα περισσότερα σύμβολα είναι ιδέες και το μεγαλύτερο μέρος του συμβολισμού μας είναι μέρος του νοήματος που αποδίδουμε σε εργαλειακού τύπου πράγματα όπως οι λέξεις (Cohen, 1985: 14, 18). Η οπτική αυτή του Cohen για το συμβολισμό μπορεί να συνδυαστεί με την ερμηνευτική προσέγγιση του Turner για τα σύμβολα *«κάποια από τα νοήματα των σημαντικών συμβόλων μπορεί τα ίδια να είναι σύμβολα, το καθένα με το δικό του σύστημα από νοήματα»* (Turner, 1967: 21). Τα σύμβολα των εθνικών σχολικών γιορτών όπως αυτά φάνηκαν από την ανάλυση των συνεντεύξεων των εκπαιδευτικών, είτε είναι αντικείμενα είτε σύμβολα που αναδεικνύονται μέσα από το λόγο είναι φορείς ιδεών. Ενδεικτικά η ερευνήτρια αναφέρει τις συμβολικές διαστάσεις ορισμένων συμβόλων των εθνικών σχολικών γιορτών όπως αυτές διατυπώθηκαν από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς· οι εικόνες των ηρώων του '21 συμβολίζουν τον αγώνα για την ανεξαρτησία του ελληνικού έθνους, οι δάσκαλοι του γένους συμβολίζουν την παιδεία, οι Ηπειρώτες εθνικοί ευεργέτες την προσφορά στο έθνος, το Μεσολόγγι συμβολίζει την αντίσταση και την ελευθερία.

Μια κατηγορία ιδεών όμως, όπως ο πατριωτισμός, η προσφορά και η θυσία για την πατρίδα και το έθνος, η ελευθερία, δεν μπορούν να εξηγηθούν με ακρίβεια *«...υπάρχουν κατά μεγάλο μέρος ή μόνο σε σχέση με τα συμβολικά όριά τους»* (Cohen, 1985: 15). Πράγματι ιδέες όπως η ελευθερία βρίσκουν τη συμβολική τους έκφραση σε μια ποικιλία συμβόλων στις εθνικές σχολικές γιορτές όπως οι ήρωες του '21, το σύνθημα *«ελευθερία ή θάνατος»* και το Μεσολόγγι.

Ακόμη όλα τα σύμβολα συγκαλύπτουν μια ποικιλία νοημάτων που τους αποδίδουν οι άνθρωποι κάτω από το φως της δικής τους εμπειρίας και των δικών τους σκοπών (Cohen, 1985· Turner, 1967) εφόσον *«...δεν εκφράζουν τόσο νόημα όσο μας δίνουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουμε νόημα»* (Cohen, 1985: 15). Επιβεβαιωτική των παραπάνω θεωρητικών προσεγγίσεων, σύμφωνα με την ερευνήτρια, είναι η φράση της Λουκίας: *«Η εθνική ελευθερία: τι να 'ναι σήμερα και να*

την τοποθετούν (εννοεί οι μαθητές) στη συγκεκριμένη πραγματικότητα. Αντίσταση σε κάτι που τους περιορίζει». Φανερό επιπλέον γίνεται η δυνατότητα επιλεκτικής νοηματοδότησης των συμβόλων στα επιλεγόμενα από τους εκπαιδευτικούς σύμβολα των εθνικών σχολικών γιορτών. Η Μαρία λέει: «...εξαρτάται εσύ ποιο νόημα θέλεις να δώσεις στη γιορτή (...) αν αναφερθεί σε συγκεκριμένα πρόσωπα, σε συγκεκριμένες δράσεις, άρα προβάλλεις και συγκεκριμένες στάσεις και αξίες ζωής εκεί».

Συμπερασματικά με βάση λοιπόν την ερμηνεία των συμβόλων των εθνικών σχολικών γιορτών από τους εκπαιδευτικούς και την οπτική του Cohen και Turner μπορούμε να δούμε ένα μεγάλο μέρος των συμβόλων των εθνικών σχολικών γιορτών ως ένα σύστημα ιδεών με συμβολικό χαρακτήρα και ως τέτοιο είναι δυνατό να προσφέρει περιθώρια σε κάποιο βαθμό τόσο για διαφορετικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις όσο και σκόπιμες νοηματοδοτήσεις από τους συμμετέχοντες καθηγητές και μαθητές.

6.6 Διάλειμμα και ενίσχυση της συνοχής της σχολικής κοινότητας

Μία από τις λειτουργίες των τελετουργιών μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι είναι η οργάνωση του χρόνου. Οι τελετουργίες «...οριοθετούν τον χρόνο, τον σπάνε, τον πλάθουν και τον κάνουν πιο ανθρώπινο και βιωματικό: τα Σαββατοκύριακα, οι αργίες, οι γιορτές...» (Μυριβήλη, 2005: 2). Όντως, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών δέχεται ως θετικό για τους μαθητές το γεγονός ότι οι σχολικές γιορτές είναι ημέρα αργίας. Ο Δημήτρης θεωρεί ότι είναι «μια ευκαιρία χαλάρωσης» και η Μαρία λέει ότι «είναι ένα πολύ καλό διάλειμμα για τα παιδιά».

Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί συνδυάζουν την παύση των μαθημάτων με τη δυνατότητα να ενισχυθεί το πνεύμα της ομαδικότητας στη σχολική κοινότητα. Η Ιωάννα λέει: «Ακόμη και για να χάσουν μάθημα, πάλι αξίζει να γίνεται, γιατί δεν έχουμε πολλές δυνατότητες να βρεθούμε όλοι μαζί μαθητές και καθηγητές». Σύμφωνα με τους Laburthe—Torla & Warnier η δύναμη της τελετουργίας οφείλεται στο γεγονός ότι «...μετασχηματίζει την κατάσταση ενδυναμώνοντας την αλληλεγγ-

γύη της ομάδας που την τελεί» (Laburth-Torla & Warnier, 2003: 199). Η Κατσένου (2007) στην ερευνητική της εργασία για την ομαδική προσευχή στα ελληνικά σχολεία δίνει μια ενδιαφέρουσα ερμηνεία· θεωρεί ότι, ανεξάρτητα από το γεγονός του διαφορετικού νοήματος που προσδίδουν τα άτομα που συμμετέχουν στη σχολική προσευχή, *«αυτό που επιτυγχάνεται με την κοινή συμμετοχή όλων των μαθητών και των δασκάλων στην τελετουργία της σχολικής προσευχής είναι η ενότητα του σχολείου»* (Κατσένου, 2007: 54).

Υπό το πρίσμα λοιπόν, τόσο των προαναφερθεισών ερμηνευτικών προσεγγίσεων της τελετουργίας όσο και των συγκεκριμένων δηλώσεων των εκπαιδευτικών θα μπορούσαμε να δούμε μια μη αναμενόμενη και γι' αυτό ενδιαφέρουσα λειτουργία που επιτελούν οι εθνικές σχολικές γιορτές· ως τελετουργίες οργάνων τον σχολικό χρόνο στη βάση της διακοπής του τυπικού σχολικού προγράμματος των μαθημάτων δίνοντας την ευκαιρία στη σχολική κοινότητα να ενισχύσει τη συνοχή της.

6.7. Η άσκηση ενός ακόμη εκπαιδευτικού ρόλου...

Οι Blackledge & Hunt (1985) υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί εργάζονται σε ένα σύστημα από περιορισμούς και προσδοκίες που περιορίζει την ελευθερία στη δράση τους· μέσα όμως σ' αυτές τις παραμέτρους οι εκπαιδευτικοί αναπτύσσουν από εμπειρία μια σχετικά σταθερή αντίληψη των ρόλων τους (Blackledge & Hunt, 1985: 249). Πράγματι μέσα από τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών φάνηκαν οι περιορισμοί και οι δυσκολίες που συναντούν στην διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών. Η Λίτσα λέει: *«Πιστεύω κι οι Διευθυντές ακόμη εμποδίζουνε όλη την διαδικασία, γιατί θεωρούνε δευτερεύουσα τη σημασία των γιορτών (...) Μ' ένα βασικό πρόγραμμα που πρέπει να γίνουν τα μαθήματα, να βγει η ύλη, απ' εκεί κι ύστερα οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα (...) όχι μόνο οι γιορτές, μπαίνουνε σε δευτερεύουσα θέση...»*. Επίσης φάνηκε ότι από εμπειρία, καθόσον σύμφωνα με την πλειονότητα των εκπαιδευτικών δεν προσφέρεται καμμία εκπαίδευση στους

εκπαιδευτικούς για τη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών, αναπτύσσουν μια σταθερή αντίληψη για το ρόλο τους σ’ αυτές. Η Ελένη λέει: «...έχει περάσει μέσα στην αντίληψη του εκπαιδευτικού ότι μέσα στα ευρύτερα καθήκοντά μου – δεν το λέω με την έννοια του καθήκοντος– μέσα στις δραστηριότητές μου δεν είναι μόνο το μάθημα αλλά και η παρουσίαση εορτών». Βέβαια οι ρόλοι δεν έχουν τον ίδιο καταναγκαστικό χαρακτήρα για το κάθε άτομο που τους εκτελεί (Benincasa, 2006). Έτσι αρκετοί καθηγητές κρίνουν το ρόλο του στη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών καθοριστικό και ιδιαίτερα δύσκολο ενώ άλλοι απλώς καθοδηγητικό ή ρόλο συντονιστή. Η Μαίρη μάλιστα θεωρεί ότι ο εκπαιδευτικός ρόλος της «βρίσκεται μέσα στην τάξη. Θεωρώ ότι ο εκπαιδευτικός μου ρόλος είναι καλύτερος μέσα στην τάξη, παρά στη διοργάνωση των γιορτών».

Οι εκπαιδευτικοί όπως φάνηκε από ένα πλήθος ερευνητικές εργασίες ασκούν το ρόλο του φορέα της εθνικής διαπαιδαγώγησης μέσα στο σχολείο αναπαράγοντας μια συγκεκριμένη αντίληψη για το έθνος και το παρελθόν του (ΑΒδελά, 1997· Ιγγλέση, 1997· Μπονίδης, 2004· Benincasa, 2006· Λεονάρδου, 2006). Και οι δηλώσεις των περισσότερων εκπαιδευτικών στην παρούσα έρευνα συνάδουν με τα συμπεράσματα των προαναφερθεισών ερευνητικών εργασιών. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση της Έφης για τις εθνικές σχολικές γιορτές στην οποία ήδη η ερευνήτρια αναφέρθηκε: «Οι αγώνες των προγόνων τους, η μνήμη αυτών των αγώνων είναι σημαντική. Η μνήμη αυτών είναι που μας καθορίζει σαν Έλληνες. Αυτό το μήνυμα θα ’θελα να περνάει· αυτό, να μην τους είναι αδιάφορα».

6.8 Η διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών: δουλειά ταυτότητας για τους εκπαιδευτικούς

Στις τελετουργίες «οι συμμετέχοντες δεν κάνουν μόνο πράγματα, προσπαθούν να δείξουν στους άλλους τι κάνουν ή τι έχουν κάνει· οι πράξεις προσλαμβάνουν την όψη της ‘παράστασης-για-ένα-κοινό’» (Schechner στον Quantz, 1999: 506). Η

Benincasa (2006) επίσης υποστηρίζει ότι οι σχολικές εκδηλώσεις μνήμης *«μπορούν να ιδωθούν ως θέατρα στα οποία κάθε εκπαιδευτικός κάνει δουλειά ταυτότητας»* (Benincasa, 2006: 136). Πράγματι στις δηλώσεις των περισσότερων εκπαιδευτικών αναδείχθηκε η διάσταση αυτή των εθνικών σχολικών γιορτών κυρίως γιατί οι ίδιοι δεν έχουν μόνο το ρόλο του διοργανωτή στις εθνικές σχολικές γιορτές· στις περισσότερες αποτελούν μέρος του ακροατηρίου. Αρκετές δηλώσεις εκπαιδευτικών εμπεριείχαν θετικά και αρνητικά σχόλια για εθνικές σχολικές γιορτές που διοργάνωσαν συνάδελφοί τους. Επίσης εμπεριείχαν και χαρακτηρισμούς για τους συναδέλφους που προέκυπταν, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, μέσα από τη δουλειά τους στις γιορτές αυτές. Η Σταματία λέει: *“Πολλές φορές από κάποιες άλλες ειδικότητες βλέπουμε κάτι διαφορετικό, εξίσου αξιόλογο, όπως το αντιλαμβάνονται εκείνοι την εθνική γιορτή”*. Χαρακτηριστικό είναι και το σχόλιο της Μαίρης: *«...γιατί καμιά φορά παριστάνουμε ότι εμείς είμαστε οι μοντέρνοι και ουσιαστικά δεν λέμε τίποτε. Αν πάμε να τα ταιριάσουμε μετά αυτά στο τέλος, δεν βλέπουμε να ταιριάζουν πουθενά»*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

7.1 Περίληψη και συμπεράσματα

Στόχος της έρευνας ήταν να διερευνηθεί το νόημα που αποδίδουν στις εθνικές σχολικές γιορτές οι εκπαιδευτικοί που τις διοργανώνουν. Για την ερμηνεία του λόγου των εκπαιδευτικών χρησιμοποιήθηκαν ως θεωρητικό υπόβαθρο εννοιολογικές προσεγγίσεις που βοήθησαν στην ανάλυσή του στη βάση μιας στοιχειώδους και όχι πάντα ξεκάθαρης διάκρισης που αφορά το περιεχόμενο από τη μια και τη μορφή από την άλλη των εθνικών σχολικών γιορτών. Οι εθνικές σχολικές γιορτές ως προς το περιεχόμενό τους προσεγγίστηκαν θεωρητικά ως εκδηλώσεις μνήμης όπου η εννοιολογική διερεύνηση της μνήμης, της ιστορικής γνώσης, του ιστορικού μύθου και της λειτουργίας των συμβόλων κρίθηκε αναγκαία. Από την άλλη, ως προς τη μορφή οι εθνικές σχολικές γιορτές διερευνήθηκαν κάτω από το φως ενός θεωρητικού υπόβαθρου που τις ανέδειξε ως ένα τύπο τελετουργίας.

Τα ευρήματα της έρευνας ανέδειξαν τρεις περιγραφικές κατηγορίες των εθνικών σχολικών γιορτών: τις τυπικές, τις βιωματικές και τις θεματικές. Η πιο βασική, με κριτήριο ότι αφορά την πλειοψηφία των εθνικών σχολικών γιορτών που γίνονται στα ελληνικά σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι εκείνη των τυπικών. Οι γιορτές αυτές διαρκούν το πολύ 45 λεπτά· αναφέρονται γενικόλογα στα ιστορικά γεγονότα της κάθε εθνικής επετείου και παρουσιάζονται στο σχολικό ακροατήριο μέσα από ένα τυποποιημένο σχήμα ανάγνωσης πεζών κειμένων, απαγγελίας ποιημάτων και συμμετοχής της σχολικής χορωδίας με επετειακά τραγούδια.

Αρκετοί εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι γνώσεις των μαθητών για τα ιστορικά γεγονότα των επετείων δεν είναι επαρκείς. Αυτό οφείλεται, κατά την άποψή τους, στη γενικευμένη αδιαφορία για το μάθημα της ιστορίας. Οι σχολικές εθνικές γιορτές προσφέρουν ιστορική γνώση και διατηρούν την ιστορική μνήμη. Τα

μηνύματα που προβάλλουν οι εθνικές σχολικές γιορτές, σύμφωνα με τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών, αποτελούν ένα σύνθετο σύστημα εθνικών και πανανθρώπινων αξιών. Το συμβολικό τους δε οπλοστάσιο είναι πλούσιο και αποτελείται τόσο από υλικά σύμβολα και όσο και από σύμβολα που αναδεικνύονται μέσα από τον λόγο που αρθρώνεται σε αυτές.

Η ερμηνεία του λόγου των εκπαιδευτικών, κάτω από το φως θεωρητικών προσεγγίσεων της τελετουργίας, κατέδειξε τη σύνδεση της τυποποιημένης μορφής των εθνικών γιορτών με τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της τέλεσής τους και τη φροντίδα των διευθυντών και των εκπαιδευτικών των σχολείων της Β/θμιας εκπαίδευσης να τηρηθεί επιφανειακά ένα τυπικό που επιβάλλεται. Οι εκπαιδευτικοί όμως δηλώνουν ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές μπορούν να προσφέρουν ικανοποίηση στους συμμετέχοντες· μπορούν δηλαδή να εγείρουν ισχυρά συναισθήματα και να δώσουν τη δυνατότητα στους μαθητές μέσω της αυξημένης συμμετοχής να αφομοιώσουν τα μηνύματά τους με βάση τις δικές τους εμπειρίες και ανάγκες. Οι δηλώσεις αυτές, παρότι αφορούν ένα μικρό αριθμό γιορτών, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι σε ορισμένες σχολικές γιορτές το στοιχείο του καταναγκασμού υποχωρεί και η συμμετοχή σ' αυτές καθίσταται επιθυμητή. Η ερευνήτρια θεωρεί ότι το στοιχείο του υποχρεωτικού χαρακτήρα των εθνικών σχολικών γιορτών, έτσι τουλάχιστον όπως αναδείχτηκε από την ερμηνεία του λόγου των καθηγητών στην παρούσα έρευνα, χρήζει περαιτέρω έρευνας· το στοιχείο αυτό μάλιστα δεν έχει εμφανιστεί στα ερευνητικά πονήματα που έχουν προηγηθεί για τις εθνικές σχολικές γιορτές. Βέβαια πρέπει να επισημανθεί ότι η Benincasa (2006) έχει διερευνήσει το περιοριστικό επικοινωνιακό πλαίσιο των εθνικών σχολικών γιορτών που αναπαράγεται από τους εκπαιδευτικούς και επηρεάζει τις επιλογές τους όσο αφορά την ιστορική αφήγηση που αποτελεί το περιεχόμενο των λόγων που εκφωνούν σ' αυτές.

Η ερμηνεία του λόγου των εκπαιδευτικών ανέδειξε ξεκάθαρα τις εθνικές σχολικές γιορτές ως ένα μηχανισμό εθνικής διαπαιδαγώγησης· η εθνική διαπαιδαγώγηση των μαθητών μέσω των εθνικών σχολικών γιορτών είναι μάλιστα και

ο λόγος για τον οποίον η πλειοψηφία των καθηγητών δηλώνει ότι δεν επιθυμεί την κατάργησή τους.

Οι εθνικές σχολικές γιορτές ως τελετουργίες που στοχεύουν στη διατήρηση της εθνικής ιστορικής μνήμης προσπαθούν να καλλιεργήσουν στους μαθητές την αντίληψη της ιστορικής συνέχειας του ελληνικού έθνους και του συλλογικού του πεπρωμένου. Η διατήρηση στη μνήμη «των αγώνων των προγόνων» ενισχύει, σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς, την εθνική συνείδηση των μαθητών και επιβεβαιώνει την εθνική τους ταυτότητα. Ακόμη στις εθνικές σχολικές γιορτές στη βάση μιας θεμελιώδους διάκρισης του παρόντος από το παρελθόν, αναπαράγονται οι εθνικοί μύθοι της εποχής των ηρώων και της ηθικής παρακμής (Smith, 1999). Η αναπαραγωγή των μύθων αυτών μετατρέπει το ιστορικό παρελθόν σε ένα ηθικό μοντέλο για την σύγχρονη ελληνική κοινωνία (Benincasa, 2006). Οι αξίες-ιδέες που συνιστούν το ηθικό αυτό μοντέλο όπως ο πατριωτισμός, η αγάπη για την ελευθερία, η ανιδιοτελής προσφορά στην πατρίδα βρίσκουν τη συμβολική έκφρασή τους σε μια ποικιλία συμβόλων των εθνικών σχολικών γιορτών.

Βέβαια οι εθνικές σχολικές γιορτές έχουν και μια ακόμη ενδιαφέρουσα διάσταση, οργανώνουν τον σχολικό χρόνο στη βάση της διακοπής του τυπικού σχολικού προγράμματος δίνοντας έτσι την ευκαιρία στη σχολική κοινότητα να ενισχύσει τη συνοχή της.

Τέλος οι εκπαιδευτικοί αποδέχονται ως έναν ακόμη εκπαιδευτικό ρόλο τη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών προωθώντας την εθνική διαπαιδαγώγηση των μαθητών μέσω αυτών.

7.2 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η συγκεκριμένη έρευνα διερεύνησε το νόημα που αποδίδουν στις εθνικές σχολικές γιορτές οι εκπαιδευτικοί που τις διοργανώνουν και τις παρακολουθούν. Μία σημαντική παράμετρος που κρίνει η ερευνήτρια ότι πρέπει να γίνει αντικείμενο έρευνας είναι το νόημα που αποδίδουν οι μαθητές στις εθνικές σχολικές γιορτές.

Οι μαθητές είναι η έτερη σημαντική ομάδα που συμμετέχει σ' αυτές έχοντας το ρόλο του δέκτη των νοημάτων και μηνυμάτων των εθνικών σχολικών γιορτών. Είναι σημαντικό λοιπόν να διερευνηθεί σε βάθος με βάση την ανάλυση των δικών τους εμπειριών και ερμηνειών το νόημα των εθνικών σχολικών γιορτών. Η ερευνήτρια δε θα πρότεινε και στην έρευνα αυτή να χρησιμοποιηθούν ως ερευνητικό εργαλείο ημιδομημένες συνεντεύξεις έτσι ώστε οι μαθητές με σχετική ελευθερία να αναπτύξουν τις σκέψεις και τις απόψεις τους. Επίσης η έρευνα πρέπει να συμπεριλάβει στο υπό διερεύνηση αντικείμενό της το νόημα που μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο αποδίδουν στις εθνικές σχολικές γιορτές των ελληνικών σχολείων. Οι μαθητές αυτοί αποτελούν μια σημαντική ομάδα του μαθητικού πληθυσμού στα ελληνικά σχολεία. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να διερευνηθεί πως η ομάδα των μαθητών αυτών αποκωδικοποιεί και ερμηνεύει τα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών χωρίς πιθανά να έχει εκπαιδευτεί εκτός σχολείου στους κώδικες του κοινού συστήματος νοημάτων και συμβόλων της ελληνικής κοινωνίας που εκφράζουν τη σχέση της με το ιστορικό παρελθόν.

Ένα αναξιοποίητο ερευνητικό υλικό από την παρούσα έρευνα θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στην έρευνα αυτή. Το υλικό αυτό λόγω του όγκου και της περαιτέρω αποσαφήνισης του ερευνητικού αντικειμένου κατά την πορεία της αναλυτικής επεξεργασίας των δεδομένων, δεν χρησιμοποιήθηκε· επομένως μπορεί να αξιοποιηθεί στα πλαίσια μιας νέας έρευνας που να συνάδει με τις προηγούμενες ερευνητικές προτάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Αβδελά, Έφη (1997α). Η συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας στο ελληνικό σχολείο: “εμείς” και οι “άλλοι”. Σελ. 27-45, στο Άννα Φραγκουδάκη & Θάλεια Δραγώνα, επιμ., «Τι ειν’ η πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Αβδελά, Έφη (1997β). Χρόνος, ιστορία και Εθνική ταυτότητα στο ελληνικό σχολείο. Σελ. 49-71, στο Άννα Φραγκουδάκη & Θάλεια Δραγώνα, επιμ., «Τι ειν’ η πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Bell, Judith (1997). *Μεθοδολογικός Σχεδιασμός Παιδαγωγικής και Κοινωνικής Έρευνας. Οδηγός για Φοιτητές και Υποψήφιους Διδάκτορες*. Αθήνα: Gutenberg.
- Benincasa, Luciana (2002). Μαθητικές παρελάσεις: Το Έθνος στον καθρέφτη. *Επιστήμες Αγωγής*, 4: 87-102.
- Bruner, Jerome (1997). *Πράξεις Νοήματος*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γκότοβος, Αθανάσιος Ε. (1990). *Παιδαγωγική Αλληλεπίδραση. Επικοινωνία και Κοινωνική Μάθηση στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cohen, Louis & Lawrence Manion (1994). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Δημητρίου, Σ. (1986). Η σημειωτική δομή των τελετουργιών μύησης, σελ 389-410, στο Α. Λαγόπουλος, Π. Μαρτινίδης, Κ. Μπίλουντ-Λαγοπούλου & Κ. Σπυριδωνίδης, επιμ., *Η Δυναμική των Σημείων: Πεδία και Μέθοδοι μιας Κοινωνιοσημειωτικής*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Geertz, Clifford (2003). *Η Ερμηνεία των Πολιτισμών*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

- Ζωίδης Γιώργης, Μήτσος Καΐλας, Τάκης Μαμάτσης, Φώτης Αθανασίου & Γιώργης Ασούρας (1994). *Ιστορία της Εθνικής Αντίστασης: 1940-1945 (δοκίμιο)*. Αθήνα: Σύγχρονη Εποχή.
- Ιγγλέση, Χρυσή (1997). «Να πάμε ξανά σε κάποιους δρόμους των παππούδων μας, των αρχαίων προγόνων»: Ο φόβος εθνικής αλλοίωσης και η εθνική αυτοεικόνα στο λόγο των εκπαιδευτικών. Συμπεράσματα μέρους των πιλοτικών συνεντεύξεων. σελ. 323-343, στο Άννα Φραγκουδάκη & Θάλεια Δραγώνα, επιμ., «Τι ειν’ η πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ιωσηφίδης, Θεόδωρος (2003). *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Κατσένου, Ειρήνη (2007). *Ομαδική προσευχή σε ελληνικά σχολεία: μια ερμηνευτική προσέγγιση*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφικής, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας.
- Κουλούρη, Χριστίνα (1995). Μύθοι και σύμβολα μιας εθνικής επετείου, Ομιλία για τον εορτασμό της 25^{ης} Μαρτίου 1995. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης [On-line]. Available<<http://alex.eled.duth.gr/dpth.htm>.
- Κουλούρη, Χριστίνα (2000, Οκτώβριος 29). Αφιέρωμα. 60 χρόνια από τον πόλεμο του ’40. Ο Οκτώβριος και ο Οκτώβρης. *Το Βήμα*, Σελ.: Β03.
- Κουλούρη, Χριστίνα (2002, Οκτώβριος 27). Το Πανεπιστήμιο της Σιωπής. Οι “ξένοι”, ο εγγονός και το παραμύθι. *Το Βήμα*, [on-line], Available <http://tovima.dolnet.gr>.
- Κουλούρη, Χριστίνα (2003, Νοέμβριος 2). Το έθνος γιορτάζει χωρίς να θυμάται. *Το Βήμα*, Σελ.: Β42.
- Κρεμμυδάς, Βασίλης (2005). Η εθνική γιορτή στο σχολείο: *Παιδαγωγικός Όμιλος* [on-line], Available<<http://www.paremvasis.gr/2005/po070805c.htm>.
- Laburthe - Torla Philippe & Jean - Pierre Warnier (2003). *Εθνολογία - Ανθρωπολογία*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Λε Γκοφ, Ζακ (1998). *Ιστορία και Μνήμη*. Αθήνα: Νεφέλη.

- Λεονάρδου, Αναστασία (2006). *Ο Εορτασμός των Εθνικών Επετείων στα σχολεία με μικτό μαθητικό πληθυσμό. Η περίπτωση του εορτασμού της 25^{ης} Μαρτίου (2006) σε ένα διαπολιτισμικό γυμνάσιο της Αθήνας*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία. Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας-Παιδαγωγικής-Ψυχολογίας.
- Λεονταρίτης, Γεώργιος Β. (1992). Ο συμβολισμός του πανηγυρικού και ο ιστορικός λόγος. *Μνήμων*, 14: 189-194.
- Λιάκος, Αντώνης (1998, Μάρτιος 1). Μεταμοντερνισμός και ιστορία. *Το Βήμα*, Σελ.: Β11.
- Λυδάκη, Άννα (2001). *Ποιοτικές Μέθοδοι της Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος (2004, Νοέμβριος 7). Η σημαιο-λογία των εθνικών μας εορτών. *Το Βήμα*, Σελ.: Α55.
- Μπονίδης, Κυριάκος (2004). Όψεις εθνοκεντρισμού στη σχολική ζωή της ελληνικής εκπαίδευσης: οι εθνικές επέτειοι της 28^{ης} Οκτωβρίου και της 25^{ης} Μαρτίου. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 134: 69-84.
- Μυριβήλη, Λενιώ (2005). *Τελετουργική Δράση*. Τμήμα Πολιτισμικής Τεχνολογίας και Επικοινωνίας, Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Προσβάσιμο: <<http://www.aegean.gr/culturaltec/murivily/practice/default.htm>>.
- Νικολάου, Βάσω (2003). Ιστορία και αφιέρωμα 25^{ης} Μαρτίου. Μύθοι και σύμβολα μιας εθνικής επετείου. *Παιδαγωγικός Όμιλος* [on-line], Available<<http://www.paremvasis.gr>>.
- Reyrot, Jean (2002). Προς μια Ευρώπη της ιστορίας. Σελ. 183-193, στο Jean Reyrot, επιμ., *Η Διδασκαλία της Ιστορίας στην Ευρώπη*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Στάμελος, Γιώργος & Κώστας Καρανάτσης (2001). Ανάγνωση μιας εξελισσόμενης συνάρτησης - εθνική ταυτότητα και εκπαίδευση - *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 199: 96-102.
- Smith Anthony D. (2000). *Εθνική Ταυτότητα*. Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Bell, Catherine (1992). *Ritual Theory, Ritual Practice*. New York: Oxford University Press.
- Bell, Catherine (1997). *Ritual. Perspectives and Dimensions*. New York: Oxford University Press.
- Benincasa, Luciana (1997). *H Journey, a Struggle, a Ritual: Higher Education and the Entrance Examinations in a Greek Province Town*. Stockholm: Stockholm University, Institute of International Education.
- Benincasa, Luciana (2006). *School and Memory. Teacher's Speeches on National Day Commemorations*. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Blackledge, David & Barry Hunt (1985). *Sociological Interpretations of Education*. London and New York: Routledge.
- Cohen, Anthony P. (1985). *The Symbolic Construction of Community*. London: Routledge.
- Connerton, Paul (1989). *How Societies Remember*. Cambridge: Cambridge University.
- Bodnar, John (1994). Public Memory in an American City: Commemoration in Cleveland. σελ. 74-89, στο John R. Gillis, επιμ., *Commemorations: The politics of National Identity*. Princeton, N.J.: Princeton University.
- Confino, Alon (1997). AHR Forum. Collective Memory and Cultural History: Problems of Method. *The American Historical Review*, 102 (5): 1386-1403.
- Crane, Susan A. (1997). AHR Forum. Writing the Individual back into Collective Memory. *The American Historical Review*, 102 (5): 1372-1385.
- Colmeiro, José (2011). Nation of Ghosts? Haunting, Historical Memory and Forgetting in Post-Franco Spain. *Electronic journal of theory of literature*

- and comparative literature*, 4, 17-34. Προσβάσιμο <http://www452f.com/index.Php/en/jose-colmeiro.html>.
- Firth, Raymond (1973). *Symbols. Public and Private*. London: George Allen and Unwin. LTD.
- Gillis, John R., (1994). Memory and Identity: The History of a Relationship. σελ. 3-24, στο John R. Gillis, επιμ., *Commemorations: The politics of National Identity*. Princeton, N.J.: Princeton University.
- Kvale, Steinar (1996). *Interviews. An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Low - Beer, Ann (2003). School History, National History and the Issue of National Identity. *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research* [On-line], 3 (1).
- Mc Cracken, Grant (1988). *The Long Interview*. London & Newbury Park: Sage Publications.
- Patton, Michael Q. (1987). *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. London & Newbury Park: Sage Publications.
- Quantz, Richard A. (1999). School ritual as performance: a reconstruction of Durkheim's and Turner's uses of ritual. *Educational Theory*, 49 (4): 493-513.
- Rappaport, Roy A. (1999). *Ritual and Religion in the Making of Humanity*. Cambridge: University Press.
- Smith Anthony D. (1999). *Myths and Memories of the Nation*. New York: Oxford University.
- Sherman, Daniel J. (1994). Art, Commerce, and the Production of Memory in France after World War I. Σελ. 186-211, στο John R. Gillis, επιμ., *Com-*

memorations: The politics of National Identity. Princeton, N.J.: Princeton University.

Spradley, James P. (1979). *The Ethnographic Interview*. New York: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

Turner, Victor (1967). *The Forest of Symbols. Aspects of Ndembu Ritual*. Ithaca, London: Cornelee University.

Weis, Lois (1992). Reflections on the Researcher in a Multicultural Environment. σελ. 47-57, στο A. Carl Grant, επιμ., *Research and Multicultural Education: From the Margins to the Mainstream*. London· Washington D. C.: The Falmer Press.

Zerubavel, Yael (1994). The Historic, the Legendary and the Incredible: Invented Tradition and Collective Memory in Israel. Σελ. 105-23, στο John R. Gillis, ed., *Commemorations: The politics of National Identity*. Princeton, N.J.: Princeton University.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Στον οδηγό συνέντευξης περιλαμβάνονται οι ερωτήσεις που τέθηκαν σ’ όλους τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στην έρευνα.

- ✱ Θα ήθελα να περιγράψετε μια εθνική σχολική γιορτή που διοργανώσατε ή παρακολουθήσατε και έχει μείνει στη μνήμη σας.
- ✱ Ποια συναισθήματα νιώθετε όταν διοργανώνετε ή παρακολουθείτε μια εθνική σχολική γιορτή;
- ✱ Ποια είναι τα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών;
- ✱ Ποια σύμβολα χρησιμοποιούνται στις εθνικές σχολικές γιορτές;
- ✱ Ποια η σημασία της ιστορικής γνώσης στις εθνικές σχολικές γιορτές;
- ✱ Ποιες δεξιότητες ή γνώσεις θεωρείτε ότι πρέπει να έχουν οι καθηγητές που τις διοργανώνουν;
- ✱ Ποιος είναι ο ρόλος των καθηγητών-διοργανωτών στις εθνικές σχολικές γιορτές;
- ✱ Ποιο ρόλο παίζει το ακροατήριο στη διοργάνωση και παρουσίαση των εθνικών σχολικών γιορτών;
- ✱ Σε ποιες δραστηριότητες της διοργάνωσης και παρουσίασης των εθνικών σχολικών γιορτών παίρνουν μέρος οι μαθητές;
- ✱ Ποιο είναι το κίνητρό τους, κατά τη γνώμη σας, για τη συμμετοχή τους σ’ αυτές;
- ✱ Τι θα θέλατε να αποκομίζουν οι μαθητές από τη συμμετοχή ή παρακολούθηση των εθνικών σχολικών γιορτών;
- ✱ Τι νόημα έχουν για σας οι εθνικές σχολικές γιορτές;
- ✱ Τι εξυπηρετούν κατά τη γνώμη σας;

- ✿ Πώς κρίνετε την παρακολούθηση των εθνικών σχολικών γιορτών και από μαθητές με μεταναστευτικό υπόβαθρο;
- ✿ Συμμετέχουν αυτοί οι μαθητές στη διοργάνωσή τους; Αν ναι, γιατί; Αν όχι, για ποιο λόγο;
- ✿ Έχετε προβληματιστεί ποτέ για το θέμα των εθνικών σχολικών γιορτών;

ΟΙ ΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Εκπαιδευτικοί	Προϋπηρεσία	Σχολείο που υπηρετούν
Ανδρέας	5 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Ιωαννίνων
Βάγια	15 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Ιωαννίνων
Βασίλης	22 έτη	Γυμνάσιο τις πόλης των Ιωαννίνων
Δημήτρης	17 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Θεσπρωτίας
Ελένη	26 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Θεσπρωτίας
Έλλη	25 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Ιωαννίνων
Έφη	16 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Θεσπρωτίας
Ιωάννα	25 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Ιωαννίνων
Λίτσα	19 έτη	Γυμνάσιο τις πόλης των Ιωαννίνων
Λουκία	27 έτη	Γυμνάσιο τις πόλης των Ιωαννίνων
Μαίρη	24 έτη	Λύκειο τις πόλης των Ιωαννίνων
Μαρία	22 έτη	Λύκειο τις πόλης των Ιωαννίνων
Οδυσσέας	7 έτη	Επαρχιακό Γυμνάσιο Ν. Θεσπρωτίας
Σταματία	25 έτη	Λύκειο τις πόλης των Ιωαννίνων

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΤΙΣ ΤΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Η ερευνήτρια παρουσιάζει αποσπάσματα συνεντεύξεων των εκπαιδευτικών που κατά την άποψή τις έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως τις τις πληροφορίες που προσφέρουν στην έρευνα.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Από άλλες που παρακολούθησες στα σχολεία αυτά των πέντε χρόνων, κάτι να σου έμεινε;

ΑΝΔΡΕΑΣ: Δε θα 'λεγα, τα σχολεία ήταν πολύ μικρά, δεν, δεν ήταν μεγάλης δυναμικότητας, για να έχεις, ας πούμε, και μεγάλες παραγωγές, ας το πούμε έτσι. Να έχεις μια θεατρική παράσταση, δηλαδή εκτός του συγκεκριμένου Σχολείου, στα προηγούμενα σχολεία που ήμουνα δεν τύχαινε, αν εξαιρέσω και κάποιο άλλο σχολείο μία χρονιά που είχαμε ένα μικρό θεατρικό και στην Πέρδικα που είχα πάει και στα Δημοτικά... Στα Δημοτικά βέβαια ήταν αλλιώς, εντάξει, τα παιδιά συμμετείχαν στα θεατρικά δρώμενα, δεν μπορώ να πω, εντάξει, ξεχωρίζει, είναι ανάλογο με το σχολείο που βρίσκεσαι κάθε φορά και τη δυναμική του σχολείου.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ πιστεύεις ότι οι εθνικές σχολικές γιορτές του σήμερα, θα μου πεις εγώ δεν έχω και πολύ μεγάλη προϋπηρεσία, πέντε χρόνια, αλλά σε σχέση μ' αυτήν που έχεις, ή ακόμα, αν θες, πας πίσω και στα μαθητικά σου χρόνια, μιας και δεν έχεις και πολύ, γίνονται με τον ίδιο τρόπο, που γίνονται με τον ίδιο τρόπο που γινόταν παλιότερα;

ΑΝΔΡΕΑΣ: Έχει να κάνει, πιστεύω, πάντα με τη σχολική μονάδα και το τι παράδοση υπάρχει από πριν. Αν δηλαδή έχεις καθηγητές, οι οποίοι είναι χρόνια εκεί και διοργανώνουν γιορτές και έχουν εμπειρία, σίγουρα το αποτέλεσμα είναι πολύ διαφορετικό από ένα σχολείο που, εντάξει, εναλλάσσονται.

Βέβαια αυτό θα μου πεις δεν αποκλείει το γεγονός να έρθει και κάποιος καθηγητής μία χρονιά, ο οποίος να φτιάξει κάτι καλό, το οποίο, παρ' ότι θα φύγει αυτός, να ήταν αρκετά διαφοροποιημένο απ' αυτό που γινόταν πριν, αλλά για μένα πιστεύω έχει και να κάνει και με τη δυναμική του σχολείου.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Η δυναμική τι σημαίνει;

ΑΝΔΡΕΑΣ: Η δυναμική σημαίνει πόσα χρόνια διοργανώνονται γιορτές, το επίπεδο των εορτών, ποιοι διοργανώνουν τις εορτές, εάν οι εορτές, εφόσον είναι τα ίδια άτομα, διαφοροποιούνται κάθε χρόνο, διότι αν είναι ο ίδιος ο υπεύθυνος, ή τουλάχιστον η ίδια ομάδα υπευθύνων καθηγητών μέσα στο σχολείο χρόνια, σίγουρα παράγουν κι ένα διαφορετικό αποτέλεσμα κάθε χρόνο για να μην είναι το ίδιο και το ίδιο...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Όμως αυτό δε σημαίνει ότι μπορεί να 'ναι και μια πεπατημένη;

ΑΝΔΡΕΑΣ: Καλά σίγουρα.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Άμα είναι οι ίδιοι τουλάχιστον.

ΑΝΔΡΕΑΣ: Αλλά στο συγκεκριμένο σχολείο τουλάχιστον υπάρχει μια διαφοροποίηση, έτσι όπως είδα και φέτος, διότι μια χρονιά έχω εδώ πέρα, σε σύγκριση με τα άλλα σχολεία και, εντάξει, δε μιλάω μόνο για τα σχολεία που ήμουν στην Ηγουμενίτσα και στα οποία διοργάνωσα, αλλά και στα Δημοτικά που είχα πάει και στην Ηγουμενίτσα και στην περιοχή των Ιωαννίνων.

Παίζει ρόλο μεγάλο το να είναι κάποιος σταθερός στο σχολείο, να έχει μια σταθερή ομάδα και τα μέσα βέβαια, και τι μέσα του διατίθενται. Εδώ, ας πούμε, διοργανώνουν και παραστάσεις οι οποίες χρειάζονται κουστούμια, στολές, υλικό σε ό,τι αφορά το στήσιμο της σκηνής, τα είδη που θα χρησιμοποιήσουν τα παιδιά, αυτά θέλουν δουλειά. Αν υπάρχει μια παράδοση από πριν και κάποιος ξέρει πού να τα αναζητήσει...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τελικά τι θα 'θελες, εσύ Ανδρέα, να αποκομίζουν οι μαθητές σου και γενικότερα οι μαθητές του σχολείου σου απ' τις σχολικές εθνικές γιορτές;

ΑΝΔΡΕΑΣ: Έναν τρόπο να βιώνουν την ιστορική μνήμη. Σου ανέφερα και στην αρχή μ’ ένα διαφορετικό τρόπο, έξω απ’ το βιβλίο δηλαδή, απ’ το σχολικό εγχειρίδιο. Γενικά, εντάξει, επειδή οι σχολικές γιορτές έχουν να κάνουν με ιστορία -έτσι;- δεν έχεις μια σχολική γιορτή επέτειο για κάτι εκτός ιστορικού γεγονότος.

Αν δεν κάνω λάθος, όλες οι γιορτές που ’χουμε, έχουν να κάνουν με κάτι ιστορικό, οπότε αυτό που μαθαίνουν τα παιδιά είναι το γεγονός, όπως σου είπα στην αρχή, βέβαια η Ελένη ανέλυσε πολύ ωραία την περίπτωση με τον Καράϊσκάκη στην Αθήνα, που πάμε στο παρασκήνιο πλέον.

Για μένα, έτσι όπως τα είδα στα δύο αυτά χρόνια, είναι να μάθουν ότι συνέβη κάτι, πότε συνέβη, πού συνέβη, το γιατί, εντάξει αν είχα ίσως και την εξειδίκευση, θα ’ταν καλό να το δείξω κι αυτό στη γιορτή, αλλά μαθαίνουν το σχολικό γεγονός έξω απ’ το σχολικό εγχειρίδιο, βιώνοντάς το πολλές φορές και συνδυάζοντάς το με άλλα πράγματα.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Με τι άλλα πράγματα;

ΑΝΔΡΕΑΣ: Με την πραγματικότητά τους τώρα. Δηλαδή εγώ το βλέπω και στο μάθημά μου, πολλές φορές τα παιδιά αντιδρούν, λέγοντας γιατί να κάτσω να μάθω οποιαδήποτε ξένη γλώσσα, αφού δεν πρόκειται να τα μιλήσω ποτέ. Γιατί να κάτσω να παρακολουθήσω μια σχολική παράσταση, ή να συμμετάσχω γι’ αυτή, αφού δεν πρόκειται να κερδίσω τίποτα άμεσα. Είναι λίγο πραγματιστές τα παιδιά, ιδίως σ’ αυτούς τους καιρούς, θέλουν το κέρδος άμεσα, την απολαβή, δεν μπορούν να το δουν σε βάθος χρόνου.

Αυτό προσπάθησα εγώ στις δυο χρονιές που έκανα, ήταν να τους δείξω ότι αυτό που συνέβη είχε ένα αντίκτυπο στο τώρα. Γιατί, εντάξει, εμένα η μια γιορτή ήταν 28^η Οκτωβρίου και η άλλη ήταν η επέτειος του Πολυτεχνείου, σε συνδυασμό με την Εθνική Αντίσταση, το πώς αυτά τα γεγονότα επηρεάζουν την Ελλάδα τώρα. Γι’ αυτό και είχα διαλέξει τότε αυτό... την αφήγηση, αυτό το κομμάτι της αφήγησης της συγκεκριμένης γυναίκας, που ήταν φοιτήτρια τότε στο Πολυτεχνείο, η οποία αναφέρονταν στα παιδιά, στους μαθητές.

Ότι και αν γίνεται, είτε έγινε πριν δέκα χρόνια, είτε πριν μία μέρα, έχει αντίκτυπο με το τώρα και με το μετά. Κι η γιορτή που έγινε, ας πούμε, το ότι κάναμε μία γιορτή μ’ αυτόν τον τρόπο, σ’ αφήνει κάτι στο μυαλό. Δηλαδή θυμάμαι χαρακτηριστικά υπήρχαν παιδιά που θυμόταν ότι ξαναγίνει η γιορτή με προτζέκτορα και laptop, πριν έρθω εγώ και είχε κάνει ο καθηγητής της Πληροφορικής να βρει τον προτζέκτορα, το laptop, το θυμόταν τα παιδιά.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΑΝΔΡΕΑΣ: Το ξανακάνω εγώ πάλι, είπαν ένα σχόλιο τα παιδιά, έγινε όπως έγινε τότε. Η μνήμη, να τους μείνει δηλαδή αυτό για τη συνέχεια του... Και να μάθουν να συνδυάζουν πράγματα, δηλαδή, εντάξει, έγινε το τάδε ιστορικό γεγονός, πώς αυτό επηρέασε το τώρα, το δικό μου τώρα. Δηλαδή αν δε λέγαμε το Όχι τότε στους Ιταλούς, πώς θα ’ταν η χώρα τώρα; Και θυμάμαι ότι το κάναμε και στην Ιστορία, επειδή έτυχε να κάνω την Ιστορία της Β’ Γυμνασίου εγώ, τη Βυζαντινή Ιστορία, όπου πολλές φορές έθετα τέτοια ερωτήματα στα παιδιά, γιατί, εντάξει, υπήρχαν και παιδιά τα οποία προβληματιζόνταν, Β’ Γυμνασίου παιδιά, αν δε είχε γίνει αυτό, τι θα γίνονταν.

Χαρακτηριστικά, ας πούμε, αν ο Κωνσταντίνος δεν είχε αποφασίσει να μεταφέρει την πρωτεύουσα απ’ τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη, πώς θα ’μασταν τώρα; Δηλαδή πώς επηρεάζουν αυτά τα γεγονότα το τώρα.

Είναι δύσκολο βέβαια στο επίπεδο του Γυμνασίου, ίσως ο προβληματισμός είναι καλύτερος στο Λύκειο, αλλά εγώ σε ένα επαρχιακό Γυμνάσιο που υπηρέτησα είχα δει χαρακτηριστικά η Α’, Β’ Γυμνασίου που είχα στην Ιστορία, Β’ Γυμνασίου στην Ιστορία ήταν παιδιά τα οποία σκέφτονταν, κάναν συνδυασμούς. Είναι βασικό, δηλαδή να συνδυάζει το παιδί αυτό που βλέπει και να δει πώς μπορεί να τον ωφελήσει.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΒΑΓΙΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Λοιπόν, θα ήθελα να μου περιγράψεις κάποια εθνική σχολική γιορτή, είτε που διοργάνωσες, είτε που παρακολούθησες και σήμερα τη θυμάσαι έντονα.

ΒΑΓΙΑ: Να περιγράψω τη φετινή σχολική γιορτή της 28^{ης} Οκτωβρίου που έκανε, διοργάνωσε το Λύκειο, δε συμμετείχα, απλά παρακολούθησα.

Βέβαια, η Κόνιτσα ξέρεις ότι έχει μια παράδοση στα θεατρικά, πάντα δηλαδή αυτές τις γιορτές σ’ αυτές υπάρχει ένα θεατρικό, υπάρχει... συμμετέχουν πάρα πολλά παιδιά, αλλά αυτό που μου άρεσε φέτος είναι ότι ήταν εμπλουτισμένη με πάρα πολλά και πιο καινούργια στοιχεία. Υπήρχαν, πέρα απ’ την κλασική χορωδία, που προτιμάει βέβαια και το Λύκειο Κόνιτσας, και που πάντα όλοι μας τη χρησιμοποιούμε στις εθνικές γιορτές τις σχολικές, μου άρεσε ότι είχαν αρκετές μελωδίες. Υπήρχαν παιδιά που ανέλαβαν το βάρος, σήκωσαν το βάρος μόνο τους να τραγουδήσουν κάποια τραγούδια, γνωστά και αγαπητά στα παιδιά, όχι τα πολύ συνηθισμένα της Δικαιοσύνης και τα λοιπά και συνοδεύονταν και από παρουσίαση PowerPoint, από κάποιες εικόνες, αυτό εμένα με ενθουσίασε φέτος, εμένα προσωπικά, μέχρι που συγκινήθηκα. Τώρα...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Αυτό... ένα τέτοιο τραγούδι για πες μου.

ΒΑΓΙΑ: Το συγκεκριμένο τραγούδι που άκουσα και μου άρεσε πολύ ήταν της "Αγάπης αίματα", κι είναι κι απ’ τα αγαπημένα μου, εγώ το βάζω πάντα στις σχολικές γιορτές, βλέπω όμως ότι δεν αρέσει πάντα στα παιδιά, ίσως γιατί είναι αργό, ίσως γιατί δε μπορούν τα ίδια να συμμετάσχουν; Δεν ξέρω γιατί, δεν το ’χουν συνηθίσει; Αλλά η συνάδελφος δέχτηκε τις επιλογές των μαθητών και της έδωσα συγχαρητήρια, είδα ότι είχε πάρα πολύ καλό αποτέλεσμα, η μαθήτριά για μένα τραγούδησε, για τα δικά της δεδο... για τα δεδομένα ενός παιδιού -έτσι;- που δεν ασχολείται και με μουσική, πάρα πολύ καλά, συγκίνησε κόσμο.

Ήταν πολύ αργό και συνοδεύονταν με πολλές και ταιριαστές εικόνες. Κάθε φράση ήταν γραμμένη έτσι -τώρα δεν ξέρω κι εγώ από Τεχνολογία πολλά πράγματα- από μια εικόνα του Power Point και συνοδεύονταν από μια εικόνα, που σχετιζόνταν με το περιεχόμενο του στίχου. Ήταν πάρα πολύ ωραίο, καταχειροκροτήθηκε.

Μετά το γεγονός ότι τα παιδιά έβλεπαν, όχι τη χορωδία, αλλά ένα συγκεκριμένο παιδί, το οποίο αγαπάνε, με το οποίο έχουν ιδιαίτερη σχέση, τους άρεσε περισσότερο. Καταχειροκροτήθηκαν τα παιδιά αυτά, πολύ περισσότερο απ’ τη χορωδία, που πολλές φορές μεταξύ τους μιλούσαν, αχ, πότε θα περάσει κι αυτό το τραγούδι της χορωδίας. Αυτό μου άρεσε πολύ.

Τώρα τι άλλο; Η συγκεκριμένη γιορτή βέβαια είχε, είπα, και το θεατρικό το καθιερωμένο, τα παιδιά εκεί από παράδοση συμμετέχουν πιστεύω ευχάριστα. Σε άλλα σχολεία δεν ξέρω αν θα συμμετείχαν με τόση προθυμία, ίσως το περιμένουν κάθε χρόνο, έχουν συνηθίσει κι απ’ το Γυμνάσιο, και από το Λύκειο επίσης το περίμεναν, το ήθελαν, και παρ’ όλο ας πούμε ότι δεν έχουν χρόνο να ασχοληθούν πολύ και να κάνουν πρόβες.

Πήγε γενικά καλά πιστεύω η γιορτή, πάρα πολύ καλά.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κάνουν διαφορετική γιορτή στο Λύκειο απ’ ότι στο Γυμνάσιο;

ΒΑΓΙΑ: Την κάνουν... είναι μία γιορτή, γίνεται από κοινού, αλλά την κάθε γιορτή την αναλαμβάνει ένα σχολείο. Δηλαδή είχαμε εμείς την 28^η, την είχε το Λύκειο, την 25^η το Γυμνάσιο. Αυτό δε σημαίνει ότι δε θα συμμετέχουν όμως και κάποια παιδιά απ’ το Γυμνάσιο στη γιορτή του Λυκείου, η χορωδία είναι κοινή, αν θυμάμαι καλά. Απλά το μεγαλύτερο βάρος το σηκώνουν το σηκώνουν τα παιδιά του Λυκείου στη γιορτή τους και το αντίστοιχο συμβαίνει στο Γυμνάσιο.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Οι εθνικές σχολικές γιορτές στα σχολεία σήμερα γίνονται με τον ίδιο τρόπο, που γινότανε παλιότερα; Το παλιότερα σε σχέση με τα πρώτα χρόνια που δούλεψες στα σχολεία.

..... (Διακοπή της εγγραφής)

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Λοιπόν, αν υπάρχουν διαφορές με τα πρώτα χρόνια που δούλεψες.

ΒΑΓΙΑ: Τα πρώτα χρόνια που δούλεψα... όχι, δε θα ’λεγα ιδιαίτερες διαφορές. Η μόνη διαφορά είναι ότι τα τελευταία χρόνια μπαίνει και η Τεχνολογία πια, δηλαδή χρησιμοποιεί τον υπολογιστή, κάποια Power Point, αυτό βλέπω στα σχολεία που έχω εργαστεί, μεγάλη διαφορά όχι όμως. Και να πω ότι αισθάνομαι, εγώ πρώτα απ’ όλα, και κάποιος άλλος βέβαια, σαν να ακολουθούμε την "πεπατημένη", δηλαδή παίρνουμε κάποια συγκεκριμένα κείμενα, που τα απαγγέλλουν τα παιδιά εδώ και τόσα χρόνια, τα ίδια ποιήματα, τα ίδια πεζά, τα ίδια τραγούδια, δεν είδα πολύ μεγάλη διαφορά, παρά μόνο σε... τα τελευταία δύο, τρία χρόνια, και λέω στα σχολεία που εργάστηκα εδώ, που εκεί κάποια άτομα που γνωρίζουν υπολογιστές, ξέρουνε να χειρίζονται κάποια πράγματα, έχουν εμπλουτίσει λίγο τη γιορτή και με εικόνα, κι αυτό είναι ωραίο. Κατά τ’ άλλα νομίζω ότι είναι τυπικές οι γιορτές.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κατά τη γνώμη σου τι εξυπηρετούν οι εθνικές σχολικές γιορτές;

ΒΑΓΙΑ: Χμ, δεν ξέρω, αυτό με προβληματίζει κι εμένα τι εξυπηρετούν. Συντηρούν τη μνήμη, θα 'λεγα. Να πω ότι γίνεται μια προσπάθεια να μάθουν και τα παιδιά κάποια πράγματα, κάποια ιστορικά γεγονότα, τα οποία λέγονται πάντα σε κάποια γιορτή, αλλά τα παιδιά δε τα μαθαίνουν τελικά. Αυτό το στερεότυπο με τις συνεντεύξεις των δημοσιογράφων, τι γιορτάζουμε σήμερα, αν και πιστεύω ότι τα παιδιά απαντούν πολλές φορές και επίτηδες λάθος, νομίζω ότι πραγματικά δεν έχει περάσει το μήνυμα στα παιδιά. Έστω κι απ' το ιστορικό γεγονός, τι συνέβη. Αφού δεν το 'χουν μάθει στην Ιστορία, ας το μάθουν τουλάχιστον απ' τη γιορτή τη σχολική. Δε το μαθαίνουν, δεν καταφέρνουμε να περάσουμε το μήνυμα που πρέπει.

Τώρα εγώ πιστεύω όμως πρέπει να συνεχίσουν να υπάρχουν, να αλλάξει ο τρόπος; Να φροντίσουμε όλοι μας να κάνουμε κάτι διαφορετικό; Να είναι κάτι πιο κοντά στα παιδιά; Τουλάχιστον υπενθυμίζει ότι αυτή η μέρα είναι ξεχωριστή, ότι έχει προσφέρει κάτι στον τόπο.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Γιατί είπες και τη λέξη "μήνυμα", ποια είναι τα μηνύματα ... γιατί το είπες.

ΒΑΓΙΑ: Ναι. Ναι, ναι, ναι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια είναι τα μηνύματα τελικά των εθνικών σχολικών γιορτών; Που υποτίθεται ότι προβάλλουν, προφανώς δεν περνάει, απ' ό,τι λες.

ΒΑΓΙΑ: Δεν περνάει πάντα. Ναι, δεν περνάει, έτσι πιστεύω κι εγώ, αλλά... ποιο είναι το μήνυμα; Της αγωνιστικότητας. Τώρα αν σκεφτώ και τη 17^η Νοέμβρη, που κι αυτή είναι μια σχολική γιορτή, ε, δε θα 'λεγα ότι περνάει και διαφορετικά μηνύματα απ' ό,τι οι άλλες δύο. Η αγωνιστικότητα, η... -τι να πω;- ότι, ναι, με τον αγώνα κερδίζουμε κάτι, κι αυτό αν το πεις στη θεωρία στα παιδιά δε νομίζω να το καταλάβουν. Μέσα απ' όλα αυτά τα γεγονότα, μέσα απ' το τραγούδι, μέσα απ' το κείμενο της εποχής, νομίζω ότι πολύ καλύτερα θα μπορούσε να περάσει. Ότι για να γίνει μια αλλαγή, χρειάζεται πραγματικά πολύ σκληρός αγώνας, και αγώνας απ' όλους, όχι από μια ομάδα.

Ακόμα και η Ιστορία, την Ιστορία μπορούν να τη μάθουν και τα γεγονότα να τα μάθουν μέσα από μια γιορτή. Αλλά βλέπω ότι πάντα δεν... ίσως ευθυνόμαστε εμείς, δεν έχουμε το ποθητό αποτέλεσμα. Εμείς, η οργάνωση; Δεν ξέρω τι φταίει.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κι είπες πριν, δεν ξέρω αν πρέπει να αλλάξει ο τρόπος...

ΒΑΓΙΑ: Ναι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ... που γίνονται, έτσι ώστε να 'ναι πιο κοντά στα παιδιά. Το πιο κοντά;

ΒΑΓΙΑ: Να συμμετέχουν κι αυτά περισσότερο; Αυτό με προβληματίζει, δεν μπορώ να έχω απάντηση να σου δώσω, αλλά επειδή σου είπα ότι δε βρίσκω μεγάλη διαφορά στις γιορτές απ' το παρελθόν μέχρι σήμερα, και λίγο-πολύ κι εμείς όταν κάνουμε μια γιορτή, αναλαμβάνουμε μια γιορτή ως εκπαιδευτικοί, ή και τα παιδιά βαδίζουν πάνω στα ίδια -τι να πω τώρα;- ακολουθούν τα ίδια πράγματα, το ίδιο ποίημα, το ίδιο πεζό, τα ίδια τραγούδια, δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά με το παρελθόν.

Κάτι... άρα αυτό, αφού δε περνάει το μήνυμα που θέλουμε, σημαίνει ότι κάτι πρέπει ν' αλλάξει. Να συμμετέχουν περισσότερο; Να έχουν επιλογή και τα ίδια; Να ασχολούνται μόνο τους, να βρίσκουν σ' ένα ιστορικό βιβλίο τα ιστορικά γεγονότα; Τουλάχιστον μέσα από μια προσωπική εργασία να μαθαίνουν κάτι; Ακόμα και την ομιλία που εμείς θα εκφωνήσουμε, ή που θα τη δώσουμε σ' ένα μαθητή, την έχουμε πολλές φορές κατεβάσει απ' το Internet, ή τη βρίσκουμε από ένα συνάδελφο και δε... δε συμμετέχει το ίδιο το παιδί, του λέμε, πάρε και διάβασε, όχι ψάξε και βρες τα γεγονότα.

Αλλά η αλήθεια είναι ότι κι εγώ δεν ξέρω πώς θα μπορούσα, πάντα προβληματίζομαι, τι διαφορετικό να κάνω φέτος, και δεν κάνω συγκεκριμένα παρά ελάχιστα πράγματα διαφορετικά από την προηγούμενη χρονιά.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΗ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Λοιπόν, μπορείς να μου περιγράψεις κάποια εθνική σχολική γιορτή, που είτε τη διοργανώσες εσύ, ή την παρακολούθησες και την είχε οργανώσει κάποιος άλλος συνάδελφος, και σήμερα τη θυμάσαι, είναι ξεχωριστή.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Ελάχιστες βέβαια αυτές που θυμάμαι, δύο θυμάμαι. Η μία ήταν η γιορτή του Πολυτεχνείου, που την... και εμένα μου άρεσε πολύ αλλά και στους μαθητές, που είναι σπάνιο να αρέσει, να την προσέχουν οι μαθητές, κι εγώ αποδίδω το γεγονός ότι το πρόσεξαν οι μαθητές αυτό, γιατί ήτανε βιωματική στην καθηγήτρια, ήταν φοιτήτρια τότε στο Πολυτεχνείο και κατάφερε και πέρασε τη συγκίνηση στους μαθητές, δηλαδή με τα ποιήματα, με τα τραγούδια, πέρασε το κλίμα της γιορτής του Πολυτεχνείου. Ήτανε... το Πολυτεχνείο ήτανε αντίσταση εναντίον της Χούντας. Ε, αυτό το πράγμα, την αντίσταση δηλαδή, κατάφερε και το πέρασε, με κατάλληλα κείμενα, όχι πολύ μεγάλη ομιλία, αλλά ήτανε συναισθηματικά φορτισμένη, κι αυτό πέρασε στους μαθητές, κι είναι η πρώτη κυρίως που μένει στο μυαλό.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Αυτός είναι ο βασικός λόγος.
Κι άλλη μία στις 28 του Οκτώβρη... γράφει;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Κι άλλη μία στις 28 του Οκτώβρη, που μια συναδέλφισσα πρόβαλε ένα ντοκιμαντέρ, που αναφερόταν σ' έναν απ' αυτούς που έλαβαν μέρος στον πόλεμο και περιέγραφε τα γεγονότα. Και είχε... ήταν καλή επιλογή και την πρόσεξαν ιδιαίτερα οι μαθητές. Δηλαδή αυτό το τμήμα, τραγούδια, γιορτές, τις ομιλίες ήταν πιο σύντομη, η ομιλία κουράζει, δε θέλει να 'ναι μεγάλη η ομιλία, ήταν μικρή η ομιλία, είχε βάλει κατάλληλα τραγούδια και πρόσεξαν ιδιαίτερα κι αυτό.

Αλλά το πρώτο, εκείνο που με εντυπωσίασε ήταν η προηγούμενη, που σου είπα στις 17 Νοέμβρη, είναι στις βιωματικές. Κατάφερε.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Βιωματικές;

ΒΑΣΙΛΗΣ: Για την καθηγήτρια.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ναι, την είχε ζήσει και μετέφερε κι η ίδια μάλλον τη συγκίνησή της.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Ναι, κατάφερε και στην ομιλία της και στα τραγούδια, οι μαθητές χειροκροτούσαν, τους έβλεπα συμμετείχανε, το ζούσαν, ενώ στις άλλες...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ ο ίδιος συγκινήθηκες με...

ΒΑΣΙΛΗΣ: Ναι, ναι, ναι, τότε ναι, ναι, ειδικά στο Πολυτεχνείο ναι. Ας μην ήμουνα φοιτητής εγώ τότε.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Και την 28^η Οκτωβρίου μ' αυτή τη μαρτυρία που έβαλε.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Μου άρεσε, γιατί παρακολουθούσαν οι μαθητές.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κι εσύ ο ίδιος;

ΒΑΣΙΛΗΣ: Εγώ ο ίδιος το είδα από ιστορικής πλευράς, μ' άρεσε περισσότερο ως πηγή για την ιστορία, δηλαδή αυτή την αφήγηση του Οικονόμου που ήταν ένα ντοκιμαντέρ. Όχι τόσο για τη γιορτή αυτή καθ' εαυτή, αλλά μου άρεσε περισσότερο για μένα για το ενδιαφέρον για την ιστορία. Όχι ότι το απέρριψα, αλλά αν συγκρίνω τις δύο γιορτές, ήταν πολύ πιο καλή η άλλη γιορτή για μένα.

Δηλαδή αν ο στόχος είναι να μπορέσουν να περάσουν κάποια μηνύματα, να... γιατί τις κάνουμε υποτίθεται τις γιορτές, δεν είναι για να ... το παρελθόν, να τιμούμε κάποιους προγόνους, που έδωσαν... αγωνίστηκαν για κάποιες αξίες, είτε είναι εθνικές, είτε είναι κοινωνικές, οτιδήποτε αξίες είναι αυτές. Έτσι; Ε, αυτή στην πρώτη γιορτή μου 'χει μείνει.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Και τελικά εσύ τι θα 'θελες οι μαθητές σου, ή οι μαθητές γενικά του σχολείου να αποκομίζουν από μια εθνική σχολική γιορτή. Τι θα 'θελες;

ΒΑΣΙΛΗΣ: Ε, να προβληματίζονται για κάποια πράγματα, ώστε να μπορούν κι οι ίδιοι να σκεφτούνε... Πώς λέμε ότι το θέατρο ότι γίνεσαι λίγο, με την κάθαρση, γίνεσαι λίγο καλύτερος στην Τραγωδία. Έτσι κι εδώ να μην περνάει Δηλαδή, δεν είναι τόσο η ιστορική γνώση, εντάξει, μπορεί να 'ναι και η ιστορική γνώση, αλλά οι αξίες για τις οποίες αγωνίστηκαν κάποιοι άνθρωποι, όποιος μορφής κι αν είναι αυτές οι αξίες, είτε εθνικές, είτε κοινωνικές, γιατί το ένα δεν αποκλείει το άλλο, ε, να μπορεί να περάσει στους μαθητές.

Άρα αυτό είναι το σημαντικό για μένα, να μπορεί ο μαθητής να γίνεται λίγο καλύτερος, αναλογιζόμενος ότι κάποιοι άνθρωποι, έρχονται τέτοιες περιπτώσεις που μπορούν να γίνουν ήρωες. Ήρωες όχι μόνο για εθνικά, αλλά σου λέω κι ακόμα ήρωες και της... γιατί ηρωίδα για μένα είναι και η γυναίκα της Πίνδου, για παράδειγμα, μέσα απ' τις δυσκολίες που είχε εκείνης της εποχής, που βοηθούσε στον πόλεμο. Αν αυτές οι αξίες, ότι κάποια στιγμή να ξεφεύγεις λίγο απ' την πραγματικότητα, απ' τη μιζέρια της πραγματικότητας, ότι στη δύσκολη στιγμή υπάρχουν κάποιοι άνθρωποι που μπορούν να ξεπεράσουν ένα άλφα επίπεδο, να φτάσουν σ' ένα επόμενο επίπεδο.

Ε, κι έτσι αυτοί οι άνθρωποι να μπορούν να αναλογιστούν σ' αυτή την ηλικία, έστω 12, 13, 14, 15 χρονών, 18, πόσο είναι στο Λύκειο και να πούνε ότι, ωπ, κάποιοι άνθρωποι δεν είναι η ζωή "Ωχ αδερφέ, και τι έγινε, πού θα πιούμε καφέ, αν θα 'σαι ή όχι". Να ξεφύγουμε λίγο απ' την καθημερινότητα και τη μιζέρια. Αν μπορούν οι μαθητές οι ίδιοι να προβληματιστούν δηλαδή, απ' εκεί ξεκίνησε. Και να πουν, αυτοί κάτι... αγωνίστηκαν για κάποιες αξίες, εγώ τι κάνω;

Δηλαδή να μπορούν να κάνουν και μια αυτοκριτική κάποια στιγμή απ' αυτό το πράγμα, εγώ αγωνίστηκα όπως αξίζεις να αγωνίζομαι; Ποιες είναι οι αξίες, ο καφές; Να πάμε στην καφετέρια και να πιω με τους φίλους μας, αυτή είναι η αξία; Γιατί αυτό ενδιαφέρει τους περισσότερους, να πάνε στα "Goody's" να φάνε...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Άρα τι θα πρέπει να αποκομίζεις ... να νιώσεις ότι είναι μια ευκαιρία για προβληματισμό για τους μαθητές σου.

ΒΑΣΙΛΗΣ: Προβληματισμό για τους μαθητές με την έννοια να κατανοήσουν το μήνυμα και να μπορούν και οι ίδιοι κάποια στιγμή αργότερα, αφού προβληματιστούν έτσι, να κάνουν μια ιεράρχηση των αναγκών στη ζωή και να πουν, ωπ, πρέπει να 'χω και κάποιες αξίες, που δεν είναι μόνο η dolce vita. Δε λέω ότι είναι κακό, αλίμονο, αλλά δεν είναι μόνο η dolce vita.

Πώς είναι κάποιος φανατικός μόνο με το ποδόσφαιρο, παράδειγμα; Κι εμένα μ' αρέσει το ποδόσφαιρο, είναι κακό να 'σαι φανατικός με το ποδόσφαιρο, γιατί τότε καταλήγεις σ' άλλα πράγματα. Έτσι; Όπως αν είσαι μόνο για την... το καφέ, την παρέα, μόνο αυτό, θα μου πεις είναι και στη νεολαία, εντάξει, το καταλαβαίνω αυτό το πράγμα, αλλά το σχολείο δεν είναι μόνο αυτό να τους δώσει τα γράμματα, αλλά και τρόπους συμπεριφοράς. Άμα είμαστε σχολείο πρέπει να... η Παιδεία να είναι όχι μόνο η ξερή για τα γράμματα, ή η τεχνοκρατική Παιδεία, ανθρωπιστικές επιστήμες δεν έχουμε; Περνάει το μήνυμα των ανθρωπιστικών επιστημών; Δεν ξέρω. Στα αρχαία περνάει; Όχι. Μόνο αν περάσεις απ' τη μετάφραση κάποιο, γιατί στα Αρχαία κάνεις συντακτικό, κάνεις γραμματική, αφού αυτό σου ζητάνε.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ τι συναισθήματα έχεις κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας, της διοργάνωσης, αλλά και της παρουσίασης μιας εθνικής σχολικής γιορτής;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Προσπαθώ να δεθώ περισσότερο με τη γιορτή, γιατί ακόμα έχω νωπές τις εικόνες από τη μαθητική μου ζωή, οι γιορτές γίνονταν... ήταν πιο ζεστές, πιο θερμές για την ηλικία μας, αλλά μπαίνω κι εγώ στο κλίμα της εποχής μου, που βλέπω και στα μάτια των παιδιών την αντίδρασή τους και τους παρακαλώ να συμμετέχουν στη γιορτή, και κυριολεκτώ, τους παρακαλάμε, υποχρεωνόμαστε δηλαδή στα παιδιά, δε το κάνουν με την καρδιά τους τα παιδιά, δε σου λένε, δάσκαλε, ναι, θα συμμετέχω.

Και πολλές φορές τα πιέζουμε τα παιδιά για να συμμετέχουν, διαφορετικά πιστεύω οι γιορτές δε θα γίνονταν, γι' αυτό και από το σχολείο μας ζητάνε... μάλλον ζητάνε από συγκεκριμένους καθηγητές να αλιεύσουν παιδιά για τις γιορτές.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Δηλαδή;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Δηλαδή εάν αφήναμε τα παιδιά χαλαρά να συμμετέχουν ή όχι στη γιορτή, τα παιδιά δε θα ήθελαν να συμμετέχουν στις γιορτές αυτές τις σχολικές, δεν έρχονται με την καρδιά τους, δε θα το ήθελαν, το υποχρεώνουμε.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κι η αλίευση πώς γίνεται;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Με κάποιους καθηγητές τα παιδιά έχουν έτσι περισσότερη έτσι οικειότητα και πολλές φορές ντρέπονται να πουν το όχι σε κάποιους καθηγητές. Ενώ σε άλλους... με άλλους δε συζητάνε, ακόμα και σε μεγάλα και σε μικρά σχολεία ψάχνουν να βρουν μαθητές για να κάνουν τη γιορτή. Και μας λένε οι συνάδελφοι, μπορείς να παρέμβεις στην τάξη να μου φέρει κάποια παιδιά; Όταν εγώ δεν έχω τη γιορτή και την έχει άλλος συνάδελφος, έτσι προσπαθούμε με χίλιους τρόπους να μαζέψουμε παιδιά για να διοργανώσουμε τη γιορτή.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Είπες ότι απ' τη μια προσπαθείς να δεθείς με τη γιορτή γιατί έχεις νωπές τις μνήμες από τις μαθητικές γιορτές...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Ναι, ναι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ... όπου ήταν πιο ζεστές.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Ναι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τι εννοείς;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εννοώ ότι πιο παλιά ως μαθητής ή μου 'χαν περάσει κάποια μηνύματα οι γονείς μου, οι δάσκαλοί μου να πιστεύω στις γιορτές αυτές, και στα μηνύματα που άφηναν οι γιορτές, 28^η, 25^η του Μάρτη, δε θυμάμαι πολύ, τόσο πολύ τη 17^η του Νοέμβρη ως μαθητής, όσο τις δυο κλασικές γιορτές την 25^η και την 28^η. Όλο το σχολείο ετοιμάζονταν, από την Πολιτεία, έτσι από το σχολείο με αφίσες, με ... έτσι υπήρχε αυτός ο σημαϊοστολισμός και της πόλης, που πια δε το βλέπουμε σήμερα. Οπότε και ο μαθητής προετοιμάζονταν συναισθηματικά και πνευματικά για τη γιορτή αυτήν.

Ε, σήμερα είναι τέτοιες οι ενοχλήσεις που έχουν τα παιδιά από άλλα ερεθίσματα, τηλεόραση, internet και τα λοιπά, που δεν τους κάνει... δεν τους αφήνει τίποτα το, πιστεύω, δεν έχουν τα περιθώρια να σκεφτούν ή να δεθούν με τις γιορτές τις σχολικές. Είναι τα ερεθίσματα τόσα πολλά τα άλλα που έχουνε, κυρίως απ' την τηλεόραση που νομίζω είναι στο τέλος του... στην άκρη του εγκέφαλου τους η σχολική, αν θα γίνει και πώς θα γίνει.

Εμείς ζούσαμε, για παράδειγμα τότε, Νάντια, για τη γιορτή, πώς θα κάνουμε... ήταν μια ξεχωριστή εκδήλωση στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Ήταν χαρακτηριστικές οι ημέρες των σχολικών εορτών, γιατί δεν είχαμε τίποτα άλλο να αλλάξει λίγο τη μονοτονία των μαθημάτων, ή της σχολικής ζωής. Δεν ξέρω αν το θυμάστε, περιμέναμε πώς και πώς μικρά τις παρελάσεις, τις συνδυάζαμε με το παγωτό, που μας έκαναν δώρο οι γονείς. Ή περιμέναμε τις αθλητικές δραστηριότητες στο τέλος, ήταν μια πολύ ξεχωριστή μέρα, εγώ τη θυμάμαι ακόμα από παιδί, από πρώτη, δεύτερα, τρίτη Δημοτικού με τα τσουβαλάκια που κάναμε το διαγωνισμό. Τώρα ποιο παιδί θυμάται μια δραστηριότητα που θα έχει στο σχολείο, αθλητική δραστηριότητα;

Ποιο παιδί σήμερα, ας πούμε, για παράδειγμα, κοιτάζει το βράδυ στην τηλεόραση τη Μπουμπουλίνα και την επετειακή; Όλοι γυρνάνε, κάνουμε ζάπινγκ και κοιτάμε ένα σίριαλ, που μας έχει δώσει όλη τη χρονιά. Έτσι ο Παπαφλέσσας, για παράδειγμα, η Μπουμπουλίνα, ο Διάκος είναι οι ήρωες των παιδιών των τελευταίων χρόνων; Δεν είναι. Η Μαρία η όμορφη, η άσχημη, ας πούμε, είναι η η-

ρωίδα πια, πρότυπο δηλαδή. Δε περίμενες εσύ πώς και πώς να δεις μια ταινία με τη «Δασκάλα με τα χρυσά μάτια... μαλλιά», πώς το λένε -έτσι;- με τη Βουγιουκλάκη;

Ε, τώρα περιμέναμε να δούμε μια ταινία, μαζεύονταν όλη η οικογένεια γύρω απ’ την τηλεόραση απ’ την ασπρόμαυρη -έτσι;- ή απ’ τον κινηματογράφο της περιοχής μας, για να δούμε μια επετειακή ταινία. Όλα αυτά ήταν ερεθίσματα για τα παιδιά και για μας. Ε, τώρα δεν είναι ερέθισμα.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Δηλαδή το περιεχόμενο και η μορφή δεν εξαρτώνται απ’ το διοργανωτή, δεν αλλάζει, κατά κάποιο τρόπο;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Μπορεί να γίνει μια πιο καλή γιορτή, αλλά τα πάντα εξαρτώνται από το υλικό που θα έχει ο καθηγητής. Ο καθηγητής θα καθοδηγηθεί περισσότερο απ’ τα παιδιά, αν τα παιδιά τον βοηθήσουν, και το σχολείο τον βοηθήσει, θα κάνει μια πιο καλά προετοιμασμένη γιορτή, εάν έχει τα μέσα, θα κάνει επίσης μια πολύ καλή γιορτή, γιατί σε πολλά σχολεία δεν υπάρχουν και τα μέσα, για να κάνει μια πολύ καλή γιορτή.

Δε μπορούμε να πάμε έτσι, θέλω να πω ξεκάρφωτα στην ημέρα της 28 Οκτώβρη και να περιμένουμε πολλά πράγματα, όταν τα παιδιά πριν απ’ αυτή την ημέρα δεν έχουν ακούσει, δε γνωρίζουν για εκείνο το διάστημα, εκείνη την περίοδο του ’40, τι ήταν το ’40 τελικά για την Ελλάδα, για τον κόσμο. Δεν είναι τυχαίο ότι τελειώνοντας μια γιορτή, όταν ρωτάς τα παιδιά τι γιορτάζουμε, πολλά παιδιά δε ξέρουν να σου απαντήσουν. Και δεν είναι ότι κάνουν πλάκα και μας δίνουν άλλες απαντήσεις, είναι διαπιστωμένο αυτό, πολλά παιδιά με το πέρας των εορτών, όταν τους ρωτούν τι γιορτάσαμε, τι κάναμε, για πες μου κάποιους ήρωες της 25^{ης} Μάρτη, για παράδειγμα, ή έναν στρατηγό, έναν ... ένα σημαντικό πρόσωπο της Ελληνικής Αντίστασης για την 28^η Οκτωβρίου ή για τη 17^η Νοέμβρη, δε γνωρίζουν, τα παιδιά έχουν σύγχυση γεγονότων και προσώπων.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ε, κι αυτό πού οφείλεται τώρα;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Πού οφείλεται; Εκεί που οφείλονται κι άλλα πράγματα, δεν είναι τυχαίο παιδιά που έχουν περάσει στο Πανεπιστήμιο τον Οκτώβρη στην Πάντειο, για παράδειγμα, κι έχουν γράψει 20 και 19 μισό στην Ιστορία, τον Οκτώβρη του πρώτου έτους, όταν ρωτώνται από δημοσιογράφους σε ρεπορτάζ που είχε γίνει τα τελευταία χρόνια, όταν τους ρώτησαν για το Βενιζέλο, τους απάντησαν τα παιδιά, είχαν κάνει σύγχυση του Βενιζέλου με το Βοναπάρτη, το Ναπολέοντα Βοναπάρτη, αν είναι δυνατόν; Έχουμε πια μια Παιδεία, που θέλει τα παιδιά να είναι καλοί παπαγάλοι, να πηγαίνουν απ’ το πρωί με το βράδυ στο φροντιστήριο και να μαθαίνουνε παπαγαλία κάποια πράγματα, και τελικά κάποια μηνύματα, αυτά που θέλουμε εμείς να περνάνε, δεν περνάνε. Κάποιες αξίες να μην τις έχουν τα παιδιά κωνέψει ή τις έχουν κάνει βίωμά τους.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ε...

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Θέλω να πω ο αγωνιστής, για παράδειγμα, για τα παιδιά πολλές φορές δε σημαίνει τίποτα. Για τα παιδιά σημαίνει αυτός που έχει χρήματα, αυτός που είναι στο κουτί και βγαίνει κάθε μέρα -έτσι;- ή αυτός που έχει σήμερα πολλές σχέσεις, είναι επιτυχημένος. Αυτός που κάνει πολλούς γάμους σήμερα, είναι ο επιτυχημένος, γιατί είναι κάθε μέρα στην τηλεόραση. Για τα παιδιά αυτός είναι ο ήρωας. Έχουν αλλάξει πια και τα πρότυπα αξιών. Αυτός που δεν ακούγεται πολύ η προσωπική του ζωή, για τον εαυτό του την κρατάει, ε, δεν είναι ήρωας, σε εισαγωγικά το λέω. Έχουμε κάνει ήρωες τους αντι-ήρωες κανονικά άλλων εποχών.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ε, κατά τη γνώμη σου τι εξυπηρετούν οι εθνικές σχολικές γιορτές.

ΕΛΕΝΗ: Δίνουν βίωμα. Εγώ αυτό πιστεύω ότι θα έπρεπε να κάνουν, να δίνουν βίωμα. Η γνώση που προέρχεται μέσα απ’ το μάθημα της Ιστορίας είναι αρκετά ξερή πια, έχει διευρυνθεί η ιστορική ύλη πολύ, δεν μπορούμε να ασχολούμαστε μισό χρόνο μόνο με την Ελληνική Επανάσταση, ας πούμε, ή μόνο με το Β’ Παγκόσμιο Πόλεμο. Αν δεν υπάρχουν και οι σχολικές ... οι εθνικές, ας πούμε, σχολικές γιορτές, τα παιδιά δε θα έχουν βίωμα απ’ αυτούς τους αγώνες, απ’ αυτή την παρουσία του ελληνικού λαού.

Γιατί δεν είναι ο πόλεμος, εδώ δε το βιώνουμε... δηλαδή να παριστάνει ο πόλεμος, ας πούμε, δεν το βιώνουμε στον πόλεμο, σαν μίσος, σαν έχθρα, το βιώνουμε ως μία παρουσία του ελληνικού λαού στην ιστορία και στην ιδέα της Ελευθερίας. Γιατί και την 28^η Οκτωβρίου έχουμε την ουσιαστική παρέμβαση, εκεί πρέπει να... αυτό τονίζεται η ουσιαστική παρέμβαση των Ελλήνων σ’ έναν παγκόσμιο πόλεμο και η ουσιαστική παρέμβαση των Ελλήνων ήταν στο να αλλάξει, απ’ ό,τι τουλάχιστον λένε οι ιστορικοί, να αλλάξει γενικά η ροή της Ιστορίας και την 25^η έχουμε την επανίδρυση του ελληνικού κράτους. Είναι δηλαδή βασικά το θέμα της ελευθερίας, της ανεξαρτησίας του έθνους.

Και μέσα από την Ιστορία ξερά δεν το βιώνουν καλά τα παιδιά αυτό το πράγμα, ενώ μέσα απ’ τις γιορτές, προσπαθούμε να δώσουμε αυτό το βιωματικό μέρος.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Να το ζήσουν με κάποιον τρόπο...

ΕΛΕΝΗ: Ναι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ... μπαίνοντας ενδεχομένως μέσα στο ρόλο αγωνιστών και τα λοιπά;

ΕΛΕΝΗ: Ναι, ή διαβάζοντας κείμενα, ή απαγγέλλοντας ποιήματα, ή λέγοντας τραγούδια, ή χορεύοντας, δηλαδή με όλο το πλαίσιο αυτών των... αυτής της έκφρασης.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ, μιας και είπες και για την Ιστορία, και τη φέρνεις και λίγο με το μάθημα της Ιστορίας, η σημασία της ιστορικής γνώσης για τις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΕΛΕΝΗ: Είναι σημαντική. Δεν ξέρω πόσο τι παίρνουν τα παιδιά, αλλά τους γίνεται πιο οικεία και σαν ιστορική γνώση. Δηλαδή τους παλιούς ήρωες, που εμείς, ας πούμε, τους μαθαίναμε και τους ξέραμε, τον Κολοκοτρώνη, τη Μπουμπουλίνα και λοιπά, τον έναν και τον άλλον, η Ιστορία τους αναφέρει σαν πρόσωπα, η Ιστορία της Γ’ Γυμνασίου που έκανα εγώ φέτος. Ή η Ιστορία του Δημοτικού, θα έχει τις προσωπογραφίες τους μέσα το βιβλίο, θα έχει τη δράση τους, αλλά συνοπτικά, γιατί θα πρέπει -δεν αντιδρώ σ’ αυτό- θα πρέπει να καλυφθεί μια μεγάλη... αναγκαστικά περιορίσαμε αυτές τις περιόδους, γιατί θα πρέπει, συνεχίζεται, συνεχίζει το ελληνικό έθνος την ιστορία, δε σταματάμε στο ’21 μόνο.

Είτε... στην Ιστορία τους, στο βιβλίο τους το διαβάζει σαν ένα όνομα, θα το δει σε μια προσωπογραφία, θα δει λίγο τη δράση, όταν αυτό, όταν αφιερώσεις τη σχολική γιορτή στον Κολοκοτρώνη, κι ακούσει και το δημοτικό τραγούδι για τον Κολοκοτρώνη, και τον δει και τον Κολοκοτρώνη επί σκηνής, ή διαβάσει κείμενα του τάδε για τον Κολοκοτρώνη, ε, γίνεται ένα πολύ πιο οικείο πρόσωπο και περνάει έμμεσα και ίσως πιο ανώδυνα; χωρίς αντίδραση; η ιστορική γνώση. Έτσι πιστεύω. Για την 28^η, ας πούμε...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Μέχρι τώρα έχετε προβληματιστεί για τις εθνικές σχολικές γιορτές; Έχετε δηλαδή ξανασκεφτεί, έχετε συζητήσει μ’ ένα συνάδελφο...

ΕΛΕΝΗ: Πολλές φορές. Υπάρχει πάντα προβληματισμός, και στο Σύλλογο υπάρχει πάντα προβληματισμός. Προβληματισμός του τύπου εδώ το να γίνουν λίγο πιο απλά τα πράγματα, γιατί υπάρχει αρκετός κόπος. Το να μπούνε, ας πούμε, η διάθεση να μπούνε -αυτό που σου είπα και στην αρχή- λίγο πιο σύγχρονα τραγούδια, γιατί είναι πιο κοντά στα ακούσματα των παιδιών. Υπάρχει πάντα ο προβληματισμός, όχι όμως της κατάργησης των εορτών...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Να γίνει κάποια αλλαγή που θα...

ΕΛΕΝΗ: ... αλλά το να γίνουμε πιο, το να προσελκύουμε περισσότερο το ακροατήριο, γιατί ο στόχος μας είναι οι μαθητές μας. Σου λέω κι εμείς εδώ που παρουσιάζουμε τη γιορτή στον κόσμο, ο πρώτος μας στόχος είναι οι μαθητές μας. Το ότι παρουσιάζεται η γιορτή στον κόσμο, αυτό μας ωθεί να την κάνουμε πιο οργανωμένη, να την κάνουμε, ας πούμε, να βάζουμε κάθε φορά και κάτι καινούργιο, αλλά με πρώτο επίπεδο έγγυό μας τους μαθητές μας. Κι εδώ και τα παιδιά και οι γονείς το θέλουν. Φέτος μου λένε, κυρία, ποια γιορτή έχουμε εμείς; Επειδή τις έχουμε μοιράσει με το Λύκειο, είναι... ας

πούμε φέτος εμείς κάναμε την 25^η, στην επόμενη σχολική χρονιά θα κάνουμε την 28^η και θα κάνει το Λύκειο την 25^η, δηλαδή δεν κάνει, οι καθηγητές συνεργαζόμαστε αλλά παίρνουμε παιδιά από το ένα σχολείο, για να μη μπλέκονται τα προγράμματα, γιατί αρκετές φορές προσπαθούμε... τα παίρνουμε κι απ’ το πρωινό πρόγραμμα, αλλά, εντάξει, με τη συνεργασία κάποιων καθηγητών σε μαθήματα, να το πω όχι μεγάλης βαρύτητας, να το πω έτσι ας πούμε. Κανένα, όλα τα μαθήματα είναι χρήσιμα και κάποιες φορές κάποια που τα θεωρούμε εμείς ότι είναι, ας πούμε, όχι βαρύτητας, να μην είναι τα Μαθηματικά και τα Αρχαία, ξέρω εγώ, για κάποια παιδιά μπορεί να είναι εκείνα τα μαθήματα βαρύτητας. Αλλά για τις ανάγκες, ας πούμε, της παρουσίας και της εκδήλωσης, ε, εντάξει, όπως γίνεται και σε άλλες περιπτώσεις, παίρνουμε κι απ’ το πρωινό ωράριο κάποιες ώρες.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τι νόημα τελικά έχουν οι εθνικές σχολικές γιορτές για σας.

ΕΛΕΝΗ: Της δραστηριοποίησης του σχολείου. Της δραστηριοποίησης του σχολείου, το να ξεφύγουμε από τα γενικά, από το μάθημα της τάξης, που τα παιδιά είναι καθηλωμένα στην έδρα, γενικότερα γίνεται μια δραστηριοποίηση στο σχολείο, στην οποία τα παιδιά δείχνουν όλες τους τις δεξιότητες και το ότι μέσα από τις εθνικές γιορτές αυτές περνούν τα μηνύματα της... αυτά τα μηνύματα που είπαμε των αξιών, τα οποία περνούν λίγο να το πω έτσι, μέσα από το μάθημα το κλασικό, απ’ όλα τα μαθήματα. Περνάμε εμείς κι απ’ τα Αρχαία, έχουμε τη δυνατότητα να περάσουμε μηνύματα και από τα κείμενά μας από όλα, αλλά πιστεύω ότι είναι λίγο το βιωματικό και η συμμετοχικότητα και η δραστηριοποίηση των παιδιών περισσότερο.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Λοιπόν, στο πρώτο, μια γιορτή που έχεις παρακολουθήσει, ή που τη διοργάνωσες εσύ, είτε την παρακολούθησες την διοργάνωσε κάποιος άλλος, και σου έχει μείνει έντονα στη μνήμη σήμερα, αν μπορείς να μου περιγράψεις.

ΕΛΛΗ: Κοίταξε, θεωρώ ότι κάθε γιορτή μένει στη μνήμη, είτε είναι εύκολη, είτε είναι απλή, είτε είναι δύσκολη, ώσπου να προετοιμαστεί -έτσι;- ως προς την προετοιμασία, αλλά ασφαλώς οι δικές μου είναι στη μνήμη.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Αυτές που έχεις διοργανώσει εσύ;

ΕΛΛΗ: Ναι, γιατί κουράστηκα, δούλεψα και ήθελα μετά να δω το αποτέλεσμα. Κι όταν το αποτέλεσμα ήταν καλό κι άκουγες καλά σχόλια από τους άλλους, αυτό σου μένει στη μνήμη.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Μια έτσι που μπορείς να μου περιγράψεις, για ποιους λόγους...

ΕΛΛΗ: Δική μου;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ναι. Αφού λες ότι αυτές σου έχουν μείνει στη μνήμη. Κάποια στοιχεία της που...

ΕΛΛΗ: Θα αναφερθώ στην ... την περσινή, σ' αυτήν θα αναφερθώ. Ήταν δύσκολη, γιατί...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποιας εθνικής σχολικής γιορτής ήτανε.

ΕΛΛΗ: Ήθελα να ανεβάσουμε μια θεατρική παράσταση, βέβαια στο τέλος καταλήξαμε σε μονόπρακτα κι έγιναν δύο μονόπρακτα, το ένα αναφερότανε στον Κολοκοτρώνη, το άγαλμα το "Μεγάλο μας τσίρκο", και το άλλο ήταν οι Σουλιώτισσες, που είναι και η περιοχή μας εδώ.

Οι Σουλιώτισσες δε με κούρασαν, τα κορίτσια ήταν πιο συνεργάσιμα, και δεν είχα και απαιτήσεις πολλές, τοπική ενδυμασία, τίποτα το ιδιαίτερο όσον αφορά το άλλο με τον Κολοκοτρώνη ήταν πολύ πιο δύσκολο. Ήταν μονόλογος, οι μαθητές δύσκολα απομνημονεύουν, με είχε αγχώσει η όλη διαδικασία και γιατί δεν μπορούσα να έχω την κατάλληλη χαρακτηριστική περικεφαλαία του Κολοκοτρώνη, γιατί τα άλλα ήτανε φτηνά ρούχα, εντάξει, φουστάνελα είναι κοινό, αλλά εδώ χρειαζόμαστε περικεφαλαία. Όσπου να βρω την περικεφαλαία, για να δώσω το χαρακτηριστικό γνώρισμα στον Κολοκοτρώνη, είχα επιστρατεύσει κόσμο πολύ, κυρίως τον άντρα μου που την έφτιαξε στο τέλος και είχα την αγωνία να δω κατά πόσο θα είναι στον κόσμο αποδεκτό όλο το θέαμα, κι αν θα αποδώσει και το ... των παιδιών.

Πήγαν όλα καλά, με ενθουσιασμό μίλησαν όλοι, τα παιδιά ενθουσιάστηκαν, κυρίως τα παιδιά ενθουσιάστηκαν με το αποτέλεσμα κι έτσι αυτό έμεινε και στη μνήμη, ήταν πάρα πολύ καλό.

Είχα και τη συνεργασία βέβαια συναδέλφου με τον προτζέκτορα, που ήθελα να μου δώσει τον Κολοκοτρώνη έξω απ' το Ιστορικό Μουσείο, όπως είναι στην Αθήνα. Εάν θα πας στο Ιστορικό Μουσείο απ' έξω υπάρχει το άγαλμα του Κολοκοτρώνη που δείχνει, θέλαμε λίγο να τα φέρουμε δίπλα-δίπλα, να φαίνεται δηλαδή ο μαθητής μας στη θέση και δίπλα ο Κολοκοτρώνης. Τα καταφέραμε και θεωρώ ότι ήταν καλή.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τη θυμάστε δηλαδή και στο κομμάτι της προετοιμασίας, πολύ απ' ό,τι φαίνεται.

ΕΛΛΗ: Βέβαια, βέβαια. Όχι μόνο στο τέλος τι είδα, το τι προβλήθηκε, το τι αποκόμισε ο κόσμος, περισσότερο το θυμάμαι γιατί κουράστηκα, κι εγώ και τα παιδιά. Και πιθανόν, όχι μόνο κούρασα τα παιδιά, αλλά να τα καταπίεσα κιόλας, συγχρόνως καταπιεζόμουν κι εγώ όμως. Έτσι, όταν έβλεπα ότι δεν τα κατάφερναν, ότι η προσπάθεια που καταβάλω εγώ είναι μεγαλύτερη απ' αυτήν που καταβάλουν τα παιδιά, όταν έβλεπα τα παιδιά πιθανόν να συμμετέχουν γιατί θα χάσουν και λίγο μάθημα, κυρίως αυτό τους ενδιαφέρει, όταν τους έλεγα, ελάτε το απόγευμα να κάνουμε μια πρόβα, κάπου προφασιζόταν το φροντιστήριο, τούτο, τ' άλλο, ήτανε δηλαδή μια περίοδος, ώσπου να φτάσω στο τέλος, κουραστική για μένα.

Και μου έμεινε και από τη διαδικασία όλη, και από την προετοιμασία όλη και από το αποτέλεσμα ήταν πολύ καλό. Δεν ξέρω αν σε καλύπτω τώρα με όλα αυτά;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Δεν μπορώ όμως να μη σε ρωτήσω, σου έμεινε λόγω, ας πούμε, της κούρασης και της προσπάθειας που κατέβαλες...

ΕΛΛΗ: Και του αποτελέσματος.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ... και του αποτελέσματος. Είδες ότι άρεσε στα παιδιά κυρίως...

ΕΛΛΗ: Η όλη μας προσπάθεια, η όλη κούραση, η όλη ένταση, μάς βγήκε σε καλό, απέδωσε. Και ξεκά-
στηκε βέβαια η κούραση.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Η κούραση. Εκτός απ' την προσπάθεια και την κούραση;

ΕΛΛΗ: Η συνεργασία των παιδιών. Σου είπα, τα περισσότερα ήταν συνεργάσιμα, τώρα ένα παιδάκι μου προέβαλε κάποιες δικαιολογίες, κυρία, εγώ έχω φροντιστήριο, γιατί είχε το ποδόσφαιρο, και δεν ήθελε να μου πει έχω το ποδόσφαιρο..... ε, εντάξει, αυτό προσπερνιέται. Αλλά ήταν συνεργάσιμα και τα παιδιά.

Δηλαδή ήταν η όλη προετοιμασία, γιατί δε θεωρώ ότι θα με ικανοποιούσε μία παράσταση, που θα ήταν μου ήταν τόσο εύκολη, όποιο και να 'ταν το αποτέλεσμα, ήταν τόσο εύκολο, δηλαδή να πάρω και να προβάλλω κάτι και να πω, α, ωραία, αυτό προέβαλα, είναι ευχάριστο το αποτέλεσμα, άρα εγώ είμαι ικανοποιημένη. Όχι, νιώθω ευχαριστημένη, γιατί ακολουθήσαμε ένα δύσκολο δρόμο, και τα παι-
διά ανταποκρίθηκαν στο κάλεσμα αυτό να ξεπεράσουμε κάποια, θα 'λεγα, συνηθισμένα, καθιερωμένα, θα κάνουμε αυτό, αυτό, αυτό. Όχι, θα πρωτοτυπήσουμε, θα κάνουμε αυτό, ανταποκρίθηκαν, κάτω από δύσκολες συνθήκες, τα καταφέραμε και φτάσαμε όλοι...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Άρα υπήρχε η πρωτοτυπία κινήσεων κάτι καινούργιο;

ΕΛΛΗ: Ναι, κάτι το οποίο δεν είχα ξανακάνει, δεν ήξερα τι αποτέλεσμα θα ήταν, δεν ήξερα αν θα υ-
πήρχε ανταπόκριση από τη μεριά των παιδιών, σου λέω, δυσκολεύτηκα να βρω την περικεφαλαία, το χαρακτηριστικό, ας πούμε, του Κολοκοτρώνη. Εκεί λίγο είπα στο τέλος, τι θέλω και ανακατώνομαι, τι θέλω και τα κάνω; Αλλά μετά, όταν έφτασε στο τέλος άκουσα, είδα κι εγώ το αποτέλεσμα στην πρόβα τζενεράλε, είδα ότι και τα παιδιά ενθουσιάστηκαν -γιατί οι πρώτοι κριτές ήταν οι μαθητές μου, στην πρόβα τζενεράλε, μετά είσατε όλοι οι όλοι που παρακολουθήσατε τη γιορτή- ε, εντάξει, τότε είπα όλα πήγαν καλά.

Πραγματικά, δηλαδή θα μου μείνει για πολλά χρόνια. Και μ' αρέσει να κουβεντιάζω, όταν μιλάω με τα παιδιά μου, μ' αρέσει να αναφέρομαι στην περσινή γιορτή, σαφώς και τα ίδια τα παιδιά. Περιττό να σου πω ότι φέτος τα παιδιά μου είπαν, γιατί, κυρία δεν κάνουμε μαζί μια γιορτή; Πέρυσι είχαμε και το μονόπρακτο, είχαμε και τούτο, είχαμε κι εκείνο, γιατί δεν κάνουμε και φέτος; Αυτό και μόνο σε κάνει να λες ότι το περσινό μέτρησε, έμεινε στη μνήμη των παιδιών, ασφαλώς και στη δική μου.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Το ρόλο του διοργανωτή - καθηγητή πώς τον βλέπεις εσύ, τι ρόλος είναι;

ΕΛΛΗ: Κουραστικός, πολύ κουραστικός ρόλος. Δύσκολος ρόλος, αν όχι κουραστικός, δύσκολος. Δύ-
σκολος, γιατί πρέπει να ξεπεράσεις όλα αυτά που είπα προηγούμενα. Να ξεπεράσεις πρώτα απ' όλα την, θα 'λεγα, την αδιαφορία των παιδιών, παρ' ότι υπάρχει ενδιαφέρον να συμμετέχουν σε γιορτές, όταν τους αναθέτεις κάτι, αρχίζουν και προφασίζονται διάφορα. Αχ σήμερα, κυρία, το ξέχασα -σου έχει συμβεί, φαντάζομαι- ξέχασα το χαρτί, κυρία σήμερα. Και λέω αδιαφορία, γιατί δε θέλω να πω ανευθυνότητα, νομίζω είναι πολύ βαριά η λέξη να πω ανευθυνότητα των παιδιών, είναι πολύ μικρά για να τα θέλουμε τόσο υπεύθυνα. Απλά η αδιαφορία τους.

Μετά δεν έχεις τα μέσα. Κάνεις ολόκληρο αγώνα να παρουσιάσεις κάτι, δεν υπάρχει μικροφω-
νική εγκατάσταση και δεν ακούγεται τίποτα. Δεύτερο πρόβλημα σημαντικό.

Ή το άλλο ο χρόνος, δεν έχεις πολύ χρόνο στη διάθεσή σου. Και ασφαλώς είναι δύσκολος ρό-
λος, πολύ δύσκολος ρόλος, γιατί αναλαμβάνεις ένα σωρό ευθύνες, είπα όμως και προηγούμενα ότι είναι πολύ υπεύθυνη δουλειά, αν το πας εσύ για χαβαλέ δεν έχεις τίποτα. Έτσι, αν θα μου πεις, ε, ε-
ντάξει, μωρέ, αφού δεν την παίρνει κανένας, θα την πάρω εγώ τη γιορτή, θα παρουσιάσω τρία ποιή-
ματα και τελείωσε....., ναι. Αλλά αν το πάρεις για να παρουσιάσεις κάτι, που θα δώσεις το μήνυμα
πρώτα απ' όλα στους μαθητές σου ότι αντιμετωπίζεις υπεύθυνα, ο ρόλος σου είναι πολύ πιο δύσκο-
λος. Είναι πάρα πολύ δύσκολος, γιατί υπάρχουν πολλά προβλήματα. Είναι το πρόβλημα του χρόνου,
πότε κάνουμε πρόβες; Στα κενά μας.

Κι αν είσαι ντόπιος, έχεις τη δυνατότητα να πεταχτείς κι απογευματινές ώρες, και τότε θα α-
ντιμετωπίσεις πάλι δυσκολίες, γιατί τα παιδιά έχουν φροντιστήρια, έχουν τούτα, έχουν τ' άλλα, αν
είσαι από άλλο μέρος, ποιες ώρες μπορείς να κάνεις;

Και ασφαλώς όταν θέλεις κάποια παιδιά, θα υπάρξει η αντίδραση απ' τους συναδέλ-
φους...(αλλαγή μαγνητοταινίας)

Σιγά, θα το προσέξεις αυτό... Δηλαδή, γιατί όλα έχουν ένα ...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Άρα είναι και ότι δεν μπορείς να πάρεις τα παιδιά από άλλους συναδέλφους; Αυτό το...

ΕΛΛΗ: Εντάξει, υπάρχει μια, θα 'λεγα, ανοχή από τη μεριά των συναδέλφων, αλλά βλέπεις, ας πούμε, και κάποια στιγμή δε βλέπεις και τα μούτρα τους πώς κατεβαίνουν.....;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ο διοργανωτής πρέπει να έχει κάποιες συγκεκριμένες δεξιότητες, γνώσεις, ο καθηγητής που διοργανώνει τις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΕΛΛΗ: Κοίταξε, εγώ δε θεωρώ ότι πρέπει να έχει ιδιαίτερες γνώσεις για να κάνει μια απλή γιορτή, δηλαδή να αναθέσει σε πέντε παιδιά να πουν πέντε ποιήματα και δυστυχώς, αν δεν υπάρχει ο Μουσικός στο σχολείο σου, να πεις και πέντε τραγούδια, δε θεωρώ ότι είναι τόσο πολύ δύσκολο αυτό, και δε χρειάζεται να 'χεις ιδιαίτερες γνώσεις. Άλλωστε όλοι περάσαμε από τα θρανία, λίγο πολύ όλοι μας είχαμε μια απαγγελία, βλέπαμε τους καθηγητές μας πώς μας αναθέταν κάποιες απαγγελίες και τι προσπάθεια κάναμε.

Αυτό δεν το θεωρώ δύσκολο, θεωρώ δύσκολο, αν αποφασίσεις να κάνεις αυτό που έκανα εγώ, μια θεατρική παράσταση, εκεί είναι δύσκολο, γιατί δεν έχουμε αυτό που λέμε παιδεία. Ούτε από σκηνοθεσία ξέρουμε, ούτε από μουσική υπόκρουση ξέρουμε, ούτε από... πώς θα δώσουμε τους ρόλους, πού θα επιμείνουμε, πώς... Ποιος μάς τα δίδαξε; Απλά ό,τι βλέπουμε προσπαθούμε να το δώσουμε, εκεί είναι δύσκολο, αλλά θεωρώ ότι ο κάθε ένας, όταν έχει το μεράκι και την όρεξη να προσφέρει, το πετυχαίνει.

Και νομίζω το ξέρεις, το είπαμε κι άλλη φορά. Έχουμε δύο χρόνια τώρα που αναλαμβάνουν κι άλλων ειδικοτήτων συναδέλφων, γιατί δυστυχώς μέχρι τώρα ήταν οι Φιλολόγοι. Και πάλι φέτος -δεν ξέρω αν ήμουν μαθητής- το κάνανε, εγώ το θεώρησα λάθος και τους είπα κιόλας. Καλέσαν τους Φιλολόγους για μια ενημέρωση σχετικά με τις εθνικές γιορτές, και μάλιστα τους είπαμε και γιατί άλλες ειδικότητες, γιατί μόνον πάλι οι Φιλολόγοι.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΕΦΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Μπορείς να περιγράψεις μια εθνική σχολική γιορτή που παρακολούθησες ή διοργάνωσες και έχει μείνει στη μνήμη σου;

ΕΦΗ: Δεν είναι εύκολο ξέρεις... Είναι... κάτι ιδιαίτερο. Να έμεινε στη μνήμη μου; Όχι... τους. Αυτή που τώρα θυμάμαι είναι πέρυσι τους 25 Μαρτίου. Ξέρεις... πήγαίνα να παρακολουθήσω μια συνηθισμένη γιορτή στο σχολείο. Εγώ είχα κάνει τη γιορτή τους 28^{ης}. Η γιορτή εξελίχθηκε σε κάτι ξεχωριστό! Είχε ζωντάνια! Παρά το ότι κράτησε πολύ ώρα δεν κουράστηκα καθόλου. Συμμετείχαν στη γιορτή πολλά παιδιά· στα ποιήματα, στο πρόγραμμα, στη χορωδία, στην ορχήστρα... Η Βούλα που τη διοργάνωνε είναι μια συνάδελφος που εκτιμώ... Η δουλειά που έκανε με τα παιδιά φάνηκε.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τι ιδιαίτερο είχε αυτή η δουλειά;

ΕΦΗ: Διάλεξε πολύ καλά κείμενα. Εντύπωση μου έκανε πως έβαλε να πουν ποιήματα και μαθητές που δημιουργούσαν προβλήματα στο σχολείο! Οι συμμαθητές τους τους καταχειροκρότησαν. Ένα πάλι είχε να κάνει με τη μουσική, τα τραγούδια. Σ' αυτή τη γιορτή έλειπε η μουσικός. Αυτό ήταν καλό για τα παιδιά. Δεν τα πηγαίνανε καθόλου καλά μαζί τους. Το διαπίστωσα και στην 28^η Οκτωβρίου που ειδικά η χορωδία· δεν τα πήγε καθόλου καλά. Τα τραγούδια που ακούστηκαν ήταν πολύ καλά, όχι συνηθισμένα· και εγώ τραγουδούσα. Τα παιδιά τους ορχήστρας, ειδικά ένα ο Κώστας με το μπλουζάκι είχαν αναλάβει το μουσικό μέρος· το'χαν πάρει όλο πάνω τους· πολύ καλό· και χορευτικό· η γυμνάστρια με τα παιδιά το οργάνωσε. Στο τέλος χορέψαν και άλλα παιδιά και καθηγητές. Τα παιδιά φαινόταν ότι χαίρονταν που χόρευαν και οι καθηγητές τους. Έτσι αυθόρμητα και ένα ακόμη που τώρα μου 'ρχεται στο μυαλό. Κλείνει η γιορτή και όλοι λέμε τον Εθνικό Ύμνο. Για πρώτη φορά είδα τους μαθητές σχολείου μεγαλόφωνα και με πάθος να λένε τον εθνικό ύμνο. Ακόμα και τώρα που το λέω αυτό με συγκινεί τι άλλο;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια πιστεύεις ότι είναι η σημασία τους ιστορικής γνώσης τους εθνικές σχολικές γιορτές;

ΕΦΗ: Η σημασία τους; Τι εννοείς; Αν ξέρουν τα παιδιά την ιστορία;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Αρχικά αν οι μαθητές έρχονται μέσα από την εθνική γιορτή σε επαφή με την ιστορική γνώση.

ΕΦΗ: Εννοείται! Επέτειοι είναι. Τα παιδιά βέβαια γνωρίζουν τα γεγονότα. Αν όχι όλα, αρκετά. Τόσα χρόνια στο σχολείο. Βέβαια τους διδάσκονται... Ξέρεις, η ύλη τους ιστορίας είναι μεγάλη. 3–4 ενότητες λοιπόν για την επανάσταση! 3–4 ενότητες για το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Και το Β΄ Παγκόσμιο στο τέλος τους χρονιάς. Γρήγορα να τον προλάβουμε. Κι αν; Δεν υπάρχει ουσιαστική ιστορική γνώση. Σε βάθος. Εγώ φέτος διδάσκω δύο ιστορίες. Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου. Δεν υπάρχει ενδιαφέρον απ' τους μαθητές· από λίγους και μάλιστα απ' τα αγόρια. Στην Α΄, Β΄ Γυμνασίου δεν τα διδάσκονται... άρα ότι ξέρουν απ' το δημοτικό και από τους γιορτές! Λίγα!

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Είπες και από τους γιορτές;

ΕΦΗ: Ε, ναι και οι γιορτές. Και εκεί μιλάμε για τα γεγονότα αυτά! Αν ένα παιδί προσέξει κάτι θα μάθει και περισσότερα από την ιστορία. Οι γιορτές προσθέτουν. Δεν είναι μόνο ξερά γεγονότα. Σου δίνουν το κλίμα τους εποχής. Δεν έχουν τέτοια βιώματα τα παιδιά! Μόνο πόλεμο παίζουν στα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Το '21 ειδικά, με τους ήρωες και αυτές... είναι μακρινό.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Δεν γνωρίζουν τα γεγονότα τους επανάστασης του '21;

ΕΦΗ: Κάποια ναι! Αλλά τι είναι πόλεμος για τα παιδιά; Κολοκοτρώνης; Α! φοβερός! Τους ήρωες τους ξέρουν από τα παιχνίδια. Για την ιστορία τους σου είπα αδιαφορούν. Με την απαξία που νιώθουν τα παιδιά για την ιστορία γενικά. Και με την πρόοδο τους τεχνολογίας και με όλα αυτά τα ενδιαφέροντα που έχουν τα παιδιά για τα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Τα γεγονότα θα τα θεωρούν ότι είναι φανταστικά και μόνο. Μη τους τα συμπεριλάβουν και στη μυθολογία!

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Είπες ότι τους δίνουν το κλίμα τους εποχής.

ΕΦΗ: Πώς να το πώ; Σκέψου “το πορεία τους το μέτωπο από το Άξιον Εστί του Ελύτη. Δεν διαβάζεται σ’ τους τους γιορτές τους 28^{ης} Οκτωβρίου; Ε! εκεί βλέπουν τι είναι να ’σαι στρατιώτης στον πόλεμο... τους συνθήκες. Όχι μόνο νίκες και “αέρα”.

Το ίδιο και με κείμενα στην 25^η Μαρτίου.

Ε, προσπαθούμε μέσα από τους εθνικές γιορτές να τους περάσουμε ότι δεν είναι μόνο τα ιστορικά γεγονότα, έτσι ξερά τους τα μαθαίνεις στην ιστορία, υπάρχει η ανθρώπινη πλευρά, υπάρχει ο προβληματισμός, υπάρχει η προσφορά, υπάρχει η φιλοδοξία να κερδίσει ο Έλληνας τον Τούρκο, μάθε τα μέσα από τα κείμενα, τα ποιήματα, μέσα από τη γιορτή.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια μηνύματα και αξίες πιστεύεις ότι προβάλλουν οι εθνικές σχολικές γιορτές;

ΕΦΗ: Μμ. Ότι πρέπει να τιμούμε τους αγώνες των προγόνων... τους προσφοράς στην πατρίδα... του αγώνα για την ελευθερία, για την ειρήνη. Αγαπώ πολύ το ποίημα του Ρίτσου “Ειρήνη” πάντα το βάζω στο τέλος τους γιορτής τους 28^{ης}. Πρέπει να περάσει το μήνυμα· ενάντια στο φασισμό, το ναζισμό... το μήνυμα για την ελευθερία των λαών.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τα σύμβολα των εθνικών σχολικών γιορτών ποια είναι;

ΕΦΗ: Πρώτα–πρώτα η σημαία, σύμβολο τους πατρίδας. Στη γιορτή τους 28^{ης} έχουμε και τη γιορτή τους σημαίας· την παραδίδουμε στο σημαιοφόρο του σχολείου. Είναι το εθνικό τους σύμβολο. Παλιά... στα σχολεία τους γιορτές υπήρχε έντονος σημαιοστολισμός. Τα τελευταία χρόνια κυρίως βλέπεις τους τοίχους τους αίθουσας που γίνεται η γιορτή συνθήματα και εικόνες ηρώων. Το έχω παρατηρήσει... έχει περιοριστεί εντυπωσιακά τους γιορτές η χρήση του εθνικού τους συμβόλου.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Άλλα σύμβολα χρησιμοποιούνται;

ΕΦΗ: Το ’πα. Εικόνες ηρώων, ο Έλληνας φαντάρος το ’40...μέσα στο χιόνι να πολεμά, το ελευθερία ή θάνατος του ’21. Τι άλλο; Οι ήρωες είναι σύμβολα, σύμβολα αγώνα για την ελευθερία, σύμβολα αντίστασης. Είναι εντυπωσιακή η δύναμή τους... Μόνο το όνομά τους λέει πολλά στα παιδιά... Κολοκοτρώνης, Καραϊσκάκης... και άλλοι. Συγκινούν με τον αγώνα τους...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ, τι συναισθήματα τους όταν παρακολουθείς μια σχολική εθνική γιορτή.

ΕΦΗ: Πάντα προσπαθώ να παρακολουθώ προσεκτικά... Να τους σου είπα στη γιορτή ενθουσιάστηκα... ένιωσα ψυχική ανάταση, χαρά... Χάρηκα που ήμουν μαζί με τους μαθητές του σχολείου σ’ αυτή την εκδήλωση! Ένωσα και τη δική τους χαρά που το μοιραζόταν αυτό με τους καθηγητές τους... Πάντα νιώθω αυτό το εθνικό των γιορτών... συγκινούμαι. Δεν υπάρχουν πάντα έντονα αυτά γιατί και οι γιορτές είναι πιο τυπικές... τυποποιημένες.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ τι θάθελες να αποκομίζουν οι μαθητές από τις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΕΦΗ: Θάθελα όλες οι γιορτές κάτι να λένε στα παιδιά, να τις χαίρονται... Να παίρνουν κάτι... Αυτό ότι όλοι σαν μια ομάδα συμμετέχουν σε κάτι, κάτι που αφορά την εθνική τους συνείδηση... την εθνική τους ταυτότητα. Οι αγώνες των προγόνων τους, η μνήμη αυτών των αγώνων είναι σημαντική. Η μνήμη αυτών είναι που μας καθορίζει σαν Έλληνες. Αυτό το μήνυμα θάθελα να περνάει αυτό να μην τους είναι αδιάφορα. Είναι δύσκολο όμως... Οι μαθητές είναι εκεί και λίγο αναγκαστικά... είναι μέρα αργίας, χωρίς μαθήματα άρα. Τρέχουν, τρέχουν όλη τη εβδομάδα και έρχεται η γιορτή. Πώς θα τη δούν;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Πως θα τη δούν;

ΕΦΗ: Χαβαλέ... και χαβαλέ! Και θέλω να περνάει το μήνυμα... είναι δύσκολη αποστολή να στείλω μηνύματα μέσω εορτής σε καταπιεσμένα και αγχωμένα παιδιά. Άλλα όλο και κάτι γίνεται!

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τι νόημα έχουν κλείνοντας οι γιορτές για σένα;

ΕΦΗ: Ε!... Μιας σχολικής εκδήλωσης με εθνικά μηνύματα...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Είχες προβληματιστεί ποτέ για τις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΕΦΗ: Ναι, αναγκαστικά... συχνά έχω συζητήσει γι’ αυτές με άλλες φιλόλογους. Είναι και το βάρος που σηκώνουμε διαρκώς. Ποιος συνήθως τις αναλαμβάνει. Οι φιλόλογοι.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΙΩΑΝΝΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Μιας και είπατε για τα μηνύματα, θέλανε παλιότερα να περάσουν τα μηνύματα της προσφοράς, της θυσίας, εσείς ποια πιστεύετε ότι είναι μηνύματα και οι αξίες που προβάλλουν οι εθνικές σχολικές γιορτές;

ΙΩΑΝΝΑ: Είναι η θυσία για την ελευθερία, που είναι διαχρονική αξία. Και, εντάξει, είμαστε στην Ευρωπαϊκή Ένωση με την παγκοσμιοποίηση, αλλά και σήμερα είναι επίκαιρο αυτό το μήνυμα, ο κάθε λαός, μέσα σ’ αυτό το «παγκόσμιο χωριό» να έχει την αίσθηση της αυτοδιάθεσης, της ελευθερίας. Δεν είναι επίκαιρο το μήνυμα; Αγωνιστήκαν, θυσιάστηκαν για την ανεξαρτησία τους, για την ελευθερία του, για τον αυτοπροσδιορισμό τους, άρα και σήμερα περνάει αυτό το μήνυμα της αυτοδιάθεσης των λαών. Έτσι πιστεύω.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Η σημασία της ιστορικής γνώσης, σε σχέση με τις εθνικές σχολικές γιορτές ποια πιστεύετε ότι είναι;

ΙΩΑΝΝΑ: Έχει σημασία. Πάλι ανακαλούνται αυτά τα... μέσα από τα κείμενα ανακαλούνται αυτές οι μνήμες, εμπλουτίζονται, αναζητούν τα παιδιά νέα κείμενα, αναζητούν τα ίδια τα παιδιά τις πηγές κι αυτό είναι ένα εφόδιο για την κατοπινή τους ζωή και να μη δέχονται αβασάνιστα το κάθε τι που τους προσφέρεται, να ψάχνουν και τα ίδια. Μπαίνει παράδειγμα όπως για την επέτειο του Πολυτεχνείου, που γιορτάζεται στα σχολεία, μπορούν να προστεθούν και καινούργιες μαρτυρίες...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Δηλαδή να προστεθούν και καινούργιες;

ΙΩΑΝΝΑ: Ναι, με άτομα που ήταν αυτόπτες...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Α, καινούργιες μαρτυρίες;

ΙΩΑΝΝΑ: Ναι, καινούργιες μαρτυρίες να ειπωθούν. Έτυχα σε σχολείο που ήταν συνάδελφος, ήμουν μόνο τρία χρόνια, που δίσταζε να μιλήσει για το Πολυτεχνείο, και ήρθε η στιγμή που μίλησε και ο ίδιος, κατέθεσε μια προσωπική εμπειρία. Ήταν γιος μετανάστη και ανέφερε ότι το γράμμα που ερχόταν από τη Γερμανία από τον πατέρα του λογοκρινόταν. Και το ανέφερε αυτό, ήθελε να τονίσει, μ’ αυτόν τον τρόπο, το πώς φιμωνόταν η ελεύθερη άποψη εκείνη την περίοδο της Δικτατορίας.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσείς τελικά τι νομίζετε ότι εξυπηρετούν αυτές οι εθνικές σχολικές γιορτές;

ΙΩΑΝΝΑ: Πέρα από την ανάμνηση αυτών των γεγονότων, πιστεύω ότι βοηθούν πάρα πολύ τα παιδιά, διαμορφώνεται ένα συνεργατικό κλίμα, τα παιδιά έχουν διάθεση να προσφέρουν, γιατί δεν είναι ένα μάθημα εξέτασης, αφήνουν ελεύθερο τον εαυτό τους, ενισχύεται η αυτοεικόνα τους πολλές φορές με την επιβράβευση, αποδίδουν τις περισσότερες φορές, και γενικά έτσι διαμορφώνεται μια γνήσια σχέση ανάμεσα στους καθηγητές και στους μαθητές πάλι που συμμετέχουν. Δείχνουν έναν άλλο εαυτό τα παιδιά, όπως επίσης και οι καθηγητές.

Έτσι το επικοινωνιακό κλίμα είναι πιο δημοκρατικό απ’ ό,τι μέσα στην τάξη, που κάτω απ’ την πίεση της εξέτασης τα παιδιά δεν αποδίδουν, εκεί ανταποκρίνονται. Κι όταν τους λέμε να αναζητήσουν πηγές, να βρουν τα ίδια τα παιδιά κείμενα, το κάνουν αυτό με πολύ προθυμία.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ... έχετε σκεφτεί ότι ο λόγος τελικά είναι να χάσουν μάθημα;

ΙΩΑΝΝΑ: Να χάσουν μάθημα, αλλά έστω κι μ’ αυτό το κίνητρο, η συμμετοχή τους όμως σ’ αυτή την εκδήλωση θα περάσει έτσι, θα το πάρουν το μήνυμα. Μπορεί αυτό να μη φανεί εκεί τη στιγμή, αλλά μελλοντικά πιστεύω ότι θα φανεί. Μαθαίνεις πάντα από τέτοιες δραστηριότητες.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Δηλαδή έχετε σκεφτεί ότι το κίνητρό τους είναι αυτό, αλλά τελικά καταλήγει να τους βοηθάει και να...

ΙΩΑΝΝΑ: Ναι, έμμεσα, έμμεσα, έμμεσα τους προσφέρει αυτή η συμμετοχή, γιατί, είπα, συνεργάζονται όλοι, διαμορφώνεται έτσι συνεργατικό κλίμα. Αφήνεσαι ελεύθερος και ο... αφήνεται ελεύθερος και ο καθηγητής και ο μαθητής, θα τον παρατηρήσει, και μέσα από την παρατήρηση, την κατάλληλη στιγμή ο μαθητής μαθαίνει, διαπαιδαγωγείται. Γιατί αυτό, αυτός δεν είναι ο στόχος του σχολείου; Η διαμόρφωση της προσωπικότητας του μαθητή. Ο καθηγητής περνάει και θετικά και αρνητικά σημεία, όλα. Ευχή μας είναι να παίρνουν τα παιδιά τα θετικά μας και όχι τα αρνητικά.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Άλλο, άλλο κίνητρο έχετε σκεφτεί γιατί συμμετέχουν στις εθνικές σχολικές γιορτές τα παιδιά.

ΙΩΑΝΝΑ: Γιατί θεωρούν ότι πρέπει να συμμετέχουν, δηλαδή κάποια πράγματα τα παιδιά τα δέχονται άτρωτα, σου λέει για να το λένε οι καθηγητές, άρα πρέπει να γίνει, εκεί που θα έπρεπε να προβάλλουν αντίρρηση, δεν προβάλλουν. Εγώ τουλάχιστον δεν αντιμετώπισα. Κι εγώ, κυρία, θέλω, κι εγώ, και γιατί βάζετε μόνο εκείνους, τους ίδιους κι ίδιους μαθητές, κι εμείς θέλουμε να συμμετέχουμε. Δηλαδή το θεωρούν...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Προθυμία, δεν είναι μόνο υποχρέωση;

ΙΩΑΝΝΑ: Πέρα απ' την προθυμία, αλλά σου λέει ότι αυτό πρέπει να γίνει, το περιμένουν. Περιμένουν, περιμένουν τη γιορτή της 28^{ης}, του Πολυτεχνείου, των Τριών Ιεραρχών μόνο μια ομιλία γίνεται, θέλουν γιορτή και τα Χριστούγεννα και τα λοιπά. Έστω και αυτό το κίνητρο να είναι· ακόμη και για να χάσουν μάθημα, πάλι αξίζει να γίνεται, γιατί δεν έχουμε και πολλές δυνατότητες να βρεθούμε όλοι μαζί, μαθητές και καθηγητές.

Δε δίνονται πολλές δυνατότητες, σκεφτείτε, όλα λειτουργούν σε πρόγραμμα, μάθημα, μάθημα. Αρχίζουν η συνεδρίαση, κατανομή μαθημάτων, μάθημα, μάθημα, μπαίνει ο καθηγητής, δηλαδή κι ο καθηγητής πολλές φορές δεν έχει την υπομονή να πει κάτι περισσότερο και μέσα στην τάξη..... η σχέση μαθητή - εκπαιδευτικού διαμορφώνεται σε σχέση με τη διδακτέα ύλη. Α, δε θα προλάβω, δε θα προλάβω να βγάλω την ύλη, όχι δε θ' αφήσω τον μαθητή στην πρόβα, σας παρακαλώ, έχω να βάλω διαγωνισμό την άλλη βδομάδα, πρέπει να παραδώσω την ενότητα, δεν το έχεις ζήσει αυτό;

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΛΙΤΣΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Οπότε ο ρόλος του καθηγητή ποιος είναι τελικά;

ΛΙΤΣΑ: Ε, είναι ουσιαστικός, εγώ πιστεύω ότι είναι και αρχή και τέλος, γι’ αυτό και οι περισσότεροι καθηγητές, ποιοι είναι οι καθηγητές οι οποίοι θέλουνε να έχουνε, να επιφορτιστούν μ’ αυτό το βάρος των γιορτών; Δε θέλει κανένας, στην ουσία γιατί και χρόνο χρειάζεται -έτσι;- γιατί αν δουλέψεις... Εγώ ας πούμε όλες τις γιορτές που έχω κάνει μέχρι τώρα, παρ’ όλο που έχω ένα υλικό, έτσι λες ότι συγκεντρώνω αυτό το υλικό που έχω, κάθε φορά αυτό το υλικό όμως δεν είναι το ίδιο, κάθε φορά δεν έχεις τους ίδιους μαθητές, κάθε φορά το πρόγραμμα αλλάζει, κάθε φορά πρέπει να προστεθεί ή να αφαιρεθεί κάτι, άρα ξεκινώντας απ’ το πρόγραμμα πρέπει να ξανακάνεις όλη τη δουλειά. Και να δουλέψεις και στο σπίτι μόνο σου, για να το ετοιμάσεις το υλικό και να το πας και στο σχολείο και από εκεί κι ύστερα να κάνεις άλλη δουλειά εκεί, αλλιώς δε ξεκινάει.

Στην ουσία πρέπει να δουλέψει ο καθηγητής, δε μπορεί... άμα δε δουλέψει, δε θα βγει τίποτα. Δηλαδή αν πεις ότι έχω ένα πρόγραμμα, το παίρνω αυτό και μοιράζω δυο πράγματα, δε βγαίνει τίποτα, κι έτσι είναι τελειωμένη υπόθεση. Αν θες να κάνεις δουλειά, θα πρέπει να δουλέψεις, δε γίνεται διαφορετικά.

Και κάθε φορά αλλάζει. Εγώ τουλάχιστον όλα τα χρόνια -κι έχω τα προγράμματα, τα έχω κρατήσει, έτσι;- κάθε φορά δεν μπορείς να πεις ότι δίνω αυτό το πρόγραμμα, για να έχω το ίδιο αποτέλεσμα, ή μπορεί να ακολουθήσω αυτό το πρόγραμμα και να μην κάνω κάτι άλλο. Δε γίνεται, κάθε φορά αλλάζει αυτό. Εντάξει, μπορεί να ’χεις κάποια κείμενα, ή ένα υλικό που μπορεί να σε βοηθήσει, να πατήσεις κάπου, γιατί δε γίνεται διαφορετικά, αλλά δεν είναι αρκετό πάντα.

Επομένως χρειάζεται δουλειά, χρειάζεται και προετοιμασία από πριν, χρειάζεται και το πρόγραμμα, κι αυτό πρέπει να το δώσεις και να βάλεις και τους μαθητές να δουλέψουνε. Έτσι; Ο μαθητής αν δεν έχει ένα συγκεκριμένο πλάνο, να κινηθούμε σ’ αυτό, δε μπορεί να λειτουργήσει έτσι. Δε μπορεί να βρει το παιδί αυτό, αν είναι ένα παιδί Α΄ Γυμνασίου, όλο αυτό το υλικό. Για τις συγκεκριμένες γιορτές -έτσι;- όπως θέλουμε δηλαδή να τις παρουσιάσουμε.

Όχι όμως σου είπα ότι δε θεωρώ τα παιδιά ανίκανα ή ανήμπορα να κάνουν οτιδήποτε. Κι ανάλογα με τη συνεργασία, μετά τους αναθέτεις κάποιες άλλες δουλειές, κοιτάζονται με τα άλλα, αλλά εκεί είναι κάτι που το κάνουνε... μπορώ να σου κάνω, με κατάθεση ψυχής, τους ενδιαφέρει, τους αρέσει. Αφού τους αρέσει, το κάνουν και με άλλο ενδιαφέρον. Τώρα να το βάζεις σε σχολικές γιορτές, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Μπορεί και να φαίνονται και κουραστικά και τα κείμενα που τους δίνουμε, κι οι λόγοι οι οποίοι είναι... ξέρεις, τα ίδια και τα ίδια, μερικές φορές επαναλαμβάνουμε πράγματα που ήδη έχουν ειπωθεί. Είναι δύσκολα.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τελικά τι νόημα έχουνε για σένα οι εθνικές σχολικές γιορτές.

ΛΙΤΣΑ: Τώρα έτσι όπως γίνονται; Τώρα όπως γίνονται... τι να πω, δεν... Αν δεν αλλάξουνε, αν δεν αλλάξουμε αυτή, ο τρόπος που γίνεται, και φυσικά και ν’ αλλάξει κι ο δικός μας ο ρόλος, όπως συμμετέχουμε, δεν ξέρω αν πρέπει να γίνονται τελικά κι αν ωφεληθεί.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΛΙΤΣΑ: Δηλαδή με τη μορφή που γίνονται, έτσι όπως γίνονται τώρα στα σχολεία, δεν ξέρω τώρα στο Δημοτικό, σου λέω, μπορεί να διαφοροποιείται στο Δημοτικό ή το Νηπιαγωγείο, στο Γυμνάσιο και ιδιαίτερα στο Λύκειο πλέον δεν έχουν κανένα νόημα.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΛΙΤΣΑ: Στην ουσία καθηγητές, μαθητές αναλαμβάνουνε μια ευθύνη, αναλαμβάνουν, τι να σου πω, καταναγκαστικά έργα, τα οποία πρέπει να διεκπεραιώσουνε μία μέρα συγκεκριμένη μία, δύο ώρες για να γίνει αυτό και να τελειώσει. Τίποτε άλλο δεν είναι, δεν εξυπηρετούν τίποτα. Δηλαδή αυτό που λέμε οι μνήμες, το παρελθόν να μπορούσε να γίνει κάπως διαφορετικά.

Δεν ξέρω και τι ρόλο μπορούμε να παίξουμε εμείς σ’ αυτό και πόσο φταίμε, έτσι ώστε και ο μαθητής να νιώσει και να μάθει πράγματα, για να μην περνάμε έτσι το χρόνο μας και κατά πόσο φταίει γενικά τώρα το πρόγραμμα του σχολείου, του Γυμνασίου, του Λυκείου, όπως είναι δομημένο, και ποιες προτεραιότητες έχει. Κατάλαβες τι θέλω να πω;

Γιατί νομίζω ότι ούτως ή άλλως από μόνο του το πρόγραμμα έχει βάλει σε δευτερεύοντα ρόλο το ρόλο των γιορτών και πιστεύω και όλοι οι εκπαιδευτικοί νιώθουν έτσι.

Δηλαδή, ας φέρω ένα παράδειγμα, αναλαμβάνει ένας εκπαιδευτικός έτσι μια γιορτή, οι άλλοι εκπαιδευτικοί δε θεωρούν ότι κάνει κάτι σημαντικό, ή πιστεύουν ότι θα το κάνει έτσι, ε, έτσι να περάσει, τι κάνει τώρα αυτός. Και τις περισσότερες φορές μου έχει τύχει τι πράγμα; Όταν ζητάω από κάποιους άλλους συναδέλφους μαθητές κάποιες ώρες να πάρω ή κάτι να γίνει, ή να καθυστερήσουν λίγο, δυσανασχετούν. Δηλαδή δε μπορούν να θυσιάσουνε μισή ώρα, ένα τέταρτο, 10 λεπτά για να μπορέσουν να βοηθήσουν κάποιον άλλο να βγάλει τη γιορτή.

Αλλά δε γίνεται έτσι. Μεσ στο σχολείο... ένα σχολείο, για να βγάλει, να διεκπεραιώσει μια γιορτή πιστεύω ότι πρέπει να συνεργαστεί όλο το σχολείο, ξεκινώντας απ' το Διευθυντή και φτάνοντας μέχρι τον τελευταίο μαθητή. Αυτές οι γιορτές έτσι όπως γίνονται, αναλαμβάνοντας ένας καθηγητής ή δύο καθηγητές, προσπαθώντας μέσα από κάποια κενά, προσπαθώντας μέσα από τι; Από διαλείμματα να διεκπεραιώσουν μια γιορτή, η γιορτή δε μπορεί να γίνει.

Ακόμα κι ο... πιστεύω κι οι Διευθυντές ακόμα εμποδίζουνε όλη τη διαδικασία, γιατί θεωρούνε δευτερεύουσα τη σημασία των γιορτών. Στην ουσία σου λέει, πάρε αυτή τη γιορτή, αλλά από την άλλη μεριά το μάθημα είναι πάνω απ' όλα. Λειτουργεί ένα σχολείο με τι; Μ' ένα βασικό πρόγραμμα που πρέπει να γίνουν τα μαθήματα, να βγει η ύλη, απ' εκεί κι ύστερα οποιαδήποτε άλλη δραστηριότητα θα έπρεπε να είναι μεσ στην εκπαιδευτική διαδικασία, όλες οι δραστηριότητες, όχι μόνο οι γιορτές, μπαίνουνε σε δευτερεύουσα θέση κι έτσι οι γιορτές από μόνες τους χάνουν την αξία τους.

Κατάλαβες τι θέλω να πω;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Το κατάλαβα, ναι.

ΛΙΤΣΑ: Αυτό είναι το βασικό. Κι οι Διευθυντές είναι μεγάλο εμπόδιο. Στην ουσία σου λέει, πάρε τη γιορτή, αναγκάζεσαι να την πάρεις, αναγκάζεσαι να την πάρεις, αλλά από την άλλη μεριά δε σε διευκολύνει έτσι ώστε αυτή η γιορτή να γίνει. Ούτε απ' το δικό σου το πρόγραμμα, ούτε απ' το πρόγραμμα κάποιων άλλων συναδέλφων ή τίποτα άλλο.

Οι γιορτές δε γίνονται όμως έτσι. Οι γιορτές για να μπορέσουνε να γίνουν και να σταθούν και να έχουνε ένα σημαντικό ρόλο μέσα στο σχολείο, θα πρέπει να συνεργαστούν όλοι και να δείξουν ενδιαφέρον, από το Διευθυντή μέχρι και το μαθητή, αλλιώς δε γίνεται. Κανένας δε... μόνο αναλαμβάνει ένας καθηγητής, πλέει σε πελάγη ευτυχίας κι όλοι οι άλλοι εμποδίζουν το έργο. Δε γίνεται έτσι δουλειά. Άρα κι αυτός τι θα κάνει;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ε, είχες εσύ μέχρι τώρα κάποιο προβληματισμό σε σχέση... -πλέον για μένα έχει δοθεί η απάντηση- σε σχέση με τις εθνικές σχολικές γιορτές; Διάβασες κάτι στον τύπο, συζητήσες με κάποιους συναδέλφους.

ΛΙΤΣΑ: Ναι, με συναδέλφους πάρα πολλές φορές, συνέχεια.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Σε σχέση με...

ΛΙΤΣΑ: Ναι, και για τη σημασία τους, και για το ρόλο που παίζουνε και τελικά αν έχουνε και ρόλο ύπαρξης, αν πρέπει να συμβαίνουν, έτσι όπως συμβαίνουν κι έτσι όπως γίνεται.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΛΟΥΚΙΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ τι συναισθήματα έχεις όταν διοργανώνεις και παρουσιάζεις μια σχολική γιορτή, τι συναισθήματα έχεις, εσύ μου είπες ότι υπάρχει ένα συγκινησιακό σκίρτημα. Υπάρχουν άλλα συναισθήματα;

ΛΟΥΚΙΑ: Εγώ βέβαια ... και εκείνο που θέλω να πω το περισσότερο που δίνει η γιορτή που έχει τον όλο παλμό είναι η μουσική, η χορωδία, δηλαδή αυτό είναι που δίνει το περισσότερο αυτό που δίνει δηλαδή. Τα παιδιά μπορεί να μην ακούνε στις απαγγελίες ή οτιδήποτε τι λένε ακριβώς τα κείμενα στη μουσική, η μουσική είναι αυτή που καλλιεργεί το εθνικό φρόνημα, αν το πούμε.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Για να επανέλθω, εκτός από αυτό το συναίσθημα;

ΛΟΥΚΙΑ: Α, αυτό που αισθάνομαι εγώ όταν διοργανώνω, έχω άγχος, πρώτα πρώτα το πώς θα βγει, έχω άγχος γιατί γίνεται πάντα ... εντάξει αν έχω παιδιά μόνο απ' το δικό μου τμήμα θα χάσω τις δικές μου ώρες και θα το προετοιμάσω τότε, όταν είναι κι απ' άλλα τμήματα και χρειάζεται πρόβες και τα λοιπά έχω ένα άγχος και τα παιδιά να τα παίρνεις απ' τα μαθήματα που δεν υπάρχει αυτή η άνεση όπως ήταν παλιά θα κάνουμε την γιορτή και θα ... τότε δεν αισθανόμουν ελεύθερα όταν ήταν για την γιορτή ήταν σαν να ήταν μάθημα, έτσι τουλάχιστον εισέπραττα εγώ ως μαθήτρια, όταν έγινα καθηγήτρια, τα πρώτα χρόνια επειδή ίσως είχα αυτή την αίσθηση από μαθήτρια και ήμουν και σε επαρχιακό σχολείο που δεν ξέρω μπορεί να υπήρχε μια άνεση - τώρα όχι, τώρα αισθάνομαι δηλαδή πίεση στο χρόνο, το πότε θα ξεκινήσουμε, ε ε να βγει η ύλη, η 28^η Οκτωβρίου, το Πολυτεχνείο είναι κοντά, ήδη παίρνεις τα παιδιά για τη μια γιορτή, άντε μετά θέλεις να τα πάρεις για την άλλη, πολύ κοντά, είναι η εποχή που είναι τα τρίμηνα, τα πρόχειρα, υπάρχει μια πίεση, οι καθηγητές θέλουν να βάλουν διαγωνίσματα, εμείς να παίρνουμε τα παιδιά για πρόβες, δηλαδή και τα κάνουμε όλα σε πολύ γρήγορο ρυθμό, στο διάλειμμα άντε λίγο, άντε λίγο, διάβασε, όχι αυτό που γινότανε και απ' έξω κάποτε παλιά τα ποιήματα να ξαναπείς, να ξαναπείς για να αποδώσεις και καλύτερα, τρέχουμε έτσι και αγχώνομαι, αυτό κάνω.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Περισσότερο δηλαδή το άγχος σου μένει;

ΛΟΥΚΙΑ: Το άγχος μου μένει ναι, και εγώ βέβαια μέσα από τα κείμενα, ξαναζώ πάλι αυτά τα οποία εντάξεις με συγκινούν και μ' αρέσουν. Τώρα βάζω και τα παιδιά, είναι κάποια που θέλουν να συμμετέχουν και έχουν τη διάθεση - πιστεύω να έχουν και ευαισθησίες, να μην θέλουν μόνο να προβάλλονται μερικά που θέλουν να συμμετέχουν.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Μπορείς να μου πεις τελικά ποιος είναι ο ρόλος των καθηγητών στη διοργάνωση· είναι κάποιοι καθηγητές, συνήθως φιλόλογοι, αυτό είναι γνωστό, που τις διοργανώνουν, τελικά ποιος είναι ο ρόλος τους;

ΛΟΥΚΙΑ: Ο ρόλος τους είναι να επιλέξουν τα κατάλληλα κείμενα, να φαίνεται καλύτερα το νόημα της συγκεκριμένης γιορτής ε ε ε, να επιλέξει τα τραγούδια που θα πουν εκεί, να κάνει την όλη διοργάνωση, την αίθουσα να την στολίσει με τις ανάλογες εικόνες, φωτογραφίες, οτιδήποτε υλικό υπάρχει για κάθε γιορτή, ε ε να φροντίσει, α! να προσέξει να υπάρχει ουσία αλλά όχι με μεγάλη διάρκεια, να 'ναι σύντομη και να μην τα κουράσει τα παιδιά αλλά να δώσει και το νόημα, γι' αυτό θα γίνει επιλογή κειμένων κατάλληλων και ανάλογα ο καθένας πιο του αρέσει, αυτό κάνει. Υπάρχουν πάρα πολλά κείμενα, οπότε γίνεται επιλογή.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ πιστεύεις ότι ο καθηγητής που διοργανώνει τις εθνικές σχολικές γιορτές πρέπει να έχει κάποιες συγκεκριμένες δεξιότητες, συγκεκριμένες γνώσεις;

ΛΟΥΚΙΑ: Στην πραγματικότητα θεωρούν ότι αφού οι φιλόλογοι ξέρουν τα κείμενα συμμετέχουν πάντα στη διοργάνωση, ας υπάρχουν και κάποιοι άλλοι που είναι οργανωτικοί γενικά ως άνθρωποι και οργανώνουν και καλύτερα τις γιορτές. Έχει να κάνει με τον άνθρωπο, τον καθηγητή που μπορεί να το κάνει, να έχει τη μια ή την άλλη δεξιότητα; κάποιος που να έχει έτσι ταλέντο στη δραματοποίηση, καλύτερα θα δει τα πράγματα πως μπορεί να στηθούν. Τώρα γνώσεις; Γνώσεις δεν είναι όσο δύσκολο, γνώσεις αυτές που έχουμε όλοι πιστεύω ότι μπορούμε να οργανώσουμε μια γιορτή, δεν νομίζω ότι χρειάζεται ιδιαίτερες γνώσεις· ιδιαίτερες γνώσεις ως προς τι; Εννοώ ως προς το περιεχόμενο της γιορτής, δεν θέλει ιδιαίτερες γνώσεις· τώρα άλλες γνώσεις.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Θέλει ιδιαίτερες ιστορικές γνώσεις;

ΛΟΥΚΙΑ: Όχι, όχι, δηλαδή και ένας με αυτές τις λίγες ιστορικές γνώσεις, μπορεί να φτιάξει, ξέρει που θα βρει κάποια πράγματα για τη γιορτή. Βέβαια μπορεί να γίνονται κάποια στιγμή συνηθισμένες, δηλαδή για κάποιους καθηγητές να λένε άντε πάλι γιορτή, μόνο που σκεφτόμαστε για τα παιδιά είναι

κάθε φορά κάτι καινούργιο. Βέβαια πρέπει να αλλάζουν και οι καθηγητές να μην παρουσιάζουν πάντα την ίδια θεματολογία.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Πως γίνεται αυτό; Πως είναι δυνατό να μην παρουσιάσει την ίδια θεματολογία;

ΛΟΥΚΙΑ: Ενώ για να μην γίνεται βαρετή για τους μαθητές από την 1^η μέχρι την 3^η γυμνασίου αν ακούν το ίδιο.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τα ίδια κείμενα;

ΛΟΥΚΙΑ: Αυτά ενώ ακόμα και λίγο να αλλάξει ο καθηγητής θα αλλάξει, όλοι μας έχουμε κάτι στο μυαλό μας διαφορετικό, κάποια κείμενα θα μας αρέσουν διαφορετικά, δηλαδή σε κάποιον θα αρέσει κάτι διαφορετικό.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ίχες αναφερθεί και πιο μπροστά στα μηνύματα των γιορτών, ποια είναι τα μηνύματά τους;

ΛΟΥΚΙΑ: Ο αγώνας για την ελευθερία, η αντίσταση στον κατακτητή· η αντίσταση στον κατακτητή· η αντίσταση σε κάθε καταπίεση. Και ακόμη να μη σκύβεις το κεφάλι όχι μόνο εθνικά αλλά και κοινωνικά. Ε! αυτό το μήνυμα περνάει και για την καθημερινότητα των μαθητών... και για τη ζωή τους.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Για την καθημερινότητά τους; και τη ζωή τους;

ΛΟΥΚΙΑ: Και στην καθημερινότητα, αν καταπιέζονται να αγωνίζονται. Πώς να το πω; Σήμερα όλοι αγωνίζονται, οι Έλληνες αγωνίζονται για άλλα· για το βόλεμα· όχι για τα ουσιώδη· όχι για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Δεν βλέπεις τι συμβαίνει;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τι συμβαίνει;

ΛΟΥΚΙΑ: Οι Έλληνες μένουν στα κεκτημένα άλλων γενεών· ελευθερία, δημοκρατία. Ε! Δεν είναι έτσι. Μέσα από τις εθνικές γιορτές οι μαθητές πρέπει να παραλληλίζουν εποχές, καταστάσεις, πράγματα. Να μην περιμένουν να βρεθεί η ίδια κατάσταση όπως με τους Γερμανούς. Πάντα υπάρχουν πράγματα να αντισταθούν. Η εθνική ελευθερία· τι νάναι σήμερα και να την τοποθετούν στη συγκεκριμένη πραγματικότητα. Αντίσταση σε κάτι που τους περιορίζει.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Και περνάνε αυτά τα μηνύματα τελικά στους μαθητές;

ΛΟΥΚΙΑ: Ε! αυτό εξαρτάται από τον οργανωτή. Τι κείμενα θα φέρει. Πάντα στο τέλος της γιορτής βάζουμε ένα κείμενο. Πώς πάλεψαν οι αγωνιστές; Έτσι και στη ζωή μας για να μη μας αφαιρέσουν πράγματα βασικά.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια σύμβολα χρησιμοποιούνται στις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΛΟΥΚΙΑ: Τα γνωστά! Σημαίες, εικόνες αγωνιστών... Τι άλλο; Και μέσα από τα κείμενα οι αγωνιστές. Και στα θεατρικά... όταν γίνονται, δεν φαίνονται; Και οι ήρωες που τα παιδιά ξέρουν από την ιστορία.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τι νόημα έχουν οι εθνικές σχολικές γιορτές για σένα;

ΛΟΥΚΙΑ: Τι νόημα; Πάντα παίζει ρόλο η θεώρηση και η φιλοσοφία του οργανωτή· αν θα φέρει και ποια κείμενα. Θα περάσει την κυρίαρχη ιδεολογία; Που θα επιμείνει... Πόλεμος του '40 Γερμανοί, Ιταλοί...Αντίσταση θα μείνει;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Έχεις προβληματιστεί για το θέμα των εθνικών σχολικών γιορτών;

ΛΟΥΚΙΑ: Δεν πιστεύω ότι κάθομαι να το φιλοσοφήσω. Δεν ξέρω. Ίσως λίγο νεότερη. Κατά βάθος όλοι πιστεύουμε ότι κάτι πετυχαίνουν.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΜΑΙΡΗΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ο ρόλος του καθηγητή διοργανωτή, ποιος πιστεύεις ότι είναι στις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΜΑΙΡΗ: Ο ρόλος; Είπα ήδη, μ’ αυτό που είπα, ότι ο ρόλος του διοργανωτή είναι να δώσει το νόημα της γιορτής, αλλά με απλό τρόπο, με συνοχή, ούτως ώστε όταν φύγει κάποιος απ’ τη γιορτή, να μη φύγει μ’ ένα κεφάλι αλαλούμ...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΜΑΙΡΗ: Έτσι; Να τον έχει κουράσει, να έχει καταλάβει το μήνυμα.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Το ακροατήριο τι ρόλο παίζει στην εθνική σχολική γιορτή;

ΜΑΙΡΗ: Το ακροατήριο πρέπει να είναι ενημερωμένο φυσικά το ακροατήριο, δηλαδή να ξέρει τι πάει να δει -έτσι;- αν δεν καταλαβαίνει αυτά που προβάλλονται, θα κάνει φασαρία, δε θα προσέξει, θα πάει στράφι δηλαδή η γιορτή κι ο κόπος. Πιστεύω δηλαδή όταν γίνεται μια αξιόλογη δουλειά, πρέπει να υπάρχει και το κατάλληλο ακροατήριο, αλλά βλέπεις σε πολλά σχολεία ελάχιστοι είναι οι μαθητές που προσέχουν τις γιορτές πιο πολύ. Εκεί ουσιαστικά οι εκπαιδευτικοί πρέπει να κάνουν το χωροφύλακα, ειδικά όταν είναι προς το βάθος, να κάνουν ησυχία τα παιδιά για να παρακολουθήσουν τις γιορτές.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ νομίζεις ότι ο καθηγητής διοργανωτής τους εθνικής σχολικής γιορτής πρέπει να ’χει κάποιες συγκεκριμένες γνώσεις;

ΜΑΙΡΗ: Ε, βέβαια.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κάποιες συγκεκριμένες δεξιότητες;

ΜΑΙΡΗ: Ναι, να έχει και γνώσεις αλλά και προπάντων να έχει και δεξιότητες, και να ’χει όρεξη, να του αρέσει δηλαδή αυτό που κάνει.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΜΑΙΡΗ: Εγώ, για παράδειγμα τους πούμε, σαν άτομο μπορεί να έχω κάποιες γνώσεις, αλλά δε σημαίνει ότι έχω και δεξιότητες για να διοργανώσω μια γιορτή. Γι’ αυτό και θαυμάζω κάποιους ανθρώπους που έχουν κάποιες δεξιότητες κι έχουν και χρόνο να τον διαθέσουν. Γιατί άτομα, τους πούμε, που έκαναν αξιόλογες γιορτές διέθεσαν πάρα πολύ χρόνο και είχαν και λιγότερες υποχρεώσεις απ’ ότι...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Στο σχολείο.

ΜΑΙΡΗ: Οικογενειακές όχι ...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Α, οικογενειακές.

ΜΑΙΡΗ: Οικογενειακές, όχι στο σχολείο, εντάξει.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΜΑΙΡΗ: Αλλά και τους άρεσε, τους πούμε, είναι και ταλέντο. Και πολλοί βέβαια, σου λέω, γιατί έχω... τους πούμε στο μυαλό μου έχω δυο πρόσωπα, ένα θετικό που στο είπα γρηγορότερα κι ένα αρνητικό. Δε σημαίνει ότι η χρήση των σύγχρονων μέσων τεχνολογίας θα κάνει και ωραία τη γιορτή. Τα χρησιμοποιούμε και δεν υπάρχει συνοχή πουθενά.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ναι.

ΜΑΙΡΗ: Δηλαδή δε θεωρώ εγώ για παράδειγμα ότι μπορεί να ταιριάσει σε μια σχολική γιορτή ν’ ακουστεί το «ζεμπέκικο τους Ευδοκίας» και μετά ν’ ακουστεί «Τους’ Υπερμάχω στρατηγώ τα νικητήρια». Τους πούμε, δε μου κολλάει εμένα... Δηλαδή, κατάλαβες;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ. Σα να μου λες ότι κάποια καινούργια στοιχεία, που έχουν έρθει τους εθνικές σχολικές γιορτές δεν είναι, δε ταιριάζουν με το...

ΜΑΙΡΗ: Όχι, δεν ήταν σ’ τους, σ’ τους τους σχολικές γιορτές, ήταν σε μια συγκεκριμένη γιορτή, εγώ ήμουνα συγκεκριμένη, τους πούμε. Και μετά λέω, για να δω, εγώ είμαι συντηρητική, εγώ είμαι οπισθοδρομική, τους πούμε, εγώ φταίω, που τα βλέπω έτσι τα πράγματα, ή έτσι είναι;

Και παρακολούθησα συγκεκριμένα, με αφορμή αυτό, κάποιες τους σχολικές γιορτές που Γιορτές απλές με εισαγωγική ομιλία, ποιήματα και κείμενα που είχαν συνοχή με τον κορμό, τον ιστορικό άξονα τους γιορτής τους παρουσιάζουν με την εισαγωγή που διαβάζονταν από μαθητές.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ, χμ.

ΜΑΙΡΗ: Κι ήταν ωραιότατη γιορτή. Και χωρίς να ’χει χρησιμοποιηθεί, να ’χουν χρησιμοποιηθεί πολύ τα καινούρια μέσα τεχνολογίας, γιατί καμιά φορά παριστάνουμε ότι εμείς είμαστε οι μοντέρνοι, και ουσιαστικά δε λέμε τίποτε. Αν πάμε να τα ταιριάσουμε μετά αυτά στο τέλος, δε βλέπουμε να ταιριάζουν πουθενά.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Πρώτα θα ήθελα, αν μπορείς, να μου περιγράψεις κάποια εθνική σχολική γιορτή είτε που διοργάνωσες, ή που παρακολούθησες σε σχολεία που υπηρετούσες και που τη θυμάσαι σήμερα έντονα.

ΜΑΡΙΑ: Ε, περισσότερο αυτή που διοργάνωσα, γιατί τη θυμάμαι και καλύτερα, όχι για κανένα άλλο λόγο. Απλά ήταν μια της 25^{ης} Μαρτίου, που την είχα οργανώσει -κι είμαι αυτής της άποψης- αφιέρωμα στην Ήπειρο, οι Ηπειρώτες και η Ήπειρος γενικότερα στην επανάσταση του '21.

Και είχαμε... το είχα κάνει με ενότητες, προεπαναστατικά και επαναστατικά, και είχαμε δει την πορεία μέσα από τους... από τους Δασκάλους του Γένους που ήταν Γιαννιώτες, τη συμβολή εκείνη στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό, τους Ηπειρώτες ευεργέτες που συνέβαλαν οικονομικά στον Αγώνα, στη διάρκεια... τα προεπαναστατικά κινήματα στην Ήπειρο, που είχαν υπάρξει με το Διονύσιο το Σκυλόσοφο, με το Σούλι, στη διάρκεια... την επανάσταση του '21, που είχαν γίνει και στην Ήπειρο προσπάθειες, στην Άρτα, στην Πρέβεζα, στα Γιάννενα με τους Σουλιώτες και τον Αλή Πασά.

Στο Μεσολόγγι η συμβολή που είχαν και οι Σουλιώτες ήταν εκεί που... στην Πολιορκία του Μεσολογγίου και τη συμβολή τους αργότερα και είδαμε την πορεία και μετά, πώς η Ήπειρος έμεινε έξω από την απελευθέρωση, με τα σύνορα πώς παίχτηκε το παιχνίδι, ενώ πριν ήταν στο Άραχθο και η Άρτα μέσα, και τελικά η Ήπειρος έμεινε έξω από το νεοσύστατο ελληνικό κράτος, παρ' όλο που υπήρξαν προσπάθειες ένα τμήμα της Ηπείρου να είναι μέσα στην απελευθερωμένη Ελλάδα.

Και, παράλληλα, είχαμε τη λέξη "κείμενα" που να αφορούν στην Ήπειρο από το '21, ή ποιήματα που να σχετίζονται με την Ήπειρο, όπως και τραγούδια που να αφορούν στην Ήπειρο.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Επιλέξατε, εννοείς; Επειδή χρησιμοποιείς τον πληθυντικό πρόσωπο.

ΜΑΡΙΑ: Ε, ναι, εντάξει, σε μερικές περιπτώσεις στήνονταν... δηλαδή ήμουν μόνη μου ή με συναδέλφους, αλλά κυρίως την ευθύνη την είχα εγώ του υλικού της συγκέντρωσης, κάποιοι συναδέλφοι ασχολήθηκαν με τα χορευτικά...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Α, και χορευτικά.

ΜΑΡΙΑ: Ναι, το είχαμε κάνει και χορευτικό, όσα τραγούδια ήταν δημοτικά και χορεύονταν, τα χορεύανε τα παιδιά. Δηλαδή είχαμε πει θα πούμε αυτά τα τραγούδια, άρα αυτός που είχε αναβάλει το μουσικό μέρος κάνανε και πρόβες τα παιδιά για τα τραγούδια.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Και αυτό... έμεινε στη μνήμη σου για ποιους λόγους;

ΜΑΡΙΑ: Γιατί. Γιατί άρεσε και γιατί γενικώς μου αρέσει, όταν κάνω τη γιορτή δε μου αρέσουν οι γιορτές και οι εκδηλώσεις, που είναι έτσι πολύ φλου, θέλω κάθε φορά -με βοηθάει καλύτερα να οργανώσω το υλικό και να το συγκεντρώσω- η γιορτή να είναι αφιερωμένη κάπου, όχι γενικώς και αορίστως να μιλήσουμε για την 28^η Οκτωβρίου, για την 25^η Μαρτίου και να βάλουμε πέντε ποιήματα και πέντε τραγούδια έτσι. Να έχουμε έναν άξονα θεματικό κάθε φορά μία γιορτή, για να μένει και κάτι στα παιδιά.

Μπορεί να υπάρχει ένα κείμενο εισαγωγικό, που αναφέρεται γενικότερα στο νόημα της γιορτής και λοιπά, αλλά μ' αρέσει κάθε φορά η γιορτή να έχει ένα θεματικό άξονα και γύρω απ' εκεί να συγκεντρώνεται το υλικό.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Άρεσε, εννοείς, φαντάζομαι στα παιδιά, στους μαθητές και στους συναδέλφους.

ΜΑΡΙΑ: Ναι, να μένει και κάτι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Αυτό που εισέπραξες.

ΜΑΡΙΑ: Θετικό, και στα παιδιά άρεσε, αυτά που συμμετείχαν στη γιορτή, τους άρεσε, αλλά και η αντίδραση από τους συναδέλφους και από τα παιδιά ήταν θετική, και τους μένει κάτι έτσι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κατά τη γνώμη σου τι εξυπηρετούν οι εθνικές σχολικές γιορτές;

ΜΑΡΙΑ: Εδώ είναι τα πράγματα, είναι... Κοίτα, άλλο τι θα έπρεπε και άλλο το τι υπηρετούνε. Είναι κάτι, εγώ πιστεύω ότι χρειάζεται, είναι αναγκαίο να υπάρχει, ακόμα κι αν το δεις ως μια ανάπαυλα, ακόμα κι αν το δεις ότι το παιδί να του δώσεις την ευκαιρία να δει ότι το σχολείο είναι και κάτι το διαφορετικό πέρα από το "τάξη - μάθημα - εξέταση".

Πέρα από το εθνικό που υπηρετούνε, πρέπει κανείς να δει και αυτή τη διάσταση τη δημιουργική των παιδιών. Από το να συμμετέχει στη χορωδία, από το να διακοσμήσει την αίθουσα, να φτιάξουν ομάδες, κάποιος να αναλάβει τη μουσική, κάποιος να αναλάβει το χορό. Είναι να το βάλεις μέσα σ’ αυτό το κλίμα και τη διαδικασία, ή έστω ένα μέρος των παιδιών, αυτό που θέλει να συμμετέχει.

Πιστεύω ότι είναι θετικό, και για την εθνική συνείδηση. Είναι μια ευκαιρία ακριβώς τέτοια, δραστηριοποίησης των παιδιών. Πέρα από το όποιο εθνικό στοιχείο μπορείς να δεις, και διαπαιδαγώγηση και απότιση φόρου τιμής των παιδιών και δημιουργία εθνικής συνείδησης και ταυτότητας και λοιπά, που ενδεχομένως αυτό μπορείς να το κάνεις και μέσα από μαθήματα, και το επετειακό που μπορεί να έχουνε, αλλά είναι και μια τέτοια διαδικασία εγώ πιστεύω για τα παιδιά.

Αν είχαν και το χρόνο. Στο Λύκειο είναι πάντα αυτός ο... αυτή η παράμετρος, ότι τα παιδιά είναι στη εφηβεία και δύσκολα μπαίνουν σ’ αυτή τη λογική, είναι φορτωμένα από τα μαθήματά τους, είναι και λίγο η ηλικία της αμφισβήτησης. Ας πούμε τα αγόρια, παραδείγματος χάρη, δε συμμετέχουν εύκολα στις γιορτές, τα κορίτσια συμμετέχουν με περισσότερο ενθουσιασμό, και έχω πετύχει και σε σχολεία που το κάνουνε και με διάθεση, δηλαδή έρχονται και σου λέω ότι θέλω να πάρω μέρος στη γιορτή, θέλω να συμμετέχω.

Είναι παιδιά που απαγγέλλουν πολύ ωραία, ή τραγουδάνε, πολύ ωραία, παίζουν μουσικά όργανα και τα βλέπεις ότι είναι πρόθυμα να συμμετέχουν και θέλουν να συμμετέχουν, κι αυτό πιστεύω ότι είναι κέρδος και για τα παιδιά και για το σχολείο.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια είναι η σημασία της ιστορικής γνώσης στις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΜΑΡΙΑ: Εγώ θα έλεγα ότι μικρή είναι, αν πρώτα... Δηλαδή θα είναι μικρή, αυτό θα πρέπει να συνδυαστεί και στο σχολείο με τα άλλα μαθήματα μέσα από την Ιστορία που γίνεται, ή μέσα από τη Λογοτεχνία να το συνδυάσεις κοντά με τις γιορτές, συνήθως το κάνουμε αυτό, αλλά δεν ξέρω, δεν έχω δει, αλλά βλέπω ότι και να μη γίνεται η γιορτή, πάλι... τη θέλουμε, δεν ξέρω αν το κάνουνε, γιατί θέλουν να χάσουνε μάθημα, αλλά βλέπεις σου λένε, δε θα κάνουμε γιορτή; Τώρα δεν ξέρω γιατί, τι έχει... αν έχει αυτό να κάνει με την εθνική ή την ιστορική συνείδηση, με θέμα αλλά καλό είναι να τα λέμε κάπου-κάπου και να τα θυμόμαστε, όλο και κάτι θα μείνει.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εννοείς τα ιστορικά γεγονότα;

ΜΑΡΙΑ: Ναι, όλα αυτά, και γι’ αυτό είμαι υπέρ των θεματικών γιορτών, δηλαδή να έχουν ένα σημείο αναφοράς κάθε φορά και να μαθαίνει κι εκεί πέντε πράγματα το παιδί, γιατί πιστεύω ότι αυτό το γενικόλογό ότι λέμε για μια γιορτή, λέμε πέντε ποιήματα και πέντε τραγούδια, που ενδεχομένως τα έχει ξανακούσει, από την Α΄ Δημοτικού και φτάνοντας πια στο Λύκειο, έχεις εξαντλήσει το ρεπερτόριο των τραγουδιών, των ποιημάτων, τα γνωρίζει τα περισσότερα απ’ αυτά. Αν λοιπόν κάθε φορά του οργανώνεις έτσι, και μαθαίνει και πέντε πράγματα και μια... παραδείγματος χάρη, έτσι σκεφτόμουνα μια φορά στην 25^η Μαρτίου ένα αφιέρωμα για τις γυναίκες της επανάστασης του ’21.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Πολύ ωραία.

ΜΑΡΙΑ: Τη δράση τους, τη ζωή τους, δε χρειάζεται με λεπτομέρειες, αλλά να ακούσουν πέντε ονόματα, να μάθουν πέντε πράγματα για τη ζωή τους, έστω αυτά τα παιδιά που θέλουμε να τα ακούσουνε. Δηλαδή να αποκτάει συγκεκριμένο νόημα και περιεχόμενο η γιορτή, νομίζω και τότε μόνο μένει στα παιδιά. Από το να έχει αυτό το γενικόλογό της εθνικής μόνο έπαρσης, να έχει συγκεκριμένο περιεχόμενο, συγκεκριμένο θέμα, να μαθαίνουν και πέντε πράγματα πιο συγκεκριμένα για το τι συνέβη τότε σ’ έναν τομέα κάθε φορά. Που ενδεχομένως μέσα απ’ το μάθημα της Ιστορίας να μην καθίσει να το μάθει ή να το ακούσει, εκεί μπορεί να καθίσει να το ακούσει.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Θα ήθελα να περιγράψεις μια εθνική σχολική γιορτή που παρακολούθησες ή διοργάνωσες και έχει μείνει στη μνήμη σου.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Να σου περιγράψω... Φέτος, αυτή που διοργανώσαμε φέτος... Ναι! Τη διοργανώσαμε 2 φιλόλογοι και μια συνάδελφος των αγγλικών που επιμελήθηκε τα της χορωδίας. Διοργανώσαμε την εθνική γιορτή της 25^{ης} Μαρτίου. Και μου άρεσε... Η γιορτή στηρίχθηκε σε κείμενα που έδιναν έμφαση στα αίτια που οδήγησαν τους Έλληνες να επαναστατήσουν. Ιδιαίτερο βάρος στο Νεοελληνικό διαφωτισμό και στη συμβολή των ελλήνων εμπόρων της διασποράς, το ρόλο των κοτσαμπάσηδων, των Φιλελλήνων και στάθηκε σε γεγονότα με βαρύνουσα σημασία... όπως έξοδος του Μεσολογγίου. Απλή αναφορά έγινε σε πρόσωπα και τόπους δράσης σημαντικούς... Το καλό... είναι ότι έγινε προσπάθεια να αποκατασταθούν κάποιες ιστορικές αλήθειες. Ξέρεις... για την έναρξη της επανάστασης, κρυφό σχολείο, για το ρόλο των κλεφτών και των αρματολών κ.ά. Ποιήματα και τραγούδια σχετικά πλαισίωσαν τη γιορτή, ενώ είχαμε και προβολή εικόνων. Στο τέλος της γιορτής χορέψαμε εθνικούς χορούς όλοι μαζί αυθόρμητα.

Α! τώρα που θυμάμαι. Κι άλλη μια που θυμάμαι ήταν αφιέρωμα στον Κολοκοτρώνη. Πολύ καλή! Τη συμβολή του στον αγώνα, εκεί τα σχετικά με τον εμφύλιο πόλεμο στην επανάσταση, μετά την απελευθέρωση, πως τον φυλάκισαν...γιατί όλα! Πολύ καλή. Την είχαν δουλέψει τα παιδιά με την καθηγήτριά τους. Μάθαινες πολλά πράγματα. Και εγώ ακόμα έμαθα πράγματα που δεν ήξερα. Στο τέλος είχε και ένα θεατρικό με τον Κολοκοτρώνη. Ο μαθητής που έπαιζε τον Κολοκοτρώνη με συγκίνησε! Θυμάμαι που μετά τον αγκάλιασα και του έδωσα συγχαρητήρια! Μάλιστα, θυμάμαι, η καθηγήτρια που τη διοργάνωσε τη βιντεοσκόπησε να την έχει. Αυτές... είναι δουλειές που ξεχωρίζουν. Εντάξει υπάρχουν και οι απλές γιορτούλες... αλλά και εκείνες που πραγματικά δίνουν κάτι διαφορετικό. Δεν θέλω να πω... Κάποιοι βάζουν πολλά με τον projector ή τον υπολογιστή... εικόνες...

Έχω παρακολουθήσει και απλές γιορτές που ήταν αξιολογότερες· όπου τα προλογικά σημειώματα έδεναν με τα ποιήματα και τα τραγούδια.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια πιστεύεις ότι είναι η σημασία της ιστορικής γνώσης στις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Τη θεωρώ πολύ σημαντική, και να αποφεύγονται εθνικιστικές υπερβολές... η απόδοση των γεγονότων κοντά στην ιστορική τους αλήθεια. Τα ιστορικά γεγονότα είναι σύνθετα, δεν είναι απλά όπως παρουσιάζονται στα βιβλία. Λείπουν οι αφηγήσεις στα παιδιά... Είναι μια άλλη γενιά... Εμείς ακούσαμε από τους δικούς μας για τον πόλεμο, την πείνα, τον εμφύλιο... Ξέρουμε ότι... μπορούν να συμβούν... Τι γίνεται με αυτές τις γενιές; Δεν τα βλέπουν ως πραγματικά γεγονότα και η φαντασία πάντα έρχεται και σου λέει, ξέρω εγώ, ο Κολοκοτρώνης ο θεός. Να, γιατί σου είπα για την γιορτή με τον Κολοκοτρώνη...γνωρίζουν το πρόσωπο τα γεγονότα.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια είναι τα μηνύματα των εθνικών σχολικών γιορτών;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Ο πατριωτισμός, όχι ο εθνικισμός. Ιδέες... οι ιδέες της δικαιοσύνης, τη αδελφούνη, της συνύπαρξης με τους άλλους με διαφορετικό θρησκευτικό και πολιτισμικό υπόβαθρο. Αν τα γεγονότα στη γιορτή παρουσιάζονται σωστά τα καλλιεργούν αυτά...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Καλλιεργούν αυτά; ... Δηλαδή;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Αυτά που σου είπα ... Τον πατριωτισμό. Θεωρώ ότι σε εποχές χωρίς αξίες η ιστορία και ο πολιτισμός είναι το αντίδοτο στην παραίτηση και την ισοπέδωση...

Παλιότερα ήρωας ήταν ο αγωνιστής, ο τραυματισμένος στον πόλεμο στην τοπική κοινωνία. Σήμερα μακρινός πια ο Μακρυγιάννης· πιο κοντινός ο καλοπερασάκις, αυτός που θα αποφύγει την στράτευση. Καταλαβαίνεις τώρα...

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Χμ... Ποια σύμβολα βλέπεις να χρησιμοποιούνται στις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Σημαίες, αφίσες με ανάλογο περιεχόμενο, δάφνες... Εμείς φέτος είχαμε προβολές με εικόνες από τα γεγονότα και τα πρόσωπα των κειμένων, τα κείμενα ήταν περισσότερο επεξηγηματικά. Οι εικόνες ήταν συμβολικές εικόνες όπως η Νίκη της Σαμοθράκης, ενώ κλείσαμε με την ελληνική σημαία.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Τι συναισθήματα έχεις όταν παρακολουθείς μια σχολική εθνική γιορτή; Τι συναισθήματα έχεις και όταν τη διοργανώνεις;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Ικανοποίηση... και όταν τη διοργανώνω... Μου αρέσει να ασχολούμαι με τέτοιου είδους δραστηριότητες· γνωρίζω καλύτερα τους μαθητές... ερχόμαστε πιο κοντά, ψάχνω και ανακαλύπτω συνεχώς καινούρια πράγματα πάνω στο θέμα της γιορτής και θεωρώ ότι όταν γίνονται αξιόλογες εκδηλώσεις το σχολείο αναβαθμίζεται, μένει μια δημιουργική ικανοποίηση σε μαθητές και καθηγητές.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποιος είναι ο ρόλος των καθηγητών που διοργανώνουν τις εθνικές σχολικές γιορτές;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Βασικά η γιορτή γίνεται από τους μαθητές. Στα κείμενα, τα ποιήματα, τη χορωδία, το χορευτικό είναι οι μαθητές. Οι καθηγητές απλά συντονίζουν.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Οι καθηγητές που τις αναλαμβάνουν, πιστεύεις, ότι πρέπει να έχουν συγκεκριμένες γνώσεις και δεξιότητες;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Κάποιες ναι! Πρέπει να γνωρίζουν καλά την ιστορία. Από εκεί και πέρα διάθεση να δουλέψουν, να πιστεύουν σ' αυτό που κάνουν... Τι άλλο;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποιες δραστηριότητες αναλαμβάνουν οι μαθητές στη διοργάνωση των εθνικών σχολικών γιορτών; Αν και είπες κάτι σχετικό προηγουμένως.

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Ναι στο είπα. Πολλά παιδιά είναι πρόθυμα να συμμετέχουν. Τη χαίρονται τη γιορτή. Χάνουν και μάθημα...ακόμη καλύτερα. Είναι και λίγο ο καθηγητής να τα εμπνεύσει, να τα καθοδηγήσει... Ο ρόλος των καθηγητών είναι πολύ σημαντικός γιατί δίνουν την κατεύθυνση πάνω στην οποία θα κινηθεί η γιορτή... Να τονώσουν το ομαδικό πνεύμα, της συνεργασίας μαθητών και καθηγητών. Και τα παιδιά προσφέρουν πολλά. Σε μερικά βλέπεις την προσπάθεια τους να αποδώσουν όσο πιο καλά τα ποιήματα, τα κείμενα... Σημαντικό! Στη χορωδία... να πούμε κύριε και αυτό και εκείνο το τραγούδι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Το ακροατήριο τι ρόλο παίζει;

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: Παρακολουθούν. Όχι όλοι (γελά). Είναι φυσικό... Είναι οι μαθητές και οι καθηγητές που παρακολουθούν..., χειροκροτούν συνήθως... έτσι κι αλλιώς δεν μπορούν να συμμετέχουν όλοι... κάποιο τμήμα ή μαθητές από τις τάξεις... Φαίνεται πάντως αν τους αρέσει και είναι καλό αυτό.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΗΣ ΣΤΑΜΑΤΙΑΣ

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Κατά τη γνώμη σου τι εξυπηρετούνε οι εθνικές σχολικές γιορτές;

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Αν θα πρέπει να καταργηθούν ή όχι;

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Όχι αυτό.

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Να φτάσουμε εδώ.

Κατά τη γνώμη μου... τι εξυπηρετούν; Έτσι όπως είναι σήμερα, δεν εξυπηρετούν και πολλά πράγματα. Ε, το εθνικιστικό πιο πολύ πνεύμα πάμε να τονίσουμε, το εθνικό, νομίζω πως αυτό θέλει το Υπουργείο Παιδείας να τονίσει το εθνικιστικό και λιγότερο το εθνικό, εγώ το βλέπω και σαν... είναι κάποιες ιστορικές στιγμές του έθνους, τις οποίες θεωρώ πως είναι θετικό ο μαθητής να ξέρει αυτές τις ιστορικές στιγμές, οι οποίες καθόρισαν και τη μετέπειτα εξέλιξη της ιστορίας του τόπου μας.

Και θεωρώ ότι εξυπηρετούν, εάν γίνονται σωστά, εξυπηρετούν κάποιο σκοπό, μένει το εθνικό, όχι το εθνικιστικό. Μπορεί να είναι γνώση της ιστορίας, είτε είναι ένα ιστορικό γεγονός, κατά πόσο το γεγονός επηρέασε και τη μετέπειτα εξέλιξη της ιστορίας του τόπου, αλλά και την παγκόσμια ιστορία. Να συνδυάζουν το γεγονός το ιστορικό σαν ιστορικό γεγονός περισσότερο κι όχι σαν εθνικιστικό, να το βάζουν το έθνος το δικό μας, ή και σα σοβινιστικό. Με την έννοια αυτή, νομίζω πως εξυπηρετεί, αν γίνονται με σωστό τρόπο, να προβάλλουν αυτά τα ... αυτές τις αξίες.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Δηλαδή κάπως σαν μου λες με την ιστορική γνώση...

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Ναι.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ... των συγκεκριμένων ιστορικών...

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Γεγονότων.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: ... γεγονότων.

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Ναι, και τις συνέπειες και τις επιπτώσεις που έχει αυτό.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ποια μηνύματα κι αξίες θεωρείς ότι προβάλλουν;

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Ότι προβάλλουμε με τις... ; Το αγωνιστικό πνεύμα των ηρώων της εποχής εκείνης, τη φιλοπαρτία, αλλά νομίζω όλα αυτά..... και κάποιες αρχές, οι οποίες είναι αρχές... αξία την έννοια της πατρίδας, της ελευθερίας, κάποιων ιδανικών, συνήθως αυτά μπορούμε να τα περάσουμε, δηλαδή να περάσουμε τα μηνύματα αυτά. Με το να βάλουμε πνεύμα όχι όμως πνεύμα εθνικιστικό.

Γιατί κάποια ιστορικά γεγονότα που έγιναν, τα οποία αυτά συνήθως αυτά γιορτάζουμε, τα ιστορικά γεγονότα, τα οποία ότι κάποιοι λένε και θυσιάστηκαν και αγωνίστηκαν, εμείς αυτό περνάμε στα παιδιά, αλλά γιατί οι αυτοί θυσιάστηκαν και αγωνίστηκαν, για ποιες αρχές, και για ποιο σκοπό, και για ποιο στόχο, κάνουμε κι έναν παραλληλισμό αν αυτά σήμερα μπορούν να υπάρξουν, να συμβούν ή συμβαίνουν, ή συμβαίνουν.

Γιατί και σήμερα συμβαίνουν τέτοια ιστορικά σημαντικά ιστορικά γεγονότα σε άλλους λαούς, μπορεί στη χώρα μας να μη συμβαίνουν σήμερα... τόσο το Πολυτεχνείο, δεν είναι και πολύ παλιό, όπως και το Κυπριακό, ε, θεωρώ ότι τα μηνύματα αυτά, της... και κάποιες αξίες και αρχές, είτε αυτές είναι η ελευθερία, είτε η δημοκρατία, η έννοια της πατρίδας, έτσι όχι όμως σε στενά πλαίσια, τα εθνικά πλαίσια, τα γεωγραφικά όρια, δε βλέπω με τέτοιο στενό πλαίσιο, με κάποια ευρύτερη έννοια. Η ελευθερία, η ιδέα της ελευθερίας, της δημοκρατίας ευρύτερα· οι αξίες πρέπει να προβάλλονται όχι με πνεύμα σοβινιστικό ή εθνικιστικό.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Εσύ τελικά ποιος πιστεύεις ότι είναι ο ρόλος του καθηγητή - διοργανωτή στην εθνική σχολική γιορτή. Αν, ξέρω εγώ, επηρεάζει κάπως τα πράγματα, τα περιεχόμενα σε μια εθνική ...;

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Καλά θα ήταν να ήταν κι ο καθοδηγητής, να βάλει να δουλέψουν οι μαθητές και όχι οι μαθητές απλώς να απαγγείλουν ένα ποίημα, αλλά να έχουν μια πιο ενεργό συμμετοχή σε όλες αυτές τις δραστηριότητες. Γιατί συνήθως περιοριζόμαστε στο να επιλέγει ο καθηγητής όλη την παρουσίαση και απλώς την αναθέτει στους μαθητές, ποιος θα πει, τι θα πει.

Καλό θα ήταν να συμμετέχουν οι μαθητές και στην επιλογή κάποιων θεμάτων, και στην προετοιμασία, απ' την άλλη όμως είναι καλό ότι στα παιδιά περνάει αυτή η προετοιμασία, ότι για να κάνεις κάτι, να έχεις ένα καλό αποτέλεσμα, χρειάζεται να προσπαθήσεις. Επειδή εδώ χρειάζεται να κάνεις και πολλές πρόβες και πολλές δοκιμές, βγαίνει να περάσει ότι για να έχεις ένα καλό αποτέλεσμα, χρειάζε-

ται κάποια προσπάθεια, χρειάζεται να δουλέψεις, χρειάζεται κάτι να κάνεις. Δεν μπορεί... δηλαδή με ενοχλεί ιδιαίτερα ότι έχουμε παιδιά με τόσο βαριεστημάρα και διαβάζουν ένα κείμενο, σα να το κάνουν αγγαρεία.

Καλά να περάσει στα παιδιά ότι αυτό που θα ... να δώσουν τον καλύτερο τους εαυτό. Και κάθε φορά αυτό τους λέω, ότι θα δώσετε τον καλύτερο σας εαυτό, τη στιγμή αυτή παρουσιάζετε κάτι, δείτε το δικό σας ας το πούμε, μια προσπάθεια δική σας, να δώσετε κάτι στο κοινό, θεωρώ ότι είναι δικό σας, μια δική σας προσπάθεια και το αποτέλεσμα της προσπάθειας. Κι όχι να το δουν σε μια αγγαρεία, άντε να το κάνουμε, για να τελειώνουμε.

Ή να το κάνουμε να κάνουμε ώρες. Κάνουμε πρόβες να χάσουμε, και ρωτάνε, θα κάνουμε πρόβα σήμερα; Για να χάσουν το μάθημα. Αυτό βέβαια δεν... είναι θεμιτό, οι μαθητές και όλοι οι εργαζόμενοι θέλουν να χάσουν, να κάνουνε... να κάνουν μάθημα, να μη δουλεύουν. Αλλά παράλληλα, μαζί μ' αυτό, θα 'λεγα, να περάσω και κάτι άλλο.

ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ: Ο διοργανωτής, ο καθηγητής - διοργανωτής της εθνικής σχολικής γιορτής, πιστεύεις ότι πρέπει να έχεις κάποιες συγκεκριμένες δεξιότητες ή κάποιες γνώσεις;

ΣΤΑΜΑΤΙΑ: Βασικά να 'χει τη διάθεση να δουλέψει, αν θέλει να συμμετέχει κι αυτός, γιατί συνήθως δε συμμετέχουνε, όλοι... νομίζω πως όλοι μπορούνε, που έχουν πανεπιστημιακή εκπαίδευση να παρουσιάσουν, γιατί κάποιος άλλος μπορεί να έχει πιο πολύ ταλέντο να παρουσιάσει ένα θεατρικό έργο, ή ο καλλιτέχνης, των Καλλιτεχνικών ο καθηγητής, μπορεί να δώσει το... μια εθνική γιορτή από μια άλλη οπτική γωνία, από ένα... να βάλει τα παιδιά να συμμετέχουν σ' ένα καλλιτεχνικό έργο. Ή ο Μουσικός, μπορεί να του δώσουν από μια άλλη... να συλλάβουν μια άλλη διάσταση της εθνικής γιορτής, να τη δώσουν από μια άλλη οπτική γωνία.

Δε θεωρώ ότι απαραίτητα πρέπει να είναι ο Φιλολόγος, φυσικά θα πρέπει να έχει κάποιες γνώσεις, κάποια ευαισθησία και κυρίως να θέλει να δώσει ένα γεγονός. Όσο και να 'ναι, θα στο δώσει από μια άλλη οπτική γωνία, όπως το δίνει ο Φιλολόγος. Εγώ θεωρώ των Καλλιτεχνικών και της Μουσικής, όπως και έχουν την ικανότητα να διοργανώσουν μια θεατρική παράσταση. Επειδή δεν το έχουν όλοι να γίνουνε κατά κάποιο σκηνοθέτες, να παρουσιάσουν μια θεατρική παράσταση, αλλά κάποιος το έχουνε κι ας είναι και με άλλες ειδικότητες. Αρκεί να υπάρχει διάθεση και το ενδιαφέρον να συμμετέχουν στις εθνικές γιορτές και να το δώσουν όπως εκείνοι το αντιλαμβάνονται και να στο δώσουν και από μια άλλη, επαναλαμβάνω, οπτική γωνία.

Ίσως να δούμε και κάτι άλλο, μπορεί να δούμε και κάτι άλλο. Πολλές φορές από κάποιες άλλες ειδικότητες βλέπουμε κάτι διαφορετικό, εξίσου αξιόλογο, όπως το αντιλαμβάνονται εκείνοι την εθνική γιορτή.